GELECEK SAYI

Kürt Ulusal Birliği

- Kavramsal ve kuramsal olarak birlik
- Toplumsal form olarak ulus
- Tarihsel Kürt birliğinin sorunsallığı
- Birliğe yaklaşımda sınıfsal karakterler
- Parçacılığın ulusal birliğe etkileri
- Demokratik ulusta birlik anlayışı
- Günümüz ulusal birlik çalışmaları ve sonuçları
- Diplomasinin ulusal birliğe etkileri

ISSN 2147-1703
9 772147 170304

DEMOKRASİ VE ADALET

DEMOKRATİK MODERNİTE

dm DEMOKRATİK MODERNİTE

34

dm DEMOKRATİK MODERNİTE

DÜŞÜNCE VE KURAM DERGİSİ OCAK-ŞUBAT-MART 2021 SAYI 34 15 TL

DEMOKRASİ VE ADALET

Demokratik Modernite

Üç Aylık Düşünce ve Kuram Dergisi

Yerel Süreli Yayın

Sayı: 34

Ocak-Şubat-Mart- 2021

ISSN: 2147-1703

Roza Yayınları Adına Sahibi

Adnan Kumek

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Ramazan Yurttapan

Editör

Haydar Ergül

Dergiye gönderilen yazıların yayınlanıp yayınlanmaması
yayın kurulunun kararına bağlıdır.

Roza Yayınevi

İletişim
Kuloğlu Mah. Gazeteci Erol Dernek Sk.
No: 7/3 Beyoğlu/İstanbul
Tel: 0212 293 95 98

www.demokratikmodernite.org
facebook.com/demokratikmodernite1
twitter.com/dmodernite
instagram.com/demokratikmodernite

editor@demokratikmodernite.org
demokratikmodernite@gmail.com

Kapak Tasarımı
Nesimi Aday

İç Mizanpaj
Saliha Aras-Osman Akın

Abonelik Koşulları
Yıllık Abonelik Bedeli: 60 TL
Yurtdışı Abonelik Bedeli: 70 Euro
Türkiye İş Bankası
Yeşilpınar Şubesi / Adnan Kumek
Hesap No: 1289-0083769
IBAN: TR 65 0006 4000 0011 2890 0837 69

Basım Yeri
Ceylan Matbaacılık Reklam Film
Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Davutpaşa Cad. 318 Güven San. Sit.
B Blok Zeytinburnu, İstanbul
Tel: 0 212 613 10 79

İçindekiler

Çözümde Özne Devlet Değil Toplumdur

Editör

Dergimizin bu sayısını Demokrasi ve Adalet konusuna ayırdık. Adil bir düzenin sağlanması için elzem olan bu iki başat kavramın dolayımında, insanlığın nereye gittiğini, gideceği sorularına yanıt olmaya çalıştık.

Dünyada ve özelde yaşadığımız coğrafyada ağırlıklı olarak otokratik ve despotik yönetimlerin hüküm sürdüğü, popülizmin revaçta olduğu bir zamandan geçiyoruz. Demokrasi ve adalet normlarının değer kaybına uğratıldığı, içinin boşaltıldığı bir gri zamanın eşiğinde olduğumuz aşikar. Kapitalist modernitenin tornasında işlenen ve siyasi enfeksiyon üreten despotik iktidar aktörleri (liderleri), otokratik yönetimlerine payanda ettikleri 'yasallık' ile de sermayelerini (ekonomik ve siyasi) bu kavramlara içerik kılarak koruma altına alıyorlar. T.C. mahkemelerinin ''adalet mülkün temelidir" mottosunu tam da bu 'sahip olma' ve hükmetme halinin göstergesi niteliği taşıyor. Adalet kavramı bu bağlamıyla, devletin yanında erk'i, uzamında erkeği de koruma altına alıyor.

Böyle düşünmek aslında, demokrasi ve adalet kavramlarının devlet bağlamlarıyla ele almakla bağlantılıdır. Halbuki her iki kavramda devleti değil toplumu işaret eder. Onlar toplum eksenli bir bakışı ön görür. Devlet eksenli düşünmek, özünde birey ve toplumu nesneleştirir. Özne olarak devleti ikame eder. Özne toplumdur ve toplumu oluşturan bireylerdir. Yani demokrasi işi, adalet işi devlete bırakılmayacak kadar ciddiyetle, tarihsel bağlarıyla ele alınıp yeniden bir bilinç oluşum halini gerekli kılar.

Popülist lider ve yönetimler, bu kavramları faşist uygulamalarıyla enfekte edip karanlık bir gelecek örme uğraşı içinde oldukları gözleniyor. ABD başkanlık seçimlerinde Trump'ın seçimi kaybetmesi, Biden'ın kazanması ile demokratik bir ülke/sistem kuruluyor havası estiriliyor adeta. Gerçekte ise yeni yönetimi sömürgeci ve ilhak kodlarıyla hesaplaşmadığı sürece bu mümkün değil. Zaten bu yönlü vaatleri de yok. Ayrıca var olan küreselci sermaye sistemiyle demokratik, adil ve özgür bir yaşamı kurma imkanı da olamayacaktır. Özellikle şu hususun altını çizmekte yarar var; seçimi kazanan Biden ve ekibinin dünyada estirdiği bu görece ılıman havanın gerçeklikle alakası olanaklı görünmüyor. Neo-conlara oranla daha ılıman bir siyaset yürütmeleri ise kendi çıkarları gereği olacaktır.

Kuşkusuz otokrat ve popülist liderlerin toplumlar üzerinde karanlığı koyulaştırması, umutsuzluğu yayması bir çaresizlik hali yarattı. İnsanlarda ciddi bir 'yarın' korkusu oluştu. İşte bu koşullar altında Biden'la demokratik bir gelecek olabilir mi sorusu üretildi. İnsanların adil bir dünyaya olan özlemi, dünyanın jandarmalığına soyunmuş olan ABD seçimlerine konsolide edildi.

Geleneksel Amerika, dünyayı kendi sömürü alanlarına açmış, genişliğine ve derinliğine değerleri emmeye çalışan bir yapının toplamıdır. Bu bağlamıyla hiç demokratik bir ülke olmamıştır. Mezopotamya'da olduğu gibi, kendi sömürü düzeninin ikamesi için ezilen halk Kürtlerle dönemsel ittifaklar içine girmekten kaçınmıyor. Ama çıkarlarına ters düşen bir realite karşısında da mazlumu zalimin insafına rahatlıkla terk edebiliyor. Trump'ın, Rojava'dan asker çekmesi ve bu alanların Türkiye'nin işgaline kapı aralaması gerçekliği ile geleneksel Amerikan emperyalizmi kodlarının bir ürünü olarak görülmeli. Dolayısıyla ABD'nin demokrasi ve adaleti sağlayacak

demek, böyle bir beklenti içine girmek hem siyasal hem de ideolojik olarak körlük anlamına gelecektir.

"Demokrasi" ve "Adalet", günümüzün en can alıcı ve hararetli tartışılan iki temel kavramdır. O yüzden dosya konumuzu birbirleriyle oldukça bağlantılı olan bu iki kavrama ayırdık. Birbirleriyle ilişkilerini birinin olmaması diğerinin de olamayacağı hakikatine dergimizde tartışmaya çalıştık. Sürece, düşünce dünyasına, anlam dünyasına bir katkı sağlamak amacıyla gündemimize aldık. Yine bu iki kavrama bağlı olarak özgürlük, ahlak, vicdan gibi toplumu toplum yapan temel esasları irdelemeye çalıştık. Yine bu kavramların ortak bağlamlarını açmayı hedefledik.

Zira tek başına demokrasi veya adalet gerçekleştirilemez. Diğer kavramları, bağlamalarını görmek, anlamlandırmak, pratikleştirmek ve inşaa etme amacını açığa çıkaracaktır. Yani binlerce yıldır iktidar türü devletin, toplumsal varlığa karşı yürüttüğü kültürkırım pratiği sonucu, onun varlığı neredeyse tanınmaz hale getirmiştir.

Devlet ya da iktidar zihniyeti, toplumu zihinde muğlaklaştırır, düşünceyi dumura uğratır. Bir karmaşa yaratır. Ardından "bu karmaşayı ancak ben çözebilirim" iddiasıyla ortaya çıkar. Beş bin yıldır insanlığın demokrasi ve adalet arayışlarını hep yok etmeyi çalışmıştır. Ancak bunu başaramamıştır. Toplum bir biçimiyle, binlerce yıl öncesine dayanan kendisini inşa etme pratiğinin ortaya çıkardığı kültürel yapısını, saldırılara rağmen-yeterli düzeyde olmasa da-varlığını idame ettire gelmiştir.

Günümüzde adalet ve demokrasi gibi topluma ait olan kavramların gündemi çok meşgul etmesi özünde iktidarcı-devletçi sistemin artık yönetememesiyle doğrudan bağlantılıdır. Beş bin yılık devletçi sistemin son temsilcisi kapitalist sisten yönetememe durumuna düşmüştür. Kapitalist sistem ve kapitalist modernist yaşam çürümektedir. Yönetemiyor. Hep ötelenen ve çözümsüz bırakılan sorunlar birikerek kapitalizmi çok derin yapısal krize sürüklemiştir. Yönetemediği içindir ki otokrat, diktatör ve popülist liderlerle, insanları umutsuzluk girdabına sokuyor. 'Denize düşen yılana sarılır' misali; müesses nizamın temsilcini olan ABD seçimlerinde olduğu gibi 'Demokratlar' aracılığıyla umut aşılıyor.

Benzeri şeyler Türkiye'de de yaşanıyor. 'Cumhur İttifakından' kurtulmak için 'Millet İttifakı' can simidi gibi gösteriliyor. Başta Kürtler olmak üzere muhalif kesimler bu aldatıcı sistem oyununda figüran yapılmak isteniyor. Müesses nizamın tıkanan yolunu da; tuzaklarla dolu bir senaryo aracılığıyla muhaliflere yaptırmak istiyorlar. Onun için 'Üçüncü Yolun' ahlaki ve ideolojik konumlanışı, muhalifler için bir çıkış yoluna işaret etmektedir. Keza ötesi çıkmaz ve yanıltıcıdır. Yakın tarihimiz bunun örnekleriyle doludur. 'Demokrasinin yolu Diyarbakır'dan geçer' deyip, Kürtleri oy avcılığıyla avladıktan sonra, devletin bekaasına kurulunca da kan ve gözyaşı rayları dizenleri çok gördük. Dolayısıyla demokratik kanalların açık olduğu, adaletli bir sistemin kuruluşu toplumun kolektif harcıyla karılınca hakkaniyet bulacaktır.

Yukarıda da vurgulandığı gibi demokrasi ve adalet devletle ilgili değil, toplumla ilgilidir. Toplumlar kendi adaletini, kendi ortakçı iç mekanizmalarıyla sağlayabilirler.

Öte yandan insanlaşma serüveni Kürdistan'da vücut bulmaya başladı. Günümüzde toplumlar insanlık hakikatinin neredeyse yitimiyle karşı karşıya bırakılmıştır. Ve ilk insanlaşma öyküsünün başladığı coğrafyada yaşayan Kürtlerin varlıkları bile yadsınıyor, yok sayılıyorlar. Kabul edilmiyorlar. Ret ediliyor. Daha düne kadar ''Kürdüm" demek cezai yaptırımla karşı karşıyaydı. Direniş sonucu kısmen aşılmış olsa da, fiili, düşünsel ve kurumsal anlamda Kürt yoktur hala. Dili, kültürü ağır bir asimilasyon (etnosid) altındadır.

İnsanlık varlığını Kürdistan'da yitirme sürecine girmiştir. Kaybedilen bir şey kaybedildiği yerde aranıp bulunabilir. Bu anlamda Kürt sorunun çözümü doğal haklarının amasız, fakatsız iade edilmesi, günümüz insanlığın en temel sorunlarının başında gelmektedir. Bu anlamda Kürt sorunu insanlık için bir vicdan ve adalet sorunudur.

Bağlamları böyle olan bu sayımızda belirttiğimiz hususların dergi yazılarında daha geniş ve ayrıntılı anlatılmaktadır. Sürece katkı sunacağını umuyor ve iyi okumalar diliyoruz…

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Kürt Sorunu Çağın Vicdanıdır

Ali Fırat

Evrenin, bir adalet ilkesinin olduğuna inanmak gerekir. Hiçbir oluşum, koşulları ve anlamı olmadan doğmaz. Doğa, oluşum konusunda görebildiğimizden daha adildir. Gözlem yeteneklerimizin şaşırtılması, çarpıtılması ve kaybından uygarlık toplumunu sorumlu tutmak, daha yerinde bir değerlendirmedir. İnsan oluşumu da adil gerçekleşen bir gelişmedir. Denilebilir ki tüm evrensel düzen, biyolojik âlem ve toplumsal kuruluşlar, insan oluşumunun hizmetindedir. Bundan daha büyük adalet olabilir mi? Eğer toplumdaki hiyerarşik ve devletçi güçler, bu gerçeği çarpıtarak örtbas etmişlerse, bunun sorumluluğu, bizzat bu çarpıtmaya başvuran güçlerde aranmalıdır. O zaman da adaleti gerçekleştirme görevi, bizzat adaletin peşine düşen insana ait olacaktır. Adaletin yerini bulması için gerekli her türlü anlam ve eylemi geliştirebilecek olan insandır. Tabii "Adalet arıyorum" diyen insanlar, bu göreve talip olabilecekleri gibi bunun gereklerine uygun olarak kendilerini anlamlı, örgütlü ve eylemli kılmalıdırlar. Anlama adalettir. Adalet de hakkı olanı elde etmedir.

İnsan toplumundaki zekâ düzeyi ve esnekliği, toplumsal inşanın gerçek temelini teşkil etmektedir. Özgürlüğü bu anlamda toplumsal inşa gücü olarak da tanımlamak yerindedir. İlk insan topluluklarından itibaren buna ahlaki tutum denildiğini biliyoruz. Toplumsal ahlâk ancak özgürlükle mümkündür. Daha doğrusu özgürlük, ahlâkın kaynağıdır. Ahlâka özgürlüğün katılaşmış hali, geleneği veya kuralı da diyebiliriz. Eğer ahlaki seçim, özgürlük kaynaklıysa, özgürlüğün zekâ, bilinç ve akılla bağı göz önüne getirildiğinde, ahlâka toplumun kolektif bilinci (vicdanı) demek daha anlaşılır oluyor. Kant'ın ahlâkı aynı zamanda bir özgürlük seçimi, imkânı olarak yorumlaması günümüz için de geçerliliğini koruyan bir görüştür.

Bir özgürlük alanı olan ahlâkın tükenişi nasıl günümüzün bir fenomeni ise, ondan daha fazla politika alanının tükenişi söz konusudur. Bu nedenle özgürlük istiyorsak, en başta toplumun kolektif vicdanı olan ahlâkı ve ortak aklı olarak politikayı, tüm yönleriyle ve entelektüel gücümüzle yeniden ayağa kaldırıp işlevsel kılmaktan başka çaremiz yok gibidir.

Anlama adalettir. Adalet de hakkı olanı elde etmedir

İnsanlık, daha ilk defa eline taş ve sopayı aldığında bu işi düşünerek yapmıştır. Burada içgüdü değil analitik düşüncenin ilk tohumları söz konusudur. Deneyim biriktikçe toplumun gelişmesi, özünde bu düşünce yoğunlaşmasıdır. Bir toplum ne kadar deneyim kazanır dolayısıyla düşünce yoğunlaştırırsa, o denli yetenek ve güç kazanır. Kendini daha iyi besler, korur ve üretir. Bu süreç, toplumsal gelişmenin ne olduğunu ve neden çok önem taşıdığını açıklamaktadır. Toplum, kendini sürekli düşündürdükçe, ortak akıl veya vicdan da dediğimiz ahlaki geleneğini yani kolektif düşüncesini oluşturur. Ahlâk bu nedenle çok önemlidir. Çünkü o toplumun en büyük hazinesi, deneyim birikimi, ayakta kalma gerekçesi, yaşamını sürdürmesi ve geliştirmesinin temel organıdır. Toplum, bunu yitirirse dağılacağını yaşam deneyiminden ötürü çok iyi bilmektedir. Bu yüzden âdeta içgüdülerin keskinliğiyle ahlâkı önemsemektedir.Tüm kutsallıklardan akan bir ses

var ki, “Biz size aklı verdik, yeter ki şer yolunda değil hayır yolunda kullanın. O zaman size gerekli olan her şeyi edineceksiniz!” der. Bu sesi gerçekten duymalı ve anlamalıyız. Toplumun sağduyusu da denilen vicdanın sesi, vazgeçilmez ahlaki sesi de bunu söyler. Nice bilge, bilim insanı, filozof, dinî önder, mezhep mensubu ve sanatçı teslim olmadıklarında ve özgür vicdanın sesini dinlediklerinde en ağır cezalara çarptırılmış ve susturulmuşlardır. Bunun tarihinin yazılmamış olması, var olmadığı anlamına gelmez.

Uygarlık Tarihi, Gözükmeyen Bir Kör Kuyuya Benzer

Ekonomi, temel mahiyette bir tarihsel-toplum eylemidir. Hiçbir birey (efendi, bey, patron, köle, serf ve işçi olarak) ve devlet, ekonomik eylemin aktörü olamaz. Örneğin en tarihsel-toplumsal bir kurum olan annelik işinin karşılığını hiçbir patron, bey, efendi, işçi, köylü ve kentli birey ödeyemez. Çünkü annelik, toplumun en zor ve gerekli eylemini, yaşamın sürdürülmesini belirliyor. Sadece çocuk doğurmasından bahsetmiyorum; analığa bir kültür, sürekli yüreğiyle ayaklanma halinde bir olgu, zekâ yüklü eylemin sahibi olarak geniş açıdan bakıyorum. Doğru olan da budur. Peki, bu kadar zorunlu, zorlu, eylemli, yürek ve akıl dolu, sürekli ayaklanma halindeki kadına, ücretsiz emekçi muamelesi yapmak, hangi akıl ve vicdanla bağdaşabilir? Emekçilere en yakın ideoloji olan Marksizm’in bile aklına getirmediği analar ve benzer toplumsal kesimlerin eylemlerini, değer kapsamında görmeyip ücret dışı tutarak, patronun uşağını başköşeye oturtan bir ekonomi bilimi, kendi çözümünü nasıl sosyal olarak sunabilir?

Toplumsal doğa olarak insanlık, modernitenin benzersizlerinden biri olan endüstriyalizmin gerçek mahşeri tehdidi altına çoktan girmiştir. Uç veren felaketler, tehlikenin işaret fişekleridir. ‘Azami kâr kanunu’ temelinde sürekli birikme ve büyüme hırsı içindeki sermayenin, toplum karşıtlığıyla özdeş olmasının bunda ne denli ciddi rol oynadığı çok açıktır. Toplum doğasına sürekli birikim kanununu dayatmak, toplumkırımın ta kendisidir. Maddi ve kültürel soykırımlar, bu sürecin ilk adımları olmuştur. Tedbir alınmazsa dosdoğru mahşere gidildiği, aklı başında ve biraz vicdanı olan her bilim insanının vardığı ortak sonuçtur.Tekçi modernite anlayışını kırmak ve örtbas ettiği muazzam tarihsel-toplum varoluşlarını görünür kılmak, bilimsel çalışmalarımızın temeli olmalıdır. Uygarlık Tarihi, içine inildikçe dibi gözükmeyen bir kör kuyuya benziyor. Ne kadar aydınlatmaya çalışsak da hemen başka karanlık noktalar beliriyor. Egemen tekellerin binlerce yıllık ideolojik bombardımanı altında, toplumsal hafızanın (vicdanın), beyindeki kıvrımları andıran bir katlanmaya uğrayacağı, bilinçaltı denilen olgunun bir benzerinin toplumsal hafızanın binlerce kıvrımlı dehlizleri halinde oluşacağı tahmin edilebilir. Yine de yılmamak gerekir. Nasıl hastalığı doğru teşhis edilemeyen bir insanın organı doğru tedavi edilemezse, ona benzer biçimde tüm Toplumsal sorunlar da yeterince aydınlatılmadan doğru çözümleme (teşhis) ve çözüm (tedavi) imkânına kavuşamaz.

Özgürlük, eşitlik ve demokrasi ancak toplumun kendi öz vicdan ve zihniyet gücüyle yaptığı tartışma, karar ve eylem gücüyle mümkündür

---

Ahlâk, üzerinde çok konuşulmasına rağmen, çözümlenmesi yapılamayan toplumsal kurumların başında gelmektedir. Etik adı altında tüm teorikleştirme çabalarına rağmen, pratikte sağlanan gelişmeler oldukça umut kırıcıdır. Toplumsal varoluşun gittikçe ahlâktan yoksun kaldığı, bilimce gözlenen ortak bir tespittir. Ama bunun nedenleri ve sonuçları yeterince açıklanmamıştır. Gittikçe gözden düşürülen bir kurum ve konum niteliğine büründürülmüştür. Fakat konu ve kurum olarak ahlâk, sanılanın da ötesinde çok önemlidir. Gerek tarih boyunca yaşanan krizler gerek günümüz küresel krizi, büyük oranda ahlakilikten yoksunluğun sonucudur. Tarihte toplumsal vicdan, Sodom (İlkçağda Lut Gölü yakınlarındaki bir şehir)

ve Pompei kentlerinin yanardağdan püsküren lavlar altında kalmasını ahlaki düşkünlükle izah ederken bir hakikatten haber vermek ister gibidir! Ahlaki düşkünlük, toplumları çökertir. Tanrıların laneti denilen şey, özünde toplumsal vicdanın (ahlâkın), ahlâksızlığı cezalandırma eyleminin gökselliğe yansıtılma biçimidir. Tanrı kavramını, toplumun en yüce ve kutsal kimliği olarak yorumlarsak, lanetleme de toplumun tipik kendine has cezalandırma eylemi oluyor.

Kapitalist Modernite çağında ahlâka olumsuz yaklaşımın oluşumunda, liberalizmin ideolojik hegemonyasının rolü çok açıktır. Yerine ikame edilen hukukun ise, gerçekten en yönetemez, akıl ve vicdan dışı kurallarla yüklü olduğunu kim bilmez ki! "Mahkemeye düşenin başına gelenler pişmiş tavuğun başına gelmez" sözü boşuna söylenmemiştir. Özgürlük, eşitlik ve demokrasi ancak toplumun kendi öz vicdan ve zihniyet gücüyle yaptığı tartışma, karar ve eylem gücüyle mümkündür. Hiçbir toplumsal mühendislik gücüyle bunu sağlamak mümkün değildir.

Kadın; Etik ve Estetik

İki kavramın dolayısıyla fenomenin doğası arasındaki farkı açıklamak, sorunu doğru belirtmek için gereklidir. Eşitlik, daha çok bir hukuk terimidir. Aralarında fark gözetmeksizin, fert ve toplulukların aynı hakkı paylaşmalarını öngörür. Oysa farklılık, evrenin olduğu kadar toplumun da esaslı bir özelliğidir. Farklılık, aynı tür hakların paylaşımına kapalı bir kavramdır. Eşitlik ancak farklılıkları esas aldığında anlamlı olabilir. Sosyalist eşitlik anlayışının tutunamamasının en önemli nedeni, farklılığı hesaba katmamasıdır. Bu da sonunu getirmenin en önemli nedenlerinden biri olmuştur. Gerçek adalet ancak farklılıkları temel alan bir eşitlik anlayışı içinde gerçekleşebilir.Uygarlığın karşıt kutbunun, muazzam bir ağırlığa, demokratik geleneğe, direniş ve özgürlüğe, eşitlik ve adalet arayışlarına, komünalite deneyimlerine sahip olduğunu görememeleri, burjuva ve küçük burjuva sınıf gerçeklikleriyle yakından bağlantılıdır. Göremezler, çünkü bu sınıflardan gelenlerin bu gerçekleri görecek gözleri yoktur.

Kadın ahlaki ve politik toplumun asal öğesi olarak özgürlük, eşitlik ve demokratikleşme ışığında yaşamın etiği ve estetiği açısından da hayati rol oynar. Etik ve Estetik Bilimi, Kadın Biliminin ayrılmaz parçasıdır. Yaşamdaki ağır sorumluluğu nedeniyle kadının, tüm etik ve estetik konularda hem düşünce hem de uygulama gücü olarak büyük açılım ve gelişmeler sağlayacağı tartışmasızdır. Kadının yaşamla bağı, erkeğinkine göre çok daha kapsamlıdır. Duygusal zekâ boyutunun gelişkinliği, bununla ilgilidir. Dolayısıyla yaşamın güzelleştirilmesi olarak estetik, kadın açısından varoluşsal bir konudur. Etik (Ahlâk teorisi, Estetik = güzellik teorisi) açıdan da kadının sorumluluğu daha kapsamlıdır. İnsan eğitiminin iyi ve kötü yönlerini, yaşam ve barışın önemini, savaşın kötülüğü ve dehşetini, haklılık ve adalet ölçülerini değerlendirme, belirleme ve kararlaştırmada kadının, ahlaki ve politik toplum açısından daha gerçekçi ve sorumlu davranması doğası gereğidir. Tabii erkeğin kuklası ve gölgesi kadından bahsetmiyorum. Söz konusu olan özgür, eşit ve demokratikleşmeyi özümsemiş kadındır. Kadın için daha öncede söylemiştim. Kadın demokrasinin teminatıdır. 'Adaletin, sevginin, gerçeğin arayıcısı'dır.

Sokrates'in özgül bir konunun içeriğine dair kapsamlı bir görüşü veya kitabı yoktur. O daha çok yöntemle, 'nasıl yaşamalı?' sorusuyla uğraşmaktadır. Yöntem olmayınca biriktirilecek bütün bilgiler, eşeğin sırtına yüklenen kitaplar gibidir. Belki de ondan daha tehlikelidir. Çünkü insanın elinde yanlış bir yöntemle kullanılacak bir bilgi, eşeğin sessizliği yanında bin kat tehlikeli ve yanlış bir duruma yol açabilir. Sokrates, bu çok temel sorunda, haklı olarak çok radikal bir tavrın sahibi olarak karşımıza çıkıyor. Zaten derdi, çok bilgi edinmek değil, 'bilgiyi niçin ve nasıl elde etmek'tir. Nedeni ve nasılı olmayan bilginin değeri olduğuna hiç inanmamaktadır. Aynı zamanda 'niçin bilgi?' sorusuna doğru cevap verilirse, o bilgi ve ona dayalı iş de doğru ortaya çıkar. Sokrates'te doğru düşünmek, iyi yapmaya götürür. İyi yapılan iş de güzel olan iştir. "Doğru düşün, iyi (mükemmel) yap, güzel ol" ilkesi, Sokrates ahlakının özüdür. Zerdüşt'te ise bu ilke "doğru düşün, doğru söyle, doğru yap" biçiminde formülleştirilmişti. Aslında birbirine benzeyen bu öğretilerin ortak yanı, bozulan sistemi reformasyondan

geçirmektir. İlk kurucuların yaptıkları, bunun gereğini hâkim kılmaktır. Tabi bunalım toplumundan çıkarı olanlar, bu ilkeli ve katı tutumu hoşnutlukla karşılamayacaklardır. Her dönemde görüldüğü gibi bunalımın rantından geçinenler, kanundan, adaletten kopuk tiranlar ve diktatörler durumundadır. En büyük silahları, demagoji (sözle aldatmaca sanatı) ve zorbalıktır. Sokrates'in gençliğin ahlakını köklü bir reformdan, doğru ilkelere dayalı bir dönüşümden geçirmesi, yargılanmasının esasıdır. Ama gerekçesi "Atina'nın yüce birlik ve bütünlük ilkelerini ve koruyucu tanrılarını inkâr ediyor" adı altında düzenlendiğinde, Sokrates'in verdiği cevap ve aldığı tutum eşsiz ve unutulmazdır. Yasalara uymayı 'erdem' olarak kabul etmektedir. Erdem ilkesine göre yaşamaktadır. Öğrencileri kaçmayı teklif ettiklerinde, bunu erdemsizlik sayar ve reddeder. Büyük bir rahatlık içinde, baldıran zehiri dolu tası başına dikerek, şerefle şehit olmanın ölümsüzleri arasındaki birincilik yerini alır.

Kadın demokrasinin teminatıdır. 'Adaletin, sevginin, gerçeğin arayıcısı'dır

---

İsa'nın, ezilenler adına Allah kavramına, başta rahmet, kurtuluş, lütuf, inayet, kardeşlik, barış, adalet, sevgi gibi ahlaki yanı ağır basan özellikler yüklediği çok iyi bilinmektedir… Hz. Muhammed İslamiyet'le birlikte, Allah kavramına ağırlıklı olarak devrimin politik ve askeri niteliğini çağrıştıran sıfatlar eklemiştir. Hz. Musa'nın daha çok sosyal terbiye ve yönetimle ilgili sıfatlarına, Hz. İsa kurtarıcılık, lütuf, sevgi, adalet gibi ahlaki yanı ön plana çıkan sıfatları yüklemiştir. Kahhar, hâkim, malik gibi sıfatlar İslamiyet'le birlikte eklenen askeri ve politik özelliklerdir… Sadece çöl kabileleri için değil, tüm imparatorluk halkları için de bir kurtuluş esini yaratmak zor olmamaktadır. Biraz adalet ve gerici öğeler dışında kültürlerine saygı, halkların İslamiyet'i benimsemesi için yeterli olacaktır. Buradaki psikolojik üstünlüğün temelinde; alçaltan köleci zihniyet ve moral yapısının parçalanması ve yerine insana şeref, saygı ve adalet bahşeden yeni kimliğin konulması yatmaktadır… İslamiyet ile sınıfsallık ve ulusallık arasındaki ilişkileri, daha derinliğine çözümlemekte yarar vardır.

Kürt Olgusu Ahlaki Bir Sorundur

Her ne kadar Ortadoğu toplumlarında demokratik hukuk devletleri geçerli değilse de, çağdaş gelişmelerin bu yönlü olması, bu ülkeleri de kaçınılmaz olarak bu yola sokacaktır. Kürt sorunu da giderek bu çerçevede, demokratik hukuk ölçüleri içinde bir çözüm tarzını zorlayacaktır. Ayrılıkçılık ve şiddet karakterli bir yolda zorlanmasından çok, demokratik siyaset yöntemleriyle hukuku kendi somut durumuna uyarlayarak, temel insan haklarının üç kuşak boyutundan tutalım, meşru savunma hakkını bilinçli ve örgütlü kullanmaya kadar, meşru yolları kullanarak daha fazla başarılı olabilecektir. Kürtler, en çok demokratik hukuk devletinde siyaset ve hukuku kendilerine mal ederek, toplumsal haklarını elde edebilecek; yüzyıllardır acımasız güç dengesizliğinin ve çağın vicdansızlığının kurbanı olmaktan kurtulacaklardır. Dolayısıyla her zamankinden daha fazla demokratik hukuk yöntemine göre çalışmak ve başarmak temel görev olmaktadır.

Kürtler üzerindeki baskı, dil yasağına kadar gidebilmektedir. Tüm uluslararası ve bölgesel güçler, çıkarları gerektirmediği için buna karşı sessizce durabilmekte; ne din kardeşliği, ne hümanizm, ne de uluslararası hukuk işlemektedir. Kürtler adeta bir kapana kıstırılıp, bunun üzerinden herkes kendine en uygun reel politika ve ekonomik menfaat temin etmeyi, en akıllı yol saymaktadır. Kürt sorunu, çağın vicdanını gösteren bir nevi turnusol kâğıdı görevini yerine getirmektedir. Tarihte de buna benzer durumlar, insanlık trajedilerinin gerçek nedenidir. Böyle devam ederse, 21. yüzyılın trajedi kaynakları da daha çok Kürtler olacaktır. Halepçe'den, Akdeniz fırtınalarında batan gemilerle denize dökülmelere kadar, ilk örnekleri ortaya çıkan bu acı gerçekler; çağın gerçek vicdan göstergeleridir. Sorunlara sadece ekonomik, ulusal ve siyasal boyutlu yaklaşmamak, ahlaki boyutu mutlaka eklemek gereği, en çok Kürt olgusu ve sorununda çarpıcı olarak gözler önündedir.

Bu yönüyle belki de bu ahlak ve vicdan eksikliğinin giderilmesinde Kürtler, tarihi rol bile oynayabilir.

Kürt olgusunun yaşadığı iç zorluklar ve dış anlayışsızlıkların, hiçbir güç sahibine; "elimde imkân vardır" deyip istediği tür bir uygulamaya tabi tutma ve sürekli bir kobay malzemesi gibi bekletme hakkını vermediğini belirtmek istiyoruz. Tanrı-kral anlayışına bağlı politikacılar bakımından, belki sınırsız bir 'vatanseverlik' ve 'ulusal büyüklük' adına amaçlarına ulaşmak için her şey mubah olabilir. Nitekim faşist ve reel sosyalist yaklaşımlar, bunu denediler ama sonuçları ortadadır. Kürt olgusuna dayatılan terörün, sahipsizlikten ötürü kurnazca ve haince yaklaşımlarla bugüne kadar sürdürülmesi, hiçbir güç sahibini aldatmamalıdır. Hz. İsa da çarmığa gerildiğinde, Roma'nın ve yalancı şahit kâhinlerin karşısında yalnızdır. Tanrısı için bile, "Niye beni yalnız bıraktın?" diye şikâyette bulunduğu da rivayet edilmektedir.

Her peygamber, toplumsal gelişmede bir anlam yükselişidir

Ama tarihe ve günümüze baktığımızda, İseviliğin evrensel bir gerçeklik olduğu ve en büyük insanlık vicdanlarından birini teşkil ettiği halde; onu çarmıha gerenler, ancak lanetle anılmaktan öteye bir şansa ve varlığa sahip olamamışlardır. Bu yönüyle Kürt olgusu; siyasal olmaktan öteye tam bir ahlaki sorun durumuna gelmiştir. Kürtlerin gemilere dolarak denizden Yunanistan ve İtalyan kıyılarına, karadan da birçok yolla İlkçağ Hıristiyanları gibi Avrupa'ya kaçmaları, adeta tarihin tekerrür etmesine benzemektedir.

Kürt olgusunu ve yol açtığı sorunları daha da dramatize edecek boyutlara taşımamak, ilgili tüm çevrelerin hatta insanlığın önemli bir görevidir. Etrafında zaten büyük acılar ve trajediler yaşanmıştır. Bundan dolayı, illa bütün tarihi sarsacak, bölgeyi daha da içinden çıkılamaz bir duruma getirecek uygulamalara saplanıp kalmanın hiçbir anlamı kalmamıştır. Bu tip politikaların, sahiplerine hiçbir çıkar sunamayacağı tümüyle açığa çıkmıştır. Körce, hırsızca, faşist niyetlerin ise, var olan insanlık vicdanı karşısında başarma şansının olamayacağı bir çağdayız.

Uygarlık denilen canavar büyüdükçe, insanın nasıl en tehlikeli hayvan olduğunu anlayacaktım. Rahip mitolojilerindeki tanrıların, nasıl iğrenç köleci düzen sahipleri olduğunu heyecanla fark edecektim. Ceddimiz İbrahimî peygamberlerin, bu tanrıları biraz göğün ötesine atmakla vicdan-din yarattıklarını kavrayacaktım.Beyni diyalektik tarihsel felsefeyle çalışmayanlar, vicdanına insanlığın tüm güzellik, iyilik ve sevgi değerlerini sığdırmayanlar tarihi sorumlulukları kaldıramazlar.Dünyada sömürü ve baskının süper biçimlerini geliştirmiş, Kızılderililere beyaz adamın katliamını dünyaya 'en gelişkin uygarlık' diye yutturmuş çılgın kovboy kültürünün, en dengesiz ve nasıl yaşadığının farkında bile olmayan birinin, ABD'nin sözde başkanının eliyle, kırk haramilerden daha adaletsiz biçimde, son Kızılderili'yi avlarcasına, hem de dost sandığım işbirlikçilerinin en aşağılık oyunları ve desteğiyle yakalatılıp teslim edilmemin mantığını ve vicdansızlığını çözmek, en değme edebiyatçının bile başarabileceği bir iş değildir.

Sümerlerden beri döşenmiş labirentlerden bu kadar yıl içinden sağlam çıkmak, halkların özgürlüğüne bazı hediyeler de bulunmak, gerçek anlamıyla peygambersel bir tutum ve kişilikle mümkündür. Bu süreç bana sadece peygamberlik kurumunu kavratmadı; gerçek özüne nasıl bir pratikle sahip çıkılabileceğini de gösterdi. Bu, şu demektir: Her peygamber, toplumsal gelişmede bir anlam yükselişidir. Dili ne kadar ilahi olsa da özü; gelişen toplumun anlam, hafıza, töre ve vicdanı olup, özgürlük ve eşitlik başta olmak üzere, birçok temel konuda farklı bir kültürel aşama kaydetmesine yol açmaktadır. Halk bu konuda çok arif, bilen konumdadır. Üç büyük dini kastederek bana, "sizin yaptığınız yeni bir diyanet, dördüncü bir din çalışması anlamına gelir" dediklerinde, şaşırmıştım. Daha sonra bununla ne demek istediklerini anlayacaktım.

Özcesi kurulu düzenin tüm hâkim iç ve dış tepe güçleri, tasfiye edilmemde birleşmişti. Hukuk dışı ve komplocu yöntemlerle de olsa, ölüm fermanımı adım

adım birlikte yazmaya çalışıyorlardı. Bazıları, dostlar ve yoldaşlar, yaşananlara şaşırabilir; ama onlara şu genel cevabı vermeliyim: Hz. İsa'nın da strateji ve taktik yapacak durumu yoktu; vicdanının sesine kulak vererek tek başına da olsa Roma ve işbirlikçileri resmi Yahudi kâhinlerinin üzerine, Kudüs'e yürümesi, tarihe yaraşır ve sonuç verecek biricik eylem yoluydu. Sonradan baktım ki, kaderler bu topraklarda ne kadar da benziyor; bir kişilik, dönemin egemen dünyasına başkaldırdığında, peygamberlere ne kadar da yaklaşıyordu! Demek ki, benzer süreçlerin ortak bir ruhu ve kişiliği vardı; değişik koşullarda, değişik biçimlerde tarihin benzer anlarında yenileniyordu. Koşullar beni de hızla o benzer sonuca doğru itekliyordu; kararın ölüm olacağı açıktı da, uygulaması çok baş ağrıtacaktı. Romalı Vali Pilatus bile, Hz. İsa konusunda çarmıh yanlısı değildi; Yahudi işbirlikçi kâhinler, onu buna zorlamıştı. Gılgameş bile orman bekçisi Humbaba'yı öldürme yanlısı değildi; ama işbirlikçisi Enkidu, onu Humbaba'yı öldürmeye zorlamıştı.

Kürt halkının özgürlük iradesinin bir daha kırılmayacak esneklikte ve kalıcılıkta oluşturulmasına özenle devam edildi

Anadolu ve Mezopotamya topraklarından Ortadoğu'nun kutsal diyarlarına doğru devrimci çıkış, tarihsel örnekleri çağrıştırmaktadır. Gerçekleştirilen, bir etnik grup veya kavimsel çıkış değildir; çağın devrimci ideolojisi olduğuna inanılan bir yüklenimle kendini yeniden yaşamsallaştırma deneyimidir. Köleliğin her biçimi reddediliyor, özgürlüğe alabildiğine kulaç atılıyordu. En zor koşullarda ve devrimci zorun ebeliğiyle yeniden doğuş için seçilen alan, dünyanın en uygun yerlerinin başında gelmektedir. Tarihte mayalanan ve oradan dünyaya yayılan inanç tohumları gibi bir çekirdek olmanın misyonu, tüm kişiliği kapsamış bulunmaktadır. Ulusal, sınıfsal, kültürel, ideolojik ve siyasal özellikler başta olmak üzere, tarihsel ve çağcıl özelliklerin en başta gelenleri hamur gibi orada yoğrulmakta, bir ana hücre haline getirilmekte ve güçlü özgür ifadeyle yeniden doğuşu için her tür çaba, bir rahip-mümin kutsallığıyla yerine getirilmektedir. Sanki Hz. İbrahim'in yol arkadaşıymışım gibi çatır çatır yol açmaya çalışıyorum. Hz. Musa gibi, yola gelmemekte inat eden lanetli kavmi ikna etmek için, zihnin gücünü sonuna kadar açıyorum. Aziz Paul gibi her tarafa inanç temsilcileri yolluyorum. İnsanlık vicdanını elden bırakmamak için peygamber tarzına yaklaştıkça yaklaşıyorum. Kuşkulu olduğum 20. yüzyıl gerçeklerine yenik düşmeyecektim. İnsanlık ruhunu ona teslim etmeyecektim. İsyan köklüydü. Tarihsel örneklere yaraşır cinstendi. Dar bir ulusallığın çok ötesinde, insanlık adına bir umut olmanın sorumluluğu da elden bırakılmıyordu. Özcesi reel dünyaya inanılmıyor ve teslim olunmuyordu. Gerçeğe, adalete ve güzelliğe dayanması gereken yeni ütopyanın peşinde hiç yılmadan koşuluyordu. Çağın materyalist güçleri ne kadar ezici de olsa, yeni Ortadoğu ütopyacılarını yaratmak, hepsine inat bir gerçek oluyordu.

Siyaset ve askerlik dünyası, tarih boyunca egemen ve sömürücü sınıfın dogmalarının en çok yoğunlaştıkları alanlar olması itibariyle, doğruları yutup yok etmeleri işten bile değildir. Dolayısıyla halklar ve ezilenler adına ideoloji üretmenin, siyaset ve askerlik yapmanın özgünlükleri ve ölçüleri, sağlam geliştirilmek durumundaydı. Ortadoğu'da özellikle bu amaçla büyük çabalar gösterildi. Kürt halkının özgürlük iradesinin bir daha kırılmayacak esneklikte ve kalıcılıkta oluşturulmasına özenle devam edildi. Dağlarına ve insanlık dünyasına sürekli ve yoğun çıkışlar yapıldı. Dostlar, çok yetersiz de olsa, edinilmeye çalışıldı. Dünyanın vicdanı uyandırılmaya çalışıldı.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Bir Adalet ve Demokrasi Arayışı Olarak Sosyalizm

Ramazan Morkoç

Sınıflı toplum tarihi adeta bir adalet ve demokrasi arayışından ibarettir. Özgür bir yaşam uğruna verilen bu mücadelenin ismi değişip, mekanı farklılık arz etse de, süreklileştiği ve günümüzde insanlığın ortak kavgasına dönüştüğü görülmektedir. Şüphesiz, bu mücadelenin önemli bir parçasını da sosyalizm adına verileni oluşturmaktadır. Bizde yazımızda bu konuya odaklanacak, bu arayışı irdelemeye çalışacağız.

Aynı isimlendirmeye rağmen sosyalist akımlar üç ana başlıkta tanımlanabilir. Bunlardan birincisi ütopiklerdir. Ütopik Sosyalizm; Marksizm öncesi düşünce akımları ve bunların pratikleşme çabalarını kapsar. Tamamen tarihi bir kategoridir. Geçmişte kalma yanı ağır basar. Özü insanların mutlu ve kardeşçe yaşadığı bir dünya-yaşam yaratmaya dayanır. Fakat ulaşılmak istenen amaca giden yol ve kullanılacak araçlar tarif edilmediği için bu akımlar ütopikleşirler.

İkincisi; proletarya diktatörlüğüne dayanan sosyalizmdir. Başta Lenin olmak üzere birçok kuramcının bilimsel sosyalizm olarak tanımladıkları yöntemle işçi sınıfı öncülüğünde yürütülen mücadelede devrim öngörülür. İhtilal yoluyla sistem değişimi amaçlanır. Devlet, iktidar, toplumsal ilişkiler, mülkiyet biçimi, aile kurumu vb'lerinin devrimsel gelişme ile yeniden düzenlenmesi hedeflenir. Bu sistem çoğunluğun iktidarı olarak tanımlanan proletarya diktatörlüğünün hükümranlığına dayanır. Temel birim olarak işçi sınıfını esas alır.

Üçüncü kategori demokratik sosyalizmdir. Demokratik sosyalizm özet olarak yaygın toplumsal örgütlenmeye, bu örgütlenme sürecinde toplumda zihniyet-vicdan değişimine ve baskı aygıtlarının işlevsizleştirilerek toplumun komunal değerlerde ortaklaşmasına dayanır. Özü demokratik sosyalist paradigma temelinde toplumun değişimi ve yeniden örgütlenmesidir. Üzerinde yükseldiği zemin sınıf değil, toplumun emekçi kesimleridir. Gücünü devlet olarak örgütlendirilmiş zor aygıtında değil, bilinçlenmiş toplumdan alır. Kapitalist sistemin aşılmasında sürece yayılmış dönüşümü esas alır. Burjuva parlamentarizm, çok partili sistem, seçim sistemi reddedilmez. Devlet, iktidar, aile vb. örgütlenmeleri toplumsal bilinçlenme ve sosyalist düşüncenin gelişimine paralel olarak değiştirmeyi, yeni bir içeriğe kavuşturmayı öngörür. Kamu gücünü emekçilerin yararına göre harekete geçirir. Eğitim, sağlık, konut, ulaşım vb. hizmetleri vatandaşlık hakları haline getirir. Bu yolla toplumsal ayrışma ve uçurumun zamanla ortadan kaldırılması hedeflenir.

Üç kategorideki aynı isimlendirmeye rağmen sosyalist akımlar içerik ve uygulamaları ile birbirinden farklılaşırlar. Devlet olgusu, toplumsal sorunların çözümünde zorun rolü, mülkiyet biçimi, aile kurumu, toplumsal gelişmede uygulanan metodoloji vb. konularda birbirinden ayrışırlar. Bu özgünlüklere rağmen sosyalist akımlar şu parametrelerde ortaklaşırlar.

Sosyalizm; eşitlik, özgürlük ve adalet kavramlarının yaşam parametrelerinin oluşturduğu bir sistemi ifade eder. Esası toplumun demokrasi ve adalet arayışıdır. Bu sistemde demokratik örgütlenme ağı ile toplumun en geniş kesimleri yönetim ve karar alma süreçlerine katılır. Toplumsal örgütlenme iş ve rol koordinasyonun oluşturduğu zemin üzerinde yükselir. Söz, yetki ve karar emekçi halkındır. Sınıflı uygarlık sürecindeki baskıcı uygulamalar bu sistem içerisinde

yerini toplumsal dayanışmaya bırakır. Sömürüye dair tüm uygulamalar son bulur. Üretim metaya endeksli olmaktan çıkarılır. Toplumsal ihtiyaçlara göre düzenlenir. Bu nedenle pazardaki yıkıcı rekabet ve birbirini yutma yarışı ortadan kalkar. Sistemin inşasına paralel olarak üretim araçlarının kolektif mülkiyete, kar için üretim yerine kullanıma dayalı planlı üretime geçmesi sağlanır. Kimi kuramcılar sosyalizm sürecinde mülkiyet biçimini grup ya da kamu mülkiyeti tarzında formüle eder. Kolektif mülkiyet en kaba biçimde Sovyetlerde uygulanmıştır. Tüm artı değerin ve zenginliklerin devlete ait olması, bürokratların denetiminde toplanması biçiminde hayat bulmuştur. Sovyetlerde kamu devlettir, devlet ise halkla, emekçilerle hiçbir ilişkisi olmayan bir avuç bürokrattır. Sovyetlerdeki uygulamada kamu eşittir devlet ve parti biçiminde tanımlanmış ve temel yanılgıyı oluşturmuştur. Bu yanılgılı tanımlamadan hareketle kamu aşırı bir biçimde fetişleştirilmiş, birey ve toplum yok sayılmıştır. Bundan hareketle birçok sosyalist kuramcı bu tarzdaki mülkiyet biçimini reddetmiş, sosyalizmi grup ve kamu mülkiyetinin ortaklığı üzerine inşa etmeyi daha eşitlikçi ve özgürlükçü bulmuşlardır.

Sosyalizmin Tarihçesi İnsanlığın Özgür ve Eşit Yaşama Arayışı ile Eşdeğerdir

Sosyalizm sadece ekonomik veriler ya da toplumsal örgütlenme tarzı, mülkiyet biçimine indirgenemez. Kuşkusuz üretim araçlarının toplumsallaştırılması, üretimin toplumsal gereksinimlere endekslenmesi sosyalizmin önemli bir yönünü teşkil eder. Fakat sosyalizm hem kuramsal, hem de uygulama düzeyiyle sadece bu olgularla sınırlandırılamaz. Üretimden, paylaşıma, mülkiyet biçiminden, toplumsal örgütlenmelere, yaşam ve zihniyetten, bireylerin ilişkilerine kadar tüm alanların yeniden düzenlenmesini içerir. Yeniden tanımlanması, eşitlikçi, özgürlükçü bir içerik kazanması, yeni ölçülere göre bir örgütlülüğe kavuşturulmasını kapsar. Maddi yaşam kadar manevi alanda da sınıflı uygarlığın oluşturduğu değer yargılarını değiştirmeyi öngörür. Ezme ya da ezilmeyi kadere dönüştüren statükoyu ortadan kaldırmayı amaçlar. Sınıflı uygarlığın şekillendirdiği ölçüleri kökten değiştirmeyi hedefler. Statik hayat, donmuş değer yargıları yerine dinamizm ve arayışa dayanan, tüm insanların dayanışması ve toplumun esenliğini esas alan bir maneviyatı öngörür. Ana çerçevesini eşitlik, özgürlük, dayanışma ve "insanlığın kaybettiği cennetini yeniden yaratma" olan bir maneviyat oluşturmaya çalışır. Sosyalizm bu öz üzerinden yükselir, hayat bulur.

Genellikle sosyalizm Marksizm ile eş anlamlı ele alınır. Fakat Marksizmin gelişim ve şekillenme tarihine bakıldığında bu tanım yetersizdir. Sosyalizm özü itibariyle eşitlik, özgürlük ve adalete dair değerleri ifade eder. Toplumun demokratik birlikteliğini önceler. İnsanlık tarih boyunca bu değerleri aramış, yaratmaya-yaşamaya çalışmıştır. Bunlara ulaşma çabası tarihin her döneminde insanlığın ortak arayışı ve istemini teşkil etmiştir. Sınıflı uygarlık tarihi aynı zamanda insanlığın bu arayışlarının tarihçesidir. Bu içeriğiyle sosyalizmin tarihçesi insanlığın özgür ve eşit yaşama arayışı ile eşdeğerdir. Sosyalizm olarak düşünce akımı, sistematik bir kurama dönüşmesi ise 200 yıllık bir zaman dilimine tekabül eder.

İnsanlığın tarih boyunca giriştiği özgürlük ve eşitliğe ilişkin arayışları her daim sosyalist öz taşımıştır. Spartalardaki toplumculuk, Kynıklerdeki ortakçılık, Hermes'teki arayış ve denemeler, İsa'nın havarilerindeki özgürlük tutkusu, Karmati gibi yüzlerce dini gruptaki eşitlik arayışı vb. sosyalizm olarak tanımlanamaz. Fakat tümü sosyalist öz taşırlar. Bu düşünce akımları ve mücadelelerinin yarattığı birikim aynı zamanda ütopik sosyalizme kaynaklık eder.

Ütopik düşünürler insanlığın bu tarihsel serüveninden esinlenir ve beslenirler. Düşünsel güçleri ve pratik deneyimleriyle bu tarihsel mirası güncele-geleceğe taşımak isterler. Birçok ütopik düşünüre göre insanın sınıfsız-sömürüsüz yaşadığı tek dönem yeryüzünün cennet olduğu dönemdir. Yeryüzü cennetliği sınıfların ve sömürünün olmadığı neolitik dönemdir. Neolitik toplum ve komünal yaşam olarak tanımlanan yeryüzünün cennet hali aynı zamanda insanlığın beş bin yıllık sınıflı uygarlık tarihi boyunca özlemle aradığı, büyük bedellerle yeniden inşa etmeye çalıştığı dönemi ifade eder. Ütopikler yeryüzü cennetinin yitirilişini çarpıklaşan toplumsal gelişme ile açıklamaya çalışırlar. Gelişen toplumsallaşma artı ürünü, artı ürün mülkiyet

ve sınıflaşmayı, bu durum ise devleti, baskı aygıtlarını, savaşları ve cehenneme dönüşmüş yaşamı yaratır derler. Yeryüzü cennetinin yitirilmesini bu diyalektik gelişme ile tanımlarlar. Ütopistler bu tanımlama ve formülasyonlarında haklıdırlar. Fakat önerdikleri, "Güneş Ülkesi" (İkors) kaybolan yeryüzü cennetinin bulunması gibi gerçekçi olmayan tasarımlarla ütopikleşirler. Gerçekleşemeyecek hayalin peşine düşerler. Bu özelliklerine rağmen güncelde insanlığın ulaştığı düşünsel-felsefik düzeyin açığa çıkmasında ve sosyalist kuramın şekillenmesinde ütopiklerin rolü yadsınamaz.

Sosyalizm özü itibariyle eşitlik, özgürlük ve adalete dair değerleri ifade eder

Sosyalizm terimi ilk olarak kıta Avrupa'sında hızla gelişip yaygınlaşan ütopik gruplar tarafından kullanılmıştır. 1872'den itibaren İngiltere'de gelişmeye başlayan Owenciler sosyalist terimini sanayide ortaklaşma ve kooperatif mülkiyet anlamında kullanmışlardır. Aynı tanımı 1832'den itibaren Fransa'da Saint Simoncular sanayide kolektif düzeni tanımlama da kullanmışlardır. Simoncular ülkedeki sanayinin kolektif olarak düzenlenmesini talep ederek,mücadele etmiş ve yaptıklarını sosyalizm olarak adlandırmışlardır. 1516'da Thomas More'nin yazdığı Ütopya, 1643'te Campanella'nın yazdığı "Güneş Ülkesi" adlı eserlerde de sosyalizm kavramı aynı içerikte ele alınmıştır.

Ütopik akımların gelişimi sistematik düşünce ve gruplara dönüşmeleri kapitalist modernitenin gelişim tarihiyle eşittir. Kapitalist modernite gelişip bir sisteme dönüştüğü oranda toplumun ondan kurtulma arayışları da gelişme kaydetmiştir. İsyanlar, makine kırıcılığı vb. hareketlenmeler bunun sonucu açığa çıkmıştır. Ütopikler bu tepki hareketlerinin bağrında şekillenmiştir. Avrupa'nın birçok ülkesinde gelişen ütopik akımlar düşünce dünyasını etkilemiştir. Fakat esas yoğunlaşma alanları Fransa' dır. Birçok ütopik akım Fransa'da gelişip, amaçlarını burada uygulamaya girişmiştir. Fransa'daki ütopiklerin başında Saint Simon gelir. Simon kendinden önceki ütopiklerin sentezi, kendinden sonrakilerin de yol göstericisidir. Aynı zamanda S. Simon düşünceleri ile toplumculuğun temelini atmıştır. Simon, toplumu tek-tek bireylere, bireyleri ise üç kategoriye ayırmıştır: "Yapanlar, düşünenler ve duyanlar ." Ona göre emekçiler, yöneticiler, idareciler ilk kategoriye, bilim adamları ikincisine, şairler, sanatçılar ve din adamları ise üçüncü kategoriye girer. Saint Simon Fransız Devrim'ini sınıf savaşımı olarak tanımlamıştır. Sınıfları ise aristokrasi, asker-rahip biçimindeki asalaklar ve işçi, köylü, esnaf-sanayici gibi üreticiler olarak ele almıştır. Asalak sınıflara karşı üretici sınıfların egemenliğini savunmuştur. Toplumu bilim ve sanayinin yönetmesi gerektiğini öne sürmüştür. Simon'a göre iktisadi koşullar siyaseti belirler ve bu nedenle iktisadi gelişim tüm alanlardaki gelişimi tetikleyeceğinden devletin zamanla yok olması kaçınılmazdır.

Ütopik Sosyalizmin bir başka kuramcısı da Robert Owen'dir. İngiltere'de yaşayan Lord Owen teorik çalışmalardan çok pratik uygulamalarıyla ön plana çıkmıştır. Bu yolla ütopik sosyalizme dayalı düşüncelerini hayata geçirmeye çalışmıştır. İş adamı olan Robert Owen çalışmalarıyla işçilerin ücretlerinde ve çalışma koşullarında ciddi iyileştirmelerin yapılmasını sağlamıştır. Kendi denemelerinde eşit işe eşit ücrete dayalı bir komünal işletme kurmuştur. Burada iş saatleri karşılığında emek pusulaları aracılığıyla yeni bir mübadele biçimini oluşturmaya girişmiştir. Owen'in bu uğraşları sonucu işçilerin çalışma koşullarının düzeltilmesine dönük yasalar çıkartılmıştır. Çalışma koşullarında önemli oranda iyileştirilmeye gidilmiştir.

Diğer önemli bir ütopikte C. Fourier'dir. Fourier düşünce gücü ve pratik çabalarıyla kendisinden sonraki sosyalist akımları ciddi anlamda etkilemiştir. Fourier, kuramını insan doğasındaki iyiliği ve uyumu açığa çıkarma üzerine kurgulamıştır. Ticareti ve bu kapsamdaki etkinlikleri insan doğasını kirleten, bozan faaliyetler olarak ele almıştır. Ticarete dayalı etkinlikler olduğu sürece toplumsal ahenk ve dayanışmanın oluşturulamayacağını ifade etmiştir. Toplumsal ahenk ve mutluluk için aynı binada yaşayan, aynı mutfaktan beslenen, gelirin emeğe-yeteneğe ve sermayeye göre bölüştürüldüğü ortak yaşama dayalı bir topluluk

önermiş, bu uğurda mücadele etmiştir. Fourier'in en önemli özelliklerinden biri de toplumun özgürlüğünü kadının özgürlüğünde aramasıdır. Ona göre kadın ne kadar özgürse toplumun özgürlük düzeyi de o kadardır. Bu aynı zamanda sosyalist akımlar içinde o güne kadar kadına yaklaşımda en ilerici duruşu ifade eder.

Sosyalizm kelimesini bugünkü anlama kavuşturan Fransız düşünür Louis Reybaud'dır. Reybaund'e göre geçmişten günümüze kadar şekillenen ve şekillenecek olan tüm sosyalist akımlar ütopiktir. Düşünür sosyalizmin kendisini ütopik olarak tanımlar. Sosyalizm insanlığın hiçbir sınır tanımadan, süreklileşen eşitlik, özgürlük ve adalet arayışının adlandırılmasıdır. Ütopyanın kelime anlamı da gerçekleşmemiş olan, gerçekleşmeyen ve hayali olandır. İnsanlığın kusursuz bir toplum ve ideal bir yaşam arayışıdır, ütopya. Bu yönüyle Reybaund'un sosyalizm tanımı gerçekçidir.

Diyalektik Materyalizm

Ütopik akımların her birisinin kendi içinde taşıdıkları teorik-kuramsal eklektizm ve çözümsüzlükler yeni arayışların açığa çıkmasında, Marksizmin doğuşunda ve bilimsel sosyalizmin şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Marks ve Engels'de kendilerinden önceki tüm sosyalist akımları ütopik olarak değerlendirmişlerdir. Çünkü ütopiklerde geçmiş, güncel ve gelecek diyalektiği doğru kurulamamıştır. Kötü olanı reddetme tümünün ortak özelliği olsa da öngörülenin ne olduğu ve nasıl inşa edileceği hiçbirinde belirgin değildir. Ütopik sosyalistler sınıfların, sömürünün olmadığı, insanın, insanca yaşadığı bir dünya savunmuşlardır. Toplumda baskı, sömürü ve adaletsizliğe duyulan tepkilerin sosyalizmin kuruluşuna yol açacağını, kuruluş için salt bunların yeterli olacağını öne sürmüşlerdir. Bu noktada toplumsal dönüşüm için tek-tek bireylerdeki iyi niyetin yeterli olduğunu varsaymışlardır. Bu nedenle mücadele biçimleri daha çok insanların niyetlerine seslenmekle sınırlı kalmıştır.

Marks ve Engels ütopiklerin bu tutumlarını iyi niyetli ama sonuçsuz bir yaklaşım olarak değerlendirmişlerdir. Salt toplumsal tepkinin sosyalizmin kuruluşu için yeterli olmadığını, olamayacağını tarihsel verilerle ortaya koymuşlardır. Bundan hareketle sosyalizmin inşası için tutarlı-bütünlüklü bir kurama, bu kuramı pratikleştirecek bir örgütlülüğe ve süreklileşen mücadeleye ihtiyaç olduğunu söylemişlerdir. Toplumdaki kötülüklere duyulan tepkilerin yeni bir sistem, toplumsal ilişki ve yaşam kurmak için yeterli olmayacağını Spartaküslerden, Paris Komününe kadar ki deneyimlerle izah etmişlerdir. Marks toplumların tarihsel gelişimini, yaşadıkları değişimleri tesadüflerle açıklamaz. Sınıf savaşlarının toplamı olarak tarif eder. Geleceği kurmanın da ancak bu doğrultuda yürütülecek mücadelelerle mümkün olacağını söyler. Bu tespitten hareketle diyalektik ve tarihsel materyalist yöntemle toplumların gelişim yasalarını inceler. Köleciliğin, feodalizmin aşılması ve kapitalist gelişmenin yasalarını ortaya koyar. Bunun sonucu gelecekte sosyalizmin zorunlu olarak gerçekleşeceğini öngörür. Bu formülasyonda sosyalizm işçi sınıfının ideolojisi ve mücadelede eylem kılavuzu olarak tanımlanır.

Sosyalizmin kuruluşu için işçi sınıfı ve onun etrafında kümelenecek emekçilerin mücadele etmesi zorunlu görülür. Sınıfsız toplum bu diyalektiksel gelişmenin sonucuna göre tasarlanır. Bu öngörüye göre sosyalist sistem içerisinde kent-kır, kafa-kol, emek sermaye arasındaki çelişkiler çözülecek ve böylelikle herkesin emeğine-yeteneğine göre yaşadığı sosyalist sistemden, herkesin gereksinimine göre yaşadığı komünist sisteme geçilecektir. Bu anlamda Marks ve Engels, sosyalizmi sınıflı toplumdan sınıfsızlaşmaya, devletli uygarlıktan devletin söndüğü yok olmaya doğru gittiği yeni uygarlık biçimine geçişte ara evre olarak tanımlamışlardır. Sınıfların, devletin sönmesi, ortadan kalkması ve eşit, özgür bir toplumun yaratılması bu sürecin önemli özelliği olarak ortaya konulmuştur.

Sosyalist akımlar içinde hem düşünsel-felsefik boyutuyla, hem de pratikleşme düzeyiyle en önemli yeri Marksizm alır. Marksizm'in farklı yorumlarından çok , Marks tarafından formüle edilmiş biçimini ele almak, değerlendirmek daha gerçekçidir. Marks, teorık-felsefik çözümlemesinde Alman idealizmi denilen Hegelci felsefik akımı çıkış noktası olarak almıştır. Hegel felsefesinin en önemli özelliği maddeci tarih anlayışına sahip olmasıdır. Marks maddeci tarih anlayışını, diyalektik materyalizmin çıkış noktası yapmıştır. Oluşturduğu kuramın felsefik temellerini diyalektik materyalizme dayandırmıştır. Esas aldığı

diyalektik yöntem olguların, oluşum, gelişim ve dönüşüm halinde olduğunu söyler. Marks diyalektik materyalizmi doğa bilimlerine de uyarlayarak doğadaki dönüşümü açıklamıştır.

Fransız ütopikleri,sosyolojisi ve Alman felsefesi dışında İngiliz ekonomik politiği de Marksizmin üç temel kaynağından birini oluşturur. Marks, kapitalizmi incelerken önemli oranda İngiliz ekonomik politikçilerden yararlanmıştır. D. Ricardo ve E. Smith başta olmak üzere birçok iktisatçıyı köklü eleştiriye tabi tutmuştur. İngiliz iktisatçılardan farklı olarak kapitalizmi doğal bir düzen değil, tarihi bir kategori olarak ele almış, sistem olarak çözümlenemez çelişkilere sahip bir yapı olarak tanımlamıştır.

SSCB'de hayat bulan uygulamalarda zorun rolü ebelik düzeyindedir

Üretim tarzındaki anarşi-keşmekeşlik, pazardaki yıkıcı rekabet ve meta dolaşımındaki arz talep çelişkisi, dengesizliği kapitalizmi bir sorunlar yumağı haline getirdiğini söylemiştir. Kapitalist sistem içinde piyasalarda herhangi bir dengeden bahsedilmez. Pazarda süreklileşen rekabet, üretim sürecindeki anarşik karmaşa, derinleşen sınıfsal çelişkiler ve sistemin bağrında bulunan, devrevi krizlerin kapitalist sistemi sürüdürülemez hale getirerek sonunu hazırladığını ortaya koymuştur.

Marks, İngiliz iktisatçılardan farklı olarak kapitalizmi çözümlemeye metadan başlamıştır. Metanın oluşum ve dolaşım sürecini çözümleyerek kapitalist sistemdeki çarpıklıkları, sürdürülmezliği ve sömürüyü açıklamıştır. Emek değer ve artı değer teorileri ile kapitalist sistem içinde emekçilerin nasıl sömürüldüğünü yalın bir biçimde ortaya koymuştur. Yedek sanayi ordusu tanımı ile sistemin sürekli işsizler ordusu ürettiğini ve bu yolla emekçileri baskılayarak sömürüyü derinleştirip olağanlaştırdığını açıklamıştır. Pazardaki rekabetin acımasızlığı, işletmelerin bir birini yutması ve ekonomik buhranlarla sistemin sürdürülmezliğini somut verilerle izah etmiştir. Bu gelişim diyalektiğinin sermayeyi yoğunlaştırdığını söylemiştir. Sermayenin yoğunlaşması ve daha az elde toplanarak tekellerin ortaya çıkması kapitalist sistem içinde ki çelişkileri daha da keskinleştirdiğini, devrevi krizleri azdırdığını, sistemin yıkımını hazırladığını söylemiştir. Bu durumu kapitalizmin sonunu hazırlayan esas yön olarak belirlemiştir.

Marks'ın formüle ettiği sosyalist kurama göre kapitalizmin çöküşü kaçınılmazdır. Hangi renge bürünürse bürünsün, ister baskıcı despotik bir karakterde, ister göreceli özgürlükçü liberal tarzda uygulansın sonuçta kapitalizmin yıkılışı mutlaktır. Burada işçi sınıfı ve emekçilere düşen görev, yürütecekleri mücadele ile bu süreci hızlandırmaktır.

Marks çözümlemeleri ile sadece toplumların tarihsel gelişimini ve gelecekte işçi sınıfının toplumsal ilerlemede oynayacağı rolü açıklamakla yetinmez. 1862-63 yılında üç cilt halinde yayınlanan eserinde o güne kadar iktisadi gelişmelere damga vuran ekonomik-politik görüşlere de köklü eleştiriler yöneltir, temelde değiştirir. Yeni bir iktisadi yaklaşım şekillendirir. Bu görüşünü emek-değer ve artı değer teorisiyle sistematize eder. 1867'de kapitalizmin gelmiş-geçmiş en kapsamlı-köklü eleştiri ve yorumunu içeren Das Kapitalin ilk cildini yayınlayarak kuramını şekillendirir. Sonrasında Kapitalin yazılmış ama yayınlanmamış diğer ciltlerini Engels yayınlayarak bu süreci tamamlar.

Marks'a göre insanlık şimdiye kadar özgürlük ve eşitliği yalnızca ilkel komünal toplum aşamasında yaşamıştır. İnsanlık tarihinin en uzun evresi olan bu aşamanın temel özelliği toplumların sınıfsal ayrışmaya uğramaması, sömürünün, baskının, baskı aygıtı olarak devletin ve özel mülkiyetin olmamasıdır. İnsanlık aynı durumu tekrar yaşamak için mutlaka sınıfsal ayrışmaya dayalı toplum gerçekliğini aşmalıdır. Sosyalizm bayrağı altında yürütülecek mücadele ile insanlık son sınıflı toplum olan kapitalizmi aşarak aynı konuma yeniden ulaşılacaktır. Marks nihai hedef olarak komünizmi öngörmüştür. Fakat öngördüğü toplumsal düzeni, ayrıntılı bir tanıma kavuşturmamıştır. Bu düzeni komünizm olarak tanımlamış ve ana hatlarını çizmekle yetinmiştir. Marks ve Engels dünya görüşlerini, öngördükleri sistemi ve bu sistemin inşasında nasıl bir metodoloji izleyeceklerini en özlü biçimde Komünist Manifestoda açıklamışlardır.

Sosyalizm farklı yorumlarla pratikleşse de genel olarak Marksizm'le eş anlamlı ele alınır. Sosyalizm eşittir Marksizm-Leninizm biçiminde değerlendirilir. Kuşkusuz bunun gelişmesinde sosyalizmin pratikleşme düzeyi ve bunun adlandırılması önemli rol oynar. Birinci Dünya savaşından sonra gelişen sosyalist karakterli devrimlerin gittikçe SSCB öncülüğünde bir sisteme dönüşmeleri, ayrı bir kamp oluşturmaları bu tanımlamaların yapılmasında temel rolü oynar. Çünkü bu devrimlerde başat rol oynayan parti ve grupların geneli Marksisttir. Gelişen devrimler genelde bu karakterdedir. Tümü kendini sosyalist olarak tanımlamıştır. Bu gerçekliğe rağmen uygulamalar oldukça farklıdır. Taşıdıkları özgünlükler oldukça derindir. Çin ve Vietnam devrimleri, Latin Amerika'daki devrimci hareketler ve Avrupa'daki sosyalist uygulamalar birbirinden oldukça farklıdır.

SSCB'de hayat bulan uygulamalarda zorun rolü ebelik düzeyindedir. Diğer bir deyişle devrim yoluyla kurulan proletarya diktatörlüğü altında iradi müdahale son kerteye kadar kullanılmıştır. Bu yolla eski sistem ve onun toplumun bağrındaki kalıntıları yıkılmaya, bunların yerine sosyalist bir toplum inşa edilmeye çalışılmıştır. Fakat pratikleşen uygulamalara rağmen sosyalist bir sistem şekillenmemiştir. Bunca çarpık uygulamanın sosyalizm olarak tanımlanması bir yanda sosyalizmin toplumlar nezdinde itibar kaybına yol açmış, diğer yanda düşünsel, felsefik alanda büyük bir karmaşanın yaşanmasını kaçınılmaz kılmıştır. Oysa Marks'tan önce sosyalist akımlar olduğu gibi ondan sonra da sosyalizmi farklı yorumlayan kuramcılar olmuştur. Ütopik sosyalist akımlar Makrs'tan öncedir. Marks onların yarattığı mirasa dayanarak bilimsel sosyalizmi formüle etmiştir. Marks'tan sonra da birçok sosyalist akım açığa çıkmış, olumlu ya da olumsuz gelişmelere damgasını vurmuştur.

Marksizm Revize Çabaları ve Lenin

Bernstein, Marks'ın ütopiklere yaptığını Marksizme uygulamaya çalışmıştır. Sosyalizmin Marksist yorumunu revize ederek sosyal demokrasi formülasyonunu geliştirmiştir. Bernstein, genel olarak sosyalizmin Marksist yorumunu doğru kabul etmiştir. Ama Marksizmin emek-değer kuramına, iktisat yorumuna ve tarih tezine karşı çıkmıştır. Sermaye tahlili, tekelleşmenin gelişimi ve sınıfların ortadan kalkması tezleriyle Marksizm'den ayrılmıştır. Marksizmin sermaye yoğunlaşması ve kapitalizmin çöküşünün mutlak olduğu görüşünü eleştirmiş, kabul etmemiştir. Toplumun hızla proleterleşeceği tezine katılmamıştır. Marksizmin "Sermayenin yoğunlaşması kaçınılmaz bir biçimde tekelleşmeyi yaratır, bu durum süreç içerisinde orta sınıfları eritir, köylülüğü tasfiye eder" biçimindeki formülasyonunu Bernstein farklı yorumlamıştır. Ona göre küçük hisseli anonim şirketlerin varlığı sermayenin kimi merkezlerde yoğunlaşmasını engellemektedir. Bu olgu devam ettikçe sermayenin yoğunlaşması ve güçlü tekellerin açığa çıkması Marksizmin öngördüğü biçimde kolay ve hızlı olmayacaktır. Daha uzun bir zaman dilimini alacaktır. Dolayısıyla tekelleşmenin gelişimi, orta sınıfların erimesi ve köylülüğün tasfiyesi Marks'ın düşündüğü biçimde gelişmeyecektir. Tarihsel bir süreci kapsayacaktır. Bundan hareketle Bernstein, Marksizmin "Kapitalizm zorunlu olarak yıkılacaktır" tezini kabul etmemiştir. Bu nedenle işçi sınıfının belli olmayan bir tarihte kapitalizmin yıkılışını bekleyeceğine, kademeli bir biçimde süreklileşen ekonomik, sosyal ve siyasal kazanımlarla durumunu düzeltmeyi daha akılcı görmüştür. Bu olguyu düşüncesinin merkezine almıştır. Kuramını bu zemin üzerinde inşa etmiştir.

Sosyalizmin Marksist yorumundan ayrılan bir diğer akımda Kautskyciliktir. Kautsky, Bernstein'den farklı olarak kapitalizmin çöküşünün kaçınılmaz olduğuna ilişkin Marksist tezi kabul etmiş savunmuştur. Fakat sosyalizmin mücadele, devrim ve proletarya diktatörlüğü yoluyla kurulacağını dair tüm tezleri, düşünceleri reddetmiştir. Zaten doğalında yaşanacak bir gelişme olarak gördüğü kapitalist sistemin aşılması için mücadele etmeyi, devrim yapmayı anlamsız bulmuştur. Bu yönlü çabaları, mücadeleleri yanlış görmüş, 'kaderciliğe' saplanmıştır. Kautsky, kapitalizmin meta üretimi üzerine yükseldiğini, metanın pazardaki dolaşımının kaçınılmaz olduğunu, dolaşım sürecinin acımasız bir rekabete dayandığını, bu rekabetin ise en nihayetinde tekelleşmeyi kaçınılmaz kıldığını ileri sürmüştür. Sonuçta tüm pazarların tek tekele dönüşeceği ve rekabetsiz

kalacağı için de kapitalizmin yıkılacağı, onun yerine sosyalizmin boy vereceğini savunmuştur. Bu nedenle her türlü iradi müdahale ve mücadeleyi reddetmiş, anlamsız bulmuştur. Bunun sonucu olarak devrim, proletarya diktatörlüğü yerine evrimsel gelişmeyi tercih etmiştir.

Berstein, Kautsky ve benzerlerinin çıkış döneminde sosyalizm ile sosyal demokrasi terimleri aynı içeriktedir. Bu akımlar ve düşünce sahipleri aynı zamanda sosyalizmin reformist ve revizyonist yorumlarının fikir babalığını da yapmışlardır. Sonraki dönemlerde bu kavramlar farklı içerik kazanmıştır. Sosyal demokratlar toplumsal ilişkileri, yaşam ve mülkiyet biçimini devrim-mücadele yoluyla değiştirmeyi değil, sürekleşen reformlarla iyileştirmeyi öngörmüşlerdir. Bu olguyu kademeli değişim olarak tanımlayarak temel çizgileri haline getirmişlerdir. Kapitalist sistemi değiştirmeyi bir yana bırakıp onu iyileştirme yolunu tercih etmişlerdir.

Mülkiyet biçimi, aile, iktidar vb. sorunlar sosyalizm söz konusu olduğunda halen yakıcılığını hissettirmektedir

Bu duruma paralel olarak toplumsal değişim ve eşitlik için üretim araçlarında kamu mülkiyetinin zorunlu olmadığını, reformlarla düzeltme yoluna gitmenin yeterli olacağını söylemişlerdir. Sosyal demokrat akımlar ve partiler bu çerçevede yürüttükleri mücadeleler ile işçi hakları ve ücretlerinde kimi iyileştirmeler sağlamışlardır. Sosyal devlet uygulamasının gelişip yaygınlaşmasında belli oranda rol oynamışlardır. Fakat ekonomik ve sosyal kazanımlarla yetinmeleri sonucu sosyalist bir sistem kurma amaçlarından uzaklaşmışlardır. Zamanla reel sosyalizmin yıkılışıyla birlikte kapitalist sistemin temel dayanağına dönüşmüşlerdir. Ayrışma ile sosyal demokrasi birçok ton ve renge bürünüp böylesine bir savrulma yaşarken, sosyalizmin diğer kanadını Lenin'in formülasyonu etrafında bir araya gelenler temsil etmişlerdir. Lenin’in sosyalizm yorumu; reformculuğa ve revizyonizme yoğun bir tepkiyi barındırır. Bersteincilik ve Kautskiciliğe tepki olarak iradi müdahalecilik son derece derindir. Zorun rolü, devlet, devrim ve proletarya diktatörlüğü gibi konularda uçlaşan bir solculuk taşımaktadır.

Lenin’in görüşleri hemen-hemen tüm sosyalist hareketleri derinden etkilemiştir. Uygulamalarına damga vurmuştur. Reel sosyalist uygulamaların genel çerçevesini oluşturmuştur. Lenin'in formulasyonuna göre mutlu olmak isteyen insan mutlaka işçi sınıfının öncülüğünde sınıf savaşına atılacak, devrim yoluyla burjuvazinin iktidarına son verecek ve proletaryanın diktatörlüğünü kuracaktır. Proletarya diktatörlüğü süresince devlet yapısı emekçiler lehine yeniden düzenlenecektir. Aile biçimi, mülkiyet ilişkileri, çalışma düzeni vb. köklü değişime uğrayacaktır. Değişimde emekçilerin yararı ön planda tutulacaktır. İradi müdahalenin oldukça ön planda olduğu bu süreç boyunca emek-sermaye, kent-kır ve kafa-kol emeği arasındaki çelişki hızla çözüme kavuşturularak, komünist toplumun alt yapısı hazırlanacaktır. Bu yolla sınıfsız ve sömürüsüz toplum inşa edilecektir. Lenin’in sosyalizmi inşa formülasyonu bu ana parametrelere dayanır. Sosyalizmin, Leninist yorum ve pratikleşmesinde hem kuramsal, hem de uygulama anlamında ciddi sorunlar boy vermiştir. Bernstein ve Kautsky’nin toplumsal gelişme-ilermede her türden iradi müdahale ve mücadeleyi yadsıyan yaklaşımlarına tepkiyi içeren sol yorumlar açığa çıkmıştır. Lenin, “Sol komünizm bir çocukluk hastalığıdır” diyerek bu durumu eleştirse de kuramsal formülasyonunda ve uygulamalarında bundan kendini kurtaramamıştır. Toplumsal gelişme ve ilerlemede zorun rolünü ebelik olarak tanımlamıştır. Bu tanımla eleştirdiği hataya düşmüştür. Stalin bu teorik altyapı ve ideolojik temele dayanarak zor yoluyla sınıfları fiziki imha temelinde dönüştürmeye girişmiştir. İradi müdahale ve devrimci zoru salt sistem değiştiren bir araç değil, aynı zamanda toplumu kültür, kimlik, sosyalite ve kişilik olarak değiştirme, yeniden dizayn etmenin aracı olarak ele almış ve bu tarzda uygulamıştır. Zor aracının böyle tanımlaması sonucu devlet reel sosyalist sistemde küçülmemiş, aksine her geçen gün daha da büyümüştür. Hayatın her alanına hükmeden tanrıya dönüşmüştür. Tüm toplumsal enerjiyi yutan bir kurum haline gelmiştir. Bunun kaçınılmaz sonucu

olarak bürokrasi büyümüştür. Bürokratlardan oluşan temelsiz bir sınıf ortaya çıkmıştır. Bürokratlar zor yoluyla tasfiye edilen egemen sınıfın yerini almıştır. Bu durum ise süreklileşen bir tarzda kötülük üreten toplumsal bünyedeki bir ur işlevini görmüştür. Reel sosyalist uygulamalarda tasfiye edilen egemen sınıfların yerini devlet aygıtı içinde türeyip büyüyen ve her yönüyle halka, üretime yabancı olan bürokratlar almıştır. Yıkılan kapitalist devletin yerini bu bürokratların emrindeki daha hantal ve baskıcı devlet almıştır. Sosyalizmin komünler aracılığıyla toplumun doğrudan demokrasi yoluyla kendi kendini yönetmesi ve devletsizleşme öngörüsü, reel sosyalizmde devletin hayatı çepeçevre sardığı bir biçime dönüşmüştür. Bunun sonucu özgürlük, eşitlik ve adalet çoğunlukla söylem düzeyinde kalmıştır. Devrimi, sosyalizmi korumak, kapitalist kuşatmayı yarmak adına insanı değil, devleti merkeze alan uygulamalar başat hale gelmiş, bu da demokrasiden ziyade devletin büyümesine yol açmıştır. İdealizme dayalı manevi dünya reddedilmiş, bu yönlü arayış-tercihler yasak ve baskılarla engellenmiştir. Fakat bunun alternatifi olarak sosyalist maneviyat-ahlakta yaratılmamıştır. Bu nedenle reel sosyalizmin hüküm sürdüğü tüm ülkelerde maneviyat çökmüştür. Manevi dünya tanımsızlaşmıştır. Bu noktada her şey maddiyata ve onun ruhsuz rakamlarına endekslenmiştir. Kamboçya, Kuzey Kore, Çin, vb. ülkelerde kapitalizmin en ilkel biçimini bile geride bırakan uygulamalar sosyalizm biçiminde tanımlanmıştır. Bu ve benzeri olgular sosyalizmin kapitalizm karşısında daha güçlü bir seçenek olarak ortaya çıkmasını engelleyen temel etmenler olmuştur.Sosyalizm, 200 yılı aşkın bir süredir farklı yorumlar ve uygulamalarla insanlığın gündemindedir. ww bir değişim diyalektiğine sahiptir. Bir kitaba sıkıştırılmış ve dondurulmuş dini dogmalar bütünü değildir. Değişen toplumsal ilişkiler ve ihtiyaçlara paralel bir biçimde değişim göstererek farklı içerikler kazanmaktadır. Gerek kuramsal düzeyde, gerekse pratikleşme aşamalarında boy veren sorunların kilit noktası, sınıflı uygarlıktan-sınıfsızlaşmaya, kapitalist moderniteden sosyalizme geçişte hangi metodolojinin esas alınacağıdır. Proleter devrim ya da toplumsal dönüşüm bu noktada kilit kavramlardır. Geçmiş pratikleşme düzeyi diyalektiksel, doğal gelişim vb. adına her türden iradi müdahaleyi, toplumsal mücadeleyi yadsıyan, bireyi ve toplumları nesnelleştiren, edilgenliğe mahkum eden evrimciliğin çözümsüzlüğünü kanıtlamıştır. Aynı zamanda insanın özelliği, değiştirme gücü adına zoru, zor yoluyla dönüşümü tanrısallaştıran, dolayısıyla insanı, toplumu, doğayı tahrip eden devrimciliğin de özlemi duyulan yaşamı kurmaya yetmediği açığa çıkmıştır. Bu olgu ve onun tetiklediği devlet, mülkiyet biçimi, aile, iktidar vb. sorunlar sosyalizm söz konusu olduğunda halen yakıcılığını hissettirmektedir. Nükleer enerji-silahlanma, doğa-çevre sorunları, kadına yaklaşım, düşünce ve inanç özgürlüğü gibi alanlarda yaşanan sıkıntılarda bu sorunları tamamlar niteliktedir.

Sosyalizmin düşünsel-felsefik bir akımdan alternatif bir sisteme dönüşme tarihi, hem kendi içinde bir gelişim, hem de dışındaki akımlarla mücadele tarihidir. Bu tarih esas olarak bir adalet ve demokrasi arayışıdır. Bugün insanlığın temel talebine dönüşen demokrasi ve adalet istemi, tarih boyunca gelişen sosyal mücadelelerin günümüze taşınması olmaktadır.Son iki yüz yıldır tartışılan ve belli boyutlarıyla uygulanmaya çalışılan sosyalist deneyim de bu tarihsel arayışların dönemsel ifadesi olup bugüne önemli bir miras oluşturmaktadır. Unutmayalım ki, gerçekleşen her pratikleşme aynı zamanda sosyalizmin kuramsal düzeydeki sıkıntılarını, hatalarını açığa çıkarma ve giderme çabasıdır. Bu anlamda sosyalizm uygulamalarında yaşanan başarısızlıklar asla bir son değildir. Tüm bunlar daha iyiye, güzele, daha ahlaki-vicdani olana ulaşma arayışlarının tecrübeleridir. Reel sosyalizm sürecinde yaşanan onca acı ve yıkımın yarattığı hayal kırıklığına rağmen, insanlığın demokrasi ve adalet arayışının cisimleşmiş ifadesi olarak sosyalizm halen yaşadığımız sorunların çözümü için tek seçenek ve adaleti sağlama olmaktadır. Yakın tarihi gerçekçi ele alan, günceli doğru değerlendiren ve geleceğe dair güçlü umut taşıyan herkes bu gerçekliği görmekte ve harekete geçmektedir. Bundandır ki 'başka bir dünyanın, yaşamın mümkün olduğu' talebi dilden dile dolaşmakta, en yüksek sesle haykırılmaktadır.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Sömürgecilik ve Irkçılıktan Kadın Devrimine Mi?

Dr. Mechthild Exo*

Giriş

Kadın - Adalet - Vicdan, bu makale için bana verilen üç anahtar kelimeydi. "Demokrası ve Adalet" bu sayının odağı olduğunuda öğreniyorum. Türkiye'de ilk kez "Demokratik Modernite" adıyla ümit vaat eden bir derginin varlığını öğreniyorum ve çok seviniyorum.

Üç terimle ne yaptım? Adalet, özgür bir toplum ve arzu edilen küresel sosyal yapı için temel bir ilkedir/prensiptir. Merceğimi özellikle Avrupa'nın tarihsel sömürgecilikte önemli rolüne yöneltiyorum. Sömürgecilik dünyayı, insanlar arasındaki ilişkileri radikal ve haksız değiştirdi. Bizi ve sosyal yapıyı hala derinden etkilemekte. Güç ve bilgi ilişkileri sömürgecilik tarafından şekillendirilmeye devam ediyor. Yeniden değerlendirme ve değişim için sorumluluk almalıyız. Bu devredilemez, ancak geleceği sosyal/toplumsal olarak şekillendirmenin bir parçası haline gelmelidir. Burada belirli bir vicdanı etikle ve etik-demokratik bir toplum inşa etme düşünceleriyle ilişkilendiriyorum.

Kadınlar arasındaki bağlantılar ve demokratik bir dünya kadın konfederalizminin yaratılması için, yani her yerde özgür toplumları hayata geçirmek için beni-bizi yönlendiren ve motive eden ütopya için, ırkçı alt bölümlere, Avrupa merkezli üstünlük düşüncesine ve birçok sömürge ve ırkçı katliyamları tartışıp/işleyip üstesinden gelinmeli.

Jineolojî'ye İhtiyacımız Var; Veya Sorunları Nasıl Çözmeli?

Büyük sosyal dönüşümlerin acilen gerekli ve mümkün olduğunu ve yeni bir bilim biçimine ihtiyacımız gerekliliğini varsayıyorum. Kapitalist ataerkilin mevcut iktidar ilişkilerinin radikal değişikliklere ihtiyacı var. 21.Yüzyılın kadın devriminin yüzyılı olacağına katılıyorum. Genel durum bir kriz içinde, ancak bu tür istikrarsızlık ve belirsizlik dönemleri aynı zamanda özgür ütopyaları gerçekleştirme şansı olan bir alan.

Mevcut egemen Kapitalist -ataerkil sistemi herhangi bir perspektif vermemekte. Artan toplumsal eşitsizlikler, doğanın ve biyolojik çeşitliliğin tahrip edilmesi, gitgide daha fazla savaş, geçim kaynaklarının tahrip edilmesi, dünya çapında bir tecavüz ve kadın öldürme sistemi üretiyor- bunlardan sadece birkaçı. Sorunları iyi anlamalıyız. Sorunlar nerede başladı? Sorunları nasıl çözebiliriz? Bildiğimiz şekliyle modern bilim, egemenliği sürdürmek için geliştirilen bir bilim sistemidir. Günümüzün vahim temel sorunları, yıkıcı koşullar bu bilimle çözülmez. Aksine, modern bilim mevcut krize katkıda bulunuyor. Bu, bilimin yeniden tanımlanması gerektiği anlamına gelir.

İhtiyacımız olan bilim, modern bilimden çok farklı. Bu yeni bilim gerekli değişiklikleri destekleyen sistem olmalı. Jineolojî, yeni kadın ve yaşam bilimi olarak Kürt (kadın) hareketinden önerilmiş ve geliştirilmiştir. Jineolojî, kadın devrimi ve nasıl özgür bir toplum inşa edilir sorularını yanıtlamamıza yardımcı oluyor. Jineolojî analiz eder, araştırır, bakış açılarını aktarır: Mevcut duruma nasıl geldik? Var olan sorunlar göz önüne alındığında ne yapabiliriz? Jineolojî, bilimsel cevaplar vermek ve alternatifler geliştirmek istiyor. Jineolojî, cinsiyetten bağımsız, ekolojik ve toplum temelli, demokratik toplumların gerçekleştirilmesine yönelik araştırma bilimidir.

Aşmamız gereken kapitalist-ataerkil sistem, yaklaşık 5000 yıl önce ataerkillik olarak başladı. Başlangıcını ilk olarak kadını teslim almasıyla ilk kolonisini-sömürgesini inşa etmiş, özgürlüğün kaybolmasıyla güç ve denge ilişkileri başlamıştır. Bu nedenle sorun çözümlerinin kadının kurtuluşu perspektifine odaklanılması gerekiyor. Kadının özgürleşmesi temeldir ve başlangıçta olmalıdır. Toplumdaki diğer tüm sorunlar ancak kadın özgürlüğü perspektifiyle çözüm bulabilir. Bunlar Kürt hareketi içerisinde önemli temel anlayışlardır ve dünya çapında birçok diğer hareketlerde de vardır.

Bu tür teorik bilgi nereden geliyor? Toplumsal hareketlerde, kadın hareketlerinde ve diğer özgürlük hareketlerinde teorileştirme süreçleri gerçekleşti. Kürt kadın hareketi her zaman deneyimlerini düşündü, değerlendirdi, yapılandırdı ve kayıt altına aldı. Bu önemli teorik bilgiler geliştirilerek Jineolojî'nin oluşmasına, harekete özgün araştırma metodolojisine, devrim biliminin oluşmasına yol açmıştır.

Kürt kadın hareketi her zaman deneyimlerini düşündü, değerlendirdi, yapılandırdı ve kayıt altına aldı

Jineolojî yeni bir bilim alanı olarak, toplumun bilgisi ile bağlantılı/ilişkilidir. Özellikle kadın bilgisi ve dünya çapında sömürgeleştirilmiş toplumların bilgisi ile geliştirilmiştir. Modern bilim tasarımında bunların yeri yoktu. Jineolojî'nin bakış açısı ve yöntemleriyle çalışmak için birçok yeni şeyi tanımlamamız gerekiyor. En azından kadın olmak ne anlama geliyor? Çünkü referans noktası kesinlikle mevcut toplumun ataerkil kadını olmamalı. Tarihte geri gidecek olursak merkezi yaşam ataerkilden önce anaerkil yaşam tarzıdır. Sosyal yardım ve topluluk olduğunu, hiyerarşi, kontrol ve güç merkezli olmadığı görülüyor. Tarih boyunca Ataerkil zihniyetinin kadın kimliğini nasıl şekillendirdiğini buradan anlayabiliriz.

Bize ait olmayan nedir? Nasıl yaşamak istiyoruz? Nasıl olmak istiyoruz? Nasıl bir fark ile diğer kadınları anlayabiliriz, farklı boyutları: sosyal, siyasi, ekonomik, kültürel, biyolojik ve diğerlerini de içerini içermek kaydıyla.

Bu yolu tercih ettiğimizde, erkeklerin buna karşı sergilediği anlayışı, erkekliği ve ataerkilliği tanıyabiliriz. Cinsiyet anlayışı Jineolojî tarafından kapsamlı bir şekilde sorgulanıyor. İki cinsiyet eksenli (düalizm) düşünce tarzını; kadın ve erkeklere dönük egemenlerin kategorizesini Jinelojî ataerkil bir yapı olarak ele aldığı için red ediyor. Bunun yerine cinsiyetlerin özgürce biçimlendirilmesi ve sosyal birlikteliğin güçlendirilmesi esas alınıyor. Jinolojî kendi kendimizi tanınabileceğimiz, baskın (dominant) olmayan ilişkiler üzerinde çalışma süreçlerini destekliyor. Bu yeni toplum bilimi bizim kendimiz olmamıza ve toplumla bağ kurmamıza arka çıkıyor.

Cinsler arası baskın ilişkiler aşmamız gereken temel bir sorundur. Bunun için de öncelikli olarak da kadın ve erkeğin ataerkil tarafından nasıl yaratıldığına bakmalıyız. Çünkü bu durum toplum ve doğayla kurduğumuz bütün ilişkileri etkiliyor. Yani toplumsal ilişkimizi yeni-iktidar ve dominantlıktan uzak-biçimde yeniden nasıl kuracağımıza dair sorulara odaklanmalıyız; ortaklıklar, dostluklar, diğer sosyal ilişkilerimiz, hatta doğayla ilişkilerimiz nasıl olmalı? Bu birlikte yaşam yani "Hevjiyana Azad" Jineolojî çalışmasının hedefidir.

Şimdi Almanya'dan ve Kürtlerle hiç bir ailesil bağı olmayan biri olarak yazıyorum. Bir feminist ve enternasyonalist olarak şunu görüyorum; Almanya/Avrupa'da feminist süreçlerin ortaya çıkması ve organize edilmesi Jineolojî tarafından zenginleştirilip, güçlendirilmeli. Çünkü burada feminist hareketler çıkmaz bir sokağa sapmışlar: Gereksimler devlet tarafından karşılanıyor ve kadın hakları da devletin amaçları doğrultusunda veriliyor. Bazı kuruluşlar tanınırken, cinsiyet çalışmalarında uzmanlaşma adı altında izole ediliyor. Meslek eğitimi olarak üniversitelerin tekeline dönüştürülüyor. 1970'ler, 1980'ler öncesine ait canlı, somut ve büyük değişimleri muştulayan büyük hayellerin bu tarzda

hayat bulması mümkün değil. Feminist düşünceler en asgari formla asimle edilerek ortadan kaldırıldı.

Etik-Politik Toplum ve Adalet

"Hevjiyana Azad"ın hedefi olan özgür birlikte yaşamı esas alıyorum ve şunları soruyorum; birlikte yaşamla bağlantılı olarak vicdan ve adaleti nasıl hayata geçireceğiz? Sorumu somut olarak; bütün hareketlerin/inisiyatiflerin özgür ve demokratik toplum yolunda beslendikleri feminist örgütlenmeyi nasıl uyguladıklarına göz atarak yöneltiyorum.

Devletten değişim için umut beklemek, Avrupa'daki feminist hareketlerin durağanlaşma, asimilasyon ve böyle ele alınmalarından edinilen tecrübelerden dolayı hatalı olacağını işaret ediyor. 1994 yılında Chiapas Meksika'da Zapatista ile ilk devrimci hareket oluşmuş, devlet olmadan dünyayı değiştirmek için çalışmalara başlanmıştır. Temel demokratik alternatifler inşa ediliyor, sosyal yapılar derinlemesine devrimcileştiriliyor ve kadınların kurtuluşuna büyük önem veriliyor. Devlet iktidarını fethetmek söz konusu değil.

1990 yıllarında Kürt hareketinde de bir paradigma değişimi başladı. 2000'li yıllarında Abdullah Öcalan'ın cezaevi yazılarıyla görünür ve anlaşılması kolay hale gelen bir paradigma değişimi yapıldı. Devlet gücü veya ayrı Kürt ulus-devleti hedefi bir hata olarak değerlendirildi ve temelden yıkıcı bir güç olduğu içinde reddetmiştir. Toplum temelli tabandan demokrasi, her zamankinden daha büyük bir özgürleşme ve kendi kendine organize edebilen düşünce geliştirildi. Güç-saplantılı, devlet odaklı düşünme aksine, demokratik konfederalizm, bu yeni modelin adıdır. Ve etik-politik toplum tarafından karakterize edilir.

Her toplum özünde etik-politiktir, ancak bu kapitalizm, ataerkillik ve devlet tarafından tahrip edilmiştir. Siyaset ise sosyal yaşam koşulları, günümüz ve geleceğin şekillendirilmesidir. Bu aynı zamanda etik ve sosyal değerlerin toplumsal hayata uygulanmasıdır. Ancak siyasetin yerini iktidar, devlet pratikleri ve (kapitalist) pazarın sözde kaçınılmaz yasalarının gücü aldı. Demokrasi, büyük ölçüde sadece oy kullanımına indirgenmiştir.

Şayet adalet ve vicdanın hayat bulmasına kafa yorarsak, sorumluluk alma ve politik-etik topluma çıkarız. Öcalan, etik çerçevenin belirlemesine neden olan siyasal toplumların red edilmesini vurguluyor, ona göre mevcut krizin nedeni burada yatıyor. İstikamet bütün toplumsal süreçlerin demokratikleşmesi ve toplumun bütün canlı alanlarının güçlendirilmesine doğru olmalı, örneğin; okulda, iş yerinde, kültürel alanlarda, üniversitelerde, köylerde, taşrada ve direkt veya dolaylı adaletsizliğin baş gösterdiği her yerde. Bütün toplumsal grupların/kimliklerin kendisini ifade etmesi ve etkin hale gelmesi için siyasal toplum demokratik siyasetle şekillenmeli.

Her toplum özünde etik-politiktir, ancak bu kapitalizm, ataerkillik ve devlet tarafından tahrip edilmiştir

Bu şu anlama geliyor: Şayet komşu evde bir kadın dövülüyorsa, veyahut sokakta ırkçı ayrımcılığa tanık oluyorsanız görmemezlikten/duymamazlıktan gelmeyin, bu durumları kişiselleştirin. Sayıları çok az olan kadın sığınma evinde bir yer bulmayı şiddete maruz kalmış kadın için bireyselleştirilmiş korunma seçeneğinden rahatsızlık duyun. Bunun yerine sahada, yaşam alanlarında sosyal ilişkileri değiştirerek, kadının şiddete uğraması ve aşağılanmasına insani ilişkiler boyutunda yerinin olmadığını gösterin, nihayetinde şiddet uygulayan erkeğin gerekli ve önemli kişisel değişime uğradığını göreceksiniz.

Yani toplumsal sorunların çözümünü devlete havale etmekten vazgeçmeliyiz. Toplumsal değerler, kişisel sorumluluk; adalet ve vicdanın temel motivasyonlarıdır. Onurlu insanlığı temsil edip, herhangi bir hakimiyet olmadan birlikte yaşamı merkeze koymalıyız ve karşılıklı dayanışma, yardım, eleştiri, değişim ve farklılıkları birbirine bağlama yollarını aramalıyız.

Kişiliklerimiz kapitalist-ataerkili özellikler altında eziliyor, nihayetinde şiddet dolu, haksız sistem hayatta kalmaya devam ediyor. Böylelikle de tecavüz kültürü; kadınlara yönelik öldürmeler, tecavüzler, taciz, haklardan mahrum etme, hakaret biçimlerinde kalıcı hale geliyor. Yönetim/üretim gücüne bağlı toplumun parçasıyız, kişisel avantajlar doğrultusunda başkasının rakibi olarak çalışıyoruz. Araba kullanıyoruz, uçak seyahatleri gerçekleştiriyoruz ya da Güney Afrika'dan getirilen yaban mersinini yiyoruz ve tüm bunların faturası doğa ve iklime kesiliyoruz. Karşılıklı üretiyoruz, bu sadece insanların birbirinden değil aynı zamanda insanı doğadan ayırıyor. Burada amacım kendimize yüklenmek değil, çünkü siyasal doğruluk ve suçlamanın çözüm olmadığını düşünüyorum.

Var olmanın gereği olarak toplumsal birlikteliğin sorunlarının mesuliyetini üstlenmek önemli. Kadın devrimi yolunda kişiliğimize yönelik geliştirdiğimiz eleştiriler kadar, toplumsal sorumluluğun gereği olarak uzun süredir meşru görülen eşitsizlik ve adaletsizlik üzerinde çalışma da hayati bir öneme sahiptir. Bundan dolayı adaletten ne anladığımıza birlikte kafa yormak zorundayız.

Kapitalist-ataerkil sistemin etkileri ve izleri üzerinde toplumsal sorumluluk ve kişisel çalışmaya dair global sömürgecilikten bir örnek vermek istiyorum. Avrupa ve Amerika'da liberal adalet teorileri hakimdi. Bu durum, küresel ilişkilerin tek yönlü şekilde ataerkil yaklaşıma meşruiyet sağladığı gibi, dünyanın güney cephesi kuzeyin yardımıyla, Avrupa ve Kuzey Amerika'da süregiden yaklaşımla gelişti. Kalkınma yardımları adalet düşüncesiyle gerçekleşti. Bununla da kolonyalizm sorunları ortaya çıkaran; güneyde yaşam uygulamalarını kapsamlı şekilde düşüren, talanı, şiddeti örtbas etti. Dünyanın güney cephesinde var olan adalete dair alternatif teorilerin de üstü örtüldü.

Burada tarihi sömürgeciliğin kişiliklerimize ve toplumsal yapılarımıza etkilerine de göz atıyorum. Almanya'dan Avrupalı beyaz bir kadın olarak perspektifler üretmeye çalışıyorum. Feminizimin hayat bulması, Avrupa'nın Demokratik Konfederalizm doğrultusunda değiştirilmesi için özellikle kolonyalizm üzerinde çalışılması büyük önem arz ediyor. Bundan dolayı sömürgecilik üzerindeki bilgileri olduğu gibi aktarmadan, onlardan biraz faydalanarak geçmişe gidiyorum.

Tarihsel Sömürgecilik ve Sonuçları

Sömürgecilik Avrupa'dan başlayarak dünyada son derece haksız şekilde köklü değişimlere kapı araladı, kaynağında zaten haksızlık vardır, çünkü insanları ırklarına göre bölmüştür. Bütün bunlar bugüne kadar teoride, bilimde, eğitimde, düşünce kalıplarında, dilde, kurumsal ve yapısal büyük etkilerde bulundu. Netice itibariyle de bu durum ırkçı etkiler, dıştalamalar, eşit olmayan yaşam şansları ve koşulları ortaya çıkarmış, bunların da ölümcül sonuçları olmuştur. Ayrıca göçmen rejimlerini, mültecilerin Avrupa yoluna tıkatılmasına, vatandaşlık hukukunu, sığınmacı-yabancı hukunu; temel ihtiyaçların, çalışma imkanlarının, sağlık, ev ve hareket özgürlüğünün eşit olmayan koşullarda dağılımını ortaya çıkarmıştır. Kurumsal ırkçılık örneğin eşit eğitim şansını engellemiş, günlük ırkçılık ise kendisinden olmayanları "ötekiler" olarak nitelendirerek dile yansımış; küçük düşürme, hakaret ve ayrımcılık süregelmiştir.

Kolonyalizmin başlangıcına 500 yıl önce yaşanan köklü değişimler tekabül eder; Avrupa homojen Hıristiyan bir iktidar bloğu olarak içerden yeniden dizayn edildi; bu amaçla da İspanya/Endülüs'de Müslümanlar ve Yahudiler soykırımdan geçirildi. Kadın büyük oranda ekonomik bağımsızlığı ve özgürce kullandığı yaşam alanlarından mağrum edildi. Ataerkil şablona, heteroseksüel küçük aile yapısına, ücret bağımlılığına vehayut bir erkeğin eline mahkum olmak istemeyenler/uymayanlar; kendi ayakları üzerinde duran kadınlar, şifa dağıtan kadınlar ve ebeler, kadın toplulukların zinde kadınları, yazan bütün kadınlar ve cinsiyetler baskı altına alındı, kara çalındı (ihbar edildi), tutuklandı, işkence edildi ve cadı denilerek yakıldı. Avrupa'da milyonlar olmazsa bile yüzbinlerce kadın bu kaderi yaşadı. İhbar edilme baskısı genelde korkuyu yaydı ve bu durum kadının kendi özünü kaybetmesine yol açtı. Bu korku yüzyıllarca yıl sürdü ve temel

olarak bugün de hala var. Kilesinin otoritesini gösteren ortaçağın değil yeni çağın bir gelişmesiydi vuku bulan. “Cadılar” devlet mahkemelerinde yargılanıyordu. Erkeği özerk ve mantıklı düşünen canlı olarak lanse eden yeni bilimin temel anlayaşı kadına yönelik bu korkunç şiddet, bu feminizim üzerinde inşa edildi. Bu gelişme kilisenin ya da Tanrı’nın gerçekler ve bilgi edinme hakkı üzerindeki otoritesinin dağılmasını doğurdu. Yeni bilgi rejimine dönüşen bilim, gerçekleri ürüten tek otorite olarak nüfuz etti. Başka bilgi formları, diğer ilim irfanlar, tecrübeler büyük oranda bir erkek kuruluşu olan bilim tarafından silindi. Şifalı bitkileri, doğum kontrolü ve ebelik bilgisine sahip kadınlar “cadı” damgası yiyerek öldürüldü. Birçok bilgi ve tecrübe bu şekilde yok edildi. Hali hazırda üniveristelelerdeki tıp bilimi bu bilgiden mahrumdur. Buralarda ataerkil çıkarlar doğrultusunda erkek bilim insanları erkek bedenler için araştırmalar yaparken, kadın sağlığı için gerekli medotlar ve çareler eskiden olduğu gibi şimdi de eksik.

1492 yılında Amerika’nın işgal edilmesiyle iş başı yapan kolonyalizm, insanlığı hiyarerşik yapılara bölerek; uygurlaşmış Avrupalılar bütün yöntemlerle diğer kıtaların yağmalamayı kendine hak gördü. Diğer yandan bağ kurulmayan insanların bu bölümü, dünyanın geri kalanına kendi düzenini dayattı. Avrupalı olmayanların hiçbir hakkının olmadığı, şiddete başvurulmadan hak sahibi olunmayacağı düşünüldü. Avrupa’da şöyle bir tartışma da almış başını gidiyordu; bu “barbarların” bir ruhu var mı, bunlar gerçekten insan mı? En vahşi yöntemler “insan olmayan” bu kesimler üzerinde denendi. Amerika’nın işgali ve altınların yağmalanması sürecinde yerli halkın yüzde 90’ını soykırıma tabi tutularak yok edildi. Yerelde iş gücü açığı ortaya çıktığı için de Afrika’dan Amerika’ya milyonlarca insan kaçırıldı, köle olarak gündelik işleri yapmaya zorlandı. Satış listelerinde “son dereci karlı ürünler” olarak adlandırılan ve köleliştirilen insanlar, insanlık dışı koşullarda; haftalarca süren gemi yolculuklarında taşındı ki, bu “yüklerin” üçte birinden fazlası nakliyat sırasında hayatından oldu. Amerika’da, Afrika’da ve dünyanın diğer kesimlerinde demokratik toplum sistemleri, anaerkil yaşam formları, var olan ekonomik biçimler, bilgi sistemleri gibi çok şey yıkıldı. Aynı zamanda doğa da yağmalandı ve ekolojik denge tahrip edildi. Kadın müzakere edilecek kişi olarak görülmezken, şiddete başvrulmadan çocukla kurulacak ilişki ilkel ve medeniyet dışı sayıldı. Hayatta kalan yerlilelere sömürgeciler ataerkil cinsiyetçi roller dayatırken, çocukların şiddet medotuyla eğitilmesi istendi.

Almanya ve Sömürgecilik

Almanya’da sömürgecilikten sözü edilmesi oldukça yeni ve söz edenler de bunu tereddütlü yaparlar. “Biz Almanlar kolonyalizm sürecine tam olarak katılmadık” savıyla büyüdük. Güya Almanya’nın zaten birçok sömürgesi yoktu ve olanlar da kısa sürmüştü. Bütün emperyalist iktidar ve suçlu büyük sömürgeciler; İspanya, Britanya, Fransa gibi ülkelerindi, bizim öyle büyük suçlarımız yoktu.

Afrika’da “Berlin” denildiğinde akla sadece Almanların başkenti gelmiyor, aynı zamanda; çatışma ve problemlerin derinleşmesine yol açan, kültürel ve etnik toplumların ekonomik ilişkilerini parçalayan, yapay sömürge sınırlarını belirleyen bir yeri de ifade ediyor. Bütün Afrika kıtasında sömürgeci güçler arasındaki sınırlar 1884 yılında Berlin’deki Afrika Konferansı’nda cetvelle çizildi. Almanya Afrika’nın birçok bölgesinde sömürge bölgeleri elde ederken, bugünkü Namibya’ya tekabül eden Alman-Güneybatı Afrika bölgesinde adına “Koruma Birlikleri” denilen Alman ordusu 1904-1908 yılları arasında Herero ve Namalara yönelik bir soykırım gerçekleştirdi. Soykırımdan önce 80 bin Herora’nın yaşadığı bölgede 1911 yılında yapılan sayımda bu sayının 15.130’a kadar düştüğü tespit edildi, 3 bini de İngilizlerin sömürge bölgesine kaçarak canını kurtardı. Alman-Güneybatı Afrika bölgesi bir sömürge modeli olarak görülüyordu. Daha sonra geçmişte yaşananların soykırım olarak kabul edilmeden veya bir özür dileme olmada Almanya Nambiya ile güçlü kalkınma ilişkisi kurdu ve bu durum birkaç yıl öncesine kadar sürdü.

Sömürgecilik Alman toplumunu da değiştirdi. Sömürgedeki alt yapılar; üretim ve satış pazarlarına, koloninin iş bölümlerine göre kuruldu. Sömürge topluluklarındaki bilimsel araştırmalar ve propaganda

çalışmaları; emperyalist gereksinimlerine göre bir sömürge aygıtı olan İmparatorluk Sömürge Dairesi ile Sömürge Birlikleri tarafından yürütüldü.

Sömürge bölgelerine yerleşen Alman göçmenler desteklendi. Buralardaki efendileri temsil eden Almanlık güçlendirildi, yerli halklarla kültürel ve evlilik ilişkileri kurulmasına, onlardan çocuklar dünyaya getirilmesine izin verilmedi. Bundan dolayı sömürge bölgelerinde Alman kadınlarının görevi Alman kültürünü korumak, "saf ırkı" sağlamaktı. "Alman Sömürge Topluluklarında Kadın Birliği"nin görevi genç, bekar ve evliliğe uygun kadınları sömürge bölgelerine götürüp tanıtmaktı. Bu birlik, 1911 yılında Alman Kadın Hareketi'nin parçası oldu. Kadın Hareketi'nin büyük bölümü kolonyalizme arka çıkarak, sömürgeciliğin sivil ayaklarını oluşturarak meşrulaştırılması çabası içindeydi.

Bütün Afrika kıtasında sömürgeci güçler arasındaki sınırlar 1884 yılında Berlin'deki Afrika Konferansı'nda cetvelle çizildi

Kadınların katılımıyla güya sömürgecilik "daha insancıl" bir hal alacaktı. Evlilik kabiliyetine sahip kadınların hizmet amaçlı gönderilmesinin ardından, kadınlar için sömürge okulları kuruldu. Bu planın gayesi de sömürge bölgelerine eğitimin götürülmesiydi. Alman kadınlarının sömürgelerdeki faaliyetleri oralardaki vatandaşların ana vatanla kopmamaları için bir köprü rolünü oynadı.

Almanya 1. Dünya Savaşı sonrası 1919 yılında imzalanan Versay Antlaşlaşması'nın bir gereği olarak gönülsüz bir şekilde sömürge bölgelerinden çekildi. Dünyaya hakim güç (Süpür güç) sevdası terk edilmezken, Avrupa dışı alanların kazanılması girişimi sürdü.

1974 yılında gerçekleşen yasal değişiklikle kadın birliği dahil sömürge toplulukları ortadan kaldırılırken, kadın birliği sömürge bölgelerinde hak iddiasını sürdürmeye devam etti. Bu amaçla kadın birliği propaganda faaliyetlerinde bulundu, gösteriler organize etti. "Sömürgelerin çalınması" 1919 yılında toplanan 3,8 milyon imzayla protesto edildi. Nostalji amaçlı sömürge bölgelerindeki şehirlerin isimleri caddelere ve okullara verilerek Alman sömürge girişimleri bugün hala canlı tutuluyor. Üstüne üstlük sömürgeciliğe öncülük edenler, köle tacirleri ve soykırımda payı olan suçluların isimleriyle anıtlar dikiliyor. Alman müzeleri aralarında sömürgelerde öldürülenlerin kafa taslarının da bulunduğu sömürge bölgelerinden çalınan birçok kültürel eserle dolu.

Feminist Örgütlenmede Irkçılığı Tartışmak

Almanya'da ırkçılığı gündeme getirmek oldukça zordur. Irkçılık ve ırkçı ideoloji Alman Nasyonal Sosyalist Faşizmi ile eşdeğer görülmesine rağmen uzun bir süre, sadece bazı istisnalar dışında, yabancı düşmanlığından hiç söz edilmedi. Ayrıca ırkçılık karanlık geçmişten veyahut aşırı sağcı grupların fikirlerinden ayrı tutuldu. Topluma çöreklenen ırkçı düşüncenin sürekliliği ve uzun tarihiyle yüzleşme gerçekleşmedi. Günlük hayatın içinde yaygın biçimde vuku bulan ırkçılığı görmek, egemenlik kültürünü tanımak, bunları eleştirmek, bilince çıkarmak hala uzak bir ihtimal olarak görülüyor.

Feminist hareketin "altın çağı" olarak görülen 1970'ler, 1980'ler, hatta 1990'lı yıllara kadar siyah kadınlar, "Üçüncü Dünya Ülkelerinin Kadınları" olarak dominant beyaz feministlerle eşit görülme mücadelesi veriyordu. "Siyah kadın"ların (Women of color-WoC) yaşam koşulları ve özgürleştirme konseptleri batıdaki feminizm tarafından kabul görülmüyordu. Irkçılık tecrübesinde ve sürdürülen ırkçılık karşıtı mücadelede "Siyah kadın"ların (Women of color) hayat bulma şansı yoktu. "Siyah kadın"ların çıkış koşulları, imkanları ve fırsatlar beyaz feministlerle aynı değildi. Onlar sadece kadın oldukları için ayrımcılığa uğramadı. Beyaz Alman ve feminist kadınlar; kendi kendini motive edecek, ayakları üzerinde durabilecek şekilde, ırkçılık ve Avrupa'yı merkez görme fikriyle yüzleşmede henüz işin başında. Irkçı semboller, yapılar, yasalar, pratikler, eşitsizlikler ve haksızlıklar üreten Almanya

ve Avrupa'nın sömürge geçmişi üzerinde çalışma eksik. Her ne kadar yaklaşımımız başka olsa da feminist buluşmalarımız ve gruplarımız sıklıkla daha çok beyaz kaldığını düşünme, bizi şaşırtmamalı.

Bu tespit kesinlikle başkasını suçlama anlamını taşımıyor, böyle bir yaklaşım ırkçılığı aşmamıza yardımcı olmayacaktır. Önemli olan politik bir özne olarak ırkçılık için etik-siyasal toplumsallığında sorumluluk üstlenmektir. Irkçılık hepimizi içine çekiyor, hiç kimse tam olarak ırkçı düşünce kalıplarından ve yaklaşımından arınmış değil. Şüphesiz bu durum kasıtlı değildir, bile bile sergilenmiş bir pratik değildir, çünkü içimize çöreklenmiş/dallanmış-budaklanmış dominant (baskın) yaklaşımları öyle bir çırpıda tanıyamayız. Kökleri yüzyıllardır sömürgeciliğe dayanan ırkçılığı iyi anlamamız gerekir.

Yaygın biçimde vuku bulan ırkçılığı görmek, egemenlik kültürünü tanımak, bunları eleştirmek, bilince çıkarmak hala uzak bir ihtimal olarak görülüyor

Buna sadece sömürü bağlamında bütün şiddet formları kullanılarak toplumları değiştiren ırkçılık değil; aynı zamanda sosyal, ekonomik, kültürel, bilimsel ve siyasi alanlarda Avrupa'daki sömürgeci egemen toplulukların alt yapısı da dahildir. Irkçılık konusunda kendimizi eğitmeliyiz. Irkçılığı bir konu başlığı olarak ele almamalıyız, bu mevzu "ırkçılık mağdurları" kadar herkesi ilgilendiriyor. Herhangi bir gerekçe veya "mağdurların" talibi olmaksızın ırkçılık, biz beyaz feministlerin gündeminde yer almalı. Avrupalı kadın hareketlerin geçmişte sergilediği ırkçılıkla baş etmek zorundayız. Bu aramızdaki farklılıkları, buluşma noktalarını, baskıcı yaklaşımları analize etmemize ve bu temelde birbirimiz arasındaki bağları güçlendirmemiz anlamına da geliyor. Amerikalı kadın şair Pat Parker'in 1960'lı yıllarda sarf ettiği "Benim siyah olduğumu unut, benim siyah olduğumu asla unutma" sözü gibi. Hem cinsi olan arkadaşının durumunu öğrenmek isteyen beyaz bir kadın için bir öneriydi bu. Kadınlar arasında eşit ilişki arama ve kurma girişimi dahil; tecrübe dünyamızda fark gözeten, kök salmış ayrımcı yaklaşımlar asla unutamamalı.

Yavaşız - Diğer Kadınlar Bizi Bekliyor

Kadınlar, lezbiyenler, trans ve inter kişiler, queerler (kuir) dünya çapında femizim (kadın cinayetleri) ve diğer ataerkil şiddet şekillerine karşı alanlara indiler. Küresel kadın grev hareketi her geçen yıl daha da güçleniyor. Yerli hareketler kendilerini, yaşam alanlarını ve doğayı korumanın yanı sıra hayatta kalmak için haklarını ve kendi kaderlerini tayin hakkını elde etme mücadelesi veriyor. Dünyanın birçok yerinde sosyal ve demokratik hareketler; sömürü düzeninin yıkılması ve toplumsal demokratik sistemin kurulması için, sömürü düzenini ekonomik, siyasal ve epistemik[1] açıdan sürdüren egemen iktidar anlayışı ve artan faşistleşmelere karşı mücadele ediyor.

Despotlara, sosyal dışlamalar ve haksızlara karşı ayaklanmalar nadiren başarılı oluyor. Sadece geçtiğimiz yıl "Black Lives Matter"[2] protestosu dünya çapında ün saldı, halbuki bu hareket sömürgeleştirme, köleliştirme, öldürme, tutuklama, dışlama gibi insan hayatını tehlikeye atan ırkçılığa karşı geçtiğimiz yüzyıldan bu yana mücadele ediyordu. Dünya Ticaret Örgütü'nün yıkıcı etkilerine karşı gerçekleşen uluslararası bir konferansta yerli bir kadının şu çıkışını çok iyi hatırlıyorum: "Uzun bir süredir bizler bunların farkındayız, fakat beyaz kız kardeşlerimiz bunları görmüyorlardı, fark edemiyorlardı. Üstelik bizi de dinlemiyorlardı. Beyaz kız kardeşlerimizin bizi anlamlarını bekledik." Bu sözler tecrübe, birikim, hüzün ve umutla dolu olduğu kadar sabrı ve işin acileyetini gözler önüne seriyor.

Bizde ve kadınlar arasında sömürgeciliğin devamı olan egemen yaklaşımlar ve ırkçılık burada sözüne

1 Bilginin batıda üretilip doğu uygulanmasını öngören yaklaşım kast ediliyor

2 Siyahların Hayatı Değerlidir

ettiğimden daha fazla. Buradaki gayem etik sorumluluğun anlamını ve adalete farklı perspektifler sunmaktı. Hem tarihteki hem de şu anda mevcut olan Avrupa merkezli sömürgeci ve ırkçı baskı anlayışı da bana göre vicdanın bir parçası olarak ela almalıyız, burada da politik ve etik sorumluluğumuza gereksinim var. Politik-etik toplumsallığın bir gereği olarak kadın/lesbiyen/inter/non-binary/trans/queer organizasyonların özerkliğini elde etmesi için; kendi kendisini örgütleyen organizasyonların ilişkisinin güçlendirilmesi önemli, böylelikle baskıya karşı verilen direnişin tecrübe paylaşımı mümkün olacak. Bir bilim olarak Jineolojî böyle bir yüzleşmeyi sağlayıp üstesinden gelmemiz için bize yöntemler ve perspektifler sunuyor.

Bence nasıl ki sömürgeciliğin yüzyılı toplumumuzu değiştirmişse ve hayat koşullarımızı ırkçılık temelinde yapılandırmışsa, adalet ve vicdan da etik-siyasal toplumsallık çerçevesinde ele alınmalı. Sömürgeciliğe yerleşmiş olan ırkçılığın tarihi kökleri üzerindeki çalışmak, bunları tam olarak mevcut feminist/kadın hareketlerine yansıtmak ve Avrupa merkezciliğin, neo-kolonyalizmi; bugünkü siyasal, eğitim süreçleri ve pratiklerinde görülen ırkçılığın eleştirisini yapmak sahadaki kadın organizasyonları ve Dünya Demokratik Kadın Konfederalizmi'nin temelini oluşturuyor. Yoksa merak ve sabırlı gözlerle bekleyen dünyanın güneyindeki insanların, kadınların gözlerine nasıl bakacağız?

Siyah lezbiyen feminist Audre Lorde şöyle diyor: "Burada, yıkımı hiç umursamayan, fakat hayatta kalmak isteyen ve beyaz ırka mensup olmayan bir kadın olarak konuşuyorum.[...] Öfkemiz de dahil olmak üzere uğrunda mücadele ettiğimiz her gücü, tüm kız kardeşlerimizin özgürce serpilebileceği ve çocuklarımızın sevebileceği bir dünyayı birlikte oluşturmak ve birlikte şekillendirmek için kullanıyoruz. Farklılıklarla ve bir başka kadının mucizeleriyle temasımızın ve karşılaşmamızın gücünün, nihayetinde yıkım açlığını aştığı bir dünya. Siyah kadınların öfkesi kör, insanlık dışı şiddete dönüşmez. Mevcut tüm araçları kullanmazsak, hepimizi yok etmeyi amaçlayan şiddet: Yaşamak ve çalışmak istediğimiz koşulları gözden geçirme ve yeniden belirleme gücümüz. Geleceği ve dünyayı yeniden düşünmek ve yeniden şekillendirmek için, acıyla –öfke üstüne öfke biriktirerek- ve emekle -taş üstüne taş koyarak- sahip olduğumuz gücümüz: Farklılıklarla döllenmiş bir gelecek ve kararlarımıza ve adımlarımıza destek çıkan bir dünya. Tüm nesnelleştirmelerden ve suçluluk duygularından azade -yüz yüze- tanışabileceğimiz bütün kadınlara hoş geldiniz diyoruz."[3]

***Yazar hakkında; Her ne kadar bakış açım bağlı olduğum Almanya Jineolojî Komitesi'nden etkilenmiş olsam da burada bir şahıs olarak görüşlerimi yazıyorum. Ayrıca Brüksel Jineolojî Merkezi üyesiyim ve Almanya'daki Emden/Leer Yüksek Okulu'nda Sosyal Çalışma ve Sağlık Bölümü'nde uluslararası gelişim ve cinsiyet çeşitliliği alanında öğretim görevlisiyim. Afganistan'da yerel siyasi organizasyonlarla araştırma metodolojisinin sömürgeci bakış açısından arındırılması konusu ile barış inşasını konsept ve teorisine dair önemli çalışmalar yaptığımı düşünüyorum.**

Almancadan Çeviren: Gülay Akdemir

İçindekiler İçin Tıklayınız...

3 **1983, Öfkemizin Faydaları**

Adalet, Ahlak ve Vicdan İlişkisi

Rıdvan Tanış

Çok eski yıllarda biri öldüğünde kilisenin çanı bir kez çalıp ölümü herkese duyurulurmuş. Bir asil öldüğünde çan iki kez, kral öldüğünde ise dört kez çalınırmış.Günün birinde herkesin hak aramak için sığındığı mahkeme, bir vatandaşı haksız yere mahkum etmiş. Ve kilisenin çanı tam beş kez çalmış. Ahali merak içinde kalkıp papaza koşmuş; "ey papaz efendi kraldan daha önemli biri var mı ki o, ölünce çan beş kez çalınsın?" Papaz yanıt vermiş; "Kraldan daha önemli bir şey var. ADALET ÖLDÜ."Günümüzde ise bu çanlar hiç susmamakta, bunları duyacak ahlak ve vicdan sahip insanların, toplumların kulaklarını sağır edecek düzeyde çalmakta ve haykırmaktadır. Adalet, ahlak ve vicdan ilişkisine değinmeden önce her üç kavramın felsefe sözlüğünde tanımlamasını aktarmakta fayda var.

Adalet; bir toplumda, değerlerin, ilkelerin, ideallerin, erdemlerin cisimleşmiş, somutlaşmış, hayata geçirilmiş olması durumu; herkesin hak ettiği ödül ya da cezayla karşılaşması halidir.Adalet, en yüce, nesnel ve mutlak bir değerin anlatımı olarak insanın davranışını ahlaki açıdan inceleyen ve eleştiren bir düşünce, hakka ve doğruluğa saygıyı temel alan ahlak ilkesi, doğruluk, dürüstlük, tarafsızlık, uygun ve doğru muamele biçiminde karşımıza çıkar.

Ahlak; genel anlamda, mutlak olarak iyi olduğu düşünülen ya da belli bir yaşam anlayışından kaynaklanan davranış kuralları bütünü, insanların kendisine göre yaşadıkları, kendilerine rehber aldıkları ilkeler bütünü ya da kurallar toplamı. Bir kimsenin iyi niteliklerini ya da kişiliğini ifade eden tutum ve davranışlar bütünü, huy.

Vicdan; bireye ne yapılması gerektiğini belirleme, doğruyu yanlıştan ayırma imkanı veren dolayımsız ve sezgisel ahlak bilinci veya ahlak olgusu"[1] Tanımlardan da anlaşılacağı üzere her üç olgu da, adalet, ahlak ve vicdan birbiriyle sıkı sıkıya bir ilişki içindedir ve birbirini tamamlamaktadır.Biri içsel güç olarak kişinin vicdanını oluştururken, diğeri adil olma durumunu pekiştirir ki, bu bir insanın adaletli olup olmadığını ortaya koyar. Bu da herhangi bir olay karşısındaki tutumuyla, yapıcılığıyla ortaya çıkar. Ve üçüncü bir özellik olarak ta huy, yani bireyin ahlaklı olup-olmadığını düzenler. Bu hakikat aşağıda ele alacağımız toplumsallık için de geçerli olacaktır. Bu açıdan konuyu irdelemeye çalışacağım.

Diyalektik bağlantılarıyla adalet, ahlak ve vicdan böylesi bir bütünlüğü oluşturur. Bunlardan herhangi birini inkar etmek ya da göz ardı etmek bu hakikati parçalamaktadır. Her üç olgu bir arada oldu mu doğruluğun ve iyi olanın oluşması demektir. Birey ve toplum için de aynı hususlar geçerlidir. Ve zaten toplum baştan beri bu hakikati kendine rehber etmiştir. Kendi varlığını toplumsallığını bunun üzerine inşa etmiş ve geliştirmiştir. Toplum ve birey bu biçimiyle birbirini tamamlamıştır. Toplumsallıkta sürekli doğruluğun, iyiliğin ve güzelliğin ön planda olmasının sebebi de budur. Toplumun özünde demokrasinin olması da buna bağlıdır. Demokrasiye açık olması birey hak ve hukukunu gözeten yapısıyla gerçek rolünü oynamıştır. Ahlak, adalet ve vicdan topluma aittir. Onun öz değerleridir. Toplum bu hakikati bizzat kendi emeğiyle, çabasıyla,

1 **Ahmet Cezvizci, Felsefe Sözlüğü**

yaşamışlığıyla, deneyimleriyle oluşturmuştur. Bu bağlamda onu bir arada tutan çimentosudur. Toplum yaşamı boyunca bunlara ters düşen her şeye karşı direnmiştir ve bu hakikatini her ne pahasına olursa savunmuştur. Biliyor ki onu var kılan bu hakikat bozulursa onun da varlığı anlamsızlaşacaktır.

Tarihte bu yönlü toplum, sürekli iktidarın baskıcı dayatmasına karşı durmuş ve dayatılan farklı bir yaşamı kabul etmemiştir. O, kendi öz sezgileriyle kurduğu dengeli ilişkileriyle kendini kurmuştur. Neye nasıl yaklaşacağını gayet iyi biliyor, iyi olanı, güzel olanı, yararlı olanı deneyimlemiştir. Dengeli bir yaklaşımı bu deneyimlerle oluşturmuştur. Olay ve olgulara bütünlüklü yaklaşmıştır. Adaletli olmayı bir an için olsun göz ardı etmemiştir. Bunu elbette doğal toplum, demokratik toplum için belirtiyoruz. Bahsettiğimiz toplum hayali bir toplum değildir. Gerçek olan, gerçekte var olan ve insanlık tarihinin büyük bir bölümünü böyle yaşamış bir yapıdan bahsetmekteyiz. Toplumun olduğu her yerde bunlar geçerlidir. Günümüzde de bu toplumsallık kaybolmamış ve varlığını korumaktadır.

Toplum büyük bir kültürel birikimle oluşmaktadır. Hafızası güçlüdür. Kurduğu yaşamla, ilişkilerle, zihniyetle insan yaşamının kök hücresi olmuştur. Toplum hiçbir zaman inançsız kalmamıştır. Zihniyetsiz yaşamamıştır. En büyük zihniyet devrimi esas itibari ile toplumsallığın oluşmasıdır. Zihniyeti esnek, inancı doğal bir seyir izlemiştir. Parçalı bir zihniyet ve inanç inşa etmediği gibi parçalı olandan kaçınmış, tarihsel bellekle varlığını koruyarak yaşamını sürdürmüştür. Tarihsel bellek yaşanan yanlışları büyük doğrularla düzeltme, geçmişin yok edici ve yıkıcı hatalarını tekrarlamama ahlakıdır. Bu yüzden tarihsel bellek toplum açısından büyük önem arz etmektedir.

İyi ve Güzel Olanın Muhasebesi

Yukarıda da vurgusunu yaptığımız gibi toplum ilk dönemlerinden günümüze kadar doğada var olan her şeyiyle bütünlüklü kalmıştır. Olup-bitenlere anlam biçmiştir. Kendi kurdukları inanç sistemi gereği ve zihniyetiyle açıklamıştır. İyi ve güzel olanın muhasebesini böyle yapmıştır. Yararlı ve zararlı pratikleri birbirinden ayırmıştır. İnsanın yaşam faaliyetini sürekli doğru ve iyi yandan geliştirmesine ön ayak olmuştur. İnanç ve zihniyet gereği her şey canlı ve onun bir parçasıdır. Bu açıdan ahlaki ve politik toplumda kaba ve kar üzerine bir yaklaşım söz konusu değildir. Özne-nesne ayrımı gibi "modern" bir öznellik ya da nesnellik yoktur. Böyle kavramları da yoktur. Toplum hala tüm canlı ve cansız olanlara kurdukları inanç ve ahlaki çerçevede bakmaktadır. Toplum belki tarihsel olarak çok fazla kaideyi, kuralı yazıya dökmemiştir. Buna pek ihtiyaç duymadıkları da anlaşılmaktadır. Bunu zaten kültürel olarak benimsemiş, içselleştirmiş ve sonraki nesillere aktarmışır. Karşılıklı yarar temelinde bir ilişkilenmeyi daha işlevsel görmüştür.

Toplumun ahlak, adalet ve vicdanın kabulü onun çözümüdür

Tek taraflı bir anlayış ve yaklaşım olmadığı söylenebilir. Bu zihni yaklaşım onun nasıl bir adalete, vicdana sahip olduğunun da göstergesidir. Tek yanlılık bir zayıflıktır ve özünde yanlışlıktır. Doğanın ve insanın bütünlüğünü bozmaktır. Doğada insan toplumu kendi iç işleyişiyle çevreyle kurduğu ilişkilerle vardır. Bunlar birbirini etkiler, geliştirir, olgunlaştırır ve oluşturur. Hakikat bunu emreder. Bunun dışında farklı yaklaşımlar, özellikle de parçalı bakma anlayışı bu hakikati bozar.

Çelişkisiz bir dünya yoktur, ancak çelişkilerin niteliği ve bu çelişkilere nereden ve nasıl bakıldığı, ele alındığı önemlidir. Adalet, ahlak ve vicdan hakikati açısından bakıldığında toplum bu sorunları bireyselleştirmeden çözme kapasitesine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Daha çok toplumsallığın elverdiği oranda hak-hukuk gözetilerek bir çözüme kavuşturulmaktadır. Toplumun ahlak, adalet ve vicdanın kabulü onun çözümüdür. Dikkat edilirse burada yazılı bir yasadan kanundan bahsetmiyoruz. Bunların da çözme yöntemleri vardır. Burada mühim olan olay ve olguları birbirinden koparmamaktır. Ve sağlıklı bir yere taşımaktır. Kıstasa kıstas gibi dar bir

yaklaşım içinde olmamıştır. Her şeyin karşısında cezayı gerektirecek bir yasa koymamıştır. Onun adalet ölçüsü daha fazla bir zihniyet meselesi olarak ortaya çıkıyor.

Adalet ve ahlak bir zihniyet durumudur. Vicdan hem kişisel hem toplumsal olan duygudur. İlkin bunlar toplumsal bir ahlak olarak gelişmiştir. Zihniyet ve felsefi olarak somutluk kazanmıştır. Bu hakikat bütünlüğünden kopmaları bir zihniyet parçalanması olarak değerlendirebiliriz. Toplumsallığın dışına çıkmakla eş anlamlıdır. Toplumsallığın yararını gözetmeyen tüm düşünce biçimleri yanılgılı ve parçalı bir durumu arz etmektedir. Eğer bugün insanlığın ve doğanın tahribatıyla sorunlar çığ gibi büyümüşse, ve her yerde kriz ve kaos varsa, bunun altında kesinlikle yanlış zihniyet vardır. Bu zihniyeti parçalayan iktidarcı-devletçi güçlerin ilk yöneldiği şey, toplum ve onun hakikati olmuştur. Tek yanlı dayatmalarla kendi iktidarını kurmuştur. İktidarcı-devletçi "uygarlık" (ki buna kapitalist modernite'yi de dahil ediyoruz) toplum dışı ve bir karşı devrimdir. Toplum dışına çıkmış bu yapı, bin yıllardır yanlış bir zihniyet temsilciliğini yapmaktadır. Zihniyeti, felsefesi iktidarcı, çıkarcı ve sömürü üzerinedir. Böyle bir anlayıştan, anlayış sahibinden adaleti beklemek beyhudedir. Ahlak ve vicdan gibi insan erdemlerini bir kenara atmıştır. Sadece bu hakikati değil, diğer tüm gerçekleri de ters yüz etmiştir. Çünkü düşüncesi diyalektik ve bütünlüklü değil, parçalı ve öznelcidir. Tüm zihniyet kodları daha fazla çıkara kilitlenmiştir. Doğaya, topluma çıkarcı temelde yaklaşıyor. İktidarcı-devletçi uygarlık için doğru olan şey, onun hizmetinde olan şeydir. Bunun dışında hiçbir şeye saygı göstermez. Ahlaklı ve vicdanlı olmayı ahmaklık ve gerilik olarak görmektedir.

Hakikat Bütündür

Kapitalist modernite pozitivist zihniyetle bütünü parçalama ve farklı gösterme üzerine bir paradigma inşa edilmiştir. Bu paradigma taraflı ve ayrıştırıcıdır. Başta özne ve nesne diye ayrıştırılan, aslında bir bütün olan hakikatin kendisidir. İkincisinin ya da üçünün ilişkisi, bütünselliği onun hakikatidir. Hiç kuşkusuz bu ayrımcı iktidarcı uygarlık zihniyeti tüm toplum ve doğa olaylarına karşı böyledir. Toplum bir kaos, güdülmesi gereken bir varlık olarak görmesi aynı zihniyetin bir ürünüdür. Doğal, ahlaki ve politik toplum gerçeğini ters yüz ederek; toplumu ilkel, barbar, herkesin herkese karşı bir çatışma ve savaş içinde olduğu söylemleri de bu gerçekliği yansıtmamaktadır. Özneyi her şeyin üstünde tutarak, diğer var olanlara haksızlık edilmiştir. Oysa biliyoruz ki, insan ve toplum tüm boyutlarıyla diğer varlıkların ilişkisiyle ancak var olabilir.

Adalet, ahlak ve vicdan her zaman insanın en temel direnme ve kendini bulma yeri olmuştur

Devletçi paradigma ahlak yerine yazılı yasalar getirmiştir. Yaşam ve bir bütün olarak toplum, salt yazılı kurallarla yönetilemez. Ahlaktan arındırılmış bir yasa açıktır ki, hiçbir çözüm gücü olamayacaktır. Tek başına adaleti sağlayamazlar yasalar. Yasa ve kanun da her şeyden önce vicdanlı ve ahlaklı olmak zorundadır. Hissiz, duygusuz yasaları getirip ahlak gibi bir toplumsal kültür ve zihniyetin yerine koymak fazlasıyla zorlayıcı olmuştur. Devlet tekelinde ve hegemonyasında olan yaslar daha fazla pozitivist olup, insan duygusundan uzaktır. Olguculuk ve bilimcilik bir oldu bitti projesidir. Tüm tezleriyle gerçeği inkar etmektir ve doğruları tek tarafları görmedir. Devletlerin yazılı hukuku hem zihniyet açısından hem de uygulama bakımından tek yanlıdır. Bütünlüklü ve adil değildir. Ahlak ve vicdana dayanmadığı için kuruluş felsefesi yanlıştır. Anayasalar, yasalar her şeyden önce adil olmak zorundadır. Adaleti sağlamalıdır. İnkarcı, imhacı, kısıtlayıcı bir anayasa adalet yönünden kuşatıcı ve kucaklayıcı olamaz. Anayasaların kapsayıcılığı ve özgünlüğü herkesi, her etnisiteyi ve her kültürü eşitçe benimsemeli ve korumalıdır. Hakikat ve bütünlük ilkesi ancak böyle sağlanabilir. Adil olanda budur, çünkü gerçekler inkar edilemez ve varlıklar yok sayılamaz. Devletçi uygarlık paradigmasıyla yazılan ve uygulanan tüm

anayasalar ve yasalar (ve halihazırda yürürlükte olanların tümü) şu veya bu düzeyde eksik, kusurlu ve hatalıdır. Var olmalarının sebebi insan hakikatini bozdukları içindir. Tüm topluluklar kültürlere, dillere eşit mesafede yaklaşmamaktadırlar. Bir dili, kültürü, etnisiteyi ya da bir halkı inkar etmek, hakikati dolayısıyla adaleti bozmakla eş anlamlıdır. Yasalar, anayasalar ve sonuçta yazılı hukuk olacaktır, ancak tüm bu belirttiklerimizi dikkate almak zorundadır. Vicdana, ahlaka dayanmaları kaçınılmazdır. Israrla belirttiğimiz vicdan, adalet ve ahlak ilişkisi burada bir kez daha önemi ortaya çıkıyor. İlişkisi olmazsa olmaz kabilindendir.

Tüm diğer hakikatler gibi ahlak, adalet ve vicdan da en temel insani erdemler ve toplumsal değerlerdir. Bu gerçekliğin keyfi olmadığını belirttik. Zorunluluktan ve bizzat insanın öz duygularından meydana gelmiştir. Bağlantıları diyalektik gereğidir. Bu açıdan ahlak, adalet ve vicdan tekrardan inşa edilmesi elzemdir. Zira bugünün en temel sorunu nedir diye sorulursa her halde büyük çoğunlukla ahlakın, adaletin ve vicdanın eksik olduğu söylenecektir. Bu ilişki ve erdem ilkelerin tekrardan topluma egemen olması birçok sorunu çözecektir. Devlet dışı toplum bir anlamda bunu yaşıyor zaten. Devlet ve onun zihniyetini değiştirmek bir mücadele işidir. Hakikatle yaşamak ancak devlet dışına çıkmakla yaşanabilir. Devlet zihniyetiyle, paradigmasıyla hiçbir gerçekliğin hakkı verilemez. Doğrular yanlış, yanlışlar doğru olarak inşa edilmektedir. Adorno'nun "Yanlış hayat doğru yaşanmaz" sözünden anlaşılması gereken budur. Ahlak, adalet ve vicdan ilişkisi kapitalist modernitenin dışında aramak gerekir. Şu söylenebilir ki; hiçbir sistem ya da devletçi uygarlık, kapitalist modernitede olduğu gibi ahlakla oynamamıştır ve insanı bir meta olarak görmemiştir. İnsanı basitleştiren, doğayı salt kullanılmaya açık bir malzeme olarak gören, tüm hakikat dışı zihniyetleri reddetmek ahlaki ve politik bir görevde oluyor. İnsan herşeyden önce kendine nasıl bakıyorsa, yaklaşıyorsa çevresine, ilişkilerine ve yaptığı işe de öyle bakması, hem vicdani hem de adalet gereğidir.

Çünkü adalet, ahlak ve vicdan her zaman insanın en temel direnme ve kendini bulma yeri olmuştur. En zor süreçlerden çıkış yolu olarak, bu erdemlere dayanarak ve tekrar hatırlayarak çıkış yolu bulduğu öne sürülebilir. Köleleşme, sömürülme ve meta haline gelme insan hakikatiyle bağdaşmaz. Unutmayalım ki, insan-insanlık erdemlerinden soyutlanıp koparıldığında düşüş gerçekleşir; ahlak, vicdan ve adalet duygusu yitirildi mi toplumdan eser kalmaz.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

İkili Devletin Biyopolitikası, İkili Hukuk, Cezasızlık ve 'Yeni Bir Yaşam' İnşası

Selaheddîn Biyanî

'Ünlü Prusyalı General Clausewitz'in 'Savaş siyasetin başka araçlarla sürdürülmesidir' tezine karşı Foucault'un 'Siyaset savaşın başka araçlarla sürdürülmesidir' itirazıyla başlayan siyasetin kapsadığı varoluşsal alan tartışmalarına Agamben adeta bir ünlem işareti iliştirir ve şöyle der: 'Egemenliğin olduğu her yer bir savaş alanıdır!'

Tarihleri boyunca klasik ve modern bütün iktidar yapılarının değişmez momenti olan savaş ekonomisinin tam ortasında kalan Kürtler, bir taraftan ikili bir cendereye benzeyen egemenlerin hukukuyla boğuşurken öbür taraftan evrenselleri kendine kalkış noktası yaparak sömürgelerin ve madunların pozisyonunu görünmez kılan bir tarih ve toplum yazımı ile savaşmak zorunda kalmışlardır. Bu yazıda Kürtlerin mevcut tarih ve toplum yazımındaki konumlanışlarından ziyade ikili devletlerin ikili hukukları üzerinden nasıl biyopolitik bir sömürge alanına dönüştürüldükleri, uygulanan düşman hukukuyla nasıl hem hukukun içinde hem de dışında bırakıldıkları ve en nihayetinde Kürtlerin neden demokratik bir toplumsal inşayı varoluşsal bir zorunluluk olarak tahayyül edip mücadele dinamiklerini 'verili olan' değil, 'alternatif olan' üzerinden kurgulamak zorunda kaldıkları üzerinde durulacaktır.

Kürdistan, modern ulus-devletlerin ve kapitalizmin bir işleyiş formuna dönüşen biyoiktidarın en çıplak uygulama alanlarından birine dönüşmüştür. Kürtler bir taraftan egemen hukukun hem içeren hem dıştalayan ikili yapısıyla mücadele ederken bir taraftan da kendi hukuksal öz savunma sürecini yaratmanın mücadelesini vermektedirler. Egemen bir hukukun belirsizlik alanına hapsedilmiş olmaktan ve verili hukukun suçlulaştırılmış, aynı zamanda milli çeperin dışına düşen kırılgan öznesi olmaktan kurtulmanın yollarından biri egemenlik tarzlarını devrimci bir tarzda dönüştürmenin mücadelesini vermek, biri de tamamıyla söz konusu hukuksal düzlemin dışına çıkıp kendi siyasal egemenlik alanını yaratabilmektir. Siyasi egemenliğin meşruluğu düşüncesi, siyasetin içindeki savaşı, bilhassa ezen ile ezilen arasındaki savaşı gizlemek için kullanılan pratik ve kurnazca bir aparattır. Çünkü bugün Kürtlerin mevcut siyasal statüleri herhangi bir rıza ya da toplumsal sözleşme ile siyasal bir egemenliğe bağlanmamıştır. Hatta tam tersinden bir okumayla egemen hukuk, Kürtlerin hukuksal ve siyasal yaşamdan toptan tasfiyesi için ideolojik bir araçsallığa dönüşmüştür.

Biyopolitik, bütün hayatı güvenlik, toprak ve nüfus üçgeninde politik olarak stratejik bir savaş alanına dönüştürürken diğer taraftan yaşamı politik olarak denetlemek, türler arası farklılığı ve ırklar hiyerarşisini oluşturmak için hukuksal meşruluğu kendine bir savunma kalkanı olarak inşa eder. Bu bağlamda, sömürgecilik ile faşizm tarihini birbirinden bağımsız okumak artık mümkün değildir. İktidarı elinde tutan ve hukuksal/siyasal normu belirleyen güç, bir ırkın diğer ırklara üstünlüğünü söz konusu normun içine yerleştirir. Irkın biyolojik mirasına tehdit oluşturan her türlü farklılık ayıklanarak pastörize ve hijyenik bir ırk oluşturulur. Böylelikle savaş sadece egemen bir klik adına değil bir ırk adına yürütülür! Öldürme eylemi bazen birini öldürmenin ötesine

geçerek kurbanı ölümün önüne atmak, ölme riskini arttırmak, ölümü pornografik bir teşhir imgesine dönüştürmek, ölümün haysiyetini zedelemek için gerçekleştirilir. Cizre Bodrumları, Ekin Wan, Taybet Ana ve Hacı Lokman Birlik'in öldürülme biçimleri tam da bu vahşet tablosunun içine yerleştirilebilir. Faşizm bir taraftan ölümün haysiyetini zedelemek için 'leş' tanımını dolaşıma sokarken öbür taraftan bütün bu ölümlerle ilgili açılan davaların takipsizlikle sonuçlanması için 'bağımsız yargıyı' yürüttüğü savaşın ideolojik bir aparatı haline getirir.

Hem Yasanın İçinde Hem de Yasanın Dışında; Kürtler

Kürtlere karşı gelişen hukuksal şiddet o kadar normalize edilmiştir ki, uygulanan yasal şiddetin meşruluğunun yanında kurbanı da şiddetin suçlusu haline getirmek bir rutine dönüşmüştür. Şiddeti tahrik eden, sınır ihlali yapanın bizzat suçlunun kendisi olduğu binlerce örneğin başında bariz bir gasp ve el koyma eylemi olan kayyumluk uygulamalarına karşı demokratik itiraz haklarını kullanan belediye eş başkanlarının onlarca yıl hapis cezalarına çarptırılmalarıdır.

'Devlette iki şey vardır. Kudret ve şefkat. Teröristler kudretimizi test etmeye kalktı bu kudreti gördüler. Şimdi şefkat zamanı…'[1]

Kürtlerin bütün güçlerinin siyaset dışı bırakılmaları ile İngilizlerin faşist milletvekili Mackay'ın Romanlar için söylediği 'Onlar birer çöp ve gündelik hayatı paylaştıkları benim saygın seçmenimle aynı insan haklarından faydalanmayı hak etmiyorlar' demesi arasında zerre kadar fark yoktur. İkili ve düşman hukuku denilen diyalektik tam da burada devreye girer: Kürtleri temel demokratik uygulamaların dışında tut ama, öbür taraftan ceza yasalarına tabii olmalarını sağla. İstisna olmaktan çıkıp kurala dönüşen bu uygulamalar, özellikle son beş yılda güncel politikanın bir normu haline gelmiştir. Çıplak hayat ve egemen iktidarın karşılıklı konumlanışları üzerine Kafka'nın 'Yasanın Önünde' denilen kısa öyküsünde mahkemeye çağrılmış bir adam yasanın açık kapısının önünde bekletilir. Yasa tarafından dışlanarak içlenmiş, içlenerek dışlanmış bu adamın hapsedildiği bu belirsizlik mıntıkası devletin mahkemelerine düşmüş yüzbinlerce Kürdün ve devrimcinin hikâyesiyle birebir örtüşmektedir.

Doğa durumunun insanları kısa, kötü ve vahşi bir duruma mecbur bırakması sonucu devlet denen canavarın zorunlu olarak ortaya çıktığını iddia eden Hobbes'e karşı Agamben, bizzat egemenliğin kendisini bir şiddet biçiminde ortaya koyduğunu söyler. Roma Hukuku'nda geçen bir figürü refere ederek 'Homo sacer'i teorisinin merkezine alan Agamben, kutsal insanın belli bir suçtan dolayı toplumdan sürülmüş, herhangi biri tarafından öldürülebilir ama dini bir kurban etme ritüelinde asla kurban edilemez kişiyi betimlediğini söyler. Yakışıksız bir hayat sürmüş ve yakışıksız biçimde ölmüş olan Homo Sacer'in Türk egemen tanımındaki karşılığı 'leş'tir! Hukuk onlar için uygulanamaz ama aynı zamanda onlar hukukun koruması altındadır. Bu nedenle hem yasanın içinde hem de yasanın dışındadırlar. Neyin istisna olup neyin olmayacağına dolayısıyla yasanın uygulanıp uygulanmayacağına karar verenin 'egemen' olduğunu iddia eden Schmitt'e karşı Benjamin, tartışmayı istisna halinin artık bir kurala dönüştüğü noktasına çekmiştir. Buradan sözü devralan Agamben, istisna halinin yasanın varlığı ile yokluğu arasındaki gizli ama asli ilişkiyi tesis ettiğini, bunun bir boşluk olduğunu ve yasanın yokluğu olasılığının mütemadiyen arttığını iddia etmiştir. Terörü asli odağı haline getiren bir devlet bizzat teröristleşme tehlikesiyle karşı karşıya gelir. Tam da burada devletin bütün yasal ve yasal olmayan terörüne karşı tarihin en büyük demokratik direnişlerinden birini ortaya koyan Kürtler, nefretin, terörün ve yıkımın yol açtığı koşulların daha da büyümesini engellemek için olağanüstü bir mücadele yürütmektedirler. Daha çok nefreti, terörü ve yıkımı göze alarak üstelik…

1 Ahmet Davutoğlu,4 Mart 2016, Silopi

Kaba bir tarih belirlenecekse 20. yüzyılın başında kurulan dört ayrı ulus-devletin hukuk ve hukuk dışılığının belirsiz alanına mahkûm edilen Kürtler, Fraenkel'in tarif ettiği ikili devlet hukukuna karşı tarihin en zorlu direnişlerinden ve demokratik mücadelelerinden birini vermek zorunda kalmışlardır. Fraenkel'in Nazi Almanya'sını merkeze alarak kuramsallaştırdığı 'İkili Devlet' modelinde devlet ikili bir yapıdan teşkil olmuştur: Birincisi kendi 'yasal meşruluk' zeminini yasalara ve kurallara bağlayan 'norm devleti' ve dönemsel gelişmeler ve keyfi kararlarla ülke yöneten ve kendini bile var eden normlar silsilesini yok sayan bir 'önlem devleti.' Söz konusu ikili yapı, yan yana var olabilir; bazı alanların norm, bazılarının önlem devletinin hükmü altında olduğu bir iş bölümünden de söz edilebilir. Dönem dönem bu iki alan birbirinin ayağına dolanabilir, rekabete girişebilirler. Fakat en nihayetinde hangi zaman hangi yapının yüzünü göstereceği asla belli değildir. Bu belirsizliği arttıran, yaşamın tümünü güvencesizleştiren bu düzen, kudretin eninde sonunda önlem devletinin elinde olduğunu bize gösterir. Abluka boyunca onlarca sivilin yaşamını yitirdiği ve kentin büyük oranda yıkıldığı Silopi'ye 4 Mart 2016 tarihinde giden Ahmet Davutoğlu'nun orada yaptığı konuşmada kullandığı şu cümle tam da son sözün hangi devlet tarafından söylendiğinin net bir ifadesi olarak okunabilir: 'Devlette iki şey vardır. Kudret ve şefkat. Teröristler kudretimizi test etmeye kalktı bu kudreti gördüler. Şimdi şefkat zamanı…' Davutoğlu'nun geçtiği devlet tedrisatında, kutsal olan hayatından vazgeçmeyi bile göze alabilen ve iktidarın politik bir özne olarak değil kültürel ve politik bir atık olarak kurguladığı Kürt, egemen tarafından hayata döndürülmek için öldürülebilir. Bu dehşetli hizaya getirme ediminin sonunda devletin şefkati, o sinsi sırıtmasıyla sırasını beklemektedir çünkü! Karll Schmitt, egemenin hem hukuk düzeni içerisinde hem de dışında bulunuyor olmasının kesinlikle fazlasıyla belirleyici bir durum olduğunu, egemen hukukun geçerliliğini askıya alma konusunda yasal yetkiye sahip olanın kendisini yasanın dışında tutmasının şu paradoksu ortaya çıkardığını aktarır: 'Hukukun dışındaki egemen olarak ben, hiçbir şeyin hukukun dışında olmadığını ilan ediyorum!' Egemenlik sorunu, siyasal düzen içerisinde iktidarı elinde bulunduran güçlere indirgendiğinde kurulu siyasal düzenin kendi eşiği ve onu var eden diğer tüm dinamikler gözden kaçırılır. Reel sosyalizm ve anti sömürgeci mücadeleler dâhil bütün dünya devrimlerinin yolunda onları bekleyen ve gelinen bütün yolu geçersiz kılan büyük bir mayınlı arazi karşımıza çıkar: Devlet Teorisi! Türkiye devletinin 'sahada oyun kuran' olarak tanımladığı ama özünde alt emperyal bir güce dönüşmeye çalıştığı, olağanüstü bir rejimi olağana evirdiği, bütün kurumsallıkları tasfiye edip Neo-Osmanlıcı fanteziyi ve onunu savaş ekonomisini yaratmaya çalıştığı tarihin bu döneminde, savaşın bir cephesi de hukuk üzerinden yürütülmektedir. Kürtlerin verili siyasal egemenlik tarzına ve onun hukuksal sistematiğine karşı alternatif bir yaşam arayışı tam da bu verili zemin üzerinden meşruluk kazanmaktadır.

Cezasızlığın fail için yarattığı ayrıcalıklı alan, şiddeti yeniden üreten bir mekanizmaya dönüşerek suçların daha pervasız ve aleni işlenmesine zemin hazırlamıştır

---

Güzide uygarlığın merkezi demokrasilerinde bile insanların özgürlük ve mutlulukları bağımlılık ve boyun eğişler sarmalına sıkıştırılmışken, çıplak hayatın, kampın ve istisna hallerin olağan kurbanlar yarattığı bir tarihsel eşikte 'demokrasiye en uzak demokrasilerden' biri olan Türkiye egemenlik sisteminin biyopolitik iktidar alanını nasıl bir hoyratlık ve vahşet üzerinden kurguladığına hem retorik hem de pratik süreçler üzerinden her gün şahit olmaktayız.

Agamben'in deyimiyle 'Bugün siyaset, hayattan başka bir değer tanımıyor; dolayısıyla hayattan başka bir değersizlik de tanımıyor. Bu gerçeğin içerdiği çelişkiler yok edilmedikçe Nazizm ve faşizm hayatlarımızdan asla çıkmayacaktır'[2]

2 Agamben, 2013

Kürtlerin demokrasi ve adalet mücadelesinin en sert geçtiği mekanlardan biri de devletin yasal şiddet mekanizmaları ve mahkemeleridir. Çünkü bu ülkede adalet bizzat yasalar eliyle ilga edilir. Devletin topluma karşı işlediği suçlarda fail belirsizleştirilir, fiilin kendisiyle orantısız cezalar verilir. Dönemsel gelişmelere bağlı olarak yargılanan fail, bir dönem sonra iktidarın ortaklığına terfii edilir. Türkiye hukukundaki cezasızlık politikası, yasayı keyfi yorumlama, devlet aklının hükmettiği ideolojik yargı mekanizması, fiili hatalı nitelendirirken bile fiili ve faili yasadan kaçırtıp suçu örtbas etme, zaman aşımında o suçu tarihsel bir uzama hapsedip yok sayma gibi edimler Kürtlerin bu ülkenin demokrasisine ve yargısına olan bütün inancını yok etmiştir. Devletin meşruluk krizi olarak tevarüs eden bu tutum, Kürtlerin kendi alternatif kurumsallıklarını oluşturma ve zıtlık üzerinden değil alternatif projeler üzerinden yeni bir yaşam politikasını tahayyül etmelerini sağlamıştır. Üçüncü Yol, demokratik cumhuriyet, demokratik ulus gibi teorik yaklaşımları aynı zamanda bir inşa hareketi ve kendi praksisini yaratmaya çalışan bir zihinsel devrim ve tarihsel bir zorunluluk ilkesi üzerinden okumak gerekir.

İttihat Terakki'den başlayıp yakın tarihte özellikle 1980 Darbesinden sonra ve 1990'larda devlet adına işlenen ağır suçları zamanaşımı üzerinde fiili bir cezasızlığa tabii kılma pratiği, failler için cezasızlığı doğuran bir yargının adalet karşısındaki direnci olarak tanımlayabiliriz. Cezasızlığın fail için yarattığı ayrıcalıklı alan, şiddeti yeniden üreten bir mekanizmaya dönüşerek suçların daha pervasız ve aleni işlenmesine zemin hazırlamıştır. Son beş yılda parçalanmış cesetleri, kıyımları ve vahşet tablolarını gözümüze sokan pornografik şiddetin bu denli artışı failin bu konforlu ve korunaklı alana yaslanma rahatlığından da kaynaklanmaktadır. Faillerin mütemadiyen işledikleri suçlar için dokunulmazlık zırhlarını bizzat yargının kendisi üretmekte ve bu durum savaşın bütün aygıtlarıyla sürdürülebilir kılınmasında işlevsel bir rol üstlenmektedir. Linç, pogrom, katliam, cinayet şeklinde uzanan suçlar silsilesi, yargı tarafından zamanaşımı, haksız tahrik, iyi hal indirimi, ceza erteleme, cezayı paraya dönüştürme, delil yetersizliği ve zaman aşımı gibi stratejiler üzerinden inşa edilen bu mekanizma, yargı eliyle yaratılan bir koruma olmanın da ötesine geçerek, 2016 sonrası hukuki denetimden muaf kılındı. İnşa edilen bu hukuksal mekanizma, daimî savaş mekaniğinin ve egemen hukukun tarihteki en nadide işbirliği örneklerinden biridir. 2015-16 yıllarında Kurdistan kentlerinde bizzat kolluk eliyle işlenen yıkım, göç ve toplu kıyımlarla ilgili açılan davalar meşru müdafaa, delil yetersizliği gibi gerekçelerle takipsizlikle sonuçlandırıldı.

İkili Devlet Kuramı

İkili devlet mekaniğinde hangi devletin ne zaman devreye gireceğini daha çok koşullar belirler ilkesi, kendini en çok 2015-16 Özyönetim direnişleri ve 2016 Cemaat darbe girişimi sonrası göstermiştir. Örneğin, askeri güçlerin kent merkezlerinde operasyon düzenleme ve sokağa çıkma yasağı ilanı Anayasanın 15. maddesinin belirlediği normatif çerçeve içerisinde usulüne uygun bir olağanüstü hâl veya sıkıyönetim ilanı kapsamında mümkünken devlet, tüm bu hukuksal çerçeveyi rafa kaldırarak olağan bir dönemde bütün savaş tekniklerinin kullanıldığı istisna bir rejim yarattı. Yürütmenin olağanüstü yetkilerle kendini donatıp Anayasayı devre dışı bıraktığı bu uygulama, her tür yasal denetimden muaf, kural dışı, kendini yasanın dışında ya da üstünde sayan yeni bir kontra dinamiğini devreye soktu. 10 ilçe ve 1 il merkezinde tarihin en ağır insanlık suçlarından birine imza atan devlet, yasaklar sona erdikten sonra 6722 sayılı Kanun ile olağanüstü hali, olağan dönemde de yürürlükte tutabileceği bir düzenleme yaparak Sur'un belli mahallelerinde 2015 Aralık ayından beri hala devam eden tarihin en uzun süreli sokağa çıkma yasağını uyguladı. Yapılan yasal düzenleme ile vatanın ve ulusun bekasını esas alan terörle mücadelede devlet adına işlenen her türlü suçun yargılanması neredeyse imkânsız hale getirildi. Bütün askeri güçleri harekete geçirme yetkisinin Reisicumhura devredildiği yeni düzenlemede terörle mücadele kapsamında işlenen suçlar ile ilgili asker ve sivil kişiler hakkında soruşturma izni alınıncaya kadar gözaltı ve tutuklamanın önü kesildi. Bireysel olarak işlenen suçlarda bile failin değil bizzat devletin

yargılanacağı ilkesi getirilerek failin bedeni, devletin çelikten bedeninin içine alınarak koruma altına alındı. Suçun somutluğunu belirsiz ve soyut bir düzlemin içine alarak suçluyu yargıdan kaçıran bu mekanizma, suçlunun yargı önünde hesap vermesini olanaksızlaştırarak yargının göreli özerkliğini de tamamıyla ortadan kaldırdı. Olağan yargı rejimini olağanüstüleştirme şeklinde betimlenen bu uygulamada devlet, teröre karşı savaşta süngüyü ileriye doğru uzattıkça hukuku geri çeker ve kendi meşruluğunun kaynağı olarak gördüğü yasallığı gri ve belirsiz bir alana hapseder. Agamben bu istisna halinin sadece totaliter rejimlerin değil, demokratik rejimlerin de normaline dönüştüğünü iddia ederek yeni bir egemenlik sistemine dönüştüğünü söyler. Özellikle cezasızlık mekanizması, siyasi iktidarın düşmanlara karşı verdiği savaşta olağanüstü halin yeniden üretebilmesi için sonsuz bir savaş stratejisinin meşruluğuna hizmet için son derece kullanışlı bir aparat işlevi görür.

Kısacası hem geçmişte hem de gelecekte işlenme ihtimali yüksek suçların hukuk eliyle aklanması, devlet şiddetinin süreklileştirilmesine hizmet etmenin yanında kalıcı bir istisna halinin yaratılmasına zemin yaratır. Mağdur için bütün adalet mekanizmalarının devre dışı kalması, mağdurun her türlü saldırı ve imhaya açık bir çıplak hayata (homo sacer) dönüşmesini sağlar. 2007 yılında kolluk güçlerine öldürme yetkisinin kapılarını aralayan 5681 No'lu yasa, Gezi Direnişi sonrası uygulamaya konan İç Güvenlik Paketi, 2016 yılında yayınlanan 667 ve 668 No'lu KHK'ların her biri cezasızlığı yeniden üreten ve temel yasalar kadar kalıcı ve güçlü kararnameler olup her biri birer Düşman Hukuku ve Yurttaşın Düşmanlaştırılmasına dönük birer hukuk vesikası olarak tarihe geçmiştir.

Kurulduğu günden beri yapısal bir bütünlük oluşturamayan ve yüz yıllık tarihine üç askeri, bir post modern ve iki de darbe girişiminin yanında, onlarca sıkıyönetim dönemi, ıslahat fermanı ve olağanüstü haller sığdıran devletin tarihinde olağan dönemler parmakla sayılacak kadar azdır. Toplumu kendisi gibi yapay bir icat olarak kurgulayan devlet, toplumu korku, endişe ve panik üçlüsü sayesinde sosyal bir imalat nesnesine dönüştürmüştür. Hikmet Acun'un deyimiyle, 'Eksiklik hissi ve kurgusal bir ideolojik harçla karılan Türklük ideolojisini siyasal tarihinin içine yerleştiren, tüm toplumsal tahayyüllere bizzat şekil veren, kendini zıtlıklar üzerinden tanımlayan, uzlaşımsızlık ve olumsuzlama üzerinden kendini her türlü müzakereye kapatan itaati, erkekliği ve yekpare bir düzeni, uyum, ahenk ve simetri mekaniğine oturtmaya çalışan bir devlet aklından' (Acun, 2020) çıkan bir hukukun Kürtlerin ve muhaliflerin nazarında meşruluğu her zaman tartışmalı bir alan olarak kalmıştır. Atatürk'ün Gençliğe Hitabesinde geçen 'Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir…' şeklindeki bu çağrısı, rejimin yapısal krizlerinde demokrasiyi, adaleti, eşitliği değil, olağanüstü bir teyakkuzun, toplumsal bir panik halinin ve beka histerisinin tetiklediği bir darbe mekaniğini devreye koymasına dair acil görev çağrısıdır.

Hukuk muğlaklaştıkça ve öngörülemez oldukça daha çok tanrısal bir güce erişir

---

Kuşkusuz ne Fraenkel'in İkili Devlet kuramı ne de Agamben'in Biyopolitik İktidar çözümlemelerini bugün Türkiye'de yaşanan gerçekliğe indirgemeci bir tarzda giydirmek analitik olarak bizi bir dizi yanlışlarla yüz yüze getirecektir. Fakat bu kuramsallıklar, bu topraklarda olan bitenin biraz daha görünür olmasını sağlayan birer projektör görevi görebilirler. Totaliter rejimlerin kodlarını çözmek için biyoiktidar ile egemenliğin bağını çözümlemeye çalışan Agamben batılı anlamdaki bütün politikaların en başından beri biyopolitik olduğunu, modern iktidarların yaşam ile siyaset arasındaki dinamik bir özdeşlikten teşkil olduğunu iddia eder. Türkiye devleti gibi kökleri kan ve toprak esasına dayanan bütün iktidarların anayasalarında devletin nitelikleri açıklanırken ilk başta demokratik çerçeveler çizilir ve tüm bu demokratik teamüller,

başlangıçta belirtilen 'değişmez temel ilkelere' göre son derece kırılgan hale getirilir. Özetle, resmî ideolojik kurgudaki tekçilik ve yekparelik ethos'u temel amaç, hukuk, insan hakları ve demokrasi tüm bu amaçlara hizmet eden araçlar konumuna yerleştirilir. Günümüzde aşınan ve aşındıkça daha çok terk edilen ulus-devlet formasyonunu ısrarla sürdüren, '82 Anayasası'nın bile gerisine düşebilen bir hukuksuzluk düzleminde ülkenin bütün seküler ve muhafazakâr faşist öbeklerini ve küresel güçlerle birlikte bir iktidar bloğu yaratan devlet, tek adam rejimi altında yeni bir ittihatçı rejim inşa etmiştir.

Kürtler için tarihin hangi eşiği olursa olsun, dönemsel egemen kim olursa olsun istisna hali asla değişmeyecektir

Anayasanın girişinde yer alan 'Her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanacağı, bu haklara doğuştan sahip olduğu' ifadesi, insan hakları bütün evrensel bağlamından koparılarak millileştirilmiştir. Üstelik kimlerin o milli çepere dâhil olup olmadığı da yargı süreçlerinde yargının verdiği kararlardan bariz olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte söz konusu ilke 'evrensel insan hakları' anlayışına değil, sınırları bu Anayasada çizilen insan hakları anlayışına dayandırılarak üstüne de şu eklenir: Türkçeden başka dillerde eğitim yapılması yasaktır! Anayasanın neredeyse her maddesi, 'devlet için birey' esası üzerinden şekillenir; toplum güvende yaşamak istiyorsa devlete iradesini teslim etmelidir ve devletin sınırlarını çizdiği bir özgürlük ve demokrasi ile yetinmek zorundadır.

Mitlerin, ayinlerin, sembollerin ve ideolojik kurgusallıkların cumhuriyetinde kutsiyetler skalasının en tepesine toplumun ve bireyin bütün haklarını korumakla görevli bir tanrısallık yerleştirilir: Yüce Türk Devleti! Tanrısal mükemmellik ve ulaşılmazlığın uzamına yerleştirilen devlet, elbette tebaanın hukukunun nerede başlayıp nerede bittiğine karar veren ilahi kelamın da mutlak sahibidir. Benjamin'in deyimiyle tanrıların akıl sır ermeyen ve önceden kestirilemeyen hiddeti, bütün ölümlüleri tanısal bir şiddetin potansiyel hedefleri olarak tehdit eder ve onları birer suçlu özne konumunda bekletir. Bu hiddet insanların hem bu gününe hem de yarınına hükmeden tanrısal bir yazgı olarak kabul ettirilir. Hukuk bu noktada kasten kendini muğlaklaştırarak ve şiddetinin sınırlarını belirsizleştirerek kendini bir kader olarak inşa eder. Hukuk muğlaklaştıkça ve öngörülemez oldukça daha çok tanrısal bir güce erişir. 'Türkiye'de şu an yaşanmakta olan hukuksuzluklar, hukukun askıya alınması olarak görünse de aslında, insanların yaşamlarının hukukun araçları yoluyla giderek artan bir kontrolüdür.' (Düşmanı Yargılamak, 2020) Türkiye'deki mahkeme salonlarında, hâkim ve savcıların yargılama esnasında telefonlarına ya da önlerindeki bilgisayarlarına gömülmeleri, önlerinde yığdıkları onlarca kalın dosyanın arkasına gizlenmeleri, bazen uyuklamaları ya da uyukluyor gibi yapmaları, o salonların aslında hukukun kendini adaletten tamamıyla ayrıştırdığı bir performatif gösteri alanı olduklarını gösterir. 'Ahlak adına ne öğrendiysem stadyumlardan öğrendim' diyen Camus, bu topraklarda yaşasaydı büyük ihtimal, 'hukuk ve adaletin işleyiş etiğine dair ne öğrendiysem mahkeme salonlarından öğrendim' diyebilirdi. Özellikle devlete karşı suç işlendiği iddia edilen davalarda, mahkemeler devlet otoritesinin vücut bulduğu ve sergilendiği bir gösteri alanıdır. Moğolistan'daki şov mahkemelerini araştıran Kaplonski, 'Devletin düşmanlarına yönelik mahkemelerin, yargılanan kişinin masum olup olmadığına tespit etmek için değil, devletin gücünü sergilemek için var olduğunu göstermiştir.' (Düşmanı Yargılamak, 2020)

AKP'nin iktidara geldiği ilk dönemlerde tedbir devletiyle sürtüşmeye giren ve ona ayak direyen mahkemeler varken, süreç ilerledikçe bu sürtüşme azalarak norm devletinin tedbir devletine tamamıyla adapte olduğu ve gittikçe onun tamamlayıcısı olduğu bir aynılaşma yaşandı. Basit bir analoji kuracak olursak Nazilerin iktidara yürüyüşünde bir manivela görevi gören Weimar Anayasası ne ise AKP'nin özellikle 2016 sonrası iktidarına geniş yetkiler tanıyan

olağanüstü hâl rejimi neredeyse aynıdır. Fraenkel, bütün totaliter ve faşist rejimlerde ikili devletin sonsuza kadar sürmediğini, belli bir noktadan sonra tekleşerek bir diktatörlük rejimine dönüştüklerini belirtir. Bataille'nin deyimiyle 'öldürme yasağını çiğneme gücünü elinde bulunduran egemen' devletin ateşten kutsiyetine dokunup elini hemen geri çeken AKP, anayasa değişikliklerinde devleti tanımlayan ibarelere en fazla formel birkaç düzenleme yaparak kutsal devlet ibaresi yerine yüce devlet ibaresini getirebilmiştir. Fakat aynı partinin başkanı İstanbul İl Kongresi'ndeki konuşmasında aynen şunu demiştir: "Bizim başarımızın sırrı iki kelimede yatar: Sadakat ve Teslimiyet"İstiklal Mahkemeleriyle başlayıp Sıkıyönetim Mahkemeleri, Devlet Güvenlik Mahkemeleri, Özel Yetkili Mahkemeler, Anayasal Düzene Karşı İşlenen Suçlara Bakan Mahkemelerle uzayıp giden bu Özel Mahkemeler Silsilesi, cumhuriyet rejiminin mütemadiyen bir olağanüstü hal rejimi üzerinden kendini inşa ettiğinin göstergeleridir. Bugün ise hukuk devletinin yasalara dayanma prensibi yerini kararname devletinin geçici ve bazen de kalıcı hükümlerinin sürekliliğine bırakmıştır. Olağanüstü hâl geniş bir zamansallığa yayılarak bütün mekânsallığı kuşatmış kendi meşruluğunu dayandırdığı yasallığını terk ederek istisna rejimini kalıcılaştırmıştır. Kuruluş felsefesi ve kurucu ideolojik kodlarının geçmişte ve bugün yaşanan bütün yapısal problemlerin bizzat kaynağı olan Türk siyasal egemenliği ve onun hukuksal sisteminden tutarlılık, demokratik bir eşitlikçi yapı ve yaklaşım beklemek hayalî bir iyimserlikten başka bir şey değildir. Çünkü tüm bu düşman hukuku ve gayri hukukî nizam, bizzat kendini mevcut hukuk üzerinden yeniden üretmektedir. Bu bağlamda yeni bir hukuksal tanımlama ile yeni bir egemenlik tanımı birbirine sıkıca bağlı momentlerdir. Her iki momentin yeniden tanımlandığı bir anayasal değişimi esas alan radikal bir talep ve bu talebi karşılayacak bir duruş ve direniş gerçekliği oluşmadan Kürtler için tarihin hangi eşiği olursa olsun, dönemsel egemen kim olursa olsun istisna hali asla değişmeyecektir. İlk başta değişmesi gereken şey Türklük ve Türklüğe yüklenen bütün hukuksal egemenliğin yeni bir toplumsal gerçeklik tanımı üzerinden yapısöküme uğratılmasıdır. Bu tarz bir radikal değişim ancak radikal demokratik bir mücadele perspektifi ile mümkündür. Kürt siyasal öncülerinin bugün demokratik ulus olarak kuramsallaştırdığı yeni yaşam politikası, mevcut hukuksal egemenlik biçiminin de radikal bir dönüşümünü esas almaktadır. Kürt meselesinin barışçıl ve demokratik çözümünün ilk durağı, tüm toplumsal kesimlerin uzlaşısına dayalı yeni bir demokratik anayasal uzlaşmanın bizzat kendisidir. Demokratik ulus meselesini yeni bir politik, ahlaksal, hukuksal ve kültürel yaşam tahayyülünün inşa mücadelesi olarak görmediğimiz süre içerisinde söz konusu hukuksal belirsizlik alanının içinde 'hukuksal statüsü belirsiz' birer Homo Sacer olarak kalmaya devam edeceğiz.

Kaynakça:

- **Acun, H. (2020). Komun Dergi.**
- **Agamben, G. (2013). Kutsal İnsan. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.**
- **Düşmanı Yargılamak. (2020). Schmitt'e Karşı Freankel. Ankara: Zoe Yayınları.**
- **Ernst Fraenkel, İkili Devlet (2020) İstanbul: İletişim Yayınları**
- **Agamben, İstisna Hali (2006) İstanbul: Otonom Yayıncılık**
- **Ayrıntı Dergi, (Yaz 2020) İstanbul: Ayrıntı Yayınları**

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Adalet ve Vicdanın Cinsiyeti Olur Mu?

Aysun Genç

"Kadın, adalet ve vicdan" konusunu yazmak kolay değil. Adalet ve vicdan üzerine çok fazla şey de söylenmiş ve yazılmış olsa da bu üç kavramı hangi düzlemde birleştirmek gerektiği konusunda henüz bir fikir oluşturmuş değilim. Birleştirmek mi gerekir, yoksa ayrıştırmak mı egemen sistemlerin yarattıkları itibariyle? Adaletin ve vicdanın cinsiyeti olur mu? Nihayetinde böyle bir konu başlığı altında, bu üç olgunun nasıl bağdaştırılacağı konusunda bir kesinlik oluşturmak karmaşık bir durum yaratıyor. Söz konusu kavramlar günlük yaşamda çok kullanıldığı için tanımlamak kolay görünüyor, nihayetinde her kavram için birçok şey söylenebilir, çünkü her an herkes bu kavramlar üzerine bir şeyler söyleyebilmekte. Kuşkusuz basit doğrular vardır. Kadının adaletin yaratıcısı olduğunu, vicdanı yüce bir varlık olduğunu söylemek, kadın doğasının adaletle donatılmış olduğunu ilk elden söylemek mümkün. Ancak kötülüğün bunca yaygınlaştığı bir dünyada bu yetmediği gibi yeterli olanı bulmaya yönelik bir emek eksikliğini de çağrıştırmaktadır. Çünkü doğal yaşamın bugün kapitalist moderniteyle yaşama durumu, doğallıkları-basitlikleri ortadan kaldıracak kadar karmaşıklaşmıştır. Karmaşıklıkta insana sunulan özgürleşme olanakları, bir o kadar, belki de daha fazla, insanı köleleştirme temelinde kullanılmıştır. Nihayetinde, basit olanda sadelik ve doğruluk aramak, kapitalizmi yenmemişsek ve kapitalist bombardımanlara maruz kalıyorsak, bu çağın yüzeyselliğine denk gelmektedir.

Kadını tanımlamak kadın bilimi olarak jineolojinin tüm disiplinlerini kapsamaktadır. Bir bilgi bilimsel dizin olduğu kadar yaşam bilimsel dizinleri de kapsamaktadır. Bundan dolayı kadın kavramına değinmek yerine kadın bilimin tüm insan bilimi kapsadığı gerçeğinden hareketle, toplumun kadınla insanlaşması gerçeğinden hareketle insan tanımını kullanmanın bu yazı kapsamında yeterli olacağını düşünüyorum.

Yapılması gereken, insan tanımı üzerinde durmak, insan türünün tekil olarak ne olduğunu anlamaya çalışmak, birey kavramına geçmeden önce varoluşsal olarak insanın ne'liği ve nelerden oluştuğu üzerinde durmak olmalı. Burada kasıt, kadın tanımını önemsememek ya da "kadın-erkek farketmez" türünden bir genellemecilik değildir. Kasıt, insan tanımı üzerinden ulaşılacakların kadında en yoğun şekilde temsil edileceği düşüncesindendir.

Bulunduğumuz taraf, düşünce ve konum ve yaşam tecrübelerimizin getirdiği bir sonuç olarak, demokratik modernite iddiasında olan birey ve topluluklar olarak, hiçbir kavramı mücadelesiz düşünmemiz mümkün değildir. Nitekim mücadele etmeye karar verenler, adalet eksikliğinin en fazla farkında olan, bu eksikliği kabul etmeyen ve doğru olanı gerçekleştirmeye karar verenlerdir. Mücadele kavramından ve mücadeleyi esas alan toplumsallıklardan bağımsız bir adalet varlığından söz etmek, mutlak adil bir tanrı varlığına dayanmak kadar kaderci olacaktır. Her tanrısallıkta yerleşik bir çaresizlik vardır. Çaresizlikler de insanı kaderciliğe ve devamında teslimiyete mecbur eder. Çare üretmesi gerekip de üretemeyenden daha üstün bir iradenin varlığı kabullenildiği anda birey iradesini teslim alır, bireyin tüm yaşamını işgal etmektedir. Bunu kabullendiğimiz anda ikilem oluşmakta ve üstün dediğimiz irade bize hükmetmeye başlamaktadır. Üstün irade, alttakilere hükmeder. Evrenin ortak oluşum iradesinin farkında olup kendimizde de bu iradenin bir yansımasını görmek yerine, kendimizi yaratılmış olarak görmeyi yeğlemek, kolay olduğu için mi tercih edilmiştir, yoksa bizlere dayatılan yaşam anlayışının

bir sonucu ortaya çıkan bir teslimiyet midir? Bunu sadece kolay olanı tercih etmek şeklinde tanımlamak, insanın ulaşmış olduğu anlam düzeyini düşürmek olacaktır. Buraya kadar geldikten sonra şunu söylemek zor olmaz: Adaletin ve vicdanın cinsiyeti olur. Erkek adalet olmaz. Erkek vicdan olmaz. Toplumsallığın mevcudiyeti kadınla insanlaşma kökenine dayanır, adalet de vicdan da kadınla-kadınca-kadın değerleriyle olacaktır. Kadınların dillendirdiği "erkek adalet değil, gerçek adalet" sözü tarihten süzülen bir hakikatin kendini tüm çağlarda dillendirmesidir.

Her tanrısallıkta yerleşik bir çaresizlik vardır. Çaresizlikler de insanı kaderciliğe ve devamında teslimiyete mecbur eder

"Adalet mülkün temelidir" yazısını, avukatsız bir halkın bireyleri olarak Türk mahkeme duvarlarında sık görüyoruz. Burada esas mülk devlettir ve egemenlerindir, bu mülkün güvenliğini sağlayan da devlet yasalarıdır. Bunu sağlayan olguya adalet adı verilir. Bundan büyük bir yalan yoktur. Adaletin devletle, sömürüyle, sınıfsal uçurumların varlığıyla, tekçiliği garantileyen ve tüm halkları, dilleri, renkleri reddeden, kadını öldüğünde yasalarında "adam" sayan bir sistemin adalet addedilmesinin, adaletle zerre alakası yoktur. Tersini kabul etsek tüm iktidar vahşetlerini onaylamış olacağız. Hukukla çok fazla ilişkilendirilen adaletin mahkeme salonlarında ters yüz edilmesini baştan reddetmek gerekir.

Adalet kavramı, eylemin ikinci adımı olarak eyleyeni ortaya çıkarır. Adil olmak, adalet gerçeğini temsil etmek anlamında kullanılır. Adil olan kimdir? Kim adil olanı neye göre belirleyecektir? Adil olmayı sağlayan ne'dir? Neyin doğru yanlış olduğuna, kime-kimlere ne kadar hak tanınması gerektiğini kim hangi iradeyle-hangi kanaatle belirleyecektir? Adaletten söz edildiğinde "adalet duygusu" denir. Adalet bir duygu mudur, düşünce midir? Eğer duygu olarak tanımlanacaksa birinci doğada adalet aramak mı gerekir? Adalet, duygusal zekanın ürünü olarak varoluşsal mıdır, yoksa analitik düşüncenin ürünü olarak inşa ürünü müdür? Adalet birinci doğa'da var mıdır? Adalet, insan dışındaki diğer canlılar için geçerli midir? Birinci doğada yoksa, ikinci doğada adalet kavramı hangi esaslar üzerine inşa edilmiştir? Kimi araştırmalar adaletli yaklaşıma maruz kalmanın temel bir ihtiyaç olduğunu ve beyinde bir yere tekabül ettiğini savunur. Yani eşitsizliğe tepki veren sadece insan türü değil deniyor. Biyolojizme götürmeden böyle bir konuya da dikkat çekmek önemlidir. Birey olmanın kişilik kazanmakla bağlantısı varsa, insan türü kişilik kazanmadan önce, kişiliksiz iken nedir ve nelerden oluşmaktadır insan? Kişilik kazanmak ne demektir, nasıl oluşuyor? Bunun öncesi ne anlam taşımaktadır? İrdelenen adalet kavramı, insan türü kişilik kazanmadan önce de var mıdır?

Etik-ahlak konusu olan vicdan kelimesi bir anlamda felsefeyle de ilgilidir. Felsefe sürekli yeni kavramlar bulmaya odaklanır. Vicdan kavramının toplumsal algılanışına bakıldığında nereye-neye kime hitap ettiği, ne teşkil ettiği sorularının cevabını vermek zordur. Adalet ve vicdan kavramlarına doğru, yeterli ve anlamlı toplumsal değer vermek istiyorsak, sosyal bilime arkeolojik yaklaşarak çözümler aramalıyız. Var olanlarla yetinmemeli, var olanın ardında, altında kalanları görmeliyiz. Kavram olarak adalet geniş bağlamda adil olanın sağlanmasıyla birlikte felsefi açıdan neyin adil olduğuna dair tartışmaları ve ulaşılan sonuçları da kapsayacağından adil olanın ne'liği üzerinde durmayı gerektirir. Bunun yanında ahlaki, etik, inanç kavramlarına da değinmeden edemez. Adalet söz konusu olduğunda din, inanç, ahlak, felsefe, hukuk bilimi ve uygulanışı da tartışmaya girer. Kavramın kaynağı kimi kültürlere göre değişim gösterse de evrensel değerlerde vardır ve evrensel olan toplumsallığın oluşumuyla bağlantılıdır. Bugünkü şekillenişine baktığımızda kimi sistemlerde eğitici tarz esas alınırken kimi sistemlerde de cezalandırıcı tarz vardır.

Adil Devlet Olmaz!

Sokrates adil birey kadar adil devleti de kapsayan bir adalet tanımı yapar. Platon da bu argümanı kullanır. Buna göre kişinin kendine ait olana sahip olması ve kendine ait olanı yapmasıdır. Adil bir birey doğru yerde, elinden gelenin en iyisini yapan ve aldığının

karşılığını eşit olarak veren kişidir. Bu hem bireysel hem de evrensel düzeyde geçerlidir. Bir bireyin ruhunun üç temel parçası vardır: Akıl, maneviyat ve arzu. Aynı şekilde bir devletin de üç temel parçası vardır. Sokrates'e göre bilgelik aşıkları, felsefeciler yöneten olmalıdır çünkü sadece onlar iyinin ne olduğunu anlarlar. Biri hasta ise doktora gider, çiftçiye değil, sağlık konusunda uzman odur. Birey, idaresini, insanlar için iyi olanı değil de ne istediğini vererek daha fazla güç kazanmak isteyen bir politikacıya değil, iyi ve doğrunun ne olduğunu anlayan bir uzmana teslim etmelidir.

Adalet olarak tanımlanan kaba eşitlikçi yaklaşımlar özünde adaletsizliğin temelidir

Sokrates düşüncesinde adalet erk organlarına, güç merkezlerine teslim edilmez. Yolu gösterenler, erk sahibi olanlar değil, yolu bilenler olmalı. Bugün devlet sistemlerinde devlet organlarının güç odağı olarak toplum üstü konumlanması ve her şeyi yönlendirme-belirleme temelinde sistem inşa etmeleri sebebiyle, toplumların gemisi çoktan batmıştır. Sokrates'in eleştirdiği sonuç budur. Devletçi iktidarların toplumları, halkları kendi istemleri doğrultusunda yönlendirmesi, adalet olgusunun da çıkarlar doğrultusunda kullanılmasını getirmiştir.

Adalet kavramının doğa kanununun bir parçası olduğunu düşünenler, adaleti bir sonuç olarak tanımlarlar. Yerçekimi kanunu gibi adaletin kanunundan söz ederler. Bu tanımda adalet evrenseldir ancak bunu doğanın bir gerekliliği olmaktan öte, bu evrenselliği pratikleştiren mutlak bir irade varlığına dayandırırlar. Yani tanrısal-tanrıcıdır. Adaletin tanrısal-evrensel olduğu düşüncesi, devletçi sistemlerde tanrı yerine devlet erkinin konulmasıyla özdeşleşir ve pratikleşir. Oysa adalet mülk değildir, devletle alakası yoktur, devletten çok önce bu olgu vardır. Adaletin mülk paylaşımına odaklanması da ürün fazlasının ortaya çıktığı dönemlerden sonra, ortaya çıkan paylaşım sorunlarından kaynağını almaktadır. Adalet, kişilerin insafına bırakılamaz. Zaten kapitalist modernite ortaya çıkmadan önce de adalet, toplumsal eşitlik konuları kişilerin insafına bırakılmamıştır. Toplum olgusu, tüm zamanlarda toplumsallığın sürekliliğini sağlayan komünal güce işaret eder. Bugün irade temsili adı altında icat edilen temsili demokraside adaleti sağlamaktan ziyade, daha fazla sömürü ve istismar anlamına gelir. Kimi görüşlere göre adalet, ilgili herkesin ortak uzlaşmasıdır, eşitlik olmadığında geçerli olan bir kavramdır. Sosyal adalet kavramı da son yüzyıllarda ortaya çıkan bir kavramdır. Birey-birey ve birey-toplum ilişkisinde ayrıcalıkların, fırsatların ve refahın nasıl bölüşüleceğine dair değerler toplamı sosyal adalet olarak tanımlanmaktadır.

Yasalar önündeki eşitlik denilen şey, sosyal farklılıkların inkar edilmesi, görülmemesi, önemsenmemesidir. Özünde de toplumsal uçurumlar inşa eden kapitalist modernitenin bunu esas alması, temelindeki libaralizmden kaynaklanmaktadır. Adalet olarak tanımlanan kaba eşitlikçi yaklaşımlar özünde adaletsizliğin temelidir. Tanrısal adalet kavramı da toplumbilimde önemli yer tutar. Tanrısal adalet, ilahi emirlerin yerine getirildiği sürece gerçekleştiğine inanılan tanrısal adalettir. Kader, itaat, teslimiyet kavramlarını kapsar. İlahi adalet, takdir-i ilahi kavramları insanların en çaresiz kaldıkları dönemlerde sığındıkları bir olgudur. Devletçi sistemler, kendilerini adalet sağlayıcı olarak tanımlarlar. Cezalandırıcı adalet anlayışı, suçu işlememe, suç eğilimini eğitme, suçtan vazgeçirme şeklinde değişim gösterir, ancak kimi görüşler bunun intikamcı olduğunu söylemektedir. Adaleti sağlama adına gerçekleştirilen birçok cezai durum, özünde korku yoluyla o eylemden kaçınmayı ya da sonuçlarına katlanarak yapılmasını hedefler. Bunun yanında onarıcı adalet denen bir teori de vardır. Yasallığı esas alır ancak cezalandırmayı değil, mağdur ve suçlunun ihtiyaçlarına bakarak uzlaşmayı sağlamaya odaklanır. Özür dileme, telafi etme, hizmet etme gibi sorumluluklar verir. Boyutu ne olursa olsun adaleti sağlama adına devletlerin yaptıkları da kendilerini tanrı yerine koymak, korku yaymak ve korku yoluyla zihniyet sömürüsü yaratmaktır. Adil devlet olmaz.

İnsan yaşamıyla, ilgisiyle bağlantılı olarak dinler de adalet kavramını tanımlamıştır. Birçok dini önder, savaşçı kendini adalet sağlayıcı olarak ilan etmiş ve

tüm yaptıklarını da bu kapsam içinde adlandırarak topluma kabul ettirmiştir.

Bu tanımlardan yola çıkarak şu söylenebilir. Adalet, adaletsizlik üzerinden, ortaya çıkan eşitsizliklerin, haksızlıkların giderilmesine dair yöntemler olarak, diğer deyişle bir yadsıma olarak ortaya çıkmaktadır.

Sistemlere Katlanma Uğruna Kendi Benliğinden Vazgeçme!

Bir yadsıma olarak ortaya çıkan adalet kavramının, ortaya çıkışı da vicdan kelimesiyle bağlantılıdır. Vicdan sözcüğü Arapçadır. Kavramın anlamı ise karmaşık ve derindir. Vcd kökü "beş duyu organı aracılığıyla bulma'yı ifade eder. Bir şeyin tadını, sesini, kokusunu, sertliğini bulmak, fark etmek, algılamak manasını ifade eder. V-c-d kökünden türemiş olan vicdan "bulmak, zenginleşmek, sevmek, üzülmek, öfkelenmek" anlamlarına gelirken aynı şekilde "bolluk, rahatlık, zenginlik" anlamına da gelip vücdân şeklinde de kullanılır. Bulmak ve kaybetmek, sevmek ve üzülmek, zenginlik ve öfkelenmek farklı anlamlarının aynı kavramda toplanması, vicdan kavramına ilgili, kavram etrafındaki mutlaklaşmayan tartışmayı daha da arttırmaktadır. Etimolojik kökeni önemlidir fakat bugün kullanıldığı anlam tek kavramda ifade bulur.

"Kişilerin kendi niyeti veya davranışları hakkında kendi ahlaki değerlerini temel alarak yaptıklarını veya yapacaklarını ölçüp biçtiği bir kişilik özelliği" olarak tanımlanan vicdan, dinlerde, felsefi akımlarda, mistisizmde önem verilen bir kavramdır. "Kamu vicdani" ifadesi de kullanılır. Ancak dinlerin ya da felsefelerin esas aldığı tanım, vicdanın bireysel bir durum olması temelindedir. Felsefeye göre, iç huzuru veya iç sıkıntısı vererek kişiyi uyaran vicdan bir kavram değil, kişinin bir yeteneğidir. Metafizik yaklaşım, bu yeteneği varoluşsal kabul eder. Dünyevi anlayış ise insanın içinde bulunduğu toplumsal koşullarla belirlenmiş görgü ve bilgisinin sonucunda oluştuğunu savunur. Nietzsche'ye göre vicdan, borçlanma ahlakına bağlı olarak gelişmiş, "söz verebilen bir hayvan yetiştirmek" için icat edilmiştir. Neo Spiritüalist kavrayış ise vicdanın, ruhun belirli bir aşamasında açığa çıkan ruhla birlikte gelişen bir yetenek olduğunu savunur.

Vicdan, psikanaliz kuramında, benlik yapısının açıklanmasında ve ruh çözümlemesinin anlaşılmasında önemli yer tutar. Freud'un oluşturduğu psikanaliz kuramına göre ruhsal yapının oluşumunda üç önemli bölüm vardır. Bunlar; İd-alt benlik, Ego-benlik, Süper ego-üst benliktir. Zihnin işlevleri olarak meydana gelir, zihin oluşumunda rol oynarlar. İnsanın ruhsallığının oluşumunda belirli şekillerde meydana gelir ve birbirleriyle ilişkili olarak yer alırlar. Buna göre id, içgüdüsel ögelerin temsilcisidir, sürekli doyum arar, haz ilkesine ve birincil düşünme süreçlerine uyar. Ego ise altbenlikten ayrışarak oluşur, insan kendisi ve kendisi olmayanı ayırmaya başlar. Dürtüler ve doyum arayan öğeler üzerinde hakim olmaya başlar, gerçeklik ilkesine doğru ilerlemeye başlar. İkincil süreç düşünme biçimleri de bu süreçte meydana gelir. Benlik tüm yaşam boyunca altbenlik ile üstbenlik arasında denge sağlayıcı rolü üstlenir.

Dinlerin ya da felsefelerin esas aldığı tanım, vicdanın bireysel bir durum olması temelindedir

Süperego yani üstbenliğin ortaya çıkışıysa, ödipal karmaşanın çözüldüğü döneme denk düşer. Artık birey insan iyi-kötü, doğru-yanlış gibi ayrımları edinir. Çocuk bu süreçte cinsel kimliğini edinmeye başlar ve toplumsal değer yargıları edinir. Süperego ruhsal yapının düzenleyici, dizginleyici, yargılayıcı, suçlayıcı ve cezalandırıcı ögesidir. Vicdan oluşumu da süperego oluşumuna denk gelir. Toplumsal değer yargılarının oluşması vicdanın kökeni olarak tanımlanır. Suçluluk duygusu süperegonun yargılama-karşılaştırabilme yetisinden doğar ve üst benliğin benliği cezalandırmasını içerir. Vicdan tam da budur.Bugün, insanda genelde id ve ego oluşmuşsa da süper ego'nun oluşup sağlıklı yaşadığını söylemek zordur. Sistemlere katlanma uğruna kendi benliklerinin, insan olmanın önemli bir aşaması olan süper egolarından vazgeçiş yaygındır. Bu durumdaki insanın vicdanı olmaz, adaleti de sağlayamaz.

Vicdan konusunda da yapılan birçok tanım-yorum olsa da insanın görüp bildikleriyle kendini yargılama gücü olarak tanımlayan felsefi yaklaşım önemli bir veri oluşturur. Vicdan öznel bir bilinçtir ki, kişiye eylemleri hakkında yargılama, onaylama ya da reddetme, hesap sorma ya da suçlama şeklinde hükümler verdirir. İnsanın doğru ve yanlışlarını ortaya koyan, iyi ve kötünün sınırlarını belirleyen yol gösterici, bir iç ses olarak da tanımlanır. Vicdan, insanın bütün duygu ve düşüncelerini, bu duygu ve düşüncelerdeki maksat ve niyetleri adım adım izleyen, hiçbirini kaçırmayan, hatır, gönül, hoşgörü, merhamet, dostluk, iltimas durumları olmadan yargılayıp sorumluluğu takdir eden, sürekli çalışır halde olan bir hükmedendir. Kimilerine göre vicdan, insanın yapıp ettiklerini kendi içinde sorgulama becerisidir.

Bir hayvan açsa başka bir hayvanın açlığından önce kendi açlığını düşünür. Ancak bu açlık bir insanda yaşanmışsa durum değişir ve öncelikle kendi açlığını düşünmesi bir geri insan, tamamlanmamış insan olma durumuna tekabül eder. İnsan olmak, bir yandan evrensel hakikat temsil etmek olurken bir yandan da kendini diğer canlılardan ayırmanın fedakarlığını yapmayı şart koşar. Bu fedakarlık bilinçle, farkındalıkla mümkün olmaktadır. İnsanın kendi farkına varması kadar başkasının farkına varması, kendi varlığının başkalarının varlığıyla birlikte mümkün olduğunun bilincine ulaşması, başka türlü bir varlığın mümkün olmadığını-olmayacağını idrak etmesi, yani toplumsal bir varlık olarak insan olması, insan türünü insan yapmakta ve diğer canlılardan ayırmaktadır. Bu anlamıyla birinci doğada olsun ya da olmasın, insandaki ahlak-adalet-vicdan kavramlarının yaşanma düzeyi özel bir farklılık arzetmektedir. Adalet, vicdan kavramları ağırlıklı olarak ahlak, etik kavramlarıyla var olabilmektedir.

Kendini Bilmek!

İnsan türünde ahlak-adalet ve vicdan kavramının toplamını anlamak için özgürlük gerçeğine bakmak gerekir. Özgürlüğün temel ilkesi kendini bilmektir. Şüphesiz her insan az ya da çok kendini tanımlar, kendine dair kanaatler oluşturur. Ancak tanımlanan ile gerçek aynı mıdır? Kendini bilmek o kadar kolay olsaydı Hallac neden derisi yüzülene kadar ilerletir miydi işi? Kemal Pir kendini damla damla eritir miydi? Özgürlük o kadar kolay olsaydı Ronahi-Berivan kendilerini yakar mıydı? Neden bunca hakikat arayışçısı canı pahasına canı tanımayı seçmiştir? Buradan da anlaşılmaktadır ki kendini bilmek zor ve karmaşık bir iştir. Kendini tanımak, tanımlayabilmek, bunu salt söz dizinli tanımlara sığdırmaktan öte, yaşamı hak ettiğince karşılayabilmek, tarih boyunca değerli birçok insanın-öncünün-filozofun temel arayışı olmuştur. Verili bilme sınırlarını aşmak da kendini bilme düzeyiyle bağlantılıdır. Kendini bilmenin ahlakla bağı kesindir. Ataerkil devletçi sistemin kendini kurumlaştırması ve sürekliliştirmesi için mutlaka tüm topluma saldırması, toplumun varoluşsal değerlerini yıkmaya yönelmesi gerekmiştir. Toplum ve birey kendine, duygularına, düşüncelerine, hayallerine yabancılaştırılmadan erkek egemen sistem inşası mümkün olmamıştır.

Toplumun ana kök hücresi olan komünal değerler, her şeye rağmen bugüne kadar belli oranda korunup taşınabilmişse de, ahlaki ilkelerin uğradığı aşınmalar toplumu giderek bir yıkıma sürüklemektedir. Yıkıma uğrayan yanlar doğal toplumun temelini oluşturan yanlardır ve toplum olgusunun temeline yerleşmiştir. Toplumsallaşmanın temeli olan bu değerler aynı zamanda bireysel varoluş için de olmazsa olmazlardır. Yalan söylemek, var olduğundan başka türlü görünmek ve kendine ait olmayanı ele geçirmek ahlak ilkeleri kapsamında değerlendirilen konulardır. Toplumun oluşması açıklık ilkesine, birlikte var olmaya dayandığından yalan söylememek, dürüst olmak, başkasını kendisi gibi düşünmek temel ahlaki ilkeler olmuştur. Ancak bugün böyle değildir. Tüm sistemlerde yalan söylemekle başlayan ve sıralanan birçok edim ayıplandığı söylense de bugün en ayıp olan şeyleri yapanlar kapitalist sistemin en itibarlı kişileri olmaktadır. Nereden nereye derken aradaki mesafenin ahlak yıkımı olduğunu görmek zor değildir.

Toplumun ilk şekillenişi ortak çalışma, yeteneğine göre katılım ve ihtiyacı kadarını almak gibi özellikler, doğal bir özgürlükler, yani herkesin kendini var edebilmesini mümkün kılan bir yaşam yaratmıştır. Herkes kendini var edebiliyorsa yalan yok demektir. Zira insanlar mevcut yaşam dâhilinde kendilerini yaşatacak olan ihtiyaçlarını karşılamaktadır ve diğer insanlardan

daha fazla almayı düşünmemektedir. Biriktirme anlayışı olmadığı için emeğin verebileceğinden az, ihtiyacın alabileceğinden çok olmasına dönük bir çaba içine girilmez. Haksız kazanç edinme gibi bir amaç olmadığından haksızlık-hırsızlık anlayışının yaşama ve ilişkilere yansıyan toplum dışı eğilimler de ortaya çıkmamaktadır. Bu yönlü girişimler olduğunda bunların ağırlıklı toplumsal denetim, eğitim ve yaptırımlarla aşıldığına yönelik araştırmalar vardır. Çünkü sistem değişikliği bu yöntemlerin direkt olarak karakter değiştirdiğini ve yerini şiddet, yalan ve baskıya dayalı yöntemlere bıraktığını göstermektedir. Ataerkil sistemin başlamasıyla birlikte yaşam anlayışına bağlı olarak yaşam biçimi değişmiş, tüm yaşamsal olgulara bakış farklılaşarak insanlığın aleyhine, komünal-doğal yaşam tarzının karşıtına dönüşmüş ve hâkim kesimlerin çıkarını gözeten sistemin hizmetine girmiştir.

Kapitalizmin bugünkü konumu kendi gücünden değil, toplumun ve bireyin kendi gücüne olan inançsızlığından kaynaklıdır

Kapitalist sistem insanlığa vurulan en keskin darbedir. Feodal sistemde kırıntı halindeki toplumsal yanları parçalayarak yok etmesi, cinssizleşmeye doğru bir yönelişi geliştirerek hiyerarşi oluşturması, tüm egemenleri eril, tüm ezilenleri de dişil yapması ve deforme olmuş kimi toplumsal değer yargılarını tümden öldürmesi, kapitalist sistemin toplum düşmanlığını açıklar. Kapitalist sistemin şekillendirdiği insan tipi ahlaki ve politik toplumun ilkelerini yerle bir ederek ortaya çıkmış ve bu enkaz üzerinde kendini varetmiştir. İşçilerin haklarını savunmak, emeğin kutsallığını savunmak ayrı bir konu olmakla birlikte, işçileşmenin köleleşmek olduğunu anlamaya çalışmak, insanların işçileşmeye ikna edilmesinin büyük bir zihniyet yıkımıyla mümkün olduğunu bilmek gerekir. Bugün tüm insanların toplu olarak fuhuşa ikna edilmesinden de daha ahlak yıkıcı bir durum olduğu kesindir.

Kapitalist sistem zamanla tekniği güçlendirdikçe -sistem içinde bireyin gelişimi önemli oranda artmasına rağmen- teknik üstünlük karşısında bireyi sanallaştırmakta, mekanikleştirmekte, kendi özgücünden ve öziradesinden uzaklaştırmaktadır. Bu durum karamsar, iddiasız, kendiliğindenci ve kaderci bir insan tipini ortaya çıkarmaktadır. Kapitalizmin bugünkü konumu kendi gücünden değil, toplumun ve bireyin kendi gücüne olan inançsızlığından kaynaklıdır. Ortadoğu toplumları da belli oranda kapitalist sistem etkisine girmekle birlikte, ağırlıklı feodal kültürü yaşamışlardır. Kapitalist sistemin tüm yayılma ve tahakküm çabalarına rağmen toplumsal mücadele yürütülmüş, çoğu zaman din adına yeni olana karşı direnişler gösterilerek geleneğin sürdürülmesi çabası verilmiştir. Tüm bu mücadelelerde ortaya çıkan, belirginleşen cins de doğal olarak tüm etkinliklerde başrolü üstlenen erkektir. Erkek egemen sistem karşısında mücadele eden, savaşan, yiğitlik gösterenler erkek bireyler ya da bir erkeğin gösterebildiği yiğitlik vasıflarına ulaşabilen yani erkek gibi olabilen kadınlardır. Çünkü kadın olarak verdikleri tüm emeklerine rağmen onları bu mertebeye ulaştıran "erkek gibi" olmaları, "erkek sözü" vermeleri ve bu sözlerini "erkekçe" yerine getirmeleri olmuştur. Toplumda erkek kültürü hakim olmaya başladıkça yalan ve hırsızlık daha da artmış, ahlak ölçüleri zayıflamış, bu durum da adalet kavramının ortaya çıkarak bir temel ihtiyaca dönüşmesini getirmiştir. Özünde ahlaki-politik toplumu oluşturan yaşam tarzı, ortaya çıkan yeni zor ve yalana dayalı erkek sistemiyle birlikte kendi özünden çıkmış, bu durum, yeniden ahlak ve politik toplum yaşamının tesisi için adalet kavramına ihtiyaç duymuştur.

Evrensel varoluşun sonsuz olmadığını, en anlamlı varoluşun anlamlı yaşamların sonluluğu olduğunu bilince çıkaranlar, yüreklerinin derininde bu anlam zerresini yaşayanlar hakikat arayışçılarıdır. Gerçeğin uzağına düşüldüğünü erkenden anlayanlar, yüreklerinde bir sızıyla duyumsayanlar, evreni yüreklerinin derininde sezenler-bilenlerdir onlar. Yanlışa karşı koyma, haksızlığa tahammül edememe, adaletsizliği kabullenememe, yaşamın özünü oluşturan gerçeklere karşıt olan her şeye karşı olmak, arayışı tetikleyen ilk kıvılcımdır. Hakikat arayışı ahlaki bir yaşam yaşamaktır. Bu yönüyle

hakikat arayışçıları da önce ne yaşadıklarının, nasıl yaşadıklarının tanımını yapmakla başlamış, akabinde nasıl yaşanması ve nereden başlanması gerektiğinin çözümlerini aramışlardır. Onlarınki özgür ve ahlaki bir yaşamdır. Ama bu yolculukta, hakikate ulaşma ve ulaşılan hakikati tüm insanlara ulaştırma çabasında karşılaştıkları zorluklar da aynı düzeyde hayatidir.

Hakikat arayışı olarak tarihte yerini alan bu yönelişler, kendini arayıştır. Kendini aramak ve buldukları yeniyle mevcut olanı yüzleştirerek bir tercih yapmaktır. Bu tercihler kendini yaratma adımlarını oluşturduğundan bu kişiler, kendilerini yarattıkları oranda evrendeki varoluş iradesiyle uyumlu bir evren parçası olduklarını duyumsarlar. Tarihteki en yüce anlam arayışlarının ve kendini buluşların kaynağında, mevcut olanın derin tahlilini, var olan geriliğin reddini ve ondan kurtulma isteminin yakıcılığını görmemiz de bununla bağlantılıdır. Uçmak, yerdekileri görmemek değil, yerdekileri görüp ondan kendini sıyırmaktır. Olmak için, biraz ölmek gerekir. Ama egemen sistemlerin bizleri öldürmesini reddetmekle başlar bizleri olduracak ölmek. Çünkü anlamlı yaşamın temelinde, özgür iradeyle varoluş ve evren iradesine katılma vardır.

İnsan yeteneğinin sınırları, bir anlamda evrensel gelişimin en üst düzeyidir. Bu öyle büyük ve sınırlı aklın duvarlarını zorlayacak düzeydedir ki, tüm kutsal kitapları yazdıran, kaleme alan ve ona inanan, tapınan ve uğruna ölümlere yürüyen insan gerçeği bunun sadece görünür bir örneğidir. Evrendeki oluşun bütünlüğüne bir anlam vermek, her oluşta bir anlam bulunduğunu ve bunun insana uzak ya da ters olmadığını bilmek, insan olmaktır. Kendinden gayri bütün oluşu, yenilgi saymadan kabullenmek ve kendi varlığına saldırı olarak görmemek, insanda dile gelen ve evren yaşamının yüceltilmesi olan evrensel mükemmeliyetin farkında olmaktır. Farkında olmayan sevemez, gönül veremez, evrenin zerrelere yerleşen anlamına erişemez. Bundandır, her sevmekte biraz kendini sevmek vardır. Bunu her ifade edişte insan olmanın farkındalığının beyanı vardır. Bu farkındalık kim olduğu arayışına bir cevap olabilir.

Bilmek, kişiye yeni kapılar, yeni yollar açarken bilmemek kapıları yüzümüze kapatan, yolları çıkmaz sokaklarda kilitleyen bir son oluşturur.

Ortadoğu insanı her varlıkta, her oluşta bir kutsallık, insanüstülük görür ve bu insanüstülüğü tanrı olarak tanımlar. Allah kavramı bundan dolayı Ortadoğu'da her an her yerde vardır. Her an anılır, varlığı hissettirilir. Erkeklere allah ile biten isimler sınırsız inşa edilerek verilir. Tanrısallığın erkek karakteri, kadın kültürüyle kadın eksenlilikle oluşan yaşamdan çok uzaklaşıldığını da gösterir. Bugün çok fazla Allah adı telaffuz edilmesine rağmen fazlasıyla bir tanrısız, allahsız durum yaşanıyor. Kadın eksenli kültürden uzaklaşmanın, erkek egemenlikli düşüncenin gelişmesinin sonucu olarak ortaya çıkan toplumu var eden ahlaki değerlerin zayıflamasının da sonucudur.

Buna rağmen İslama bu kadar çok sarılmanın olması, Ortadoğu insanları olarak korkunç bir gerçeğimizdir. Korkunçluğu Allah korkusundan ve yitip gidenlerin yerine yenisini koyamamaktandır. Ortadoğu, elinde tuttuğu, sığındığı ve kendini her şeyiyle ifade ettiği manevi dünyasının yıkılacağı korkusuyla, kandırıldığını bilse de ve içine bir şüphe düşse de giderek daha çok sarılmaktadır verili kutsallık kalıplarına. Çünkü yerine neyi koyacağını bilememektedir. Yerine koymak için, var olan teolojiden daha anlamlı bir yaratım bulması gerekmektedir ki, mevcut yaşam içinde bunu ortaya çıkaramamaktadır. Ortaya çıkarılacak yeninin temelinde toplumsal hakikatin anlaşılması temelinde zihniyet yenilenmesi vardır.

Özgür yaşamın temel şartlarının başında, yaşamı doğru algılamak, ahlaki toplumun temel özelliklerine uyumlu yaşam algıları oluşturmak kadar, bunları gerçekleştirmek, çıkan engelleri aşmak ve mevcut algıları ileriye götürmek için yaratıcı düşünceyi sağlamak, yer almaktadır. Bu durum politik olmayı, kendi tekilliğinde yanlış algıları ortaya çıkarıp aşabilecek gücü oluşturmayı, özgürlüğü tercih etmenin kendisinin güç olduğu bilincini içselleştirmeyi ve bulunduğu yerin, algılama tarzının konumlanışının bir güç olduğunu bilmeyi, kendi farkında olarak hareket etmeyi gerektirir. Yaşamı doğru tanımlamak, doğru olanı tercih etmek ve bundan güç almak gerekmektedir.

Çağ insanının yüreğinde, beyninde ve bir bütün ahlak anlayışında yer almayan adalet olgusunu, terazinin kefesinde aramak kronik hastalıklara ağrı

kesici bile olmayacaktır. Aşındırılmış olan ahlak anlayışını yeniden kazanmak hayatidir. Bizi oluşturan ama günümüzde itibarından oldukça yitirmiş olan gerçeklerden biridir ahlâk. İnsanın sürüler halinde yaşayan herhangi bir varlık olmaktan çıkıp toplum olmaya yönelmesi ahlâkla mümkün olmuştur. Ahlâk anlayışını oluşturan kurallar bütünü toplumun yaşama standardını göstermektedir. Tabii bu algının oluşması için ahlâk kurallarını, kesinlikle hukuk kurallarından bağımsız düşünmek gerekmektedir.

İnsanı, birinci doğadan ikinci doğaya taşıyan oluşturucu güç ahlaktır. Kendiliğinden ortaya çıkmamıştır. İnsan yaratımıdır. Evrenin, kendini var etmenin sonsuz çabasını gösteren insana lütfudur da denebilir. İnsanla var olan ve varlığını tüm zamanlarda teminat altına alacak olan bir tutkaldır. Toplum ahlâksız düşünülemez. İnsanları toplum olarak bir arada tutan ve toplum olarak kalabildiği sürece yaşamı garantileyen temel güç ahlâktır. O olmazsa toplum çöker. Bugünkü tablo, ahlakın fazlasıyla azaldığını gösteriyor.

Ahlâk kurallarının temelini oluşturan özelliklerden biri ürün fazlasının kişilerin tasarrufunda olmayışı, armağan olarak dağıtılmasıdır. Armağan ekonomisi de denilen bu dönemler değiş-tokuşun dahi ayıplandığı zamanlara tekabül etmektedir. Çünkü armağanda karşılık yoktur. Kendinde olup diğerinde olmayanı dağıtmaktır armağanın amacı. Çalmak ahlâksızlıktır. Karşılıklılık ahlâki değildir. Simbiyotik ilişkidir. Karşılıksız ama gönüllü olmak esastır. Çalmak, içine yalan karıştığından, emek bilmezlik olduğundan ve gönüllülüğe dayanmadığından ahlâki değildir. Açıklık ilkesini yok saydığından çalmak ahlaksızlıktır. Neyin neye karşılık geleceği tam olarak bilinemediğinden ve insan emeğinin, alın terinin hiçbir şekilde ölçüye mahal vermeyecek kadar kutsal olmasından dolayı karşılıklılık ve hesap düşünülmemektedir. İhtiyaç nesnesi varlıkların, kişilerin sınırsız tasarrufunda olması, yani mülk konusu edilmesinin akla hayale bile gelmediği bu zamanlar, toplumsal insanın temelini oluşturan zamanlardır. Mülk edinme olgusu, bir sapma olarak insan yaşamına girmiştir. Ve bu sapma, kendisiyle beraber birçok ahlaki sorunu da getirmiştir. Farklılıkların eşitliği ortadan kalkmıştır. Başka birinin hakkı olana el koyma bundan sonra gelişmiş, birçok kutsallık bozulmuştur. “Tüfek icat oldu, mertlik bozuldu” sözü söylenir. Oysa mertliği bozan sadece tüfek değildir. Kadının üretimsel buluşları karşısında icat edilen hesapçılığa, çıkarcılığa, birikime dayalı tüm icatlar bozmuştur mertliği.

Modernist hegemonyanın gerçekleştirmeye çalıştığı öldüren bir eşitlik, insanların adalet arayışlarını manipüle etmek için uydurulmuştur. Kadın duyarlılığı bu mevcut dünya-yaşam tablosunu görmektedir. Görmek, bu tabloyu değiştirecek gücü de gerektirir. Tersi durumda kapitalist modernitenin liberal politikaları içinde erimek kaçınılmazdır. Bu duyarlılığımıza karşılık güç, ideolojik temel ve anlam oluşturmazsak ve yeninin, özgür yaşamın, doğru yaşamın algısını zihniyetimizde somutlaştıramazsak, bunları pratikleştirmenin politikalarını üretemezsek, yaşam bizleri affetmeyecektir. Cinsiyetçiliğin yansımalarını fazlasıyla görüyoruz, çünkü soluduğumuz hava gibi tüm dünyayı sarmış durumdadır. Buna karşı radikal bir duruş, demokratik modernite felsefesinde bir mücadele yürütmek, özgür ve anlamlı yaşamak için zorunludur.

Kölelik, salt fiziksel değil esasta ideolojik bir olgudur. “beş bin yıllık genlere işlemiş kölelik ve egemenlik durumu” varoluşsal değildir, ancak bu bizi avutmaya yetmez. Çünkü varoluşsal olandan uzaklaşılmıştır. İnsanlığın bu kölelik durumundan kurtulması kadının bilinçlenmesi, özgürlük adımları atması, ahlak, vicdan, etik, hak, hakkaniyet konularında adımlar atarak toplumsal devrimin öncülüğünü yapmasıyla mümkündür. Zira kadınların özgürleşmediği bir devrim tanımı yoktur. Egemenlik ve kölelik anlayışını doğru yorumladığımızda, egemen ve köle özelliklere karşı savaş açtığımızda özgürlük doğrultusuna girmişiz demektir. Özgürlük yoksa vicdan ve adaletten söz edilemez. Kölenin vicdanı ve adaletinden söz edilemez. Kölenin köleliğinden ya da özgürlük mücadelesinden söz edilebilir. Kendini yok ederek kölelikten kurtaran kadından değil, düşmanı yok ederek kendini ve toplumunu özgürleştiren kadından söz ediyoruz artık.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Anlama Eylemi Olarak Adalet

Halil Dağ

Uygarlığın en büyük handikapı, başka pek çok şey gibi adalet kavramının da iktidara endekslenmesi ve politik iktidar olmadan hukuk ya da onun muadili herhangi bir "nizam"ın sağlanamayacağı inancını bilinçaltına yerleştirmesidir. Bu durum devletçi uygarlık açısından bir başarı olarak kabul edilebilir aslında; çünkü doğal olandan "üstünlerin" her şeyi belirlediği ve bunu da mitolojik, dinsel, politik ve kurumsal olarak meşrulaştırdığı bir sürece geçiş yapılmış ve tüm bu dönüşüm, her biri birer dogma haline getirilen "doğrularla" toplumsal olanın yerine ikame edilmiştir. Adalet gibi toplumsal doğaya içkin bir olgu, mito-dinsel, retorik ve kurgusal düşünme biçimleriyle, "üstünlerin" hem her şeyin merkezine yerleşmeleri hem de bu durumun sağladığı imtiyazların "ilahi" bir temele dayandığı savıyla her şeyi belirlemelerine olanak sağlayan bir araca dönüştürülmüştür.

Toplumsal adalet ilkesi gibi bir tanımlamayı güncel bakımdan pek çok yönüyle irdelemek mümkündür. Ancak verili koşullarda karşı karşıya kaldığımız adaletsizliklerin, genelleme düzeyinde de olsa arka planına bakmak, daha doğrusu bu verili koşullara yol açan bir takım nedenlere vurgu yapmak daha yararlı olabilir, zira bugün insanlığın muzdarip olduğu adaletsizliklerin, hem bilgi sistemleri bakımından hem de yapısal bir takım nedenleri vardır. Sadece felsefe tarihine indirgenemeyecek boyutta bir problem olmakla birlikte, bilgi sistemi inşa etme işlevi bakımından ele alındığında felsefi düzlemdeki tartışmaların, problemin ortaya çıkması ve kalıcılaşmasındaki rolü göz ardı edilemez. Felsefe tarihi açısından ele alındığında bütün felsefi düşünüş biçimleriyle ilgili kaba bir genellemeye gitmeden şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Felsefe tarihi, öncesindeki zihniyet kurgularından da miras kalan düşünsel altyapıya dayanılarak adalet kavramının devletçi uygarlık lehine bozulmaya uğratıldığı; toplumsal problemlerin çözümünün her halükarda politik otoriteye bağlandığı, devlet ve onu oluşturan iktidar yapılarının toplumsal alanı düzenleyen bir pozisyona sahip olmalarının zorunlu olduğu ön kabulü ile hareket edilen bir tarihtir. Siyaset ve toplum felsefesinde, antikiteden modernite sürecine kadarki hemen hemen tüm tartışmalarda "ideal toplum" tasavvurunun "ideal devlet" dışında düşünülememesi; "hak", "eşitlik", "özgürlük", "demokrasi" gibi kavramların kendi gerçek anlamlarından soyutlanarak her birinin devletin elinde toplumu kontrol etme aracına dönüştürülmesi problemin özünü oluşturmaktadır. Sadece Antik Yunan ya da Aydınlanma filozoflarında değil, Hegel, Marks ve Comte gibi 19. Yüzyıl filozoflarında da baskın olan bu ilerlemeci sosyal gelişme teorileri toplumsal adalet açısından gerçek bir çözüm olarak sunulmuş; sınıfsallık, tanrısal tin gibi kavramlarla özdeşleştirilmiş ulus-devlet ve pozitif hukuk üçgenine sıkıştırılmış kurgusal bir toplumsal düzen tahayyülcü baskın hale gelmiştir. Adaletin ne olduğuna dair tartışmalarda buna göre biçim kazanmıştır. Bununla birlikte felsefi düzlemde "iyi hayat nedir?" sorusu etrafında dönen tartışmalarda adalet kavramıyla doğrudan ilişkisi bulunan bilgi, erdem, ahlak, hakikat kavramlarının, hayal edilen toplum düzeninde nasıl form kazanacağına dönük tartışmalara bakıldığında sorunun nereden kaynaklandığı anlaşılmış olacaktır. "İyi hayat" ın ancak elitlerin yönetimiyle sağlanabileceği fikrinin baskın olduğu bir süreçtir bu. Örneğin, Aristoteles, "iyi hayatı" akla uygun, erdemli faaliyet olarak tanımlar ve insana özgü olanın başka her şeyden çok düşünme (hakikat peşinde koşan akıl bağlamında) olduğunu ve adalet erdeminin "haksızlık yapma ile haksızlığa maruz kalma arasındaki doğru orantılı" olduğunu söyler. Ve çözümünde ancak bütün

bu erdemlerin somutlaşmış hali olduğuna inandığı yönetim biçimiyle, yani ruhun akli parçası olduğuna inandığı yönetici sınıfıyla mümkün olduğuna inanır, böylelikle daha baştan adaletsizliği derinleştiren bir kast sistemini savunur. Platon ise, "adalet özünün güç olduğunu" yani güçlü olanın her zaman haklı olduğu iddiasına tekabül eden teoriler üreterek karşıtlıklar üzerine kurulmuş ikilemler yaratarak "ideal devlet" diye ifade ettiği adaletin uzmanlaşmaya, toplumsal yapının yöneticiler (iktidar), koruyucular (askeri tekel) ve tedarikçiler (ekonomik düzeni elinde tutanlar) diye ayrıştırılıp kastlaştırıldığı bir form öngörüyordu. Benzer bir biçimde Hegel, "Dünya tarihinde ancak bir devlet kurmuş olan halklar söz konusu edilebilir çünkü devlet özgürlüğün, saltık son ereğin olgusallaşmasıdır (…) ve yine anlaşılmalıdır ki insan taşıdığı tüm değeri, tüm tinsel edimselliği yanlızca devlet yoluyla taşır" (Hegel, Tarih felsefesi Cilt I, S.47, İdea Yayınları) diyerek daha baştan devleti tinsel eylemin ve bu arada adaletin başat unsuru olarak merkeze yerleştirir.

Adalet Nedir?

Örnekleri daha da çoğaltmak mümkündür. Belirtilen bu örneklerden de anlaşıldığı üzere "iyi hayat nedir?" sorusunun yanıtı etik açıdan tartışılsa da, form açısından "ideal devlet" te ifadesini bulan hiyerarşik bir düzenin öngörülmesi beraberinde adaletin araçsallaştırmasına yol açmıştır. Söz gelimi Yunan devleti ve demokrasisi üstüne yığınca söz söyleyen ve onu idealize eden pek çok filozof, bu kent devletinde kadınların söz hakkının olmayışını ve köleliğin varlığını normal görmüştür. Ama buna rağmen adaletin ne'liğine dair yığınca felsefik analiz yapmışlardır. Antik Yunan felsefesinden modern ve postmodern felsefeye kadar farklı düzlemlerde de olsa benzer bir tartışmanın sürdüğü görülmektedir. Epistemolojik açıdan olgunun, onu var eden temel dinamiklerinden kopartılarak kuramsal ve kavramsal bir zeminde başkalaşıma uğratılması, genel olmamakla birlikte felsefe tarihinin en belirgin açmazlarından birini oluşturmaktadır. "İyi hayat" ve "iyi insan" tahayyülü, etik, hukuk, iyi yönetim üst başlıkları altında yapılan tartışmaların ufuk açıcı yönlerini elbetteki göz ardı edemeyiz ama bilginin hakikatle olan ilişkisi kurgusal çıkarımlara boğulduğundan, hakikatın ve dolayısıyla adaletin ne olduğu konusunda da derin bir izafilik yaratılmıştır. Bilginin erdem olduğunu söyleyip, erdem diye sınıflandırılan iyilik, akıl, adalet, estetik, ahlak ve daha da sıralanabilecek pek çok nitelikle ilgili toplumsal adalet ilkesiyle çatışan teoremler üretmek ve son tahlilde bütün bu erdemlerin nasıl form kazanacağı sorusunun yanıtını devlet, yasa, elitlerin demokrasisi sayılabilecek temsili demokrasi, kast sistemine dayalı kategorizasyon, hiyerarşinin uzmanlık adı altında meşrulaştırılması ve bütün bunların toplamı olduğu düşünülen "ideal devlet"in kutsanması, bu çemberin dışında kalan bütün toplumsal güçlerin barbar olarak görülmesi ve Hegel'de olduğu gibi bunların 'evrensel tin' den mahrum oldukları noktasına varılmış olması, adaletin güce, hukukun devlete, demokrasinin elitlere tahvil edilerek "adaleti hak edenler ve etmeyenler" ayrımının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu durum aynı zamanda maksimal olandan minimal olana dönüştür.

Maksimal olan toplumsallaşmadır, minimal olan ise onu parçalara ayırıp o parçalar üzerinde devleti belirleyici bir özne haline getirerek, zaten tarihsel doğası gereği iyi işleyen bir yapısallığı (toplum) bozulmaya uğratılarak, onu daha iyi işletip kontrol edeceğine inanılan bir forma (devlet, iktidar, yasa) mahkum etmektir. Bu evrensel olanın tikelleştirilmesi, genel olanın özelleştirilmesi, toplumsal olanın bireyselleştirilmesi, doğal olanın kurgusallaştırılması sürecidir aynı zamanda. Adalet, devletçi uygarlık sisteminin henüz enfekte edemediği toplumsallığın bir ilkesiyken, yukarıda aktarmaya çalıştığımız dönüşümle birlikte sınırları otorite tarafından belirlenen, kime ne kadar ve nasıl uygulanacağına gücü elinde tutanların karar verdiği ve her koşulda bütün kuralların yasa yapma gücünü elinde bulunduranlar lehine belirlendiği bir araca dönüştürülmüştür. Düşünce tarihi boyunca adalet kavramının bilgi sistemlerindeki tüm bu savrulmalara rağmen temel bir erdem olarak tanımlanması önemli olmakla birlikte, bunun nasıl sağlanacağına dair yorumlara gelindiğinde, derin ayrışmaların olduğunu görüyoruz. Adalet, kimileri için maddi kaynakların bölüşümü ile ilgili bir konuyken, başkaları için otorite, birey, toplum, ahlak, hukuk, devlet gibi kavramlar etrafında ele alınıp tartışılan bir konu olmuştur. Nüanslar olsa da bütün bu tartışmaların odaklandığı iki ana eksen vardır. Bunlardan birisi,

adalet kavramını politik otoriteye (devlet-iktidar) dayalı bir düzlemde ele almak iken diğeri de tartışmayı "toplumsal adalet" kavramı etrafında yürüten yaklaşımdır. Bu tartışmalar zaman içinde adaletin salt hukukla özdeşleştirilip "pozitif hukuk" ve "doğal hukuk" biçiminde ayrıştırılmasıyla sonuçlanmıştır. Pozitif hukuk, "insanın kendi koyduğu, bulduğu ya da yarattığı haklar ve yasal normlar " olarak tanımlarken, "doğal hukuk" ise "insanın insan olmasından gelen, insanın doğasından kaynaklanan doğal haklar" olarak tanımlanmıştır. Adalet kavramı içinde benzer bir ayrıştırmadan söz etmek mümkündür. Buradaki ayrım ise "devletin yasası" ve "toplumun töresi" şeklinde tezahür etmiştir.

"Güçlü olanın haklı olduğu" inancı haklı olanın güçsüz olduğu gibi bir bilinçaltı oluşturmuştur

"Nomos" (Yasa) ile "Physis" (Doğa) biçiminde sınıflandırılan karşıtlık çerçevesi içinde yürütülen tartışmalarda üzerinde sıklıkla durulan husus; insanın nasıl ya da neye göre yaşaması gerektiği hususudur. Başından itibaren adalet kavramının kategorilere ve birbirine zıtlık teşkil eden düşünce biçimlerinin çatışmasına malzeme edilmesi problemlere yol açmıştır. Olgunun kendisini ve onun toplumsallıkla bağını tartışmaktan çok, birbiriyle tezat oluşturan uçların ön plana çıkmış olması, başka pek çok konuda olduğu gibi determinist bakış açısının adaletin ne olduğuyla ilgili sorunun yanıtını belirler hale gelmesine neden olmuştur. "Adalet nedir?" sorusunun birden çok cevabı vardır. Düşünce tarihine damgasını vuran yukarıdaki iki ana ekseni bir kenara bırakırsak, tartışmaların odaklandığı ya da dönüp dolaşıp geldiği yerin her halükarda toplum, birey ve devlet üçgeni olduğu görülecektir. Bu üçgenin bir ucunda adaleti toplumsal doğaya içkin bir olgu olarak kabul edip, herkesin hak ettiğini ya da payını aldığı, kaynakların ve görevlerin eşit bir biçimde paylaşıldığı görüşünü savunanlar bulunurken, diğer uçta, topluma içkin kılınan bu adalet anlayışının geleneksel haklara her koşulda üstünlük tanımayı içerdiğini öne sürüp "doğal hak" yerine hukukla sınırları belirlenmiş bir kurallar düzeninin daha doğru olduğunu ileri süren ve merkeze bireyin özgürlüğü ve haklarını yerleştiren eğilim bulunmaktadır. Üçüncü uçta ise ikinci eğilimle de iç içe geçmiş olan; adaleti devletle bağlantılı bir süreç olarak görüp, devleti, adaletin tesis edilmesi sürecinin belirleyici öznesi olarak kabul eden; tartışılması gereken şeyin bu değil, devletin ekonomik, toplumsal ve politik etkinliklerde izleyeceği yol ve yöntemlerin ya da normların nasıl olması gerektiği olduğunu ileri süren anlayış vardır. Hukuku ve adaleti devletle özdeşleştiren algılama biçimlerinin bununla doğrudan bağı vardır.

Yukarıda sıralanan her üç anlayışında başlı başına irdelenmesi gereken yönleri vardır ve geniş çerçeveden bakıldığında "yanlışın doğru doğrunun da yanlış gibi" gösterildiği yığınca açmazı barındırdıkları söylenebilir. Söz gelimi toplumsal adalet görüşü ileri sürenler, eninde sonunda adaletin sağlanmasında düzenleyici bir otoriteye ihtiyaç olup olmadığı; ihtiyaç varsa bu mekanizmanın ya da karar vericilerin hangi değerlere göre bunu gerçekleştirmeleri gerektiği sorusunun yanıtını çoğunlukla muğlak bırakıp, zaman içinde dümeni devlete doğru kırmışlardır. Adaleti din ile özdeş gören ve başlangıçta etik bir devrim rolü oynayan inanç sistemlerinde de zaman içinde "ilahi adalet" kendisini o adaletin yerdeki temsilcisi sayan iktidar güçlerine dönüşerek toplumsal temelden kopartılabilmiştir. Çünkü toplumsallıktan herkesin anladığı şey farklı olmuştur. Toplumsallık, kimileri için sınıfsal, kimileri için dinsel, kimileri için etnik. Dolayısıyla temelde yanlış olmayan "toplumsal adalet" kavramı, ona yüklenen anlamların çeşitliliği nedeniyle parçalı bir hale getirilerek toplumsal adaletin dinsel, sınıfsal, ulusal kategorilerin niteliğine göre biçimlenmesi durumu ortaya çıkmıştır.

Bireysel özgürlüğe tahvil edilen adalet anlayışının liberalizmle doğrudan bağı vardır. Liberalizm, hukukta dizayn edilmiş ekonomik ve siyasal düzende gelenekseli parçalama, toplumsal bağları yıkıma uğratma ve bu yıkım üzerinde hukuk vasıtasıyla yeni bir sosyoloji yaratma yoluna başvurmuştur. Bu sistemin gerçekte bireyin özgürlüğünü değil, ekonomik ve siyasalı elinde bulunduran iktidar

tekellerinin hukuku kullanarak özgürlüğü sadece sermaye tekellerinin kullanabildiği bir düzen yarattığı sır değildir. "İnsansızlaştırılmış toplum", "toplumsuzlaştırılmış birey" ve "toplumsuzlaştırılmış hukuk" denklemi üzerinde kurgulanan liberalizm, adalet kavramının en fazla iğdiş edildiği bir sistem olarak tanımlanabilir. Hak, hukuk, adalet, eşitlik, bireysel özgürlük üzerine söylenen onca şeye rağmen gerçek hayatta bunların hiçbir karşılığının olmadığı yüzeysel bir gözlemle bile anlaşılabilir.

Adaletin sadece yasal normlardan ibaret bir olgu olmadığı, bundan daha çok ahlaki bir niteliği olduğu anlaşılabilir

Adalet olgusunu devletle bağlantılı olarak ele alıp, düzenleyici bir mekanizma olarak ancak devletin adaleti sağlayabileceği görüşü gelince, bunun da uzun bir tarihsel bir döneme damgasını vurduğunu görüyoruz. Bu görüşe göre devlet, meşru ve yasal bir otorite olarak hukuk vasıtasıyla toplumun hak ve görevlerini belirlemeli ve insanların birbirlerine zarar vermelerini engelleyerek ekonomik, sosyal, kültürel ve politik alanlarda kurallar koyarak bunları gözeten, ıslahı ve cezalandırmayı adaletin temel unsurları olarak kullanan bir işleve sahip olmalıdır. Devletin karakterinin monarşi, imparatorluk, ulus-devlet veya başka bir şey olması işin bu özünü değiştirmemektedir. Yani politik idarenin biçimiyle ilgili tartışmalar adaletin ne olduğu ve nasıl sağlanması gerektiğinden çok otoritenin, bunun sınırlarını belirlerken katı mı yoksa esnek mi olması gerektiğiyle ilgili tartışmalardır. Her halükarda devlet, adaleti yasa yoluyla gözeten, belirlenen kurallara ters düşeni cezalandıran ve toplumu, elindeki güçle ıslah eden bir olgu olarak görülmektedir. Ancak gözden kaçırılan husus, devletin gerçekten ne olduğu, daha doğrusu devleti oluşturan dinamiklerin ve yapıların gerçekten kim olduklarıdır.

Devleti iktidar tekellerinin bir çeşit koalisyonu olarak ele aldığımızda -ki öyledir- o zaman bu koalisyonu oluşturan unsurların " hak, demokrasi, eşitlik" gibi temelde toplumsal doğaya içkin olan kavram ve uygulamaları hiçbir koşulda gözetmeyeceklerini anlamak zor değildir. Bu kavramlar devleti var eden kurumsal ve zihinsel paradigmayla tezat oluştururlar. Denilebilirki hukuk, devlet açısından adaleti sağlama mekanizması olmaktan çok "güçlünün haklı olduğu" anlayışından kaynağını alan "merkezde olma" konumunu pekiştirme aracıdır. Diğer bir ifadeyle gücün gölgesine sığınılarak topluma dayatılan kurallar manzumesidir. "Güçlü olanın haklı olduğu" inancı haklı olanın güçsüz olduğu gibi bir bilinçaltı oluşturmuştur. Dolayısıyla devletin olduğu yerde "haklı olanın" güç dengesizliğinden dolayı adalet arayışında daha baştan yenilgiyi kabul etmesi gerektiği inancı hakim kılınmıştır.

Adalet ve güç ilişkisi hukuk felsefesi bakımından sıkça tartışılan bir konudur. Adaletin ancak güçle tesis edilebileceği fikri devletin her şeyin merkezine yerleşmesini kolaylaştıran bir argüman olmuştur. Bu ön kabul, adalet kavramına içerilen anlamın ahlaki ve toplumsal boyutunu değil, kurumsal boyutunu anlatır. Buna göre toplum ve onu oluşturan dinamikler kendi kendilerini yönetemeyen, kendi aralarında düzen oluşturamayan, herkesin bir başkasının hakkını çiğnediği kaotik bir ortamda yaşayan yığınlardan ibaret oldukları için, onları disipline edecek, zarar verici potansiyellerini ortadan kaldıracak kurumsal bir güce ihtiyaç vardır. Bu güç insanlara doğru yolu gösterecek ve yanlış yaptıklarında da onları cezalandırıp düzeni sağlayacaktır. "İnsan insanın kurdudur" ya da "Ya kuzgun başa ya kuzgun leşe" söylemlerinde de ifadesini bulan ve bilinçaltına yerleşen bu anlayış, insanın insan olmaktan kaynaklı doğal, tartışılamaz ve devredilemez haklarının olduğunu, toplumsallaşmanın, devlet öncesi binlerce yıllık tarihinde, cezalandıran ya da ıslah eden bir iktidar mekaniğine ihtiyaç duymadan "haktanırlık", "kadının kutsallığı", "doğaya ve topluluğun diğer üyelerinin haklarına saygı", "paylaşımcılık" vb. gibi toplumsal adalet kavramının özünü oluşturan ve doğrudan doğruya toplumsal deneyimden doğan değerlerle kendini var ettiği ve bu değerlerin günümüzde de adil olmanın olmazsa olmaz koşulu olduğunu kabul etmez. Hakeza bugün "özyönetim" olarak tanımlanan ve özü itibariyle toplum üzerinde iktidar tekeli oluşturacak

hiçbir mekanizmaya yer vermeyen, demokratik yönetim anlayışıyla toplumun kendi kendini yönetebileceği fikri de bu anlayışa göre yanlıştır. Bütün bunların birer fanteziden ibaret olduğu iddia edilir. Ayrıca bugün kötülük ve adaletsizlik yapmaya meyilli yığınca insanın bulunuyor olmasınında iddia edildiği gibi insanın doğasından değil, düzeni ve adaleti sağlayacağı iddia edilen devlet aygıtıyla doğrudan ilişkisi olduğu ve kötülüğün, eşitsizliğin, adaletsizliğin sistemin doğasından kaynaklandığı da kabul edilmez.

Sözü edilen üç eğiliminde toplumsal adaletin gerçek niteliğini farklı retoriklerde de olsa sakatlandığını belirtmek gerekiyor. O zaman toplumsal adalet derken referansımızın ne olacağı önem kazanıyor. Kabaca özetlenirse; toplumsal adalet kavramına yüklenen anlam, onu var eden temel dayanaklardan ortaya çıkar. Toplumsal doğa dediğimiz, devletçi-uygarlık sistemi enfekte edemediği; eşitlik, adalet, kadın merkezli yaşam, komünalite, doğaya bağlılık gibi niteliklerin ve davranış biçimlerinin hüküm sürdüğü ve halen sistem dışı toplumsal güçlerle çeşitli biçimlerde varlığını sürdüren sosyolojik ve kültürel gerçeklik referans olarak kabul edilebilir. Projektörü buraya çevirdiğimizde aslında adaletin de adaletsizliğin de ne olduğu sorusunun cevabınada ulaşmış oluruz. Buradan bakıldığında adaletin sadece yasal normlardan ibaret bir olgu olmadığı, bundan daha çok ahlaki bir niteliği olduğu anlaşılabilir.

Adaletin Anacıllığı, Hukukun Erilliği

Adaletsizliğin ne zaman ortaya çıktığı ya da insanın bakış açısında yer edinmeye başladığı sorusunun cevabını genişçe irdelemek mümkün. Bu tarz bir sorgulamaya girildiğinde projektörün çevrileceği yer, pek çok kesiminde üzerinde mutabık olduğu gibi hiyerarşinin ve erkek merkezci iktidar kültürünün ortaya çıktığı süreçtir. Bu ilk toplumsal kırılma sürecidir ve adaletsizliğin tarihsel ve toplumsal düzlemde baskın hale geldiği bir süreçtir. Kadın merkezli toplumsal yaşamın ortadan kalkması ve yerine ikame edilen erkek egemenlikli sistemin kurum ve kurallarıyla başat hale gelmesi adaletsizliğin, eşitsizliğin kaynağıdır.

Gerçektende adalet kavramının erkekten çok kadınla özdeşleşmesi tesadüf değildir. Kimi çevrelerin iddia ettiği gibi bunu zorunlu koşulların ürünü olarak ele almak yanılgılı bir yaklaşım olacaktır. Kadının, erkek merkezli hiyerarşinin ortaya çıkışıyla birlikte çemberin dışına itilmesi, onun hem toplumsal rolü hem de anacıl karakteriyle bağlantılı olarak temsil ettiği adaletin de ortadan kalkmasına yol açmıştır. Adaletin gücü elinde tutanla özdeşleştirilmesi anlayışının gelişmesinin de bu kırılmayla ilişkisi vardır. Kadın merkezli toplumsal yaşamda güç, herhangi bir imtiyaz ya da iktidar ayrıcalığı değil, toplumsal rol ile ilgiliyken erkek merkezde hiyerarşik sistemde güç, iktidar olma ve buna dayanarak her şeyi yapma hakkı olarak görülmüştür. Bu da adaletsizliğin yaşamın her alanına hakim olmasına yol açmıştır. Erkek merkezi iktidar hem maddi alan üzerinde tekelleşmiş hem de bu iktidar biçimine rıza üretmek için zihniyet inşasına girişmiştir. Önce mitoloji ile sonra başka bazı enstrümanlarla bu yapılmıştır. Artık "yasa", kadın merkezli toplumsallığın doğal devinimini yarattığı ahlaki kültürel ölçüler değil, iktidar tekelinin yarattığı yeni tanrılar ve onların yeryüzündeki temsilcisi olduklarını iddia edenlerin belirlediği kuralların adı olmuştur. Zaman içinde literatüre "hukuk" olarak geçen bu kurallar düzeniyle erkeğin merkezde olduğu hegemonya süreci pekiştirilmiş oldu. Dolayısıyla adalet dediğimiz şeyin ne olduğu ya da adaletsizliğin neye tekabül ettiğini tartışırken bu ilk kırılma sürecine bakmak daha doğrudur. Böyle bakıldığında şunu rahatlıkla söyleyebiliriz; adalet anacıldır ve kadın merkezli toplumsal yaşamın kişiliğidir; hukuk ise, yer, zaman ve içerikleri farklılıklar taşısada erkek merkezli iktidar tekellerinin hegemonya oluşturma aracıdır. Ve erildir. Hukuk, egemenliği elinde bulunduranlar lehine araçsallaştırılan mutlak kurallar düzeniyken, adalet daha çok toplumsallaşmanın uzun evrimsel sürecinde deneyimlenmiş pratiklerden ortaya çıkan, ahlaki toplum dediğimiz, özünde denge, hak bilirlik, eşitlik, demokrasi, paylaşım vb. gibi manevi ve pratik biçimlerinin hakim olduğu bir olgudur. Adalet kavramında ahlaki tutum baskınken hukukta geleneğin reddine dayanan pozitivist mantık baskındır. Adalet empatiyi hukuk ise yasanın soğuk mantığını içerir. Adalet ilkesi toplumsal bir ilkeyken, hukuk tepeden dizayn edilmiş ve topluma dayatılmış kurallar düzenidir. Ve bu düzende bütün haklar otoritenin rıza gösterdiği sınırlara tabidir.

Bu çerçeveden ele aldığımız güncel anlamda adaletsizlik olarak tanımladığımız hemen hemen bütün pratiklerin kaynağının ne olduğu da görmüş oluruz. İşin özü erkek egemenlikçi iktidar kültürünün kendisinin devlet, hukuk, siyaset, ekonomi, kültür ve daha da sıralanabilecek pek çok alanda hakim kılmasından kaynaklanan ve adaletsizliğin adalet, hukuksuzluğun hukuk olarak benimsetilmeye çalışıldığı sistem gerçeğinde yatmaktadır. Şüphesiz burada etimolojik açıdan hukukun ne olduğunu tartışmıyoruz. Bu ayrı bir konudur ve hukukun demokratikleştirilmesi mücadelesi de son tahlilde adaleti savunmakla ilgili bir tutumdur. Sorgulanması gereken şey, erkek egemen iktidar kültürünün hem sosyolojik açıdan hem de kurumsal açıdan hukuku bir dizayn aracı haline getirmesi ve onu araçsallaştırmasıdır. Bu araçsallaştırma pratiğinin temelinde kadın merkezli toplumsallığın ve ona içkin olan adalet kavramının ortadan kaldırılması vardır.

Anlamak Adalettir[1]

Aslında adalet ve hukukla ilgili tartışmaların tarihsel, felsefik ve kurumsal boyutlarının ötesinde irdelenmesi gereken başka bazı yönleri de vardır. Adalet söz konusu olduğunda hangi çıkarsamaları yaparsak yapalım konu son tahlilde gelip insanda düğümleniyor. Sorunlu pek çok yönleri olsa da düşünce tarihi boyunca tartışılagelen "iyi hayat", "iyi insan", "adalet erdemi" gibi konuların bununla bağlantısı vardır. Toplumsal ve siyasal pratikler, onu temsil eden ya da uygulayan özne olarak insandan kopuk olmadığına göre, adalet de bütün bu pratik süreçlerin öznesi olan insandan kopuk değildir. Bu durumda adaletli olabilmenin ölçüsü nedir ya da bunun öznesi olan insanın hangi ahlaki düşünsel formasyona sahip olması gerekir sorusu üzerinden de meseleyi irdelemek önem taşıyor. Öcalan, "anlamak adalettir" der. Adaleti veya adaletli olmayı etik ve insani düzlemde bundan daha yalın ifade eden bir yorumlama biçimi yoktur sanırız. Bu ifadelendirme biçimi adaletin akademik ve normsal tartışmaların ötesinde; çözümü, kuralları tartışmadan önce onların gerçekte nasıl karşılığını bulacağını ve onu gerçekleştirecek öznenin önce neyi yapması gerektiğini anlatır.

1 **Abdullah Öcalan**

Postmodern düşünüş biçimlerinin "anlama"yı izafileştiren gerçeğini göz ardı etmeden ele alınması gereken bir konudur bu. Pozitif hukukun olguculuğunun toplumsal adalet kavrayışını sakatladığını ve empatinin neredeyse yitirildiği günümüz koşullarında anlamak başlı başına bir eylem biçimidir. Anlamak, salt teorik bilmeleri aşan, insanın kendisini ve dışındaki hakikatleri hem akıl hem de vicdan yoluyla özümsemesine, daha doğrusuna kavramasına dayanan bilgeliktir. Bilmek her koşulda anlamak değildir.

Adaletsizlik öncelikle zihniyette yer edinir ve zihniyeti inşa eden bilgi sistemlerinin kurguladığı kodlarla hayat bulur

Anlamanın; hakikati iliklerine dek hissetmek olduğu gerçeğini göz önüne aldığımızda bunun empati yapmakla da ilişkisi olduğunu görebiliriz. Söz gelimi "yaşam hakkı" ile ilgili yığınca hukuki ve politik retorik üretilebilir ancak bunlar "yasa"nın ve retoriğin çoğunlukla soğuk olan gerçekliğiyle sınırlı kalır. Fakat "yaşam hakkı"nı, bir insanın veya başka bir canlının o hakkı kaybetmekle yüz yüze olduğunda ne hissedebileceğini düşünerek, empati yaparak anlamaya çalıştığınızda, retoriğin ya da yazılı hukuk metinlerinin mekanik ve soğuk doğası değil, insan olmanın o evrensel duyguyu, yani başkasının acısını içimizde hissetme duygusuyla yüzleşirsiniz ve bu duygu çoğunlukla insanı adil davranmaya iter. Aynı şeyi dili, kimliği, kültürü yasaklanmış bir insanı veya toplumu ele alırken de geçerlidir. Yasalar ve retorik size bunun doğru olduğunun, örneğin bir Kürt'ün "Türk kökenli" olarak tanımlanmasının ulus-devlet olmanın falanca niteliğinin gerektirdiği ve anayasal olarak belirlenmiş sınırlar gereği bunun tartışılamayacağını; yerel ve uluslararası normların falanca hükümlerinin bunun böyle olması gerektiğini şart koştuğunu anlatmaya çalışır. Retorik ise, "Türk kökenli Kürt" söyleminin aslında bütünleştirici

olduğunu, milliyetçilik ve inkar içermediğini, iki halkın tavuklarının birbirine karıştığını, kader ortaklığı içinde olduğunu ileri sürer ve inkar politikasına rıza üretmeye çalışır. Oysa bu iki tutumun dışına çıkıp empati yaparak meseleye bakıldığında ve hakikat, hiçbir ön kabule sığınmadan olduğu gibi anlaşılmaya çalışıldığında varılacak yer, "onlara reva görülen şey bana reva görülseydi ben ne yapardım?" sorusu olur. Bu anlamanın ilk adımıdır, ancak tek başına bu da yeterli değildir çünkü, anlamak eğer eyleme geçmeye ve adaletsizliğin karşısına dikilmeye yol açmıyorsa eksik bir anlamadır. Buradan bakıldığında anlamak, adaletin sağlanması mücadelesine evrildiğinde ve adaletsizliğe uğrayanın sahip olduğu doğal ve devredilemez hakların "ama"sız, "fakat" sız kabulüne dönük pratik ve vicdani bir duruşa yol açtığında anlam taşır. Bu tutumu erkeğin kadına, insanın doğaya ve doğadaki diğer canlılara, adaletsizliğin, eşitsizliğin hüküm sürdüğü bütün alanlara uyarlayabiliriz. Bununla birlikte insanın anlama biçimleri üzerinde etkide bulunan verili zihniyet kodlarını da sorgulamak gerekir. Çünkü anlamak öncelikle verili olandan kopuşu ve onu sorgulamayı gerektirir. Bilinci dumura uğratan egemenlik paradigmalarının ürettiği politik ve ideolojik referanslardan sıyrılarak, empoze edilen şeylerin hakikat olup olmadığını sorgulayarak hareket etmek, neyin yanlış neyin doğru olduğu bilgisine ulaştırır insanı. Unutulmamalıdır ki adaletsizlik öncelikle zihniyette yer edinir ve zihniyeti inşa eden bilgi sistemlerinin kurguladığı kodlarla hayat bulur. Bu kodlarla savaşılmadan ve özgür bilinç seviyesine ulaşılmadan anlamak ve dolayısıyla olmak mümkün değildir. Bugün Türkiye'de demokrat olmanın, vicdanlı bir Müslüman olmanın ya da sosyalist olmanın ölçüsünün Kürtlere uygulanan inkar ve imha politikaları ve eşi görülmemiş adaletsizliklere karşı alınan, tutum olduğu sıkça dile getirilen bir şeydir. Doğrudur da. Ancak bunun sadece söylemde kalması beraberinde bir açmaza da yol açmaktadır. Kürt meselesini vicdanını rahatlatmak için genel geçer bir takım söylemlerle ele almak meseleyi anlamamak olduğu kadar adaletsizliği yapanların değirmenine su taşımak anlamına gelir. Bunun adaletli olmakla da ilişkisi yoktur. Konjektör uygun olduğunda Kürtlerin haklarından, üzerlerindeki baskılardan ve yapılan adaletsizliklerden söz edip ortam sertleştiğinde egemen güçlerin tepkisini çekmemek için "Kürt siyasetinin hataları" üst başlığıyla tabiri caizse, akıl hocalığına soyunmak bugün yapılan adaletsizliklerin nedenlerinden biridir. "Anlıyor" gibi görünen pek çok çevrenin dönüp dolaşıp resmi söylem ve kodların sularında yüzdüğü, ilk bakışta doğru gibi görünen her cümlenin sonuna "ama" koyarak adaletsizliğe ve hukuksuzluğa çanak tuttuğu bir sır değildir. "Vakti zamanında Kürtlere çok adaletsizlik yapıldı -şimdi yapılmıyormuş gibi!- ama onlarda hep isyan ediyorlar, buda demokratikleşmeyi sekteye uğratıyor" diye başlayan ve "anadil insanın anasının sütü gibi helâldir, Kürtlerde anadillerini konuşabilmeli yazıp şarkı söyleyebilmeli ama anadilde eğitim talebinin ülkeyi böleceğini görmek gerekiyor" cümlesiyle biten söylemlerin anlamayla bir ilgisinin olmadığı dolayısıyla adaletsizliğin sürdürülmesine hizmet ettiği açıktır. Bunları iyi niyetle dile getirenler için söylenebilecek şey; bunun "yarım bilme" olduğu ve yarım bilmenin de cehaletten daha tehlikeli olduğudur. Sonuç olarak toplumsal adalet kavramının pek çok bakımdan ters yüz edildiği açık bir gerçektir. Bunun felsefik, kurumsal ve politik nedenleri hem tarihsel hem güncel açıdan çok boyutlu analizleri gerektirmektedir. Geniş anlamda tüm bu tarihsel ve epistemolojik arka plan, dar anlamda ise kapitalist modernitenin ulus-devlet formuyla yol açtığı derin adaletsizlikler ve toplum kırım insanı hiçbir dönem olmadığı kadar adalet arayışına sürüklemektedir. Farklı olanın düşman olarak görüldüğü ve güçlü olanın güçsüze her şeyi yapma hakkına sahip olduğu algısının egemen olduğu günümüz dünyasında adalet ancak onu tahrip edenlerle mücadele etmekle sağlanabilir. Adalet toplumsal bir ilkedir ve her türlü hegemonya ve iktidar kültürünün dışında bir olgudur. Bunu böyle görmek aynı zamanda adalet mücadelesinde neyin karşısında neyin yanında durulması gerektiğini de ortaya çıkarır. Adaleti sadece devletin hukuksal mekanizmalarında aramak çözüm getirmediği gibi onu sakatlamaktadır da. Dolayısıyla güçlü olanın haklı kabul edildiği verili gerçekliğe karşı haklı olanın güçlü hale gelmesini ve adaleti bütün toplumsal güçlerle sağlamasını yaratacak çok boyutlu bir mücadeleye ihtiyaç vardır.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Adil ve Özgür Bir Yaşam Ancak Demokrasiyle Gerçekleşebilir

Naci Sönmez

Etimolojik anlamda "halkın iktidarı" anlamına gelen demokrasi, geçirdiği tarihsel süreç içinde anlam genişlemesine uğrayarak yönetme-yönetilme ilişkisini tanımlamanın dışına taşmış, insan topluluklarının sosyal yapısını, kültürel özelliklerini, onların başka topluluklarla ilişki kurma biçimini ve giderek insanlarla doğa arasındaki ilişkinin biçimini de içeren bir değerler bütününü ifade etmeye doğru evrilmiştir. Kabaca yöneten-yönetilen ilişkisinin zaman içinde oluşan deneyimlerini aşan, sosyal, kültürel ve yaşamın organize edilmesi açısından kazanılmış olan kimi sonuçlar bugün demokrasi için verilen mücadelelere yön vermektedir.

Bu nedenle demokrasi kavramını sırf bir yönetme ilişkisine hapsetmek, bir bakıma onun tarih boyunca geçirdiği aşamaları yok saymaktan, yani deyim yerindeyse onu karikatürize etmekten başka bir şey değildir. İnsanlık binlerce yıl boyunca bu aşamalardan geçerek, çeşitli mücadelelerin, değişimlerin ve dönüşümlerin içinde bugünkü verili duruma ulaşmıştır. Demokrasi ile özgürlük, eşitlik ve adalet kavramları arasında koparılamayacak bir bağ olduğu kuşkusuzdur. Her bir döneme ayrı ayrı bakıldığında, daha özgür bir yaşam arayışı, daha adaletli bir gelecek arayışı bütün demokratik arayışların karakterini tayin eden hakikat olmuştur. Salt bir yönetme-yönetilme ilişkisine indirgenemeyecek olan demokrasi ve özgürlük, eşitlik ve adalet arasındaki ilişki irdelenmeden anlaşılabilecek bir olgu değildir. Toplumsal bir adalet için toplumsal bir uzlaşıya, insanla doğa arasında da adil ve yeni bir ilişki biçimine ihtiyaç olduğu açıktır. Bunları gerçekleştirebilecek yegâne zemin de demokrasi kültürüdür. İnsanlığın demokrasi mücadelesiyle adalet ve özgürlük arayışları, tarih boyunca içe içe geçerek bugüne kadar sürmüştür. Bütün bu süreçlerinde üretmiş olduğu bir demokratik kültür, tartışılmaz kimi kazanımlar söz konusudur.

İnsanlığın adaleti sağlama aracı olarak demokrasi, ancak eşitlik, adalet ve özgürlük zemininde kurulabilecek bir adil dünya ile vücut bulacaktır. Aslında bugün en çok eksikliği hissedilen şey, demokrasiyi günümüzde zamanın ihtiyaçları üzerinden yeniden inşa etmektir. Geçmiş tarihsel süreçlerin her biri kendi zamanında ve o günün ihtiyaçları üzerinden demokrasi arayışının önceliklerini açığa çıkarmıştır. Demokrasi arayışlarının her birinin kendi zamanında özgürlük ve adalet zemininde şekillendiğini görmek gerekir.

Peki, adil olmak eşit davranmak mıdır? Mekanik bir eşitlik temeline dayanan adalet fikri, insanların, doğası gereği eşit oldukları varsayımından kaynaklanır ve her insana eşit şekilde davranılması gerektiği önermesiyle sonuçlanır. Ancak varsayımın kendisi açıkça yanlış olduğu için, yani insanlar gerçekte birbirinden farklı oldukları için, bir başka ifadeyle iki insan gerçekten birbiriyle eşit olmadığından bu önermenin tek olası anlamı, bir toplumsal düzenin, insanlara haklar bahşederken ya da görevler yüklerken sadece bazı farklılıkları, hepsini değil, göz ardı etmesi gerektiği olabilir. Buna göre, çocuklara yetişkinler gibi muamele etmek, akıl hastası insanlara akıl sağlığı yerinde olanlarla aynı muamelede bulunmak abes olacaktır. Gerçek eşitlik,

dolayısıyla görünürde değil gerçek adalet, sadece, “herkese kapasitesine ve herkese ihtiyacına göre” ilkesinin hakim olduğu komünist bir ekonomik sistemde sağlanabilir.

İnsanlığın Kadim Arayışı: Adalet !

Bugün dünyanın dört bir yanında milyonların uğruna ağır bedeller ödeyerek sürdürdüğü insanlığın adalet arayışı, insanın varoluşsal bir sorunu olarak görülebilecek olan ve neredeyse insanlığın tarihi kadar eski bir serüvendir. Hiç kuşkusuz yeryüzünde kurulacak adil bir hayatın temelinde yatan temel olgu ancak adalet kavramıyla açıklanabilir. Sadece insanlığın değil, onu da kapsayan ve daha evrensel bir olguyu ifade eden doğanın da ihtiyacı olan adil bir hayat arayışı geçmişte olduğu gibi günümüzde de sürdürülen mücadelenin en temel hedeflerinden biridir.

Adalet arzusu, insanın mutluluk için duyduğu en büyük arzulardan biridir

Adalet, eşitlik, özgürlük ve demokrasi mücadelesinin yakın tarihimize kadar olan serüveni aslında tümüyle insanlığın kendi yaşamına ve geleceğine dair beklentileri ve kazanımları üzerinden tanımlanmıştır. Artık bütün bu mücadele zemini arayışların temel öznesi insanlarında bir parçası olan doğa yani yaşadığımız gezegendir.Peki, hem insanlık hem de doğa için kurulması hedeflenen adil bir dünyanın temel dayanağı olan adalet ne demektir? Oldukça geniş, göreli, öznel algılamalara açık olan bu kavramın içi nasıl doldurulacak? Doğada ve insanlık evreninde ne başarıldığında adalet sağlanmış olacak ve en önemlisi de bütün bunlar yani adil bir dünya ve adil bir hayat nasıl gerçekleştirilecek, hangi araçlarla sürdürülebilir kılınacak?

İnsanlık tarihinde adalet kavramı kadar tutkuyla tartışılmış, bu kadar kan ve gözyaşı dökülmesine neden olmuş, insanlığın kadim tarihinde bu kadar ilgi görmüş başka sorular muhtemelen çok azdır. Bu yüzden adalet kavramına yönelik tartışmalar Antik Yunan’dan günümüze kadar ulaşmış insanlığın felsefi külliyatı içinde kendine her zaman baş köşede bir yer bulmuştur. Altını çizmek gerekir ki burada bahsi edilen adalet, sırf bir hukuksal terim olmanın çok ötesinde hukuksal boyutunun dışında, sosyal, felsefi ve politik boyutları da olan daha kapsamlı toplumsal bir olgudur. Esasen içselleştirilmesi gereken bir yaşama biçimidir.Adalet, karşılıklı insan ilişkilerini düzenleyen toplumsal düzenin mümkün, fakat zorunlu olmayan bir niteliğidir. Buradan hareketle adil bir dünyanın da farklı insan toplulukları arasındaki ve insan topluluklarıyla doğa arasındaki ilişkiler bağlamında mümkün fakat zorunlu olmayan bir durum olduğu söylenebilir. Gözden kaçırmamak gerekir ki mümkün ama zorunlu olmayan bir şey, elbette kurulmaya muhtaç bir duruma işaret eder. Kısacası uğruna mücadele edilmesi, fikri takibinin yapılması ve inşa edilmesi gereken bir gerçekliğe tekabül eder. Yaşamı ve yaşadığı toplumu adil kılmak isteyenlerin sürekli çabasının ve ısrarının gerekli olduğu bir durumla konuyu özetlemek mümkündür.İşte adil bir dünya yaratma çabası, mümkün fakat zorunlu olmayan bu olgunun inşasını hedeflemektedir. Adalet arzusu, insanın mutluluk için duyduğu en büyük arzulardan biridir. Fakat eğer toplumsal bir hayattan bahsedilecekse o, insanın birey olarak, yani yalnız başına bulamayacağı, bu nedenle bir toplum içinde aradığı bir mutluluktur. Yani adalet, toplumsal mutluluktur. Dolayısıyla toplumsal bir mücadelenin ve bu mücadelenin ürettiği sonuçların sürekli kurumsallaşmasına ve sahiplenilmesine ihtiyaç vardır.

Adil Bir Dünya Kurmanın Anlamı Nedir?

Adalet kavramının tartışılmasına ilişkin bir başka sorun da bu konudaki öznel yaklaşımlardır. Kimin için adalet? Kimin için özgürlük? Nasıl bir eşitlik? Nasıl bir hakikat? Elbette bütün bu soruları, kurtuluşunu teolojik bir yaklaşımda gören biri ile bütün bunlara inanmayan bir materyalist farklı şekilde cevaplandıracaktır. Bu sorulara bireylerin vereceği cevapların hep öznel ve göreceli olması, üzerinde bir uzlaşı gerektiren daha genel bir yaklaşımın geliştirilmesi ihtiyacını da beraberinde getirmektedir.

Eski Yunan bilgelerinden birine atfedilen meşhur özdeyişe göre adalet, herkese hakkını vermektir. Bu ise ancak, öznel ve göreceli tutumların ötesine geçip bir toplumsal bir uzlaşı ve ekolojik bir yaklaşımla ile mümkün olabilir. Genel geçer yargılara göre bir toplumsal düzen, bireysel olanı da dâhil eğer özgürlükleri garanti ediyorsa o düzen adil olarak kabul edilir. O halde adil olma haliyle özgürlük arasında yadsınamaz bir ilişki vardır denebilir.

İnsanın toplumsal bir varlık olduğu ve örgütlü bir hayat sürdürdüğü düşünüldüğünde burada bahsedilen özgürlüğün de mutlak bir özgürlük olmayacağı gayet açıktır. Mutlak özgürlük yerine üzerinde uzlaşıya varılmış, doğayla uyumlu toplumsal bir özgürlük iddiası, zaman zaman insanlar arasında ya da insanlarla doğa arasındaki çatışma potansiyelini de içinde barındırır. Öyleyse toplumsal özgürlüğün ve doğayla uyumun tesis edildiği bir hayat kurmak, bunu sürdürmek aynı zamanda çatışmalı bir süreci de göze almayı gerektirir ki bunlar, elbette çıkar çatışmaları olarak tezahür edecektir.

Adalet, çıkar çatışmalarının gündemde olduğu yerde bir ihtiyaç haline gelmektedir. Sınıflı toplumlarda farklı sosyo-ekonomik gruplar söz konusu olduğuna göre bu gruplar arasında; aynı şekilde doğayı metalaştıran faaliyetleri nedeniyle insanla doğa arasında da bir çıkar çatışması olması kaçınılmazdır. Öyleyse geldiğimiz noktada soru şudur: Farklı grupların ve hatta farklı bireylerin, bunun da ötesinde insan türü ile doğa arasında çıkar çatışmalarının olduğu bir dünyada hangi değerin daha üstün tutulacağına nasıl karar verilecektir? Bu soruya verilecek yanıt etik olduğu kadar aynı zamanda felsefi ve politiktir de. Çünkü bahsedilen çıkarlar arasındaki çatışmada belli değerleri üstün tutma eğilimi bizi etik bir sorgulamaya, farklı sosyo-ekonomik gruplar arasındaki çatışmada mevcut farklılıklara göre karar vermek ise politik bir tutum almaya yöneltir. İşte tam bu noktada denilebilir ki adil bir dünya yaratma çabası, etik tutum ve politik iddialar bakımından var olan değerler çatışmasını başka bir düzlemde çözmeye odaklanan başka bir toplumsal düzen oluşturma ve insanla doğa arasında başka bir ilişki biçimi tesis etme teklifidir. Toplumsal hayat içinde mümkün ama zorunlu olmayan adalet kavramıyla ve adil olma haliyle oluşturacak toplumsal düzenin ve insanla doğa arasında tesis edilecek yeni ilişki biçiminin dayanacağı normların neler olacağına yönelik tartışmalar, bu toplumsal düzenin niteliklerini de aydınlığa kavuşturacaktır. Çünkü adil bir dünya yaratma iddiası kadar onun hangi ilkelerle yaratılacağı, nasıl sürdürülebilir kılınacağı gibi sorunlar da en az adalet ihtiyacı kadar önemlidir. Öyleyse adil bir dünya kurmanın anlamı o dünyayı oluşturma ve sürdürme biçimiyle birlikte anlam kazanır. Adil bir dünya kurmanın anlamını burada aramak en doğrusu olacaktır. Bu, bir yöntem tartışması olduğu kadar aynı zamanda bir amacın da tanımlanmasıdır. O amaç hiç kuşkusuz demokrasidir ki, adil bir dünya kurma fikrinin anlamı tam da bu kavramda saklıdır.

Tarih Boyunca Adil Bir Dünya Yaratma İsteği !

Sınıflı ilk toplumdan bugüne kadar insanlığın adalet arayışı ve adil bir dünya kurma isteği hiç bitmemiş, dönem dönem bu isteklerin gösterdiği hedefe yönelik gerçekleşen kimi toplumsal hareketler, insanlığın ortak hafızasında önemli bir yer edinmiştir. Demokratik ve adil bir dünyanın inşasında birbirinden ayrılmaz iki temel kavram olan özgürlük ve adaleti iç içe geçirmiş bir halde tarih sahnesindeki rolüne çıkan Spartacüs ve diğer kölelerin isyanı, ilk sınıflı toplumdaki en yaygın, en görkemli adalet arayışıdır.

Dönemin en güçlü mekanizmalarına sahip olan Roma tarafından bastırılmış olsa da Spartacüs'ün kurmayı hedeflediği Güneş Devleti fikri, uğruna on binlerce kölenin, sonunda ölüm olsa bile isyan etmeyi göze aldığı en büyük adalet ve özgürlük dalgalarından biridir. Yenilen isyan, insanlığa hiç tükenmeyecek olan bir özgürlük ve adalet bilincini miras olarak bırakmıştır. Spartacüs ve arkadaşları yenilmiş olsa da tohumunu attıkları fikirler hiç kaybolmadı. Onların Güneş Devleti hayali, yaklaşık iki bin yıl sonra benzer bir ruhla tekrar tarih sahnesine çıktı.

Adalet ve özgürlük fikri, hükümete karşı 1871'de ayaklanan Paris halkının ilan ettiği komünle halkların kölelikten özgürlüğe yürüyüşünü sağlayan uzun devrimler dizisini başlatan yeni bir çağı başlattı ve "Paris Komünü" adı altında, geleceğin devrimlerinin

başlangıç noktası olacak yeni bir düşünceyi doğurdu. Yaklaşık iki bin yıl önce bir köle ayaklanmasıyla ortaya çıkan ilk kıvılcım, Paris Komünü ile birlikte ete kemiğe büründü; adalet ve özgürlük fikriyle mayalanan adil bir dünya kurma hayali hayal olmaktan çıkarak (kısa da sürse) tarihsel bir deneyim haline geldi. Beş ay kadar varlığını koruyabilen Paris Komünü, insanlığın demokrasi hafızasına paha biçilmez katkılarda bulunmuş oldu.

Yirminci yüzyılın başlarında sahne alan Sovyet deneyimi ise tarihten devraldığı adalet ve özgürlük fikrini daha büyük ölçekte hayata geçirmeye çalıştı ve insanlığın o güne kadar sahip olduğu adil dünya bilincini daha ileri bir noktaya taşıdı. Bütün açmazlarına, bütün eksikliklerine karşın, adalet ve özgürlük fikriyle çıkılan yolda gerçekleşmiş olan deneyimler, zaman içinde daha çok realize edilmiş, geçmişte yaşanan zaaflardan daha fazla arınmıştır. Bu yolculuk aynı zamanda özgürlük ve adalet fikriyle kesintisiz şekilde sürdürülen bir demokrasi arayışıdır.

Tarih, biten ya da geçmişte yaşanıp orada kalmış olaylardan ibaret bir şey değildir. Tarih, hiç durmayan bir inşa sürecidir. Tarihin malzemesi insanlığın geçmişte yaşadıklarından biriktirdikleriyse, inşaatı da gelecekte kurulmaktadır. Binlerce yıldan bu yana insanlığın ortak hafızasında mayalanan özgürlük ve adalet fikirleri, gelecekte inşa edilecek adil bir dünya ve onun temeli olacak demokrasi için ihtiyaç duyulan zemini yaratmaktadır. Geçmiş deneyimlerde görülen zaaflar ve yaşanmış aksaklıklar, kurulacak Güneş Ülkesi için bir engel değil, gelecekte inşa edilecek demokratik ve adil dünyanın daha kusursuz, daha uzun ömürlü olabilmesi için ders çıkarılacak değerli hazinelerdir.

Fatsa' dan Rojava'ya Demokrasi Devrimleri/Deneyimleri !

Yaşadığımız coğrafyada insanlar, demokrasi için ayağa kalkıyor, her bir deneyimden çıkarılan derslerle giderek ayakları yere daha sağlam basan toplumsal düzenler inşa ediyorlar. Devletlerin binlerce yıllık otoriter ve baskıcı sistemleri sarsılıyor, demokrasinin ve adil bir dünyanın tohumları ekiliyor. 1970'lerin Fatsa'sı, bu topraklardaki en önemli komün deneyimi/yeni bir yaşam arayışı olması açısından tarihsel bir öneme sahiptir. Fatsa'da ki bu yeni bir yaşam arayışının önderi Terzi Fikri'nin iddialı ve kendinden emin duruşu, halkın onu desteklemesinde en büyük etkenlerden biri olmuştu.

Tarihinde ilk defa sol bir yönetimle ve mevcut sisteme başkaldırı ile tanışan Fatsa, kurulan halk komiteleri aracılığıyla demokrasiyi bir ütopya olmaktan çıkararak, insanların bireysel ve toplumsal hayatını değiştirip dönüştüren bir sürece dönüşmüştü. Fatsa, komün düzenine doğru hızla ilerlemekte, halk da bu demokrasi şölenine hızla ayak uydurmaktaydı. Cumhuriyet Türkiye'sinde sol değerlerle inşa edilmiş bir komünal demokrasi deneyimi kısa sürede bütün ülkenin ilgisini çekmiş ve aynı hızla egemenlerin de korkulu rüyası haline gelmişti.

Rojava sadece Kürtlerin değil, bütün bir insanlık tarihinin birikiminden süzülüp gelen demokrasi, eşitlik ve adalet hayallerinin vücut bulmuş hali oldu

---

Fatsa sadece mevcut kapitalist sisteme ve düzenin temsilcisi olan siyasal iktidara karşı bir başkaldırı değildi. Fatsa aynı zamanda, geçmiş sosyalist sisteme ve onun demokrasi pratiğine, adalet ve eşitlik uygulamalarına karşıda güçlü bir eleştiriydi. Zaten Fatsa'yı bugün halen güçlü kılan ve referans yapan gerçek bu eleştirinin içinde saklıdır. 9 aylık kısa bir süreçte ortaya çıkan deneyim esas olarak yaşadığımız coğrafyadaki adalet arayışının, adil bir yeni yaşam inşa etmenin manifestosudur. Yoksullardan, yok sayılmışlardan ve halktan yana sağlanan adalet, yönetenlerin yönetme güçlerini hızla eritiyordu. 12 Eylül darbesinden hemen önce, Faşist General Kenan Evren'in bizzat yönettiği "nokta operasyonu" ile Türkiye'nin ilk komünü olan Fatsa'nın yeni yaşam pratiği silah ve devlet zoruyla bastırılmıştı. Muktedirlerin devlet aygıtı güçlü ve

silahları öldürücüydü fakat Fatsa Komününün de çağları aşan bir ideali vardı. Bu ideal, Spartacüs köle isyanı sırasında çakan kıvılcımla ortaya çıkmış, Paris Komündeki deneyimle ete kemiğe bürünmüş ve Fatsa'da bir kez daha canlanmıştı. Her deneyim bir öncekinden dersler çıkarıyor ve zaaflarından sıyrılarak daha uzun süre yaşıyor, ona umut bağlayanların hayatlarına daha fazla temas etmeyi başarıyordu. Adalet ve özgürlük fikri muktedirlerin öldürücü silahları karşısında yenilse de yok olmuyor, kazanan hep demokrasi ideali oluyordu. Spartacüs'ten yirmi, Paris Komününden bir buçuk, Fatsa Komününden yarım asır sonra coğrafyamızda bir kez daha ortaya çıkan bir başka insanlık isyanı yeni ve adil dünya için tarihe çakılan ilk kıvılcımı binlerce yıllık birikimin deneyimiyle yeniden bir yaşam ateşine dönüştürüyor, demokrasi, adalet ve özgürlük ideallerine dünya halkalarını bir adım daha yaklaştırıyordu.

Rojava sadece Kürtlerin değil, bütün bir insanlık tarihinin birikiminden süzülüp gelen demokrasi, eşitlik ve adalet hayallerinin vücut bulmuş hali oldu. Adalet arayışının modern çağdaki uğradığı en önemli duraktır Rojava. Köleler için özgürlük ve Spartacüs isyanı neyse, insanlığın eşitlik ve özgürlük arayışında Paris Komünü neyse, Türkiye halklarının demokrasi mücadelesinde Fatsa Komünü neyse, yanı başımızdaki coğrafyada kırılgan bir şekilde yeşeren ve kapitalist modernitenin kuşatması altında soluğu kesilmek istenen Rojava da insanlık için aynı şeydir. Bu yeni yaşam inşa etme çabalarının hepsinin temel hedefi ise adil bir dünyaya ulaşma isteğidir.

Geleceğimiz Demokrasidedir !

Dünya bir çılgınlık ve tiksinti çağında çaresizce debelenmektedir. Bu çağın tek ve yegâne sorumlusu kapitalizm ve onun kâr ve iktidar hırsıdır. Aynı kâr ve iktidar hırsı sadece insanları değil, her bir bileşeni ile doğayı da tahrip ediyor, hem sosyolojik hem de ekolojik bir yıkım dönemi yaşanıyor. Emek, yoksul halkların yaşadığı topraklar ve doğa fütursuzca talan edilmekte, dünya üzerindeki milyarlarca insan sefalete mahkûm edilirken bir azınlık, varsıllığına yeni kazançlar katmaktadır.

İnsanlığın hiç tükenmemiş hayallerine en çok ihtiyaç duyulan dönemlerden geçmekteyiz. Bu karanlık çağı ancak halkların eşitlik, adalet ve demokrasi talebiyle yeniden canlanacak olan o ilk kıvılcım aydınlatacaktır. İnsanlar arasında ve insanlarla doğa arasında adil bir ilişki kurulmadıkça bu yerküre üzerinde hiç kimse mutlu olmayacaktır.Bugün bütün eşitsizliklerin, adil olmayan bütün uygulamaların yegane nedeni aslında yaşama hükmeden ve yaşamı hegemonyası altına alan egemenlik ilişkisidir. Doğayı ve doğanın en temel parçalarından biri olan insanlığı kuşatan bu egemenlik ilişkisine alternatif bir arada, barış içinde ve elbette demokrasinin işlediği bir yaşam inşa edilmesi gerekir. Adil bir dünyada, eşit haklarla ve birlikte yaşama olanakları aslında bu demokrasi dediğimiz ortak yaşam içinde mümkün olabilir.

Dolayısıyla herkesin, bütün canlı yaşamın hakkını gözeten, her bir tarafın haklarını güvence altına alan ve bunun hem hukuki, hem sosyal altyapısını kuran bir dünya düzenine ihtiyaç bulunmaktadır. Bugünkü endüstriyel kapitalizmin geriletilemediği, yenilgiye uğratılamadığı koşullarda adil bir düzen inşa edilmesi mümkün değildir. Bu çürümekte olan ve yaşamı tehdit etmeye devam eden kapitalist düzeni yenebilecek, eşit haklarla ve adil bir gelecek inşa edebilecek arayışların bir parçası olmak çok önemli.Kendi coğrafyamızda da, kimlik sorunlarından inanç özgürlüğüne, kadın mücadelesinden emek mücadelesine kadar, bütün mücadele dinamiklerinde talepleri ortaklaştırmak ve sisteme karşı bir mücadelenin parçası haline gelmek temel stratejimiz olmak zorundadır. Sistem karşısında pireler savaşı şeklinde süren kavgayı, demokrasi mücadelesinin içinde topyekün bir siyasal mücadeleye yöneltmek artık en önemli görevdir. Adil bir dünya kurulacaksa hedefimiz yaşamın bütün özneleriyle demokrasi hedefine odaklanmak gerekir.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Toplumsal Yaşamın Pi Sayısı; Adalet

Ahmet Makas

İnsan türünün gelişim seyrinin primatlardan kopuşla birlikte başladığı bilinmektedir. Her ne kadar düşünce ilk sırayı alsa da beslenme, barınma-korunma ve neslini sürdürme istemli amaç bu serüvenin asıl işlevini görür. Böylece toplumsallaşma ve insanlaşma süreci iç içe, tıpkı at başı misali yol alır. Birlikteliğin yaşam dokusunu ahlak oluştururken, vicdan da bu ahlakın ruhunu teşkil eder. Bu ruh, adeta hayatı canlandıran ahlakın cevheridir. Tıpkı dokuya örgü kazandıran öz işlevindedir. Dokuyu anlamlandıran, ona nitelik kazandıran ve işlevsel olmasını sağlayan ise, bu cevherdir. Bu özün değişmeyen rolü ve karakteri ise; adalettir. Buna Pİ sayısı demek yerinde bir benzetme olacaktır. Vicdanın değişmez olan muhakeme gücü, her zaman adil olmasını sağlar.

Uyguladığı adalet ölçüleri toplumsal yaşamı manidar kılmayla birlikte harika olmasını koşullar. Adaletin adil işleyişi, toplumsal dokunun ve örgünün daha da güçlenmesini, bütünün değişmezleri haline gelmesini, hayatın iyi, doğru ve güzel akmasını tetikler. Toplumsal yaşamın örgütlü ve hakkaniyetler eksenli devamını sağlar. Nasıl ki, Pİ sayısı olmadan bir çemberin hesabı yapılamazsa, adalet olmadan da yaşama olan inanç, bağlılık ve güven de sürdürülemez. Burada kilit konumunda olan vicdan olgusudur. "Vicdan toplumun adil yargısı olarak işlev görür."[1] Adaletin temeli olan vicdan olgusu, aynı zamanda yaşamın görünmeyen projektörü ve dedantörü gibidir. Hayatın akışını gözler ve inceler. Eşitlik ve özgürlük eksenli işlemediğinde, adil olmayan tutum ve davranışlar gördüğünde sorgulamaya başlar. İdame edilen hayat büyük sarsıntılar içinde debelenirken yeni yaşam arayışları gelişir. Ve toplumsal depremleardı ardına sıralanır.

Ahlaki-Politik Toplum ve Adalet

İlk toplumsal örgütlenme biçimi olan klan yapılanmasından başlayarak kabile, aşiret ve kavim dahil, uluslaşmaya kadar olan sosyolojik oluşumların bilinç biçimlerinde ahlak ve politika başattı. Düşün dünyaları, duygu şekillenmeleri ve ruhsal alemleriyle yaşam sistemleri ahlaki ve politikti. Haksızlık ve adaletsizlik söz konusu değildi. Topluluğun bileşenleri arasında hakkaniyet esastı. Adil olmayan hiçbir yaklaşım ve paylaşım gerçekleşmezdi. Topluluk içinde kurulan bütünlük ilişkileriyle dışa yönelik geliştirilen uygulama ve yöntemlerin toplamında ahlak kuralları ve politik ölçüler esas alınırdı. Çünkü "Adalet ve vicdan olmadan toplumsal yaşam sürdürülemez."[2] Ne vicdanı ne de adaleti birbirinden ayırmak olasıdır. Duygu ve düşünceden kopuk, topluma ve doğaya aykırı, anlamsız ve nedensiz, ilkesiz ve boyutsuz yaklaşımların gerçekleşmesi mümkün değildir. Gelişen olay ve olgular karşısındaki bakış açıları, bilinç şekillenmeleri ve hayat tarzları bütünlük içinde, adil olarak gerçekleşir.

Ahlakın ilk bilinç biçimi olması, topluluğun varlık ve birlik içinde örgütlü halini ifade ederken, onun sürdürücüsü olan ve yaşamın devamını her yönüyle sağlayan ise, politika olmuştur. Böylece komün tarzı bir hayat açığa çıkarken, topluluğun kendi öz gücüyle gerçekleşmesi, vicdan ve adalet eksenli, insanlaşmaya doğru yol alışını ifade eder. Beslenme, barınma-korunma ve tür olarak neslini sürdürme etkinlikleri

1 **Abdullah Öcalan, Yol Haritası**

2 **Abdullah Öcalan, Yol Haritası**

öz savunma çerçevesinde yürütülürdü. Bu olgular toplumun kök hücresi işlevindedir. Toplumsallık, bu düşünce, duygu ve yaşam kavramlarına dayanarak gerçekleşir. Bunların olmadığı yerde ya da çarpıtılarak ters-düz edildiği hallerde birey ve toplum, iktidar ve devletin güdümüne girmiş, adeta sürüye dönüşerek, kitle olmuştur. Kapitalist modernitenin dönem köleciliği böylece hayat bulmuş olur. Ona göre birey; bencil-bireyci olmalı, toplum da kitleye (sürüye) dönüşmelidir. Böylece kapitalist modernitenin beş bin yıllık hayali gerçekleşerek hayat bulurken, hem bekası hem de küreselleşme süreci tamamlanmış olur. İnsana, insanlığa ve toplumsallığa ait ne kadar değer, gelenek ve kutsallık varsa tümü çarpıtılarak eritilmiş ve sisteme entegre edilmiş olur. Kapitalist-modernitenin; finans kapital çağı diye ilan ettiği kurgusal yalan dünya, gerçekleşmiş olur. Ancak birey ve toplumun böylesi bir yaşama boyun eğmesi, benimseyerek kabul etmesi onun hem doğasına hem oluşumuna hem de varlığına aykırıdır. İnsanlık şiddet ve zorbalık karşısında ya da yalana dayalı kurgulanmış bir dünya ve onun yaşamı karşısında her şeyini yitirebilir. Maddi ve manevi kültür değerlerini kaybedebilir. Yerel, bölgesel ve evrensel ölçülerdeki yaratımları gasp edilebilir. Kısacası her şeyi çalınabilir. Ancak vicdanı kendisindedir. O yüreğinin ve ruhunun derinliğinde varlığını korur. Ve kaybettiği her şeyi yeniden kazanabilir. Mücadeleci ve direnişçi geleneği buna en uygun ortamı ve gücü sunar. Yeter ki kişi, vicdanını yitirmesin! Onu harekete geçirebilsin! Adil olmayan, adaletsizliğin en katmerli haline karşı, vicdan tahammülsüz kalmaz. Harekete geçer. Onun muhakeme gücü, sorgulama enerjisi sınırsızdır. Adil olmayan her yaklaşımı mahkum etme, kendi emeğine sahip çıkma, düşünsel ve bedensel alın teriyle var ettiği değerleri koruma arzusu güçlüdür. Adalet duygusu, bütün duyguların üzerindedir. Haksızlığı, adil olmayan yaklaşımı, her türden adaletsizliği reddeder. Aslında bu uygulamalara tepki gösteren onları kabul etmeyen vicdandır. İnsani vicdan her değerin üstündedir. Bütün değerler kaybedilebilir ancak vicdani ölçüler yitirilemez. Bir canlı olarak insan var oldukça, vicdan olgusuna sahip olacaktır. Bu onun doğası gereğidir. Doğanın bir ürünü olarak doğanın özellikleri onun ruhunda yer edinmiştir. Cevherinde mekan tutmuştur. Doğadaki her canlıda benzer yaklaşımlar görülmektedir. Fakat ruhunu yitiren için söylenecek bir söz olamaz. O insan, insanlıktan çıkmış adeta canavara dönüşmüştür. İşte kapitalist burjuva, vicdanını yitiren, ruhsuz yaşayandır. Vicdanla paranın ve iktidarın yer değiştirdiği bir gerçeklik söz konusudur. Bu kişi canlıdır fakat hissetmeyen, muhakeme gücü olmayan, şahsi çıkarın ve hükmetmenin dışında hiçbir değeri kabul etmeyen bir ruh hali içindedir.

İnsanı doğa, toplum ve birey karşısında sorumlu ve duyarlı yapan, adaletli kılan, vicdandır

Topluluğun ahlaki ve politik olması en büyük maneviyat olgusudur. Ahlak ve politika üzerinden şekillenen adil ve hakkaniyete uygun yaşam tarzları en büyük moral değer işlevindedir. Fikir, inanç ve bilinç dahil hayatın tüm aktiviteleri üzerinden gelişen kültürel ölçüler coşku, heyecan ve mutluluğun esin kaynağıdır. Hem manevi hem de maddi değerler yaşamı daha da anlamlı kılarken, hayata bağlılık sevgi ve aşk derecesine ulaşır. Ahlaki ve politik toplumlarda emekle yaratılan değerlerin adalete uygun, adil bir şekilde paylaştırılması, herkese eşit ve ihtiyacına göre dağılımı başlı başına bir moral değerdir. Hayatı sevinçli ve huzurlu kılar. Mutluluğun temel dayanak rolünü oynar.

Ahlak düzleminde hayat bulan gelenek ise, taşıdığı ilkelerle değer olmuştur. Sanatın imgeleri, sözlü edebiyatın betimlemeli örgüleri yaşamı canlı ve anlamlı kılmıştır. Hayatın idamesi için sevgi ve mutluluk, huzur ve güven en güçlü ilham kaynağı rolündedir. Tüm bunları anlamlı ve değerli kılan yaşamın Pİ sayısı diye tanımladığımız vicdanın adil ve adaletli olması sayesindedir.Vicdan olgusu birey ve toplumu çevresinde olup-biten olaylara karşı duyarlı kılar. Doğada bulunan her canlıya yaklaşımı adalet ölçülerinde duygusal zeka eksenlidir. Bu da insani yanı güçlü tutar. Hümanist diye kavramlaştırılan insancıl davranış ve tutumlar içinde olur. Kısacası

insanı insan kılan, vicdandır. İnsanı doğa, toplum ve birey karşısında sorumlu ve duyarlı yapan, adaletli kılan, vicdandır. Bir yerde adalet varsa, adil dağılım gerçekleşiyorsa, hakkaniyete göre belirlemeler ve hak vermeler gelişiyorsa orada vicdan olgusu güçlü bir etkinlik içindedir demektir. Ahlaki ve politik toplum düzlemi vicdanın etkin olmasını koşullar. Bu da fikir ve beden emeği üzerinden şekillenen adalet işleyişini adil kılar. Her tutum, davranış ve faaliyet hak ve hakkaniyete uygun gerçekleştirilir.

Adalet ve Özgürlük İlişkisi

Özellikle vurgulanması gereken ise adaletin özgürlükle olan bağıdır. Özgürlük bilinç, inanç ve vicdan olgusunun işleyişiyle alakalıdır. Ahlaki ve politik toplumlarda bilinç, inanç ve vicdan varoluşla ilişkilidir. Bu varoluşun özü ve biçimi gereği hayatın mihenk taşı rolünü vicdan üstlenmiştir. Vicdan, yaşam faaliyetlerinin ahlak kuralları ekseninde iyi, doğru ve güzel akmasında muhakeme etkinliğini yürütür. Bunların ahlak kurallarına, politik ölçülere ve içeriğini temsil eden bilinç ve inanca uygunluğunu ya da aykırılığını belirler. Kısacası ruhun aynasıdır. Toplum ve bireyin, insani dünyasının cevheridir.

Ahlaki ve politik toplumlarda adalet ve vicdan bütünseldir. Bu bütünlük özgürlüğün özünü ve şeklini de belirler. Resmi uygarlık ve devlet dönemlerinde adaletin adil olmadığı, hakkaniyet ölçülerine göre işlemediği yerde özgürlüklerden bahsetmek, eşyanın tabiatına aykırı olur. Adalet yasalarının vücut bulduğu alan, hukuktur. Demokratik özelliklerin ve ilkelerin yedirildiği hukuk sistemi -anayasa ve yasalar toplamı- adil olmayla birlikte özgürlüklerin işlevli olmasını sağlar. Onların önünde engel olmaz. Özgürlüklerin gelişimini önlemek ya da ters-yüz ederek çarpıtmak isteyenlere, dur demek zorundadır. Çünkü Demokratik ulusun hukuk boyutunda adaletin adil dağılımı esastır. Bu hakkaniyet ölçüsü özgürlük içinde geçerlidir. Ve adalet ölçüsü adil ve hakkaniyete uygun olması gerekir. Bu bir gereklilik ve yükümlülüktür. Yükümlülükler ise, yerine getirilmesi gerekenlerdir. Doğanın kendisi bile özgürlük meyillidir. Her canlı gibi birey ve toplum da doğanın bileşenidir. Ve özgürlük onun nefes borularıdır. Zaten ahlaki ve politik toplumlar varoluşları gereği adaletli ve özgür toplumlardır. Bu durum onların oluşum sebepleridir. Klanla başlayan bilinç şekillenmesi ahlaki ve politiktir, aynı zamanda adildir ve bir o kadar da özgürlüklerle yüklüdür. Onun özgürlüklere verdiği anlam, edindiği bilinç ve adalet duygusuyla orantılıdır. Klan bilinci; klan adaletini ve klan özgürlüğünü doğurmuştur.

Günümüzde ise demokratik ulus aynı zamanda demokratik toplum demektir ve bu da adalet ve özgürlüklerle eş anlamlıdır. Birleşik kaplar misali gibidir. Ne kadar demokrasi o kadar özgürlük demektir. Demokrasi ve özgürlüklerin ölçüsü ise adaletin dolayısıyla vicdan olgusunun işleyişiyle orantılıdır.

Demokrasi ve özgürlüklerin ölçüsü ise adaletin dolayısıyla vicdan olgusunun işleyişiyle orantılıdır

---

O da ahlak ve politika zemininde şekillenir. Neticede ahlaki ve politik toplumlarda ne demokrasi ne adalet ne de özgürlükler sorunu vardır. Hatta bunların sorunsallığı dahi bilinmez. Çünkü bunların sorunsallığı sanaldır ve oluşturucusu ise, iktidar ve devlettir. Bu olguların kurgulanması sonrasında zaman zaman toplumların devletle olan sorunlu dönemleri ve güçsüz oldukları vakitleri ayrı tutarsak eğer, doğalında adalet sorunu toplumların kendi kültürel, geleneksel ve dinsel esasları içinde adil ve hakkaniyet ölçülerinde işler. Adalet sorununu yaratan, hak ihlallerini gerçekleştiren ise, iktidar-devlet sorunsallığıdır.

Resmi Uygarlık ve Devlet Süreçlerinde Adalet

Sistemlerin kabulünü ve uzun ömürlü olarak işlevselliğini sağlayan, hayatın organizasyonundaki adalet duygusunun hakkaniyet eksenli adil oluşudur. Bu duygu bir kez sarsıldı mı? Mihenk taşı misali yerinden oynadı mı? Artık adalet dağılımında haksızlıklar başlar. Adaletsizlik yaşamın her alanına hızla sirayet eder. Bir avuç elitin insafına göre ölçüsüzlükler daha doğrusu vicdansızlıklar, hukukun

karakteri haline gelir. Ölçülerin yerini kuralsızlık alırken, vicdan muhakemesi özelliğini yitirerek, yerini rüşvete, şahsi hırslara, elitin menfaatlerine bırakır. Bir avuç insanı temsil eden saltanat erki, bütün toplumu cendereye almış olur. Adaletin, hakkın hukukla bağı olsa da demokratik özelliklere ve ilkelere sahip olmayan verili hukuk, egemenin çıkarı doğrultusunda çarkını döndürür. Ancak, hukuk demokratik nitelik kazandığında adalet ölçüleri de hakkaniyet eksenli sürer. Adil ve haklı kararlar verir. Aksi halde iktidar ve devletin meşruluk kazanma aygıtına dönüşür. Sömürüye, yalana, talana, tecavüze, zulme ve her türden haksız uygulamalara hizmet eder hale gelir. Egemenlerin elinde çıkarlarını sağlama, varlıklarını idame ettirme ve topluma hükmetme aracına dönüşür. "Bu durum hukukun temelindeki adalet anlayışına da terstir."[3] Eğer Hukuka demokratik karakter kazandırılabilirse, rolü ve işlevi devletle toplum arasındaki sözleşmeye dönüşebilir. Bu husus devletin keyfine ve insafına bırakılamaz. Yasaların yapımında toplum söz sahibi olmalıdır. Bu da onun toplumsal duruşuna ve eylemine, özgürlük ve demokrasi inancıyla yoğrulmuş örgütlü gücüne bağlıdır.

Toplumun üstüne ceberut gibi kapaklanan iktidar ve devlet yapılanması, sömürü ve sınıf olgularıyla birlikte gasp, talan, tecavüz, haksızlık gibi adaletsizliği ifade eden keyfi uygulamaları, her dönem değişik şiddet araçlarına dayanarak gerçekleştirdi. Üst toplum için hak ve adil olan her olay, olgu ve eylem, alt toplum yapıları için suça, haksızlığa ve zulme büründürüldü. Hukuka ve onun yasalarına dayanarak yapılanlar meşru görüldü. Ahlak ve vicdan bertaraf edilerek, toplumun adalet duygusu ve inancı köreltilmek istendi. Her defasında toplumsal bilinç, inanç ve umut bu duruma dur diyerek, hukukun yeniden dizaynıyla adalet ölçüleri tesis edildi. Ancak toplumsal amaç ve istemler bu yönlü olurken, iktidar ve devlet ise hukuka ve onun işleyişi olan adalet olgusuna tersten yaklaşarak, kendi amaç ve hedeflerini gerçekleştirmenin aracı olarak gördü. Resmi uygarlıklarda iki tür adaletle karşılaşılır. Biri: toplumsal adalettir. Diğeri ise: devlet-adaletidir. Bu sahte, yanılgılı olan devlet adaletini biraz daha açımlama da fayda var.Sürekli hukuk ve adalet sorunlarının nüksetmesi devletin yaklaşımıyla bağlantılıdır. Toplumla devlet arasındaki amaç, bakış açısı ve ele alış farklılığı günümüze kadar aykırılıklar biçiminde süre gelmiştir. Üstelik topluma ait olmayan bir olgu sanki toplumun sorunuymuş gibi lanse edilmiştir. Halbuki sorunu oluşturan, sorunsallığın kendisidir. Ve kendi yarattığı soruna çare üretmesi de mümkün değildir. Çünkü bu sorunları üretirken kendi varlığının devamını sağlamak için planlamıştır. Keyfi uygulamalar, zulüm yağdırmalar, adil olmayan pratikler hatta adaleti işlevsiz bırakarak, sömürüsünü ve egemenliğini sürdürmek arzusudur. Bununla yetinmeyerek, adalet olgusunu özünden koparıp, yozlaştırarak, menfaatleri ve iktidarları uğruna harekete geçirmektedirler. Yağmalarına, talanlarına ve gasplarına alan açmak için yasa dediği düzenlemelerle sözde meşruluk kazandırmak istemidir. Her türden haksızlık aynı zamanda adaletsizliktir. Eril zihniyetin ürünü olan devlet ve uygarlıkların belleğinde adalet kavramına yer yoktur. Onlar hukuk olgusunu dahi toplumu teslim almak için düzenlenmiş yasalar toplamı olarak görürler. Bu kanunların uygulamasını dahi zor aygıtlarını harekete geçirerek işlevli kılarlar. Hukukun oluşmasında toplumsal emek ve direnişler olsa da devlet erkince farklı algılanmakta ve uygulanmaktadır. Kendi tekelinde gördüğü hukuku istediği şekilde çıkarına ve bekasına uygun kanunlar yığını haline getirebilecektir. Ayrıca oluşturulan hukukun koruyucu gücü de kendisidir. "Devletin güvencesindedir" diyerek büyük bir yalana dolayısıyla adaletsizliğe yönelmiştir. İlginçlik burada başlar. Devlet hem yasa koyucu hem de yasaların koruyucusu olarak rol almıştır. Varlığından ve bekasından başka hiçbir şey düşünmeyen devlet eliti, bu hukuk normlarını adeta üzerinde cirit atacağı alan olarak görmektedir. İstediği zaman ve arzuladığı şekilde değişiklikler yapabilecek ve "kanunlar böyle diyor" diyerek herkesi bu yasalara saygıya davet edecektir. Saygısızlığın en büyük halini ve sahtekarlığını gerçekleştiren devlet eliti, oldukça pişkin olarak saygıdan bahsedecektir. Zaten verili olan kanunların rengi ve karakteri bu elitin hizmetinde olacak şekilde düzenlenmiştir. Aslında bu hukuka ve adalete egemenlerin hukuku ve adaleti demek daha anlamlı bir tespit olacaktır. Artık rahatlıkla egemen adına kurumsallaşmış bir adil düzenden, adalet ve hukuktan bahsedebiliriz. Eşyanın tabiatına uygun anlamda, toplumsal meşruluk, yerini iktidari ve

---

3 **Abdullah Öcalan; Bir Hlakı Svunmak**

sermayesel olana bırakır. Hukuk ve onun uygulama özü ve şekli olan adalet değişikliğe tabi tutularak, egemenin çıkarı ve bekasına odaklandırılır. Tarihte çokça sözü edilen ve meşhur kırımları, katliamları ve soykırımları gerçekleştiren; Nuşirevan'ın, Hz. Ömer'in ve Harun Reşit'in adaletine dönüşür. Onun renksiz rengine, özünü yitiren cevherine ve iktidari uygulama şekline bürünmüş olur.

Neticede devlet yapıları toplumsal adaleti aşmak, onu rayından çıkartmak, hatta insanların hafızasından silmek için hareket eder. Çünkü adalet olgusu toplumsaldır. Adil olma hali topluma aittir. Hak ve hakkaniyet gözetmek ise, insanlığın yaklaşımıdır. Halbuki devlet bu olgulara karşıtlık temelindedir. Bu fenomenlerin varlığı devleti zorlar, sıkıntıya sokar, varlık nedenini tehlikeye atar. Çünkü adalet olgusu vicdanla bağlantılıdır. Sorgulayıcıdır. Kötülüklerin kaynağı olan devlet yapısı da sorgulanmalıdır. Bu kelime dahi devlet için korkunç ve dehşet doludur. Çünkü devletin uygulamaları adil değildir. Adalet ölçüleri yalana dayalıdır. Hukuk adıyla her ne kadar kanunlara sığınsa da hakkaniyet ölçülerinden kopuk ve aykırıdır. Devlet sisteminin oluşumu dahi haksızlıklar üzerine inşa edilmiştir. Başta özgür kadın, erkek egemen zihniyetin marifeti olan çeşitli kurnazlıklarla düşürülmüş, yalanlarla esir alınmıştır. Erkeğin kölesi yapılmıştır. En büyük adaletsizlik gerçekleştirilmiştir. Ana-kadına ait keşif ve icatlar ile emek yaratımları gasp edilmiştir. Üstelik erkek egemen zihniyetin ürünü olan iktidar ve devlet olgusu özgür kadına ait olan bu değerleri kendine mal etmiştir. Yaratıcısının adı dahi anılmaz olmuştur. Haksız uygulamalarla, şiddet dolu zulümlerle bu günlere gelinmiştir. Toplumu aldatmak, yönlendirmek ve kandırmak gibi adil olmayan yöntemlerle teslim almak istemiştir. Toplumu parçalayarak kendi çıkarına göre şekillendirmiştir. Alt toplum ve üst toplum olarak biçimlendirmiştir. Üst topluma devletin fikrini, bilincini ve amacını yedirerek kendine (bir avuç elite) yamalamıştır. Alt toplumu (baskın çoğunluğu) ise, sömürüsünün ve egemenliğinin zulmü altına almıştır. Bu durumlar bile devlet olgusunun nasıl bir hak gaspı içinde olduğunu göstermeye yeterlidir.Birey ve toplumların adalet arayışı resmi uygarlık süreciyle birlikte başlamıştır. Bu gün dünya genelinde yaşanan göç olayı-sebeplerini ve eleştirileri bir kenara bırakırsak eğer-bir çeşit yanılsamalı adalet arayışının sonucudur. Göçe zorlanan ya da mecbur bırakılan insanların bilinmeyen yollara düşerek hayatlarını dahi tehlikelere atması, az da olsa, sorunlu bir biçimde de olsa halen varlığını sürdüren adalet arayışının tetikleyicisidir. Bu insanlar adalet arzularının son kırıntılarını yaşamaktadırlar. Savruldukları yerlerde bu kırıntılarda tükenecektir. Kapitalist modernitenin istediği şekle bürünerek, onun yaşamı içinde ve onun arzusuna göre olacaklardır. Bu insanları kendine getirecek olan da vicdan olgusudur. Buna hitap etmek, harekete geçmesini sağlamak onun doğru adalet arayışına yönelmesini koşullar. Salt bunlarla yetinmeyen kapitalist modernitenin sermaye ve iktidar elitleri, meşruluklarını evrensel kılmak için uluslararası adalet kurumları, adil paylaşım yapıları, insani (hümanist) kuruluşlar, doğayı koruma adına çevreci oluşumlar ve çeşitli antlaşmalar gerçekleştirdiler. Saymakla bitmeyecek kadar adalet, adil dağılım, hakkaniyet ölçüleri, hak ve hukuk kurumlarını sıraladılar. Ağızlarına sakız ettikleri demokrasi, özgürlükler, evrensel hukuk, adil paylaşım vb. kavramları çiğnedikçe anlamsız ve işlevsiz kılmaya çalışmaktalar. Toplumların aklına ve yaşamına yön verip, kurguladıkları algılar eksenli dipsiz uçurumlara sürüklemektedirler. Kapitalist modernitenin bu uygulamalarını, dünyanın her yerinde görmek ve izlemek mümkündür. Beş bin yıllık geleneğe dayanan ve tam bir canavarlaşmayı yaşayan kapitalist modernite, toplumu da canavarlaştırmanın peşindedir. Eğer bunu yapabilirse emeline ulaşmış olacaktır. Fakat insanda adalet duygusu ve hakkaniyet ölçüsünü geliştiren vicdan olgusu henüz canlıdır. Verili sistemin yapmak istediklerine cevabını dünya ölçeğinde vermektedir. Dünyanın her mekanında adalet arayışları, direnişler ve eylemler bazında örgütlü olarak ses vermektedir. Bu çığlık canavarlaştırmaya karşı çıkan vicdanın haykırışıdır. Adalet ve hakkaniyet isteyen ve bunu da kendi gücü ve etkinliğiyle gerçekleştirmek isteyenlerin ses ve eylem yankısıdır. Bu yankı beş bin yıldır canavarlaşanların suratına çarpan ve onları sersem eden toplumsal gücün ve vicdanın aksisedasıdır.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Temsili Demokraside Hukukun Araçsallaştırma Çıkmazı

Veysi Eski

Doğal ya da ilkel komünal toplumlar büyük ölçüde ahlaki ve politik düzenlemelerle sorunlarını çözmeye çalışırlardı. Sınıflı toplum ve onun zirvesi olan kapitalist sistemde sermaye ve iktidar tekelleri bütün meşruiyetini hukuka dayandırmaya çalıştı. Toplumun sömürülmesi için ona dışardan müdahalelerin olması ihtiyacı, egemenlik aracı olarak hukuk kurumunun ihdas edilmesine yol açtı. Hukuk denilen bu karmaşık yapıyı Marx, 'Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı'nın önsözünde kapitalist modernist ulus-devletin meşruiyetinin zemini olan hukuku, "üst-yapı kurumlarından bir tanesi olarak ekonomik ilişkilerin değişmesiyle birlikte yaşanan toplumsal değişimin de buna ayak uydurduğu, dolayısıyla alt-yapıyla birlikte değişen üst-yapı kurumlarından bir tanesi" olarak tanımlar. Hukuku alt-yapıya bağlı bir üst-yapı kurumu olarak düşünürken tabii burada devlet, din, aile, ahlak, bilim, sanat da üst-yapı kurumu olarak ele alınır. Bunların her biri Hegel'in idea düşüncesinde toplanan şekilde aslında bilinç biçimleridir. Yanısıra Althusser'de hukuk, "kapitalizmin kendini yeniden üretmesinin bir aracı veya başka bir deyişle devletin ideolojik aygıtıdır." Öcalan da ise hukuk, "kapitalizmin bütün meşruiyetini dayandırdığı araç, … Burjuvazinin elindeki en büyük silah ve ulus-devlet tanrısının ayetleri…" olarak tarif eder. Özetle her üç tanımlama ve yaklaşım da hukuk kurumunun sınıfsal karakterine ve egemen olan ile ilişkisine odaklanır.Sınıflı toplumda aldığı hal bir yana, ulus-devletçilik Avrupa'nın bütün ülkelerinde eş zamanlı ve aynı ekonomik/politik zeminde ortaya çıkmadığı için her ülkede özgün politik sonuçlar yaratmıştır. Örneğin Almanya ve Türkiye, ulus-devlet inşasında geriden gelen -geç uluslaşmış- ülkeler olarak ulus-devlet modelleri içerisinde çok önemli farklılıklar gösterirler. Dolayısıyla bu ve benzeri devletlerde hukuk ve adalete yaklaşım da farklı olmuş; hukuk, devletin ve tek ulusun menfaatleri noktasında kolayca araçsallaştırılıp muhalif kesimlerin tasfiyesinde ve yok edilmesinde de kullanılabilmiştir.

Fransız devrimi ile başat devlet modeli olarak ortaya çıkan ulus-devlet Avrupa'nın ve dünyanın diğer coğrafyalarına emperyalist modern müdahaleler ve burjuvazinin ihtiyaçları doğrultusunda farklı tarihlerde egemen olarak feodal/imparatorluklar dünyasının sonunu getirmiştir. 18. ve 19. yüzyıl Avrupası, Fransız devriminde öne çıkan "eşitlik, özgürlük, kardeşlik/dayanışma" sloganlarının etrafında ulusal burjuvazinin ihtiyaçları doğrultusunda feodal düzen tasfiye edilirken, güçlü merkezi iktidarların oluşumuna doğru yol almıştır. Bu aynı zamanda hegemonya savaşında birçok emperyalist kutbun oluşması anlamına gelmektedir. Kadim imparatorluklar yaratan Almanya, İtalya ve Türkiye bu uluslaşma sürecinde Avrupalı diğer devletlerin gerisinde kalmış, refleksif olarak merkezileşme ve devlet eliyle uluslaşma sürecini yürüterek hegemonya savaşında farkı kapatmaya çalışmışlardır.

Başka bir ifadeyle merkezi hükümetin tesisinin geciktiği Almanya'da burjuva sınıfının güçlenmesinin gecikmesi, burjuvazinin kendine özgü isteklerini yeterince dile getirememesine, Alman ulusçuluğunun demokratik temellere dayanmamasına yol açmıştır. "Alman ulusçuluğu, Batı Avrupa ulusçuluğu gibi millete dayanan; ancak onu aşan bir toplumsal değere erişen

bir devlet öğesine dayanmıştır."[1] Alman ulusçuluğu ile benzer süreçlerden geçen Türk ulusçuluğu da devlet eliyle yürütüldüğü için hiçbir zaman demokratik bir temele dayanmamıştır. "1871 yılında ülke sınırları içinde ekonomik ve kültürel değerler üreten ve kendi hinterlandını etkileyen birçok merkezi aynı çatı altında birleştirmeyi başaran Almanya, merkeziyetçi bir devlet olarak şekillenmişti."[2] "Prusya Kralının aynı zamanda Alman İmparatoru, Başbakanının da Alman Başbakanı (Şansölyesi) olduğu"[3] bu devlet; bir yığın krallık, prenslik ve şehirlerde yaşayan, çoğunluğu kasabalı olan bir milletin birleşmesiyle oluşmuştur. Fransa ve diğer Avrupalı ülkelerin aksine Almanya parlamentarizmden kaçınmış, merkezi bir imparator etrafında Alman ulus-devletinin inşası sağlanmıştır. Bismark yönetimi altında bir araya gelen çeşitli Alman unsurlar, siyasal birliği devlet etrafında örmüşlerdir.

İmparatorluktan Ulus-Devlete Dönüşüm Serüveni

Osmanlı devletinde de aynı süreç işlemiş Osmanlı aydınları önce Osmanlıcılık fikriyle imparatorluğu bir arada tutma ve Padişahın bir takım yetkilerini sınırlandırma girişimi sonucu temelde devleti kurtarma güdüsüyle hareket etmişlerdir. Ancak Osmanlı topraklarında bulunan özellikle Müslüman olmayan halkların içinde yaygınlaşan milliyetçi cereyanları bu fikir durdurmaya yetmemiştir. Özelikle Balkan Savaşlarından sonra Osmanlıcılık fikri, Osmanlı münevverlerinin arasında İslamcılık fikri etrafında ümmetin halifesinin merkezinde olduğu bir devleti kurtarma ve İslam milleti inşa etme düşüncesi olarak ön plana çıkmıştır. Ancak bu düşünce, özellikle Arnavut ve Arap milliyetçi akımlarının etkisi ve İttihat ve Terakki partisinde bulunan yeni genç Türkçü subaylar ve bürokratların etkisiyle zamanla katı Türk milliyetçisi bir söyleme/eyleme geçme hali almıştır.

Türk ulus-devletinin oluşumu yukarıda belirtildiği gibi Alman ulus-devletinin oluşumuyla paralel ilerlemiş, devlet aygıtı etrafında tüm kurumlar yeniden merkezi olarak dizayn edilmiştir. "Modern Türkiye, Osmanlı'nın "millileşerek", yani siyasi anlamda Türkiyelileşerek yeniden ortaya çıkışıyla devamlılığını sağlamıştır."[4] "Müslümanlar da böylece 19. Yüzyılın sonuna doğru gerçekleştirilen reformlar yoluyla, Müslüman kimliklerini bir Osmanlı-Müslüman siyasi kimliği haline dönüştürdüler. Bu gelişme, devlet mekanizmasının, yani siyasi karar verme salahiyetinin açıkça Müslümanların elinde toplanmasıyla sonuçlandı. Devlet, tebaayı eşit olarak bütünleştirme hedefini gerçekleştirememiş, tam tersine eski tarafsızlığını kaybederek Müslümanlarla özdeşleşmeye başlamış; fakat aynı zamanda Müslümanların üzerinde mutlakiyetçi bir hâkimiyet kurmuş oldu."[5]

Daha önce tüm meşruiyetini dinden alan Türk devleti/padişahı, zamanla meşruiyetin kaynağını hukuksal metinlere dayandırmaya başladı. Ancak burada oluşan hukuksal/anayasal metinler devleti kurtarma ülküsü ile hareket eden Osmanlı aydınları ile Osmanlı padişahının birçok defa uzlaşması ile oluşan 'lütuf metinleridir'. Osmanlı'nın ilk anayasal metinlerinden biri olan Sened-i İttifak, büyük arazi sahiplerinin/ayanların iktidara getirdiği II. Mahmut tarafından idare ettikleri arazinin mülkiyetinin kendilerine verilmesini sağlamıştır. Ziya Gökalp söz konusu metni Türk demokrasisinin önünü açan metin olarak kabul etmektedir. Tanzimat ve Islahat fermanlarıyla tebaanın yerini vatandaşlık almıştır. Ancak bu vatandaşlıkta siyasi kimlik olarak Müslümanlık ön plana çıkmıştır. Yine 1839 tarihli Tanzimat fermanıyla birlikte halk kendini yönetecek eliti kısmen seçmeye başlamış ve böylece padişahın yanında çoğunluğunu küçük burjuva aydınların oluşturduğu Meclis-i Mebusan ilk temsili demokrasi kurumu olarak ortaya çıkmıştır. Modern ulus-devlet, merkezi devlet aracılığıyla oluşturulurken hukuk ve hukuk kurumları da aynı amaçlar çerçevesinde yeni oluşan ulus-devletin ihtiyaçlarını karşılamak için yeniden dizayn edilmeye başlanmıştır. Kazaskerler aracılığıyla kadılar eliyle adaleti sağlamak Padişahın görevi iken yeni gelişen kurumsallaşma ile birlikte merkezi devlet teşkilatının içinde 1868 yılında Şurâ-yı Devlet (Danıştay) ve

---

1 Oran, 1997: 58-59

2 Reissert and Schaefer, 1985: 104, aktaran; Tuncer, 2012: 795

3 Çam, 2000: 278

4 Kemal Karpat Türk Demokrasi Tarihi s.16

5 Kemal Karpat Türk Demokrasi Tarihi s. 37/38

Divân-ı Ahkâm-ı Adliye (Yargıtay) kurulmuştur. Yine Tanzimat Fermanından sonra Fransız Ceza Kanunu iktibas edilmiş, 1926 yılına kadar bu kanun uygulanmıştır.

Osmanlı devletinin anlatısı, söylemi ve meşruluk mekanizması dindi. Kapitalist modernizmin meşruluk mekanizması ve dolayısıyla anlatısı ve söylemi, hukuk ve adalet olmuştur. Kemalist yönetimin oluşmasıyla birlikte görece demokratik ve dönemin ihtiyaçlarına binaen hazırlanan 1921 Anayasası, 1924'te ilga edilerek tek ulusçu devlet yapılanmasının inşası başlamıştır. Bu dönemde hızlı bir şekilde yapılan iktibaslar ile kıta Avrupa'sının birçok kanunu kabul edilerek yeni oluşan ulus-devletin yasal çerçevesi oluşturulmuş, bununla birlikte devlet eliyle bir burjuvazi inşası da başlamıştır.

Türk Ulus-Devleti ve Adalet

Birinci Dünya savaşının mağlupları olan Alman ve Türk ulus-devletleri, oluşumunu bu yaşanan mağlubiyetin etkisindeki seçkinler eliyle yürütürken, devlet destekli kapitalizmin oluşumu için çalışmışlardır. Almanya'da ve Türkiye'de bürokraside görev alan ve almak isteyen yetişmiş profesyoneller geri kalmışlığın sorumluluğunu azınlıklara vererek katı bir milliyetçi kuşağın oluşmasını sağlamışlardır. Bu açıdan Türk ve Alman modernleşmesi bazı farklılıkları olmakla birlikte benzer paralelliklerde ilerleyerek tekçi otoriter rejimler oluşturmuşlardır. 3. Reich Almanya'sı ile M. Kemal Türkiye'si, modern pozitivist hukuk normlarını vatandaşlarına uygularken aynı zamanda Alman/Türk ulus tekliğinin dışında kalan muhalifleri ve Yahudileri/Kürtleri hukuk dışı vatandaşlar olarak kabul edip onlara "düşman hukuku" uygulamaya başlamışlardır. Bu devam edegelen gelenek içerisinde hukuk neredeyse devletle yan yana, bilinç biçimlerinden bir tanesi olarak konumlanmıştır. Devlet, hukuk, ahlak, siyaset, din, bilim vs. bunların hepsi birer bilinç biçimi ve ekonomik ilişkilerin temelde yer aldığı bu süreçte bunun birer yansıması olarak değişip dönüşmüşlerdir.

Kapitalist modernite, hukuku bir meşruiyet zemini olarak kullanırken demokrasiyi de çoğu zaman seçilmiş/seçkin temsilciler aracılığıyla yürütülen bir yönetim mekanizması olarak görmüş; ulusal meclisler, egemen ulus ile egemen sınıfın hizmetinde çalışmaya başlamışlardır. Türk ulus-devletinin ilk temsili demokrasi deneyimi olan Meclis-i Mebusan darbeler ve karşı darbe süreçleri yaşayarak neticede İttihat ve Terakki fırkasının tam egemenliğine girmiş, İttihat ve Terakki etrafında oluşan özünde devleti kurtarmayı amaçlayan ama tüm farklılıkları Türklük/Müslümanlık potasında eriten ideolojik düşüncenin taşıyıcısı olmuştur.Türk ulus-devletinin ilk Meclisi, 1. Dünya Savaşı sonunda oluşturulurken çeşitli kongreler aracılığıyla Türkiye'nin tüm renklerinin yansıdığı bir Meclis olmuştur. Bu Meclis, tüm anayasa hukukçularının en demokratik anayasa olduğu konusunda uzlaştıkları 1921 Anayasasını oluşturmuştur. Birinci Meclisin tutanakları incelendiğinde Türkiye toplumunun tüm kesimlerinin yeni oluşacak devlete dair fikirlerinin açıkça ifade edildiği ve çok canlı tartışmaların olduğu bir platform olduğu açıkça görülmektedir. Bu Meclis içinde daha sonra CHF/CHP olacak ve birinci grup olarak adlandırılacak olanlar, 1923 yılına gelindiğinde ikinci grubu tasfiye ederek Mecliste ve yönetimde hegemonik bir güç haline gelmişlerdir. Birinci Meclisle eş zamanlı olarak Meclisin egemenliğini sağlamak ve savaş kaçaklarını yargılamak için İstiklal Mahkemeleri oluşturulmuş, bu mahkemeler eliyle "Meclisin gücü" halka kabul ettirilmiştir.Birinci Meclisin tasfiyesinden sonra yeni rejimin inşasına başlanmış, modern, laik, Türkçü olarak tarif edilen rejim, bunun dışında kalan tüm kesimlere çıkarılan Takrir-i Sükûn kanunuyla adeta savaş açmıştır. Yaklaşık iki yıl süren Takrir-i Sükûn dönemi, Türkiye tarihinde, yeni rejim karşıtlarının, hilafet yanlılarının, muhalif basın organlarının, siyasi muhaliflerin ve tehlikeli görülen veya ilerde tehlikeli olabilecek herkesin değişik suçlamalarla yargılanarak susturulduğu bir şiddet dönemi olmuştur. Bu dönemdeki tasfiye politikalarının araçları, başta Ankara ve Şark İstiklal Mahkemeleri olmak üzere İstiklal Mahkemeleriydi.

Şeyh Sait isyanından sonra çıkarılan Takrir-i Sükûn kanunu Türk ulus-devletinin Kürdistan'a ilk "hukuk seferi" olarak adlandırılabilir. Bu kanun ile oluşturulan Şark İstiklal Mahkemesinin kararları, Ankara İstiklal Mahkemelerinden farklı olarak Meclisin onayı olmadan derhal infaz edilen kararlar olmuştur. 28 Haziran 1925 tarihinde Şeyh Sait ve arkadaşlarına

verilen idam cezası, herhangi bir üst mahkeme ve Meclis onayı olmadan ertesi gün (29 Haziran) infaz edilmiştir. Yine bu yargılamalarda Şeyh Eyüp'ün Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasını beğendiğini belirten beyanı üzerine Mecliste ikinci grup olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının Kürdistan'daki şubelerinin kapatılmasına karar verilmiştir. Ayrıca İzmir suikastı olarak bilinen olaydan dolayı Mecliste ve Meclis dışında bulunan tüm Kemalist rejim muhaliflerine dönük tutuklama ve idam kararlarını Ankara İstiklal Mahkemesi hiçbir hukuk kuralı tanımadan vermiştir. Burada yargılanan milletvekilleri dokunulmazlığı kaldırılmadan tutuklanmıştır.

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte modern/pozitivist hukuk normlarını ve kurumlarını iktibas eden Kemalist rejim bir taraftan modern ulus-devleti inşa ederken -kendi deyimleriyle Türk milletini tebaadan yurttaşa yükseltirken- "Türklük Sözleşmesinin" dışında kalan tüm kesimleri aynı zamanda hukukun dışında kabul ederek İstiklal Mahkemelerinin eliyle göstermelik yargılamalarla tedip etmiştir. İstiklal Mahkemeleri her ne kadar süreli mahkemeler olarak görünse de "normal vatandaşlar" dışındaki kesimlere karşı İstiklal Mahkemesi hukuku, Cumhuriyet tarihi boyunca uygulanmaya devam etmiştir. Türk ulus-devleti oluşturulurken kurulan Meclis, 1923 yılından sonra tek parti denetimine girmiş ve tamamen yeni rejimin inşası için çalışan bir aparat haline getirilmiştir. Tek partili dönemde kapatılan Terakkiperver ve Serbest Fırkalardan sonra Anayasa Mahkemesi kararıyla 30 siyasi parti "bölücülük, komünizm ve irtica" gerekçeleriyle kapatılmıştır. Mahkemeler, Türk temsili demokrasisini resmi ideolojinin çerçevesi içinde tutmak amacıyla iktidarlar tarafından açıkça araç olarak kullanılmıştır.

Bu icraatlar üzerinden inşa edilen ulus-devlet, doğası gereği demokrasiye kapalıdır. Ulus-devlet ne evrensel ne de yerel bir gerçekliği ifade eder; tersine evrenselin ve yerelin inkârı anlamına gelir. Bu inkâr Alman ve Türk deneyimlerinde en kaba halini almıştır. 1933 yılında Almanya'daki Parlamento yangınının görece demokrasiyi tasfiye için Hitler tarafından kullanılması gibi Türk temsili demokrasisi de sürekli kesintilere uğradığı darbeler sürecinden sonra AKP/MHP iktidarı tarafından kolayca tasfiye edilecek bir hale gelmiştir. AKP/MHP iktidarı tıpkı 1923 sonrası Kemalist rejim tarafından oluşturulan İstiklal Mahkemelerinin eliyle yapılan tasfiyenin benzeri gibi yine hukuk ve adalet kavramları ve kurumlarını araç olarak kullanmaktadır. Yine 1923 tasfiyesinde olduğu gibi Kürt mahallesinde girilen hukuk dışı tünelin sonu, mevcut iktidarın tüm muhaliflerini tasfiyesiyle bitirilmek istenecektir. Bu karanlık tünel, Almanya demokrasisinin karşılaştığı tünelin bir benzeri olduğunu artık toplumun tüm kesimlerine hissettirmektedir. Ve bu çıkmaz, kapitalist modernitenin araçlarıyla aşılabilecek bir çıkmaz değildir. Çünkü ulus-devlet hegemonyasının yarattığı bu çıkmaz, tamamen sistemin kendi içsel sorunlarından kaynaklanmaktadır. Modernite çağının sorunlarının ana kaynağı, iktidar ve devletle ulusu buluşturmaktır. Bu çağın sorunlarını diktatörlükler ve hanedan devletlerinden kaynaklanan sorunlarla karşılaştırdığımızda, modernite çağında sorunların devlet ulusundan kaynaklandığını ve bu durumun ikisi arasındaki en büyük farkı oluşturduğunu görürüz. Bugünlerde Türk temsili demokrasisinin kendi sonunu getirmesi de ulusun "Reis'ine" giden yol olmuştur. Bu süreci tersine çevirmenin yegane yolu, devleti ulusunun üzerinde inşa eden Türk ulus-devletinin karşısına demokratik ulus paradigmasını bir çözüm alternatifi olarak koymaktır. Çünkü ulus-devlet, sınıflı tarih boyunca hukuki düzenlemeleri en çok geliştiren devlet biçimidir. Bunun nedeni toplumun her şeyine karışması, özellikle ahlaki ve politik toplumu tasfiye etmeye çalışmasıdır. Ahlaki-politik toplum en az hukuka başvuran toplumdur. Dolayısıyla toplumu demokratik ulus çerçevesinde örgütlediğimiz takdirde toplum kendi özünde bulunan ahlaki politik doğal normlar ile ne ulus-devlete ne de onun bir aracı ve üst-yapı kurumu olan hukuka ihtiyaç duyulmayacaktır. Yanısıra temsili demokrasi, demokratik bir topluma dayanırsa her türlü egemen baskıya karşı da bağışıklık kazanacaktır.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Toplumcu Demokrasi

Kenan Avcı

"Halklar tüm zulüm düzenlerini, en büyük düşmanlarını demokrasiyle vurmuşlardır. En refahlı dönemlerini demokrasileriyle yaratmışlardır. Amerikalıların demokrasileri olmasaydı, güneş batmayan İngiliz imparatorluğunu hizaya getiremezlerdi. İngilizlerin halk demokrasileri olmasaydı, azgın Narman Kral soyunu deviremez ve günümüzde bile örnek olan İngiliz demokratik sistemi yaratılamazdı. Fransızların büyük demo'su olmasaydı, büyük devrimleri ve cihana nam salan ve örnek olan cumhuriyet rejimleri kurulamazdı. Demek ki demokrasi en üretken rejim oluyor."[1]

Giriş

Kapitalist modernite sisteminin ayırt edici özelliği şeylerin doğasıyla oynamalı, nesne ve özneyi başkalaşıma uğratmasıdır. Böyle yapmazsa varlığını sürdüremez. Ontolojik olana bir dejenere olma halini ifade eden bu sistem, insan-doğa-evren bütünselliği içerisinde açığa çıkan bütün maddi ve manevi değerlerin özünden saptırılması koşuluyla ayakta kalabilmektedir. Bir "tüketim canavarı" kabilinden dokunduğu her şeyi adeta moloz yığınına dönüştüren devletçi sistemin son evladı konumundaki kapitalizmin el attığı ve neredeyse enkaz yığınına çevirmek üzere olduğu, temel sosyo-politik kavramlardan birisi de demokrasi kavramıdır.

Kapitalist modernite çağında içi boşaltılan ve içeriğinden soyutlanan şeylerin başında demokrasi nosyonunun geliyor olması, boşuna değildir. Demokrasi kavramı adeta çağın doğması ve yağması haline getirilmiştir. Ağzını açan her siyasetçinin dudaklarından dökülen ilk cümleler demokrasi odaklı olmakta, herkes demokrasi edalarıyla kürsülerde arz-ı endam etmektedir. Andrew Heywood'un da belirttiği gibi ; "Demokrasi kavramı 19.Yüzyıla kadar bir tür ayak takımı hissini veren kötüleyici imalara sahip olmayı sürdürdü. Buna rağmen, şimdi hepimizin demokrat olduğuna ilişkin bir algı bulunmaktadır. Liberaller muhafazakarlarlar, sosyalistler, komünistler, anarşistler ve hatta faşistler demokrasinin erdemlerini yere-göğe sığdırama ve kendi demokratik sicillerini ispatlama eğilimindedir."[2] Peki bunun nedeni nedir? Antik Yunan deneyiminden sonra yıldızı sönen ve tahtını otokratik veya monarşik yönetimlere bırakmak zorunda kalan demokrasi rejiminin, 18.yüzyıldan sonra tekrardan keşfedilmesinin altında yatan neden nedir? Tam 2500 yıl insanlığı monarşinin demir yumruğuyla yöneten egemenler, ne oldu da tekrardan demokrasiyi hatırladılar? Bu rücu edişin asıl nedeni, kuşkusuz, yaşanan meşruiyet krizidir. Devletli tarih boyunca iktidar icra eden güçler, tatbik ettikleri otoritelerine hep meşru bir dayanak bulmak zorunda kalmışlardır. İşte devlete hiçbir demokrasi tasarımı , bu meşruiyet arayışının sonucu olarak yaşam alanı kazanmıştır. Bu açıdan egemenlerin demokrasi algısı, devletin ayıplarını örten incir yaprağı misalidir. Halkların eşitlik, özgürlük ve adalet mücadeleleri egemenleri zorladıkça, iktidar modellemelerinde yeni arayışlara gidilmiş, özgürlük ve eşitlik taleplerini devletin

1. Abdullah Öcalan; Bir Halkı Savunmak, Syf.123

2 Siyaset, Syf.49

potasında eritecek formülasyonlar geliştirilmeye çalışılmıştır. Zaten bu yüzdendir ki, Platon'dan Sorel'e kadar 2500 yıllık düşünce tarihinde demokrasiyle ilgili üretilmeyen tüm fikirler, devlet yapılanmasının kuşatıcı sınırları arasında hapsedilmiştir.

Antik Yunan'ın Ölü Doğmuş Çocuğu: Demokrasi

Demokrasi kavramını bilinen anlamıyla ilk kullanan bir Yunanlı tarihçi Heredot olmuştur. M.Ö 5.Yüzyılda kaleme aldığı Tarih adlı yapıtında demokrasi terimini "halkın iktidar"ı biçiminde tanımlamıştır. Terimin özel içeriğinden uzaklaşma süreci de zaten bu noktadan itibaren başlamaktadır . Çünkü "halk" ve "iktidar" olguları karşıt düzlemlerde varlık gösteren yapılardır; aralarında uzlaşmaz çelişkiler mevcuttur. Bu iki yapıyı aynı düzleme sokmak eşyanın tabiatına aykırıdır. Dolayısıyla Antik Yunan demokrasisinin ölü doğmuş bir çocuk olduğunu söylemek, abartı sayılmamalıdır. Zaten tarihsel deneyimler bu iki yapının, yani halk ve iktidar entitelerinin bir arada yaşayamayacağını defaatle kanıtlamış bulunmaktadır; çünkü demos(halk) ayrı, krotos(iktidar) ayrı kategorilerdir. Birinin yaşayabilmesi, diğerinin zayıflatılması veya sönümlendirilmesi koşuluna bağlıdır. Temel tespiti ve tanımı bu kısır döngüden çıkarmadıkça, gerçek anlamda halkçı-toplumcu bir yönetişim modelini oluşturmak gerçekçi ve sürdürülebilir bir çaba olmayacaktır.

Antik Yunan demokrasisi bu açıdan halkı bütünsel anlamda söz, karar ve irade sahibi yapmamakta, gücü tekrar belli bir elit tabakanın elinde yoğunlaştırmakta, halkların Sümerler döneminden başlayan sömürücü devlet düzenine karşı isyanlarını ve özgürlük taleplerini yumuşatmaktadır. Kuşkusuz egemenleri bu yöne iten ve demokrasi retoriğine mecbur bırakan tetikleyici unsur, yine halkların kesintisiz mücadelesidir; ancak açığa çıkan şey eşitlik, özgürlük ve adalet taleplerini karşılamamıştır. Abdullah Öcalan'ın da altını çizdiği gibi, "Atina demokrasisi köleliği aşamadığı için tam demokrasi sayılmaz" (...) Çünkü kadınları, yabancıları (dönemin mültecileri) ve köleleri kapsama alanın dışında tutmaktadır. Ki bu, toplumun üçte ikisinden çok bir kitleye tekabül etmektedir. Köleler bütün angarya işlerini yaparken, kadınlar arkalarını toplarken Antik Yunan'ın "yurttaş" sıfatını kazanmış üst ve orta sınıf mensubiyeti bulunan erkekleri, politik süreçlere daha aktif katılmış ve bunun adına da "demokrasi" demişlerdir.

Antik Yunan demokrasinin kurumlaşma süreci M.Ö 5.Yüzyılda başlamıştır. Fakat bunun nüvelenme süreci 7.Yüzyıl'a kadar uzanmaktadır. M.Ö. 632'de Keylon isimli bir soylunun alt sınıfları hareketlendirip Genos'lara karşı ayaklandırması, Antik Yunan demokrasisinin çıkış noktası sayılabilir. Dönemin egemenleri Genos'lardır. Alea ve Dar soylularının temsilcilerinden oluşan "400'ler Meclisi" en yüksek söz ve karar sahibidir. 8 (sekiz) soylu ailenin oluşturdukları bu argama " Genosların Yönetimi" denilmektedir. Akaların M.Ö.2000'lerde, Darların M.Ö. 1200'lerde Mezopotamya'dan Ege Yarım Adası'na geçen uygarlık taşıyıcısı kavimler olmaları dikkat çekici bir ayrıntıdır. Akalar gelmeden önce, Avrupa'nın otokton sakinlerine "Hellos Köy" düzeninde yaşayan "Pelasgoslar" denilmekteydi.

Antik Yunan demokrasisinin bilinen anlamda çerçevesini oluşturan kişi, Kleisthenes olmuştur

---

Tunç silahlar kullanan Akaların Pelasgosları egemenlik altına alıp "Mykane" uygarlığını kurdukları bilinmektedir. Bu, Mezopotamya'daki devlet zihniyetinin Avrupa'ya taşınma sürecini ifade ediyor. Yine demirden silahlar kullanan Darların da Ege kıyılarında kent devletleri dönemini başlattıkları net olarak tespit edilmektedir. İşte demokrasi ve adalet talepli ilk halk isyanı, bu iki uygarlık taşıyıcısı istilacı güçlerin ardıllarına karşı gerçekleştirilmiştir. Alt ve üst sınıflar arasındaki uçurumun derinleşmesi, Antik Yunan halklarından Genoslara karşı büyük bir öfkenin birikmesine yol açmıştır. En nihayetinde M.Ö 632'de harekete ve isyana dönüşen bu öfke, belki de tarihin ilk sınıfsal isyanlarının başında gelmektedir. Ayaklanma sınıfsal, öncüsüz ve örgütsüzdür.

Ayaklanmayı ateşleyen Kylon adlı soylunun tek amacı halkın rahatsızlıklarını örgütlemek suretiyle kendisini Tiran yapmaktır. Dolayısıyla bu isyan halklar adına önemli kazanımların yolunu açmış ve demokrasi sürecini başlatmışsa da, halkların özgürlük, eşitlik, adalet talepleri realize edilmemiştir.

Genosların Kylon isyanına verdikleri ilk cevap, M.Ö.620'te çıkardıkları "Drakon Yasaları" olmuştur. Bu yasalar çok sert tedbirler alarak, tehlikeli boyutlara ulaşan halk isyanını şiddet yoluyla bastırmayı amaçlamaktadır. Bu temelde başta Kylon olmak üzere binlerce isyancı katledilmiştir. Bu sert önlemlerin gerilimi azaltmadığı ve isyan dalgaların bloke edilmediği görülünce de, ani bir yöntem değişikliğiyle " solon reformları" denilen yumuşak güç tedbirleri devreye sokulmuştur. Solon denilen kişinin profili devletli düzenin dengesini iyi anlamak açısından dikkat çekicidir. Kendisi alt sınıflardan gelen ama deniz ticaretinde zenginleşmiş bir tüccardır. Yani orta sınıf kimliğiyle işlevsel bir denge unsurudur; her sınıfa yakın duran ama hiçbir sınıfa ait olmayan orta yol çizgisini temsil etmektedir. Genosların Solon'u iktidara getirip onun eliyle reformları devreye sokmaları, devletli demokrasi anlayışında orta sınıfın vazgeçilmez olan stratejik misyonuna işaret etmektedir. Genoslarla poryorlar arasındaki yıkıcı sınıf çatışması nihayi devrime doğru giderken, orta sınıfın alanı genişletilerek egemenlere nefes aldırılmış, iktidarcı devlet çizgisinin ömrü uzatılmıştır. İşte devletçi demokrasi denilen şeyin özü budur. Demokrasinin ilk somut kazanımı olan Solon reformlarının içeriğinde de bir gerçeklik net olarak anlaşılmaktadır. Borç köleliğinin kaldırılması, toprak reformu, vergilerin düşürülmesi, ve isyancıların bağışlanması gibi reformların ve uygulamaların hiçbirisi halkı iradi anlamda yönetim gücü haline getirmemiş, belki kısmi rahatlamaya yol açarak, adaletsiz devletli iktidar düzeninin sürmesine katkı sunmuştur.

Antik Yunan demokrasisinin bilinen anlamda çerçevesini oluşturan kişi, Kleisthenes olmuştur. M.Ö.507'de yaptığı radikal ölçekli düzenlemelerle Genosların gücünü iyice sınırlandırmış. Sekiz soylu ailenin oluşturduğu " 400'ler meclisi" ni lağv etmiş, onun yerine demos'a(halka) dayalı "500'ler meclisi" ni oluşturmuştur. Sekiz aileden gelen 50'şer temsilcinin yerine, 10 farklı bölgeden gelen 50'şer temsilcinin söz, karar ve irade sahibi olması veya kılınması kuşkusuz ileri bir adımdır. Ve fakat bu temsilciler köleleri, kadınları, yabancıları (göçmenler) temsil etmediğinden gerçek anlamda toplumcu demokrasi sayılmamaktadır. Çanak-çömlek mahkemesi, Agora demokrasisi gibi uygulamalar da gene Kleisthenes döneminde demokrasi doğrultusunda atılmış önemli adımlar olmaktadır.

Antik Yunan demokrasisinin tartışmasız en ateşli savunucusu, uygulayıcısı ve kahramanı Perikles olmuştur. Kleithenes'in çerçevesini çizdiği ve Atina'da uygulamaya soktuğu Antik demokrasiyi kurumsallaştıran ve tüm Ege Yarımadasına yayan kişi, Perikles olmuştur. En büyük amacı, Attika-Dellos Deniz birliği'ni kurarak, bir tür konfederal sistemle tüm Yunan şehir devletlerini demokrasi ekseninde birleştirmektir. M.Ö.490'da Pers'in Yunanistan'a saldırması Perikles'in işini kolaylaştırmış ve tüm Yunan şehir devletlerinin kendisinin öncülüğünde demokrasi eksenine girmesini sağlamışsa da, Persler geri püskürtüldükten sonra, Spartalıların öncülük ettiği kimi şehir devletleri Attika-Dellos Deniz Birliği'nden çıkmış, tekrardan Otokrasi eksenine girmiştir. 30 yıl sürecek olan Pelopenesos Savaşlarına yol açan bu politik yarılma, Perikles'in ütopyalarını boşa çıkararak demokrasi sürecini kesintiye uğratmıştır. Pelopenesos Savaşlarından sonra tarihin tozlu raflarında kaderine terk edilen demokrasinin, 18. Yüzyıla kadar, yaklaşık olarak 2500 yıl belleklerden uzak bir köşede tutulduğunu söylemek mümkündür.

Devletçi Demokrasinin İkinci Perdesi: Temsili Demokrasi

Perikles'ten yüzyıllar sonra demokrasinin esamesi bile okunmadı; otoritenin kaynakları eskiden olduğu gibi yine teosa veya genosa dayandırılmaya başlandı. Kuşkusuz insanlık açısından bu bir gerilemeydi. Devletleşme sürecinden önce gerçek anlamda demokrasiyi yaşayan özgür toplumsallık, tahakkümcü iktidar güçlerine karşı direnerek

toplumsal yönetimde, çok dolaylı da olsa demokrasi tartışmalarını gündemleştirmeyi başarmıştı. Antik Yunan deneyiminin önemi buradan ileri gelmektedir. Tanrı-kralların ilahi güce (teas). Kralların soya (genos) dayandırdıkları otoritenin tek kaynağının halkın gücü (demos) olduğu gerçeğinin görülmüş olması, bu açıdan önem taşımaktadır. Fakat egemen güç odakları, çok dolaylı ve cüzi miktarlarda bile olsa, demokrasinin geçerlilik kazandığı durumlarda, tüm güç ve otoritelerini yitireceklerini gördükleri anda, demokrasi sürecini şiddetle kesintiye uğratmış, teosun veya genosun sunduğu tartışmasız iktidar nimetlerine geri dönmüşlerdir. Zorda kalınan dönemlerde demokrasinin sunduğu meşruiyet ve kolektivizm olanaklarından yararlanılmış, tehlikeli eşikler aşıldıktan sonra aslında rücu edilip, tahakkümün gerçek edasıyla iktidar koltuğuna oturulmuştur.

Mülkiyet hakları ve serbest piyasa konuları gibi yasal kuşatmalarla sosyo-ekonomik eşitsizlik süreklileştirilmiştir

18.Yüzyıldan sonra yeniden keşfedilen ve tedavüle sokulan temsili demokrasinin çarpıcı serüveni de biraz böyledir. Antik Yunan'ın köleci sınıf demokrasisinden Batı Avrupa'nın temsili demokrasisine uzanan meşakkatli yolculuğun hikayesi uzundur. Bir makalenin çapını çok fazla detaylara girmeyecektir; fakat yaşanan şeyin, aynı oyunun ikinci perdesini andırdığını belirtmek önem taşıyor. İnsanlık adeta 2500 yıl dönüp dolaşıp aynı noktaya gelmiş gibidir. Tahakkümcü iktidar sapmasının otoriteyi götürüp teasta soyutlaması veya genoita tekelleştirmesi yaşanan bu kısır döngünün asıl nedeni olsa da, iktidar ve onun kurumlaşmış ifadesi olan devlet olguları aşılamadan, dejavu misali bu gel-gitler yaşanmaya devam edecektir.

Demokrasiyi tarihin tozlu sayfalarından indirip "temsili" sıfatı kazandırarak aristokrasiye karşı ideolojik bir silah olarak kullanan güç odağı, burjuvazi olmuştur. 18.Yüzyıla kadar Kadir-i mutlak güç merkezi aristokrasiydi. Toprağa dayalı statik ekonomiden beslenen bu iktidar odağı meşruiyetini tanrıdan, gücünü soydan, sürekliliğini monarşilerden almaktaydı. Fakat 15.Yüzyıldan itibaren batı Avrupa'da boy veren Rönesans ve Reformasyon hareketlerinin, keşifler ve icatlarla buluşması (Ana Kıtanın keşfi; pusula, matbaa, barutun icadı), yeni bir sınıfsal doğuşa ebelik etmiş, insanlığın yaşadığı zihniyet atımlarını burjuvazi, kendi iktidarına giden yolun yapıp, taşları olarak döşemiştir. Bu açıdan, insanlığın ulaştığı nihai politik ufuk olarak sunulan temsili demokrasinin, halkın iradesini manipüle eden burjuva sınıfının illüzyonik bir çarpıtması olduğunu tespit etmek büyük önem taşımaktadır. Elbette ki çarpık ve manipülatif formuyla bile olsa, egemenlerin tekrardan demokrasi eksenine girmeye zorlayan temel etmen, halkların özyönetime dayalı eşitlik, özgürlük ve adalet mücadeleleridir. Fakat ne yazık ki, binlerce yıla dayanan bu soylu direniş ve mücadele çizgisi, Batı Avrupa'nın " Burjuva Devrimleri" denilen geçiş (devlet ve iktidar içi sınıfsal geçiş) süreciyle ters yüz edilmekten ve zayıf düşürülmekten kurtulamamıştır. Toplumu kuşatan tahakkümcü eril zihniyet, adete kabuk ve yöntem değiştirerek (iktidar eksenini aristokrasiden burjuvaziye kaydırarak), yoluna devam etmiştir. Hollanda, Amerika, İngiliz ve Fransız burjuva devrimleri bu iktidar içi geçiş sürecinin az sancılı hareketleri olmaktadır. Felsefi anlamda İngiliz ampirizmi ve Fransız rasyonalizminden beslenen, ideolojik anlamda liberalizme dayanan ve politik anlamda ulus-devlet garabetini icat eden temsili demokrasi zihniyetinin en temel özelliği ve ayırt edici yanı, 4-5 yılda bir kurulan ve yöntemleriyle sonuçları her zaman tartışmalı olan seçim sandığıdır. Bu da son tahlilde en despotik monarşilerden daha bağnaz ve tutucu olduğunu ispatlayan ulus-devlet sisteminin yegane meşruiyet kaynağı misyonuyla işlevsellik kazanmaktadır. Onun dışında, liberal demokrasinin amentüsü sayılan Anayasal eşitlik, sosyal adalet, hukukun üstünlüğü, birey özgürlüğünün kutsallığı gibi taşıyıcı ayakları, çoktan anlam dumuruna uğramış, tatolojik bir retorikten ibaret hale getirilmiştir.

Abraham Linkon '88-65'te yayımladığı Gettusburg

Hitabesi isimli bildirgesinde demokrasiyi " halkın halk tarafından, halk için yönetimi" biçiminde tanımlamıştır. Yine 1777'de tarihte ilk defa "temsili demokrasi" kavramını kullanan ve modern anlamda cumhuriyetçi anayasacılığı tasarlayan Hamilton'da demokrasi için "insanların değil, yasaların imparatorluğu" demiş. Zaten sorun da tam olarak bu noktada türemektedir. Birilerinin birilerini birileri adına yönetmesi veya insan yapımı mekanik yasaların kutsanıp imparator ilan edilmesi, asla halkların eşitlik, özgürlük ve adalet taleplerini karşılayamaz ve beklenen toplumcu demokrasi talebine cevap oluşturamaz. Bu zihniyet, hukuki anlamda biçimsel bir eşitlik öngörüyor olsa da, sosyal ve ekonomik bakımdan tam ve mutlak bir tonda uygulanan eşitsizliğin temel sorumlusudur. Temsili liberal demokrasilerde genel oy ilkesi vardır. Ve her yurttaşın aynı, lafzen eşit sayılır. Yine tüm vatandaşların hukuk önünde eşit olduğu propaganda edilir. Fakat üretim, dolaşım ve tüketim ilişkilerinde çok acımasız bir eşitsizlik tesis edilmiştir. Mülkiyet hakları ve serbest piyasa konuları gibi yasal kuşatmalarla sosyo-ekonomik eşitsizlik süreklileştirilmiştir. Sadece bu durum bile, temsili demokrasinin yasaları neden bu kadar kutsadığını ve imparator payesiyle onurlandırdığını anlaşılır kılmaktadır. Liberal demokrasilerinde yasaları toplumsal yaşamı yönlendiren adil düzlemlerden ziyade, burjuvazinin sınıf çıkarlarını garanti altına alan taraflı dayatmalar olarak anlam kazanmaktadır. Bunun literatürdeki kavramsal karşılığı ise liberal demokrasilerin özünde burjuva diktatörlüğü olduğu yönündedir.

Toplumcu Demokrasinin Soy Damarları

Öcalan her zaman, tarihin akışına yön veren iki ana kaynaktan bahseder. Bunlardan ilki, erkeğin duygusal zekadan kopmuş, tahakkümcü doğasından ileri gelen ezenlerin devletli tarihidir. İkincisi de, kadının duygusal zeka yüklü eşitlikçi ve özgürlükçü doğasını ilham alan ezilenlerin direniş tarihidir. Demokrasi kavgasının özü, özeti budur. İkinci doğada yedi bin yıldır süregelen bu varoluşsal mücadele, yapı bozumuna uğrayan eril doğanın dişil doğaya durmaksızın saldırdığı gerçekliğinde cisimleşmektedir. Bu savaşın fitilinin mitolojik çağlarda ateşlendiğini bilmekteyiz. Tanrı ve tanrıçaların binlerce yıla yayılan çatışmaları; İnanna ile Enki'nin, Tiamat ile Marduk'un, İştar ile Gılgameş'in mücadelesi, demokrasi ve özgürlük savaşının en primitif versiyonlardır. Doğanın başat karakteri olan kadın, ikinci karakter konumundaki erkeğin başatlık kompleksiyle yaptığı sistematik saldırılara karşı direnmektedir. Kadın kendisini yoktan var edebildiği gibi, erkeği de kendi bedeninden yaratabilmiştir. Hem doğu mitolojisi hem de batı mitolojisi kadının bu başatlık rolünü teslim etmektedir. Erkek figürü analitik zeka kapasitesini geliştirip kaba fiziki gücünün farkına varana kadar, kadının öncülük ve önderlik rolü tartışma konusu olmamıştır.

Toplumcu demokrasinin zihniyet bağlamındaki ilke ve ölçüleri, aynı zamanda demokratik ulusun çerçevesini oluşturan bu insanlık değerleridir

---

Erkek kendi eril hakikatini inşa ettikten sonra tanrılar sahasında tahakküm kurma ve yeni bir düzen yaratma çabası içerisine girmiştir. İşte bu zihniyet sapması bütün eşitsizliklerin ve adaletsizliklerin müsebbibi olduğu gibi demokrasi kavgasının da sebebidir. Bu zihniyet sapmasının örgütlü güce dönüşüp kadının ve toplumun karşısına dikildiği zamanlardan şimdiye kadar kadın, hep tanrıçalar şahsında direnişçi pozisyonunu korumaktadır. Demokrasi kavgasının çıkış noktası bu oluyor. Bir tarafta dişil doğanın eşitlikçi, özgürlükçü ve adaletli toplum dokusu; bir tarafta eril doğanın tahakkümcü, köleci ve baskıcı toplum dokusu mevcuttur.

Bu noktada şunun da altını çizmek gerekiyor. Demokrasi kavramının filolojik bakımdan iktidar olgusuyla uyumlu ve özdeşik kılınmasının sakıncalarına dikkat çekilmişti. Kavram düşünsel

literatürde yerleşiklik kazandığı için demokrasi terimini verili biçimiyle kullanmak durumundayız; fakat kavrama yüklediğimiz anlamın tamamen devlet ve iktidar dışılığı barındırdığını ve toplumsal yönetime gönderme yaptığını vurgulamak, biçimsel bir çelişkinin izahı bakımından önem taşımaktadır.

Toplumcu demokrasinin gelip dayandığı tarihsel soy damarı, kadının doğasıyla yoğrulmuş özgürlükçü toplum zihniyetinin, kendi kendini yönetme kabiliyeti kazanmasından başka bir şey değildir. Öcalan, demokrasi (yerinden yönetim) zemininde realize olan ahlaki-politik ölçülerin özgürlüğün kendisi olduğunu özenle belirtmektedir. Bunun da en sarih biçimini klan toplumunda görmekteyiz. Bu, nicelik veya koşullarla ilgili bir durum olmayıp, zihniyet meselesidir! Klan toplumunu oluşturan insan toplulukları, sayıları az olduğu için değil, zihniyet kodlarını kadının ana tanrıça kültürüyle yapılandırdıkları için, toplumcu demokrasinin prototipi sayılmaktadırlar. Öcalan'ın da altını çizdiği gibi "insanlığın mevcut bilim seviyesi ve teknolojik gücü, kanlı devrimlere ihtiyaç duymadan, her soruna demokratik kriterlerle çözüm oluşturabileceğini göstermektedir. Bir anlamda demokrasinin tam uygulanabilmesi için gerekli olan bilim ve teknolojinin gelişim seviyesi ilk defa istenilen düzeyi yakalamıştır."[3] Klan toplumsallığının demokratik değeri soyut bir güzellemeden ibaret değildir. Çağdaş dünyada aradığınız demokratik değerlerin, en somut ve sade haliyle, klan toplumunda yaşandığı hususu ortaklaşılan bir hakikattir. Klan toplumsallığı her şeyden önce kadın özgürlükçü ve kadın önderliklidir; özel mülkiyeti tanımamaktadır, tamamen komünal ve kolektivisttir, yerinden yönetim ve doğrudan katılım ilkeleriyle hareket etmektedir. Ve en önemlisi de tahakküm ilişkilerini tümden reddetmektir. Toplumcu demokrasinin zihniyet bağlamındaki ilke ve ölçüleri, aynı zamanda demokratik ulusun çerçevesini oluşturan bu insanlık değerleridir.

İnşa etmeyi amaçladığımız toplumcu demokrasinin ikinci soy damarı, Mazdeik inanç sistemidir. Mazdeizm çoklukla M.S. 5. yüzyılda Rojhilat Kürdistan'ında yaşamış olan direniş önderi Mazda ile özdeşleştirilmektedir. Fakat onun çok daha öncesi mevcuttur. Mazdeizm, ideolojik-politik-felsefik bir direniş çizgisidir ve ana tanrıça direniş geleneğinin köleci çağdaki yansımasıdır. Zerdeşt, Mazda, Mani, Hurrem, Cawidan, Babek ve Ebu Müslüm-i Xorasani gibi toplumu demokrasinin tarihteki önder temsilcileri, Mazdeik inanç sistemi ve yaşam felsefesinin taşıyıcıları rolündedirler. Eşitlikçi ve özgürlükçü Ana Tanrıça kültürü Mazdeizm kanalıyla Zerdeşt'e ulaşmış ve oradan günümüze kadar uzanan bütün toplumsal direnişlerin doğrudan veya dolaylı olarak rotasını belirlemiştir. Köle isyanları, dinsel çıkışlar, peygambersel arayışlar, kavim göçleri, köylü ayaklanmaları, etnik-kültürel hareketler, işçi hareketleri ve hatta günümüzün bütün sistem dışı oluşumları, bu soy damarının taşıyıcılığıyla mümkün olmuştur. Bu açıdan demokratik/komünal toplumu yaşam özleminin kök hücresi kadın doğası, taşıyıcı gücü Mazdeik inanç/düşünce sistemi, güncel temsiliyeti Öcalanca dünya görüşü olmaktadır. Mazdeik inanç sisteminin Ana Tanrıça kadın kültürüyle kurduğu organik ilişkiyi, ekolün adına bakarak da anlamak mümkündür. "Maye-mard" kelimesi Kürtçenin Kirmanciki (Dimilki) lehçesinde (insanlığın en kadim dillerinden birisi!) "Ana" anlamına geliyor. Hint-Avrupa dil grubu denilen Aryenik dil gruplarının çoğunda "Mather", "Mama", "Maya", "Ma" gibi Ana anlamına gelen kelimelerin ortak noktası "Ma" kökünden türetilmiş olmalarıdır. Kirmanca'da "ma" kelimesi aynı zamanda "biz" anlamına gelmektedir. Çoğunluğu ifade eden "biz" ile, yaratıcılığı ifade eden "ana" kelimelerinin özdeş anlamlarda kullanılması gerçekten de çok çarpıcıdır. Bunun yanı sıra, "da" fiil köklü de Kirmanca'da "dayıne"** yani "vermek" veya "yaratmak" anlamına gelmektedir. Yani "ma" isim soylu zamiri ile "da" fiilinin kaynaştırma ünsüzü "z" harfiyle birleşerek "bizi yaratan ana" anlamına gelen ideolojik-politik çağrışımları bulunan bir kavram türetmiş olması ve bu kavramı toplumsal hafızada on binlerce yıl özgürlük mücadelelerinin sembolü olarak yaşatması, demokrasinin kimliği ve niteliğiyle ilgili öğretici dersler sunmaktadır. Dolayısıyla toplumun demokrasi mücadelesinin bağdaşık ve çizgisel üç

3 **Abdullah Öcalan; Sümer Rahip Devletinden Demokratik Cumhuriyete, Syf.135**

surecinden bahsetmek mümkündür. Bunlardan ilki Ana Tanrıça kültürü, ikincisi Mazdeik direniş çizgisi, üçüncüsü ise Öcalan'ın dünya görüşüdür. Üçüncüsünün, ilk ikisinin günceldeki sentezi ve temsiliyeti olduğunu anlamak mümkündür.

Toplumcu Demokrasinin Çağdaş Formasyonu

Her şeyin kendi kökleri üzerinden yeşerdiği gerçeğinden hareketle demokrasi kavramının da kendi tarihsel kökleriyle buluşturulması, toplumcu direniş çizgisinin üstesinden gelmesi gereken öncelikli görevlerinden birisidir. Kuşkusuz bu görevin çok ciddi zorlukları mevcuttur. Çünkü demokrasi kavramının kökleri tarihin derinliklerinde kalmış durumdadır. Daha da yakıcı olanı, demokrasi kavramı egemen iktidar güçlerinin üzerinde en çok oynadıkları ve manipülasyon yaptıkları alanların başında gelmektedir.

Demokrasi yaklaşımının temel özelliği, toplumu devletin tasallutundan kurtarmak ve beş bin yıllık kısır döngünün dışına çıkarmaktır

Kavramın devlet esaretinden kurtarılması ve tarihsel kökleriyle buluşturulması sanıldığı kadar kolay olmayacaktır. Bu yapıldıktan sonra ise, demokrasinin çağdaş ve güncel formülasyonunun oluşturulması ve toplumda yaygın bir demokrasi zihniyetinin yaratılması kaçınılmaz olarak gündeme gelecektir. Bunun için de etkili bir mücadeleye ve yetkinleştirilmiş, donanımlı bir kadro gücüne ihtiyaç olacaktır. Öcalan'ın dikkat çektiği gibi; “Demokrasi çok bilinçli ve yürekten, toplumun çıkarlarıyla bireylerin esenliğine aşık kişilere şiddetle ihtiyaç duyar. Partilerden çok toplumu canlı, dinamik tutan halkın demokrasi konusunda sürekli eğiten, uyanık olmaya teşkil eden demokratlar olmadan, sadece kurum ve ilkelerle demokrasi yürütülemez. Dinamik bir olgu olarak demokrasi sürekli sulamayı (eğitimi) isteyen bir bitki gibidir. Aşık evlatları tarafından beslenmezse kurur, yozlaşarak başka antidemokratik gelişmelere ait olabilir.”[4] Dolayısıyla her şeyden önce demokratik ulus zihniyetiyle donatılmış demokratik öncülüğün yaratılması gerekmektedir. Herhalde eksik kalan ve mücadeleyi geriye çeken en stratejik yetersizliğimiz bu olsa gerek. Maddiyatçı, aileci, bireyci, cinsiyetçi ve önemli oranda iktidarcı anlayış ve arayışlara sahip kişiliklerle toplumsal demokrasi mücadelesine girişmek, oyuna yenik başlamak ve oyundan hezimetle çıkmaktan başka bir sonuç doğurmayacaktır. Demokratik inşa sürecinde toplumsal alanda yaşadığımız yıkım ve hezimetlerin en temel nedeni budur. Demokratik mücadele öncülüğünün savaş öncülüğünden katbekat daha zor olduğunu, tartışmasız bir ideolojik netlik gerektirdiğini ve ortalıkta işsiz dolaşan alelade kişiliklerle yürütülemeyeceğini, yıkıcı deneyimler neticesinde görmüş bulunduk.

Özgürlükçü paradigmanın toplumcu demokrasi yaklaşımı, tüm çağların en ileri ölçekli demokrasi tasarımını sunmaktadır. Burada demokrasi yaklaşımının temel özelliği, toplumu devletin tasallutundan kurtarmak ve beş bin yıllık kısır döngünün dışına çıkarmaktır. Dolayısıyla Apocu paradigmanın demokrasi anlayışının ilk şartı devlet ve iktidar olgularını tümden reddetmek iken; ikinci şartı, yerinden yönetim ilkesini şerhsiz benimsemektedir. Yaklaşımın kuramsal çerçevesi çokça tartışılmakta, ana hatlarıyla iyi bilinmektedir.: “Demokratik Ulus” zihniyetiyle donanmış toplumun, kendisini “demokratik özerklik” idari modeliyle bedenleştirmesi ve bunun “demokratik konfederalizm” (senkronize edilmiş örgütlü özerk yapıların bir aradalığı) sistematiğiyle bir üst aşamaya taşınması, toplumcu demokrasi alternatifini inşa sürecini tarif etmektedir. Yani önce zihniyet, sonra beden, en sonunda sistem inşasından bahsedilmektedir. Bu inşa sürecinin ölçüleri, ilkeleri, boyutları ve yöntemleri tüm detaylarıyla belirlenmiş olmasına rağmen, inşa sürecinde bunca zorlayıcı sorunların oluşmasının anlaşılır gerekçeleri mevcuttur. İşte iktidarcı devlet yapısının her türlü saldırısı ve karşı hamleleri,

4 **Abdullah Öcalan; Bir Halkı Savunmak, Syf.125**

toplumun devletsizliğe hazır olmaması ve kısmen bundan korkması gibi faktörlerin altı çizilebilir. Fakat en önemli etken, toplumcu demokrasiyi tam özümsemiş ve kendisini bu noktada donatmış inşacı kadro gücünün nitel anlamda henüz açığa çıkmamış olmasıdır. Elbette bu oluşacaktır! Tarihin akışı bu yöne doğrudur. Paradigma temsiliyet gücü yüksek öncüsünü, toplum özgürlük düzeyi gelişkin hakikatini eninde sonunda açığa çıkaracaktır. Çünkü bu, evrensel oluşun doğasıyla ilgili vazgeçilmez bir arayıştır.

Sonuç

Özgürlükçü paradigmanın demokrasi anlayışını kavramsallaştırmak için çoğu zaman "radikal demokrasi" adlandırmasına başvurulmaktadır. Bu adlandırmanın dar ve yetersiz kaldığını önemle vurgulamak gerekiyor. Radikal demokrasi, 1968 kuşağının geliştirdiği ve sistem içi yöntemlerle tariflendirdiği bir demokrasi yaklaşımını esas almaktadır. Reel sosyalizmin totaliter-bürokratik, kapitalizmin liberal-bireyci zihniyetini eşit mesafeden reddeden radikal demokrasi yaklaşımı, rayından çıkmış kapitalist modernitenin, şiddete dayalı olmayan salt siyasal mücadele yöntemleriyle aşılacağını savunmaktadır. Başka bir deyişle, sistemin kendisini değil, uyguladığı iktidar yöntemlerini eleştiri konusu yapmaktadır. Bunu yaparken de iki kritik soruyu cevapsız bırakmaktadır. Doğrudanlığın nasıl uygulanacağı ve toplumsal savunmanın nasıl sağlanacağını belirtmemekte, bu bağlamda alternatif model arayışına kafa yormamaktadır. Doğrudan, katılımcı demokrasi talep etmiş, reel sosyalizmin "proletarya diktatörlüğünü" ve kapitalizmin "burjuva diktatörlüğü" nü reddetmişlerdir. Fakat bunların dışında toplumun nasıl örgütlendirilip eylemli kılınacağı, meşru savunmanın nasıl olacağı, üretim-tüketim ilişkilerini hangi zemine çekileceği, politikanın hangi esaslar üzerinden gelişeceği, diplomasinin sınırlarının ve ilkelerinin neler olacağı, toplumun altyapı ve üstyapı sorunlarının nasıl çözüleceği vb. gibi toplumsal yaşamın tüm alanlarına temas eden hayati konularla ilgili herhangi bir kelam etmemişlerdir. Özgürlükçü paradigmanın dört başı mamur toplumcu demokrasi anlayışını, dönemsel bir hareket kabilinden saman alevi misali yanıp sönen radikal demokrasi hareketiyle aynılaştırmamak büyük önem taşımaktadır.

"Radikallik", toplumcu demokrasi anlayışının karakteristik özelliklerinden sadece bir tanesidir. Toplumcu demokrasi anlayışı sadece radikal değil; aynı zamanda katılımcıdır, derindir, yerindencidir, kapsayıcıdır ve çoğulcudur. Bu altı temel özellik bir arada hayat bulduğu zaman, toplumcu demokrasi gerçekleşmiş olmaktadır. Bunlar sloganik ifadelendirmeler de değillerdir. Toplumcu demokraside radikallik, sistemin temelden reddini ve sorunlara köklü çözümler bulunmasını ifade eder. Derinlik, demokrasi zihniyetinin ve uygulamalarının toplumun kılcal damarlarına kadar ulaştırılmasını ifade eder. Katılımcılık, söz-karar ve iradenin doğrudan icrasını ifade eder. Yerindenlik, politika yapım sürecinin tabana indirilmesini ifade eder. Kapsayıcılık, zihniyet ortaklığı temelinde tüm toplum kesimlerini içermeyi ifade eder. Son olarak çoğulculuk, tek tipleşmeye karşı farklılık içerisinde birlik ilkesini ifade eder. Egemenlerin meşruiyet perdesi payesi biçtikleri demokrasinin, ezilenler açısından özgürlük sahasına dönüşebilmesi ancak bu temelde mümkün olabilecektir.

Sonuç olarak, Öcalan'ın da ifade ettiği gibi "Uygarlığın şafak vaktine beşiklik etmiş Kürdistan coğrafyası, bu sefer demokratik konfederalizmin radikal ve gerçek demokrasisinin şafak vaktine beşiklik etmektedir. Doğada bir kural vardır; her şey kendi kökeni üzerinde yeniden doğar. Demokrasi de neolitik devrimde gizli kökleri üzerinde tam ve başarılı doğuşunu gerçekleşeceğe benzemektedir."[5]

Kaynakça

1- Kavram Sözlüğü 1 , Özgür Üniversite yay.

2- Siyaset Felsefesi Sözlüğü , İletişim yay.

3- Modern Toplumsal Düşünce Sözlüğü, İletişim yay.

4- Siyasal Düşünceler Tarihi, Jean Touchard

5- Siyaset, Andrew Heywood

6- Demokrasi Okulları, Chals Tylem

İçindekiler İçin Tıklayınız...

5 **Abdullah Öcalan;Demokratik Toplum Manifestosu-5, Syf.50**

Dünden Bugüne Adalet: İstiklal, Sıkıyönetim, DGM Mahkemeleri

Av. Ayşe Acinikli

Her ne kadar adalet kavramı kanunu ve dolayısıyla hukuku çağrıştırsa da maalesef hukuki olan her şey adalete uygun olmuyor. Hatta öyle ki çoğu zaman hukuk yoluyla adalet kavramı çiğneniyor, yapılan kanunlar vasıtasıyla bir adaletsizlik düzeni yaratılıyor. Bunun en açık örneklerini belki de Türkiye hukuk tarihini inceleyerek görebiliriz.

Türkiye hukuk tarihinin bir ikili hukuk tarihi olduğunu söylersek zannederim yanlış olmaz. Hatta öyle bir bölünmüşlük vardır ki bu tarihte bazen ikilik sözcüğü yeterli gelmez; çünkü döneme göre daha da fazla bölünmüşlük durumu ortaya çıkabilir. Fakat, ikili hukuk tarihi derken kastımız Türklere ve Kürtlere farklı şekilde uygulanan kanun ve hatta sadece Kürtlere özgü çıkarılan kanunlardır. Bu noktada Türk ama muhalif olan ve kurulan bu mahkemelerin gazabına "örgütlü suçlar" bağlamında maruz kalan birçok insan olduğunu da belirtmek gerekiyor. Ama, bu durum bu mahkemelerin ve ikili hukuk sisteminin temelde Kürtleri hedef aldığı gerçeğini değiştirmeye yetmez. Türkiye Kürt sorunu olmayan bir ülke olsaydı muhtemelen yine sosyalistler ya da muhalifler yargılanacaktı ama bunun için ayrıca Mahkeme kurulur muydu ya da en azından bu mahkemelerin kuruluşu bu kadar itirazsız ve rahat olur muydu diye sorduğumuzda bu konuda daha rahat bir yargıya varabiliriz. Günümüzde hala devam eden ikili infaz sistemi aslında bunun en büyük kanıtıdır. 20 Nisan 2020'de infaz kanununda yapılan değişiklikler bu ayrımı gidermediği gibi söz konusu ikiliği katmerleştirmiştir.Esasen mahkemeleri olağan veya olağanüstü diye ayırmak adaletsizliğin temel nedenlerinden biridir. Çünkü, bu ayrım tabi(doğal) hakim ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. "Hukuk devletinde yasal yargıç (kanunî hâkim), doğal yargıç (tabiî hâkim) olarak anlaşılmalıdır. Doğal yargıç kavramı ise, dar anlamda, suçun işlenmesinden veya çekişmenin doğmasından önce davayı görecek yargı yerini yasanın belirlenmesi diye tanımlanmaktadır. Başka bir anlatımla, doğal yargıç ilkesi, yargılama makamlarının suçun işlenmesinden veya çekişmenin meydana gelmesinden sonra kurulmasına veya yargıçların atanmasına engel oluşturur; sanığa veya davanın yanlarına göre yargıç atanmasına olanak vermez"(20 Ekim 1990 tarih ve K.1990/30 sayılı Kararı) Evrensel bir prensip olan masumiyet karinesi de bu ayrım durumunda ortadan kalkmakta, olağanüstü mahkemelerde adeta bir cezalandırma koşullanması ile hareket edilerek suçluluk baştan kabul edilmektedir. Türkiye hukuk tarihi incelendiğinde görüleceği üzere savunma hakkından ilk bahis 1961 Anayasası ile olmuştur. Her ne kadar 1924 Anayasasında Türklerin hak arama hürriyetinden bahsedilmiş ise de bu dönemde yapılan istiklal mahkemesi yargılamaları ve sıkıyönetim yargılamalarında savunma hakkı ve itiraz hakkının olmadığı açıkça görülmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren ve hatta öncesinde yaşanan süreçte dahi itiraz edilen her şeye karşı sorunların uzlaşı ve demokratikleşme ile çözülebileceği hiç gözetilmeden bu demokratikleşmeyi talep eden ya da hak talebinde bulunan herkes olağan olmayan yargılama yöntemleriyle baş başa bırakılmıştır. Üstelik bu yargılamalara gidilen yolda yapılan katliamlardan hiç bahsedilmemiştir. Türkiye'de idamın fiilen uygulandığı son tarih olan 1984 yılına kadar toplamda 712 idam kararının uygulandığı iddia edilmektedir. Fakat, bu rakamlarda İstiklal mahkemelerinin vermiş olduğu idam kararları hariç tutulmaktadır. Türkiye'nin demokratikleşmesi

konusunda yapılan tartışmalarda DGM'ler, özel yetkili mahkemeler, sıkıyönetim mahkemeleri, istiklal mahkemeleri görmezden gelinmekte ve normal yargılamalar üzerinden değerlendirme yapılmaktadır. Oysa hukukta bir birlik sağlanmadan ve olağanüstü mahkemeler ortadan kaldırılmadan bir demokratikleşmeden ve dolayısıyla adaletten bahsetmek asla mümkün olmayacaktır.

Sıkıyönetim Mahkemeleri

Türkiye cumhuriyeti kurulmadan önce çıkarılan ve ilk Anayasa olarak kabul edilen 1876 tarihli Kanun-i Esasî ʻde dahi sıkıyönetimle ilgili hükümler bulunmaktadır.1876 Anayasası'nın 113. maddesi sıkıyönetim mahkemeleriyle ilgili hükümler içermektedir. Ayrıca 1877 tarihli Örfi İdare Kararnamesi mahkemelerin görev ve yetkilerine dair bazı kurallar getirmiştir. Fakat, mahkemelerin teşkilatı ile ilgili düzenleme yapılmamıştır. Mahkemelerin teşkilatı ile ilgili açık düzenleme ikinci meşrutiyetin ilanından sonra gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde sıkıyönetim mahkemeleri en az beş kişiden oluşmuştur. Mahkeme üyeleri başkan ile iki üyesi ordudan diğer iki üyesi ise adliyeden seçilerek oluşturulmaktadır. Bu kanun bütün yurtta uygulanmıştır.

İstiklal Mahkemeleri

Kanuni Esasi döneminde sıkıyönetim mahkemelerinden bahsetmemizin en önemli nedenlerinden biri, 1921 Anayasası'nda sıkıyönetim mahkemeleri ile ilgili hüküm olmamasıdır. 1921 Anayasası'nda sıkıyönetim mahkemeleri ile ilgili herhangi bir hüküm olmamasına rağmen İstiklal Mahkemeleri 1876 yılındaki Anayasa'ya ve buna dayanan sıkıyönetim kararnamelerinin öngördüğü Divan-ı Harbi Örfi mahkemeleri olarak çalışmışlardır. Bu dönemde bu mahkemeler öncelikle asker kaçaklarını yargılamak amacıyla kurulmuş olsa da kısa sürede vatana ihanet, casusluk, yolsuzluk, eşkıyalık, isyan, saldırı ve bozgunculuk gibi suçları da kapsar hale gelmiştir. 1921 yılında Koçgiri Katliamı'ndan sonra yapılan yargılamalar Divan-ı Harp'te, yani bu mahkemelerde yapılmıştır.İstiklal mahkemelerinde kararlar hakimlerin vicdani kanaatlerine göre verilirdi. Verilen kararlar kesin olup derhal infaz edilmekte ve temyiz hakkı bulunmamaktaydı. Sanıklar mahkemede kendi savunmalarını kendileri yapmak zorundaydı. Yani, yargılamada esas alınacak bir kanun hükmü olmadığı gibi savunma ve itiraz hakları da olmadan, yapılan yargılamalarda çıkan kararın derhal uygulanması, mahkemelerin göstermelik mahkemeler olduğu sonucunu doğurmaktadır.

1924 Anayasası'nın 86. maddesinde sıkıyönetim hakkında hükümler yer almıştır. Bu dönemde 1876 kanuni esasisinin 36. ve 113. maddeleri gereğince çıkarılan sıkıyönetim kararnamelerinin önemli bir kısmı yürürlükte kalarak yasal düzenlemeyi oluşturmuştur. Örfi İdare Kanunu 1940 yılında çıkarılana kadar yürürlükte kalan sıkıyönetim kararnameleri ile Askeri Muhakeme Usul Kanunu gereğince oluşturulan Divan-ı Harbi Örfiler ve Cumhuriyet dönemindeki İstiklal Mahkemeleri olağanüstü dönemin yargı organları olarak görev yapmışlardır. 1925 yılında çıkan Şeyh Sait isyanı ile hükümet aslında zaten olağan olmayan duruma rağmen olağanüstü hal rejimine başvurmak gereğini duymuş ve İstiklal Mahkemeleri ile ilgili düzenlemeler yeterli gelmeyerek, 4 Mart 1925 tarihinde 578 sayılı Takrir-i Sükun kanunu çıkarılmıştır. Ayrıca, 31 Martʻta 595 sayılı kanun ile Divan-ı Harpler tarafından verilecek idam kararlarının icrasına dair ayrıca bir kanun çıkarılmıştır. Bu kanunla isyan bölgelerinde kurulmuş Divan-ı Harpler'de verilecek kararların ordu, kolordu, müstakil fırka ya da müstahkem mevkii komutanları tarafından hemen infaz edileceği kabul edilmiştir. Yani, verilecek idam kararları herhangi bir ordu komutanı tarafından anında yerine getirilecektir emri verilmiştir. Bu durumun diğer anlamı ise herhangi bir yargılama yapılmadan öldürülen kişilerin daha sonra kağıt üzerinde sanki yargılanmış gibi gösterilebilme imkanıdır. Zira, bu mahkemelerde de verilen kararlar hakimlerin vicdani kanaatlerine göre verilmekte, temyiz imkanı ve avukat tutma hakkı bulunmamaktadır.

Şeyh Sait İsyanı nedeniyle 23-24 Şubat 1925 ile 23 Aralık 1927 tarihleri arasında Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Erzurum, Hakkari, Malatya, Mardin, Muş, Siirt, Tunceli, Şanlıurfa ve Van illerinde sıkıyönetim uygulanmıştır. Ayrıca Ağrı ve Dersim isyanları da önce katliam ve sonrasında sıkıyönetim mahkemelerinin

mağduriyetine maruz kalınmış en önemli olaylardandır. Divan-ı Harbi Örfiler, 22 Mayıs 1930 tarih ve 1631 sayılı Askeri Muhakeme Usul Kanunuyla İstiklal mahkemeleri de 4 Mayıs 1949 tarih ve 5384 sayılı kanunla kaldırılmışlardır. 1631 sayılı kanunla kurulan Askeri Mahkemeler, sıkıyönetim dönemlerinde 22 Mayıs 1940'ta çıkarılan 3832 sayılı Örfi İdare Kanunu çerçevesinde Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi olarak görev yapmışlardır1961 Anayasası'nda sıkıyönetim mahkemeleri ile ilgili uygulamalar, 1940'ta çıkarılan Örfi İdare Kanunu'na göre yapılmıştır. 1940'taki Örfi İdare Kanunu, 15 Mayıs 1971'de 1402 sayılı Kanunun kabul edilmesine kadar yürürlükte kalmış, 1402 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle uygulamadan kaldırılmıştır.

Devlet Güvenlik Mahkemeleri

Devlet Güvenlik Mahkemeleri (DGM), Türkiye hukuk sistemine ilk kez 1961 Anayasası'na 1973 yılında eklenen bir maddeyle girmiş, 1982 Anayasası'nda yeniden getirilmiştir. 15.03.1973 tarih ve 1699 sayılı kanunla 1961 Anayasası'nın mahkemelerin kuruluşu ve yargılama usullerinin kanunla düzenlenebileceğini öngören 136. maddesi hükmüne devlet güvenlik mahkemelerinin kuruluşuna ilişkin fıkralar eklenmiştir. 1961 Anayasası'nın belirtilen hükmü uyarınca 1773 sayılı yasa ile "devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, hür demokratik düzen ve nitelikleri Anayasa'da belirtilen Cumhuriyet aleyhine işlenen ve doğrudan doğruya devletin güvenliğini ilgilendiren suçlara bakmakla görevli devlet güvenlik mahkemeleri" kurulmuştur.

Anayasa Mahkemesi bu kanunu 06.05.1975 gün ve 1974/35 Esas 21975/216 K. Sayılı kararı ile biçim yönünden anayasaya aykırı bularak iptal etmiştir. Bir yıl içinde yeni bir kanun çıkartılmamış olduğundan 11.1976 tarihinde söz konusu kanun yürürlükten kalkmıştır. Bu gelişmelerden sonra 1976 yılında devlet güvenlik mahkemeleri ile ilgili yeni bir kanun teklifi verilmiş ancak kadük kalmıştır.12 Eylül 1980 darbesi ile 15 Mayıs 1971'de kabul edilen 1402 sayılı kanuna göre sıkıyönetim uygulanmış ve bu kanunda görülen lüzum üzerine pek çok değişiklik yapılarak cuntanın her istediğini yapabilmesinin önü açılmıştır. 1982 Anayasası'nın 143. maddesinde bu mahkemelerin kurulacağı öngörülmüş ve anılan hüküm gereğince 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun 16.06.1983 tarihinde kabul edilmiş ve 18.06.1983 günü resmi gazetede yayınlanmıştır.1980 askeri darbesinden sonra Kürdistan hariç olacak şekilde sıkıyönetim aşama aşama kaldırılmış ve Mahkemeler dahi normalleşmeye başlamıştır. Fakat, bölgede cunta döneminden bile daha ağır ve karanlık bir dönem başlatılmıştır. OHAL ilanı, OHAL valisi uygulamaları bir yana Jitem ve Hizbullah gibi yapıların kol gezmesi, faili meçhuller, köy yakmaları, gözaltında kaybetmeler hep beraber düşünüldüğünde durumun vehameti belki biraz anlaşılacaktır. Bunlarla beraber 12/04/1991 tarihinde çıkarılan Terörle Mücadele Kanunu adaletsizliği günümüze kadar ulaştıracak bir vasıta olmuştur. Bu kanunun getirdiği terör tanımı Türkiye'nin demokratikleşmesinin önündeki en önemli engellerden biri olup, bu kanunun getirdiği hükümlerle siyasi mahpusların koşulları ağırlaştırılmış ve adaletsizlik iyice derinleştirilmiştir.Cuntanın etkisi azalarak "normal ceza mahkemeleri" çalışırken aynı zamanda Kürtler ve siyasi mahpuslar, Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nde yargılanmaya devam etmiştir. Bu mahkemelerdeki askeri üyenin çalışmaya devam etmesi aslında mevcut operasyonların mahkeme kürsüsünde dahi devam ettiğini göstermesi açısından çarpıcıdır. Bu durumun hukuka aykırılığı ise tartışmasız bir gerçektir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdinde Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin vermiş olduğu kararların hukuka aykırılığı, özellikle mahkeme heyetinde askeri bir üyenin olması üzerinden tartışılarak kabul edilmiş ve bu dosyaların birçoğunda yeniden yargılama kararı verilmiştir. Bu noktada Anayasa Mahkemesi'nin 17/07/2018 tarihinde vermiş olduğu Abdullah Altun kararı çok önemli olup, bu kararda DGM'lerin yapmış olduğu yargılamaların hukuka aykırılığı Türkiye'nin en yüksek mahkemesi tarafından da kabul edilmiştir. Fakat, bu kabul de DGM'lerde yargılanmış olup şu anda cezaevinde 20 yılı aşkın süredir tutulan kişilerin mağduriyetine son vermeye yetmemiştir. Zira, Abdullah Altun kararından sonra Hizbullah dosyası sanıkları yeniden yargılama kararları ile tahliye edilmiş fakat, Kürtlerin ve sol örgüte mensup kişilerin yargılanmış olduğu dosyalarda sadece göstermelik olarak bazı tahliyeler verilmişse de, bu karar genele

yayılacak şekilde uygulanmamış ve yeniden yargılama talepleri matbu gerekçeler kullanılarak reddedilmiştir. Kendisi hakkında karar verilen Abdullah Altun dahi karardan neredeyse bir yıl sonra 20/06/2019 tarihinde tahliye edilmiştir. Yani, DGM yargılamalarının hukuka aykırı olduğu hem AİHM hem Anayasa Mahkemesi tarafından kabul edilmiş, fakat bunun gereği yapılmamış ve adalet tesis edilmemiştir.

22.06.1999 tarihinde 4390 sayılı kanunla DGM'lerdeki askeri üyenin kaldırılması düzenlemesi yapılarak "DGM'lerin sivilleştirildiği"ne dair bir propaganda yapılmıştır. Bu kaldırma düzenlemesinde demokratikleşme veya sivilleşme kaygılarından ziyade Abdullah Öcalan kararında bir askeri üyenin imzası olmasının AİHM açısından kesin bozma nedeni olmasıydı. 30.06.2004 tarihinde 5190 sayılı ''Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda Değişiklik Yapılması ve Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin Kaldırılmasına Dair Kanun", Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. Bu şekilde DGM'ler kapatılmış ve fakat DGM'lerin baktığı dosyaların Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca (HSYK) yargı çevresi birden çok ili kapsayacak şekilde, belirlenecek illerde görevlendirilecek ağır ceza mahkemelerinde görüleceği karar altına alınmıştır. Yani, yine özel yetkilere sahip mahkemelerin davaları görmelerinin yasal dayanağı hazırlanmıştır. 1 Haziran 2005 tarihinde ise yeni Ceza Muhakemesi Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile özel yetkili Mahkemeler kurulmuştur.

Özel Yetkili Mahkemeler

Kamuoyunda özel yetkili mahkemeler olarak bilinen Mahkemeler, esasen DGM'lerin kaldırılmasından sonra 5271 sayılı CMK'nın 250.maddesi ile yetkilendirilmiş olmaları nedeniyle resmi isimleri "CMK 250.Madde ile yetkili Mahkemeler" olmasına rağmen özel yetkili olarak anılmışlardır. Bu Mahkemelerin hazırlık aşaması da yine CMK 250.Madde ile yetkili savcılıklar tarafından yürütülmüştür. Bu dosyalarda iletişimin tespiti çok daha uzun süre takip edilebilmekte, gözaltı süreleri 4 güne kadar uzatılabilmekte ve bir gün avukatla görüşme yasağı uygulanabilmekteydi. Ayrıca, "normal " mahkemelere göre delil olamayacak şeyler bu Mahkemelerde delil olarak değerlendirilmekteydi. Bu dönemde gizli tanık müessesesi Türkiye Hukuku'na bu Mahkemeler eliyle getirilmiş ve yeterli denetimden azade olan bu birimlerin gizli tanık olarak sundukları bazı kişilerin aslında olmadıkları dahi sonradan ortaya çıkmıştır.

05/07/2012 tarihinde resmi gazetede yayınlanan 6352 sayılı kanunla CMK'nın 250.maddesi kaldırılmış, fakat var olan mahkemelerin dosyaları bitireceği hükmü getirilmiştir. Ayrıca CMK 250. Madde ile yetkili savcılıkların TMK 10.Madde ile görevli savcılıklar işe başlayana kadar görevlerine devam edecekleri de belirtilmiştir. Bu kanunla aynı zamanda Terörle Mücadele Kanunu'nun 10.Maddesi ile görevli mahkemelerin ve savcılıkların kurulması kararlaştırılmış, yani reform olarak sunulan yasada esasen bir isim değişikliğinden ileri gidilememiştir. İktidar-cemaat çatışmasının başladığı 17-25 Aralık sürecinden sonra ise, iktidar tarafından bu birimlerin ortadan kaldırılması gerektiği kararı verilmiş ve özel yetkili mahkemelerin ve savcılıkların (hem CMK 250.Madde ile yetkili hem de TMK 10.Madde ile görevli) kaldırılmasına dair düzenleme 21/02/2014 Tarihinde Resmi Gazetede yayınlanmıştır. 6526 sayılı bu kanunun ilgili maddesinin gerekçesi aslında özel yetkili mahkemelerin yargılama pratiğini gözler önüne seren bir nitelik taşımaktadır. Bu gerekçe şu şekildedir: "Adil yargılanma konusunda Ülkemizde yaşanan tartışmaların başında, devlet güvenlik mahkemeleriyle başlayıp Ceza Muhakemesi Kanunu 250. ve Terörle Mücadele Kanunu'nun 10. maddesi uyarınca kurulan ağır ceza mahkemeleriyle devam eden özel yetkilere sahip mahkemeler ve cumhuriyet savcıları eliyle yürütülen soruşturma ve kovuşturmalar gelmektedir. Ayrıca, özel yetkilere sahip ağır ceza mahkemeleri uygulaması sonucunda, üç farklı ağır ceza mahkemesi ortaya çıkmış ve toplumda adeta özel hakim, özel mahkeme, özel savcı nitelemeleri yapılmak suretiyle hakim ve cumhuriyet savcıları arasında fiili olarak hiyerarşik bir algı ortaya çıkmıştır. Teklifle, adil yargılama bakımından üzerinde büyük tartışmalar olan özel yetkilere sahip mahkeme ve cumhuriyet savcılığı uygulaması ile özel soruşturma ve kovuşturma usullerine son verilmekte ve tüm ağır ceza mahkemelerinin aynı usul kurallarına tabi olması sağlanmaktadır."

Bu durum açık bir şekilde dile getirilerek özel yetkili mahkemelerin yargılamalarının hukuka ve adalete

uygun olmadığı bizzat devlet tarafından kabul edilmiş olsa da, sadece bazı popüler dosyalarda özel yetkili mahkemelerin vermiş olduğu kararlar kaldırılmış ve yeniden yargılama yapılmıştır. Bunlardan en bilinenleri Balyoz, Ergenekon ve Şike dosyası olarak bilinen dava dosyalarıdır. Bunun dışında bu mahkemelerin mağdur ettiği binlerce insanla ilgili hiçbir değişiklik yapılmamış, dosyalar olağan ağır ceza mahkemelerine tevzi edilmiş olsa da bu mahkemeler yargılamada hiçbir yeniliğe gitmemiş ve dosyalar kaldığı yerden devam etmiştir. Öyle ki, bu dosyalardan korkan bazı mahkemeler açısından sanıkların daha yüksek ceza almalarının makbul olacağı kanaati gelişmiş ve ilk aşamada tahliye edilmiş olsalar da nihayetinde insanlar özel yetkili mahkemelerde almaları muhtemel cezadan çok daha ağır cezaya çarptırılmış ve daha çok mağdur olmuştur. Oysa ki özel yetkili mahkemelerin dosyalarını incelemekle görevli olan Yargıtay 9.Ceza Dairesi ortadan kaldırılmıştır. Buradaki bütün hakimler ve savcılar (en azından kaçmayanlar ya da kaçmaya imkan bulamamış olanlar) yargılanmış ve cezalandırılmıştır. Ama bu hakim ve savcıların mağdur ettiği insanlar için hiçbir şey yapılmamış ve verilen kararlar doğru kabul edilmiştir.

Mevcut Durum

Yakın dönem Türkiye tarihinde Devlet Güvenlik Mahkemeleri kaldırıldıktan sonra, önce CMK 250. Madde ile yetkili ağır ceza mahkemeleri kurulmuş, sonrasında CMK 250.Maddesi kaldırılmış, ama mevcut mahkemelerin dosyaları bitirene kadar çalışmaları yasayla hüküm altına alınmıştır. Aynı yasayla TMK 10.Madde ile görevli mahkemeler kurulmuş ve en son her iki mahkeme çeşidinin ortadan kaldırılmasına karar verilmiştir. Devlet bu şekilde "adil yargılama bakımından üzerinde büyük tartışmalar olan özel yetkilere sahip mahkeme ve cumhuriyet savcılığı uygulaması ile özel soruşturma ve kovuşturma usullerine son verildiğini ve tüm ağır ceza mahkemelerinin aynı usul kurallarına tabi olması sağla"nacağını iddia etmiş ise de bu durum sadece bir kanunun gerekçesi olarak kalmış ve ismi özel yetkili olmasa da özel yetkili olan mahkemeler ve savcılıklar tekrar kurulmuştur. 17.02.2015 tarihinde "terör ve örgütlü suçlara bakacak ihtisas mahkemeleri" oluşturma kararı verilmiştir. Bu ihtisas mahkemeleri halen yürürlükte olup, isimleri özel yetkili olmasa da kendileri özel soruşturma birimlerine sahip olup özel kovuşturma hükümlerine tabidirler. Mahkemeler özellikle 15 Temmuz 2016'dan sonra bütün illerde kurulmuşlardır.Mevcut durumda adliyelerde savcılık soruşturma büroları ikiye ayrılmakta ve özel yetkili olan büroların dosyaları genel soruşturma bürolarında görünmemektedir. Yine adliyelerde özel yetkili savcılıkların soruşturma büroları ayrı bir şekilde çalışmakta, özel yetkili mahkemelerin çalışmaları normal mahkemelere göre farklı bir şekilde işlemektedir. 6526 sayılı kanunla kısıtlama kararının kaldırıldığı iddia edilmiş olsa da özel yetkili soruşturma dosyalarının hemen tamamında kısıtlama kararları alınarak şüphelilerin ve avukatların dosyalara erişimleri ve dolaysıyla etkin bir soruşturma yapmaları engellenmektedir. Gözaltında olan kişilerin avukatları ile görüşmeleri 24 saat kısıtlanabilmekte ve yargılama yapılırken objektif hukuk kurallarına aykırı süreçler yaşanmaktadır.

Mevcut iktidar tarafından DGM'lerin, özel yetkili mahkemelerin kaldırılması ve TMK 10.Maddeyle kurulan mahkemelerin kaldırılması her seferinde büyük bir demokratikleşme adımı olarak sunulmaya çalışılmışsa da her seferinde bir önceki kaldırılan mahkemenin yerine yine olağandışı ve olağanüstü yetkilere sahip başka bir mahkeme kurulmuş, yani aslında isim değişikliği dışında bir arpa boyu yol gidilememiştir. Hukuktaki bu birliğin sağlanması ise ancak mevcut sorunların demokratikleşme yolu ile çözülmesinden geçmektedir. Bu yolda çözülmesi gereken en büyük sorun ise elbette ki Kürt sorunudur. Kürtlerin taleplerinin özel yetkili mahkemelerle çözülemeyeceği açıktır. Hukuk alanında TMK'nın yürürlükten kaldırılması demokratikleşme açısından atılabilecek en elzem adımlardan biridir. Etkili bir demokratikleşme ve hukuk perspektifi geliştirilip uygulanmadıkça bu adaletsizlik sarmalı hem uzayıp gidecek hem de geçmişte yaşatılan adaletsizlikler asla telafi edilemeyecektir.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Toplumsal Sorunların Çözümünü Nerelerde Aramalıyız?

Av. Cengiz Çiçek

Giriş

Uygarlık tarihi, önemli gelişmelerin, ilerlemelerin tarihi olduğu kadar toplumsal sorunların da tarihi olma özelliğini korumaktadır. Toplumsal sorunların varlığına paralel olarak ortaya çıkan adalet, barış ve özgürlük gibi kavramlar ve bu kavramlar etrafında ortaya çıkan toplumsal değerler de insanlığın kılavuzu olmaya devam ediyor. Toplumsal sorunlar demişken söz konusu etnik, kültürel, sınıfsal ve özcesi sınıflı toplumun ürettiği sorunların çözümü olduğunda ise iki gelişmeye ihtiyaç var. Birincisi o sorunun yarattığı eşitsiz zemini ortadan kaldırmayı hedefleyen örgütlü toplumsal bir mücadelenin gerekliliği; ikincisiyse toplumsal zeminde ortaya çıkan çözüm iradesinin siyasal iktidarlarca gözden gelinemez, inkâr edilemez bir karşı denge düzeyine gelebilmesidir. Gözden gelinemez, inkâr edilemez gibi kavramları bilinçli kullanıyoruz. Adı ve aşaması ne olursa olsun günümüz sorunlarını üreten asıl kaynak, canlı dünyasının doğasına yabancılaşan kapitalist sistem ve onun tahakkümcü ve azami kâr kanununa dayanan tek-elleştirici yönetim anlayışıdır. Bu nedenle sorunlu ve krizli hali üretenden, çözüme dair eşitlik, adalet, barış ve özgürlük değerleriyle hareket etmesini beklemek toplumsal ve sistemsel gerçeklikten kopmayı da ifade eder. Özellikle son iki yüzyıl, ulusal, kültürel ve sınıfsal sorunların çözüm deneyimleriyle yüklüdür. Bu deneyim süreçlerinde de görüldüğü üzere sömürgeci ve ayrımcı politikalara maruz bırakılanlar, kendisini siyasal ve toplumsal güç olarak büyüttükçe, var kıldıkça adil, demokratik ve özgürlükçü çözümlerin ya da bunun olasılıklarının fırsatını yakalayabilmişlerdir. Ezilenler lehine bu güç biriktirme ve sorunların çözümüne müdahil olma halinin kendisi bile kapitalist sömürü düzeninin geriletilmesinde tarihsel katkılar sunmuştur. Her taviz veya her düştüğü yerden tekrardan kendi liberal anlayışını, ilişkilerini ve sistemini revize ederek, uyarlayarak sömürünün en ince biçimlerini insana ve doğaya dayatan bu yıkım düzenine karşı durabilmek bile tarihsel toplumun kazanımları açısından önemli. Örneğin 20. Yüzyıla damgasını vurmuş son iki dünya savaşı sonrası “insan hakları” kavramı ve bu kavramlar etrafında kurulduğu iddia edilen Birleşmiş Milletler gibi oluşumların da sermayenin küresel dolaşımıyla probleminin olmadığı; tersine bu talancı, yok edici politikaların örtücülüğüne de soyunduğu bir hile düzeninden bahsediyoruz. O nedenledir ki milyonlarca insanın hayatını kaybetmesine/mültecileşmesine, mülksüzleştirilmesine, halkların dillerinden, kültürlerinden, tarihlerinden koparılarak halk olmaktan çıkarılmasına ve suyun/toprağın/yeşilin talan edilmesine sebebiyet verenleri, çözümün bir parçası ya da daha öncelikli çözüm gücü olarak görmek, bu beklentiyle yaşamak herhalde Godot’yu beklemekten daha geri bir durum olsa gerek.

Sorun üreten zihniyetin, siyasal temsilcileriyle hak, hakikat, adalet ve eşitlik temelinde mücadele yürütenler arasında elbette ki çelişki alanları sürekli olacaktır. Sınıflı toplumun doğal bir sonucu olan bu durum, iktisadi, kültürel, ulusal, sosyal sorunların çözüm mücadelesini yürütenlerce de nesnel olarak kabul edilmesi gereken bir durumdur. Buradan hareketle tartışma konusu demokrasi ve özgürlük mücadelesini yürütmek ya da yürütmemek değildir; toplumsal sorunların çözümünü önüne koyanların mücadele, çözüm diyalektiğidir. Öncelikli olarak önümüze dağ gibi yığılmış toplumsal sorunların çözümü için ele

alınması gereken temel hususlardan birisi de zihniyet sorunudur. Kapitalizm, ulus-devlet ve endüstriyalizm üçlüsünün yarattığı toplumsal ve ekolojik yıkımların düzeyi bile karşı bir zihniyet inşasının zorunluluğuna işaret etmektedir. Kadına, doğaya, emeğe ve halklara yönelik sömürgecilik ve tahakküm alanlarına karşıtlık üzerinden mücadele zeminini oturtmuş; eşitlik, adalet, çoğulculuk, barış ve özgürlük değerleriyle yüklü yeni bir yaşamın savunuculuğu, bu zihniyet mücadelesinin temel kodlarıdır. Sadece Covid-19 salgınıyla ortaya çıkan 'yeni normal' ve sermaye gruplarının ipe sapa gelmez sınıfsal hırslarıyla yaşam alanlarımızın sınırlandırılması gibi durumlar bile zihniyet mücadelesini kaçınılmaz kılmaktadır. Tüm mücadelelerin merkezine zihniyet mücadelesini koymak yöntem, tarz, form, taktik ve stratejik konulardaki gelişmeleri de belirleyecektir. Dolayısıyla zihniyet ve ideolojik inşayla yüklenilmeyen her hareket, örgüt ya da kolektifin söz ve eylemi de kendi temsil ettiği toplumsal ve sınıfsal kesimlerin sözü ve eylemi olmaktan uzaklaşacaktır. Aslında bu yönüyle tarih, ezilenler açısından demokrasi ve özgürlük mücadelelerin tarihi olduğu kadar bu değerlerin zihniyet direnişinin/mücadelesinin tarihidir de diyebiliriz.

Değerler: Ne Kadarı Bize Ait?

Söz konusu direniş ve mücadelelerin varlık gerekçesi olan adalet ve barış değerlerinin nerelerde, hangi toplumsal zeminlerde kök salması gerektiği de önemli hususlardandır. Adalet ve barış kavramlarına yüklenen değerlerin yapısal olarak kapitalist üretim ilişkilerine ve onun devletçi/iktidarcı aygıtlarına aşkın olduğunu belirtmek de gerekir. Ancak bu değerleri, sömürü düzeninin aracısı kılan tekelci kapitalizm gerçeğiyle de karşı karşıyayız. İşte özgürlük ve sosyalist ütopyalı tüm mücadelelerin olmazsa olmaz hedeflerinden birisi de halklara, ezilenlere ait değerleri tekrardan onlara ait kılmaktır. Tıpkı Tanrılardan ateşi çalıp insanlığa armağan eden ünlü mitolojik kahraman Prometheus gibi. Ateş metaforuyla ifadeye kavuşan zorba iktidarlar ve toplumsal özgürlük savunucuları arasındaki bu 'kendine ait kılma' mücadelesi ya da çelişkisi hep var ola geldi. Zorbalık düzeni yıkılmadan son bulmayacak bu durum en iyi ifadelerinden birisini yine Prometheus'ta bulur. Zeus tarafından ceza olarak zincire vurulduğu Kafkas dağında kendisini kurtaran Herakles'e Prometheus, "Zeus tahtından düşmedikçe benim işkencelerimin sonu yoktur" der. Bu söz, mitolojik çağlardan günümüze özgürlük mücadelelerinin yolunu, diyalektiğini göstermesi itibariyle de geçerliliğini halen korumaktadır. 'Bizden çalınanın bize iadesi' olarak da formüle edebileceğimiz bu eyleyiş hali, üzerinden yükseleceğimiz hakikat zeminimizi de güçlendirecektir. Yanısıra barış, adalet, özgürlük ve eşitlik gibi kavramlar tarihsel toplumun bütün direniş geleneklerinin anlam ve hafızasıyla da yüklüdür. Bu kavramları çarpıtmak, iğdiş etmek isteyen kapitalist korsanlığa karşı yürütülecek anlam (hakikat) ve hafıza (tarih) mücadelesi de bir başka politik sorumluluktur. Yine bu değerler etrafında örülmeye çalışılan 'dayanışma ve özgürlük ilkeli' toplumsal yaşamın, iktidar ve sermaye gruplarına kabul ettirilmesini ya da yavuz hırsız durumundan çıkarılıp topluma ve değerlerine saygılı olmasını sağlayacak, sürekli bir politik ısrar da bir başka mücadele önceliğidir. Hegemonya-karşı hegemonya, zihniyet-karşı zihniyet olarak da tanımlanabilecek bu mücadelenin başarısı için doğru örgütlülük ve doğru toplumsallık vazgeçilmezdir.

Beklentiler: Peki Kimden?

Karşı toplumsallık inşası ve karşı sistem iddiasında olanların kapitalist modernitenin zihin dünyasını, düşünce biçimini, dilini, sosyal yaşamını, politikasını reddetmesi, yeni'ye dair arayışları da köklü kılacaktır. Sistem karşıtı mücadelede belirleyici olan beklentili hal değil alternatif oluşturmaktır. Tarihsel-güncel siyasal-toplumsal bütün sorunların kaynağı olan devletçi-iktidarcı akıldan beklentileri ifade eden 'eleştirel hal' aynı zamanda zihniyet kalıplarımızı ele vermesi açısından da oldukça öğreticidir. Bu durumdan sıyrılmanın en önemli yolu, kendini çözüm gücü olarak görmek ve kılmaktır. Bunu başarabilen politik seçenekler, çözümü kitlelerle, örgütlü toplumla birlikte arayan; yaşam ve üretim alanlarını politikanın merkezi kılmış bir tarz-ı siyasetin de sahibi olur. Bu tarz aynı zamanda çözüm zeminini devletçi ya da

temsili zeminlerden daha çok toplumsal zemine çeken, toplumu muhatap kılan, kendi politik seçeneklerini somutlaştıran inşacı ve kurucu bir praksisin kapısını da aralamak demektir. Topluma asıl rolü yüklemek demek, sistem ve onun zihniyetinden de radikal bir kopuşun ifadesi demektir. Bu konuda cüretkâr olmayanların yeni yaşama dair sunacağı fazla bir şey de yoktur. Öncelikli olarak kapitalist modernite tarafından inşa edilmiş yaşam örgüsünün dışında demokratik modernitenin yaşam tarzını, ilişkilerini; zihin, kuram ve kurumlaşmasını yaratmak gibi bir radikal düşünüşe ve çıkışa ihtiyaç duyulmalıdır. Bu konuda ısrar ve iddia sahibi olmamak, ya da bunun ihtiyacını hissetmemek, sistem muhalifi olarak ortaya çıkanın, sistem ve onun kültürü, yaşam tarzı, siyaset formu ve zihniyetinin ötesinde çok da farklı bir şey olmadığı sonucunu doğurur.

Sistem karşıtı mücadelede belirleyici olan beklentili hal değil alternatif oluşturmaktır

Özelde reel sosyalist deneyim ve Türkiye'deki demokratik/devrimci deneyim genelde ise uygarlık tarihi boyunca ortaya çıkan bütün özgürlük mücadelesi deneyimleri bunun örnekleriyle doludur. Bu durumu Öcalan, "tüm karşıt görünüm ve söylemlerine rağmen kapitalizmin birer mezhebine dönüştükleri" şeklinde tarifler. Türkiye'de emek, doğa, kadın, inanç ve halklara dönük tahakküm alanlarının hepsi kapitalist hegemonyanın ve onun en büyük sermaye ve iktidar birikim araçlarından birisi haline gelmiş ulus-devlet zihniyetinin ve politikalarının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. O nedenle bu zihniyet, sermaye grupları karşısında emekçiye ve doğaya, eril zihniyet karşısında kadına, devlet ulusu karşısında demokratik ulus olmakta ısrar eden Kürtler ve diğer halklara elbette ki adalet, eşitlik, özgürlük ve barış ilkeleriyle yaklaşmayacaktır. Özellikle temel haklar konusunda adalet, ezilen halklar konusunda barış içinde yaşayamama halinin sürdürücüsü olanın, adalet ve barış ilkesiyle toplumsal sorunlara yaklaşmasını beklemek ve bu beklentiyi ima etmek bile demokrasi ve özgürlük mücadelelerini zafiyete uğratan başlıca yaklaşım biçimlerindendir. Türkiye'deki her türden eşitsizlik halinin adalet ve barış ilkesiyle çözülebilmesinin öncelikli yolu, adaletsizliğe ve sömürüye açık tutulanların bu değerleri ve gerektirdiği zihniyeti, örgütsel ve toplumsal mücadele zeminlerinde dinamik halde tutmaktır. Bu konudaki tavizsiz hal, sistem güçlerine karşı etkili bir mücadele örgütünü ve bunun toplumsal bilincini ayakta tutacaktır.

Savaş 'Olağan Hal' Almış, Süreklileşmiştir

Yine adaletsizlik ve savaş halini yaratan siyasal koşulları da tahlil etmek zorundayız. Günümüz Türkiye'sinde ortaya çıkan anti toplumcu, kuşatıcı ve nefes aldırmaz yönetim biçimini bir 'istisna hali' ya da 'olağan üstü hal' değil 'olağan hal' olarak tanımlamak daha doğru olacaktır. Olağan üstü hal, savaş, kıtlık, afet vb. gibi ara dönemleri tarifleyen bir istisna halini ifade eder. Ancak günümüz Türkiye'sindeki durum, geçici ve istisna hali olmaktan çıkarılmış, topluma karşı sürekli bir savaş halini almış, yerleşik olan bütün kurumsal işleyişlerin ve anlayışlarının tasfiye edildiği adına faşizm diyebileceğimiz bir yönetim tekniği, biçimidir. Öyle ki özel savaş politikalarının toplumsal hayatımızın en kök hücresine kadar sindirildiğini görüyor ve yaşıyoruz. İstisna'nın kurala ya da olağan'a dönüşmesinden kastettiğimiz tam da budur. Türkiye'de faşizm, hem kurumsal, siyasal hem de zihniyet bağlamında olağan bir rejim haline getirilmiştir. Bütün kurum, kuram ve yönetim biçimleri bu sıradanlaşmış faşizme uygun olarak inşa edilmektedir.

Dışarda ve içerde varlığını savaş haline ve faşizan politikalara dayandıran bu yönetim tekniğine karşı demokrasi ve özgürlük mücadelesini ortak bir mücadele hattı, ortak demokratik eylemsellik ve toplumun tüm değerlerinin ortak özsavunması olarak kurabilmek hayati önem kazanmaktadır. Özcesi sadece örgütlü yapıların birlikteliğine değil, bu yapıları pratikte bir araya getirecek ortak bir okumaya ihtiyaç var. Adalet, barış, eşitlik ve özgürlük gibi talepler arasında kategori oluşturan; daha somut ifadeyle örneğin barış mücadelesini Kürt halkına; adalet mücadelesini KHK'lilere havale eden

pratik duruş, bırakalım geleceği örmeyi günü bile kurtaramayacaktır. Her biri artık bütün toplumun ortak demokratik geleceğini ilgilendiren adalet ve barış mücadelesinin belirli örgütlere ya da hareketlere sabitlenmesini ifade eden toplumsal mücadeleler arası kompartımanlaşma, tüm ezilenlerin özgürlük ve barış umutlarını da sönümlendirecektir. Günümüzdeki demokratik, muhalif açmazların başlıca sebeplerinden birisi de budur. Adalet ve barış meselesi arasında bağ kurmayan her yaklaşım ve mücadele biçimi, sonuçlarla uğraşan, adaletsizlik ve savaş ortamını ortadan kaldırmayan cılızlıkta kalacaktır. Peki günümüz kötülük düzenine yönelik demokratik ittifak, güç birliği vs. arayışları nasıl örgütlenecektir? Örneğin bütün hak ve özgürlük alanlarının tırpanlanmasının aracısı kılınan Kürt meselesinin bu çözümsüz halinin ortadan kaldırılmasının yükü nasıl omuzlanacaktır? Ya da emek, kadın ve doğa sömürüsünün ortadan kaldırılmasının sorumluluğunu kimler göğüsleyecektir? Birbirleriyle diyalektik bağı olan ve faşizmin kendisini ürettiği bütün toplumsal sorun alanlarında demokratik/devrimci mücadeleyi birlikte omuzlamak ve birleşik mücadelenin vazgeçilmezliğine inanmak gerekmektedir. Nasıl ki Kürt sorununu tek başına diğer sorunlardan azade ele almak, kapitalist-emperyalist ve onun ranta dayalı sermaye düzeniyle bağını kurmamak, çözümünün ıskalanmasını da sağlıyorsa; tersine emek, kadın, doğa savunusu gibi sorunların çözümünü önüne koyanların Kürt meselesiyle bağını kurmadan yürütecekleri her mücadele de kendini sürekli eksilten, güçten düşüren bir sonuç doğuracaktır. İşaret edilen, bu hatta herhangi bir siyasal mücadelenin yürütülmediğine dair değildir; varolan mücadele birlikteliklerinin mevcut sorunların ağırlığını göğüsleyebilecek yoğunlaşma, ısrar, toplumsal güç olma kapasitesindeki yetmezlikleridir. Bu konulardaki eksiklikler ve sorunlara dair parçalı yaklaşımlar ya da söz ve eylemler, adalet ve barış mücadelesini de tartışmalı bir hale düşürmektedir. Adalet ve barış sadece dışa dönük bir talep ya da mücadele gerekçesi değil aynı zamanda içe dönük felsefik, ideolojik, politik bir çizgi mücadelesidir. Ve o nedenledir ki adalet ve barış, demokratik toplum güçlerine aşkın değil, onlara içkin olandır; yaşanan ve yaşatılandır. Yaşatma hali, adalet ve barış mücadelesinde toplumun muhatap ve özne kılınması; devletin geriletilmesi, toplumun genişlemesidir. Bir başka ifadeyle siyasal çözümün devletin tekelinden çıkarılıp toplumun iradesine teslim edilmesidir. Özellikle Kürt barışında devletin egemenlik alanından çıkamayan toplumu muhatap kıldıramayan her deneyim, daha fazla çatışma ve siyasal-ekonomik kriz olarak fatura edilmektedir.

Barış'a Dair Beyaz Haller

Barış meselesinin Kürt sorunu bağlamında her geçen gün daha fazla negatif kodlanan bir husus olduğunun altını çizmek gerek. Özünde barış, muktedire dönük bir yakarış değil bir mücadele gerekçesi ve çizgisidir. Kürt meselesiyle doğrudan ilişkilendirilen ve neredeyse sadece bu sorunun çözümü bağlamında tartışılan bir başlık olması oldukça anlaşılır. Çözümsüz halinin, demokratikleşme problemlerinin merkezi ya da kaynağı olan ancak devlet aklınca kriminilizasyon ve özel savaş politikalarıyla temel sorunların örtücülüğünün ve Türk ulus inşasının aracısı kılınan bir sorundan bahsediyoruz. Bu politikaların başarısının bir sonucu olarak Kürt meselesinin barışçıl yöntemlerle çözülmesi söz konusu olduğunda siyasal çevrelerin büyük bir bölümü ya devletin arkasına sıralanıyor ya da sorunu devlet ve Kürtler arasındaki bir problem olarak kodlayıp seyirci pozisyonunu alıyor. Ceza ya da cezasızlık deneyimleriyle sonuçlanan sistematik devlet politikaları, zaman içerisinde öğrenilmiş vurdumduymazlık, ayrıcalık, konfor ve kaçış alanları yaratmaktadır barış meselesinde. Sadece kötülük olarak değil "kendi yalanlarına inanma" olarak da nitelendirilebilecek bu siyasal ve toplumsal cehalet halini ortadan kaldıran bir politik yaklaşıma ve iradeye ihtiyaç var. Bunun için de Kürt meselesindeki barışamama halinin emek sömürüsü, kadın katliamları ve doğa talanıyla yine kültür ve inanç dünyamızdaki çoraklaşmayla ilişkisini sadece kendisi okuyan değil, bu okumayı topluma mal edebilen bir politik müdahaleye ihtiyaç var. Bu diyalektik bağı toplumsallaştıramayan çözüm arayışları olsa olsa barışma halinin değil çatışma halinin tarafı olurlar.

Yine Kürt barışı söz konusu olduğunda Kürt siyasal hareketine yönelik -güvensizlik ve direnişin ehlileşmesi gibi- negatif kodlamalar, niyetli-niyetsiz, bilinçli-

bilinçsiz hakim ulus eğilimlerinin bir dışa vurumudur. Toplumsal barış için Kürt siyasal hareketinin gösterdiği feraset, siyasal açılımlar, taktik/stratejik hamlelerin yanısıra ölüm, sürgün ve hapishaneler gerçeği, Kürtler için barışın aynı zamanda bir demokratik direniş gerekçesi olduğunun da ispatı niteliğindedir.

Bir yönüyle travmatik diğer yönüyle reel politik olan bu gerçekten yola çıkarak barış, olsa olsa toplumsal mücadeleyi büyütmek ve bu konuda kararlılığı tesis etmek olur. O yüzden kimi diyalog ve çözüm süreçlerini mevcut iktidarın "değirmenine su taşımak" olarak değerlendiren eleştiri ve yorumlar, ülkemize has 'beyazlık hallerinin' yansımasıdır.

Özünde barış, muktedire dönük bir yakarış değil bir mücadele gerekçesi ve çizgisidir

Özellikle barış kavramı üzerinden ortaya çıkan 'beyaz şüpheler', zihniyet ve ideolojik dünyamızda netleştirilmez ve mahkûm edilmezse demokrasi sorunları ve toplumsal çürüme hali daha da fazla derinleşecektir. Tam da bu noktada Güney Afrikalı gençlik liderlerinden Steve Biko'nun şu belirlemeleri ayrıca önem kazanmaktadır: "Beyazlık halleri ve beyazlık imtiyazları ideolojiler üstüydü. … çünkü … onları belirleyen beyazlıklarıyla ciddi bir hesaplaşmaya giremiyorlar, hatta çeşitli savunma mekanizmalarıyla bu durumun farkına bile varamıyorlardı. Irkçılığı kendi benliklerinin dışında varolan, kendilerini etkilemeyen, ırkçı beyazlara özgü bir önyargılar bütünü olarak görmeleri; ırkçılığın kendilerini de her açıdan imtiyazlı kılan, bütün beyazları değişen oranlarda yukarıda, bütün siyahları da aşağıda tutan bir sistem olduğunu görememeleri veya bunu kabul etmemeleri sorunun temeliydi." Kürt sorununun demokratik çözümü için geliştirilen barış siyasetinin demokrat kamuoyunda bu kadar negatif kodlanmasının temelinde de Biko'nun belirttiği 'imtiyazlı hallerin' şüphesiz etkisi var. Kürdün savaşan durumda olma hali; Kürde belki direniş, özgürlük, devrim gibi değerler dünyasında ilerici kimlikler yükleyip onu itibarlı kılabiliyor. Ancak bu itibarlı hal, rejim içinde Kürdün adının konmaması, statü sahibi olmaması ya da dil, kültür, eğitim, sosyal ve iktisadi yaşam gibi konularda halk ve kolektif olarak sürekli aşağıda tutulma hallerini engellemiyor. Bu halde tutulan Kürt, sokak ortasında Kürtçe konuştuğu için aşağılanabiliyor, öldürülebiliyor; işinden, toprağından, özgürlüğünden olabiliyor. Ancak bu savaş hali devam ederken Kürdün barış politikasına 'beyaz şüpheler' yöneltenler, kolektif olarak beyazlık imtiyazlarından, konforundan faydalanabiliyorlar. Tam da bu nedenle Kürt meselesiyle kolektif haklar bağlamında yüzleşen ve yine sömürgeci politikaların ortaya çıkardığı imtiyazlı, avantajlı halleri reddeden bir zihni, politik ve eylem hattına ihtiyaç var. Kürt sorununun toplumsal çözümünden kastedilen de budur. Toplumsal çözüm, Kürt meselesi üzerinden devletin dayattığı kolektif beyazlık ayrıcalıklarını reddeden ve her türden sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik vs. eşitsizliği kendi aleyhine bozacak bir toplumsal kuşatıcılıktır. Bu toplumsal kuşatıcılık olmadan sadece onurlu barış değil, kalıcı barış da olmayacaktır. Onurlu barış, halkların onurlu barışıdır; ayrımcı ve tahakkümcü olmayan, eşitlik ve adalet esaslı toplumsal yaşamdır. Özcesi barış, toplumsal alanı işaret eder, devletçi alanı değil. Bu yönüyle barış sınıfsaldır ve devlet ya da iktidarlarla Kürt siyasal hareketi arasında toplumsal uzlaşının ön koşulu sayılabilecek silahlardan, çatışmadan arınma halidir. Dolayısıyla Kürt meselesinde söz konusu olacak olan barış, esmerdir, ezilenlerdir; özgürleştiricidir ve onurlu barıştır. Bu hakikati daha 20. Yüzyılın başlarında Meksika devriminin lideri Emiliano Zapata şu çarpıcı sözlerle ifade eder: "Ne kölelere layık bir barışı ne de mezardaki bir barışı asla istemiyoruz. Özgürlük esaslı … barış istiyoruz."

Çözüm yolu: Demokratik Ulus

'Özgürlük esaslı barış', ötekileştirilen, yok sayılan, ezilen tüm kimliklerin ve toplulukların sorunlarını tanımlarken kapitalist modernite ve onun ulus-devletçiliğinin önümüze koyduğu hazır reçetelere şüpheyle yaklaşmayı ilke edinecektir. Canlı doğasıyla bu kadar oynayan ve toplumun en kılcal damarlarına kadar zihniyet, kültür ve ekonomik işgalini yayan merkezlerin müphemleştirici, çarpıtıcı tüm politikalarına karşı

hakikatin yolunu sürmek de bir o kadar toplumsal barış mücadelesinin ahlaki ve politik görevlerindendir. Dolayısıyla adalet ve barış mücadeleleri kadar bunlara ait kavramların içeriklendirilmesi de önem taşıyor. Ezilen kimliğin duygusu ve bilinci üzerinden yola çıkarak tanımlanması gereken bir toplumsal adalet ve barış mücadelesinden bahsediyoruz. Bu konulardaki ideolojik netsizlik, sadece örgütlü yapıları değil bütün toplumu bu haksızlığın süreklileşmesi hali üzerinden çürütüyor. Örneğin Kürt meselesinde onurlu barışı yakalayamama hali, değerlerin iğdiş edilmesi, toplumun adalet duygusunun zedelenmesi ve ayrımcı kültürün bir toplumsal kültür haline gelmesini de beraberinde getiriyor. El ele girilen toplumsal yozlaşma ve çürüme sürecinde Kilyos'ta olduğu gibi insan kemiklerinin kaldırımın altına gömülmesi gibi gayri ahlakilik üretiliyor. Tam da bu gayri ahlakilik üretimi nedeniyle Kürt barışının onurlu ve eşitler arası bir barış olarak inşa edilebilmesi, zorunluluk olarak kendisini dayatıyor. Demokratik mücadelenin en önemli işlevlerinden birisi de toplumu yozlaştıran ve çürüten devletçi-milliyetçi siyasetlere karşı kolektif vicdanı ve farkındalık bilincini zinde tutmaktır. Toplumsal adalet ve barış vicdanının, bilincinin ve birikiminin oluşmadığı çözüm deneyimleri sürdürülebilir ve kalıcı olamamaktadır. Kant, 'Ebedi Barış Üzerine Felsefi Deneme' adlı çalışmasında "içinde gizlenmiş yeni bir harp vesilesi bulunan hiçbir antlaşma bir barış anlaşması sayılamaz" der. Dolayısıyla çatışma aralığındaki tüm sorunlara -başta Kürt meselesine- çelişkiyi doğuran kaynakları kurutmaya odaklı bir kurucu akılla müdahale edilmezse, yine Kant'ın ifadesiyle o barış ya da çözümün adı "silah bırakma" olur ki bu durum da geçici bir durumdur. Halk olmaktan kaynaklanan hakların tesisi (anadilde eğitim/öğrenim hakkı başta olmak üzere anayasal yasal yurttaşlık, anayasal çözüm/tanınma) sağlanmadığı sürece ortaya çıkanın barış olarak adlandırılması mümkün değildir. Kürt barışını toplumsal adalet ilkesi temelinde ele almak ve tarihsel toplum gerçekliğinden yola çıkarak ulus-devletçi, tekçi ve homojenleştirici tüm politikaları boşa çıkarmak önceliklerdendir.

Buradan hareketle Kürt meselesi ve diğer toplumsal sorunların çözümünün kalıcı zemini, etnik ve kültürel hegemonyacılığa, ekonomik ve siyasal baskıya dayanmayan demokratik ulus çözümüdür. Ulus-devletçiliğin temel zihniyet kodu olan milliyetçilik yerine özgürlük ve dayanışma bilincini esas alan demokratik ulus çözümü, etnik, sınıfsal, ekolojik, kültürel, sosyal ve toplumsal cinsiyet gibi tüm sorunların kaynağını da kurutacak bir nihai adalet ve barış halinin de sürdürücüsü olacaktır. Yine demokratik ulus çözümü, kangrenleşmiş sorunların -özellikle Kürt sorunu- özünün kapitalist sistemden kaynaklandığının bilinciyle hareket eder. Yanısıra barış ve adalet değerleriyle yüklü çözüm çabalarının, bir karşı sistem (sosyalist ütopyalı ya da anti-kapitalist) inşa etme mücadelesi olduğunun altını çizer. Öcalan Demokratik Uygarlık Çözümü adlı beş ciltlik çalışmasında "Kürt sorununun doğuşunda asıl sorumluluğun kapitalizmden kaynaklandığını açıklamak, çözümün demokratik özünü ilk defa ulus-devletçilikten ayrıştırmaktaydı. Bu ayrıştırma ulusların kendi kaderini tayin hakkını burjuva hak kapsamında olmaktan çıkarmış, toplumsal demokrasi kapsamına dahil etmiştir. Yani Kürt sorunu devletçiliğe hiç bulaşmadan, ulus-devletçi arayışlara yönelmeden ve o kapsamlar altında çözümlere zorlanmadan, toplumun demokratik yönetim modelleri içinde çözümlenebilirdi." sözleriyle barışın ya da çözümün yolu ve yöntemine de işaret eder. Demokratik çözüm konusunda da "demokratik çözümü devletler ya da hükümetler geliştirmez; çözümden toplumsal güçlerin kendileri sorumludur" diyerek asıl çözüm rolünü demokrasi ve özgürlük güçlerine (toplumsal alan) verir. Bu çözüm anlayışının iki hedefi vardır: Birincisi, sermaye ve iktidar birikimi olarak kendisini topluma ideolojik ve zor aygıtlarıyla dayatan ulus-devlet alanının daraltılması ya da sönümlendirmesi, ikincisi ise, toplumun adalet, özgürlük, eşitlik ve barış değerleri etrafında kendisini yeniden gerçekleştirmesi ya da inşa etmesidir. İkincisi kendi içinde hem demokratik çözüm hem de kendi olma, oluşa gelme "xwebun"dur. Ahlaki ve politik toplum olarak da adlandırılabilecek bu kendini gerçekleştirme hali, ulus-devletin hukuk ve bürokrasiyle teslim almaya çalıştığı halkların demokratik ulus çözümüdür.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Rojava-Kuzey Suriye'de Adalet ve Örgütlenme Modeli

Faruk Zaman

Rojava'da toplumsal adalet alanı tartışması, demokratik yönetim anlayışı tartışmaları çerçevesinde gelişen bir teori ve sistem anlayışına sahiptir. Toplum kendisini nasıl yönetir ve demokrasi ilkesi nasıl gelişir? Öz yönetim nasıl oluşur? Genelde toplumun politik yaklaşımı ne olabilir? Bunu tartışırken ortaya çıkan genel yaklaşım, toplumun kendi işlerini tartışıp karara bağlama planlaması olarak tarif edildi. Ve aynı zamanda toplumun bu sisteme göre kendini yönetmesi, kendisi hakkında kararlar alabilmesi ve ona göre kendisini planlayıp ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde örgütlenmesi olarak tarif edildi. Daha önce de birçok demokratik hareket, ülke, siyasetçi, aydın tarafından tartışılmış ve dünyada denemeleri olmuştu. Rojava'da adalet sistemi inşa edilirken, bu birikimlerden de faydalanılmıştır.

Özellikle yürütme ve yasama alanında ki tartışmalar sadece Rojava'da değil, bütün dünyada da yapılmıştı, yapılıyor da. Çeşitli uygulamalar vardır. "Genelde öne çıkan temsili demokrasidir. Uygulamalarda doğrudan demokrasi diyebileceğimiz bir demokrasi değil de, kısmi demokrasi olabiliyor, tam demokrasi diyebileceğimiz bir örnek açığa çıkmıyor" bakış açısı ile Rojava'da adalet sistemi inşa edilirken bunun geniş eleştirisi de yapıldı, yapılıyor da. Yürütme ve yasama alanında halkın kendisinin karar alması konusunda derinlikli tartışmalar yapıldı. Buna göre üzerinde uzlaşılan doğrudan demokrasi veya katılımcı demokrasi özellikleri Rojava'daki demokrasi anlayışının içerisine yerleşmiş durumdadır.

Yürütme ve yasama alanı geniş bir tartışma konusudur; bu alanda dünyada genelinde belli bir birikim oluşmuştur. Bu tartışma daha da gelişip derinleşerek devam ediyor. Ancak adalet alanındaki tartışmalar çok fazla yürütülemedi. Devletli sistemde ki, demokrasi çalışmalarının teorisyenleri, pratikçileri, demokratik hareketler pek gitmemişlerdir. Kürt Hareketi bakımından nasıl bir adalet sistemi inşa edilebilir? konusunda tartışmalara başlarken, özellikle bu konuda boşlukların oluşacağı belliydi.

Adalette demokrasi nasıl işleyebilir?

Yaşanan sorunlar toplumun kendi sorunlarıdır. Demokrasi toplum sorunlarını çözmeyi gerektirir. Ama adalet meselesinde nasıl olabilir? Konuya ilişkin tartışmalar yapılırken bakış açısına uygun modellere pek rastlanılamadı. O nedenle doğal toplum değerlerine dönüş yapıldı. Rojava'da bu değerler esas alınarak ve mevcut demokrasi tartışmaları adalet alanına taşırılarak uygulanmaya çalışıldı. Temel perspektif adım adım böyle gelişti. Rojava'da inşa edilen adalet sisteminin temel teorisi, Kürt Hareketinin geliştirdiği demokrasi anlayışından ve demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü paradigma, özerk yönetim, demokratik ulus anlayış ve teorisinden gücünü alıyor. Bu esaslar adalet alanında daha da detaylandırılmaya çalışılıyor. Yine buna, şu ana kadar dünyada yaşanan insan hakları mücadelesi, denemeler, tecrübe ve birikimleri de eklenmek durumundadır.

Burada en temel eleştiri konusu devlet yargısıdır. Çünkü devlet yargısı inşasında demokrasi hiç tartışılmamıştır. Bu durum teknik uygulamalara

bırakılmıştır. Belirli bir akademik süreci tamamlayan insanlar, devlet erkinden aldıkları güçle bu işi yürütüyorlar. Burada demokrasi tartışması yoktur. Demokrasinin adalet alanında nasıl uygulanacağına dair bir tartışma hiç yoktur. Yürütücü organlar ile ilişkiler adalet bakanlığı üzerindedir. Halk meclisleri gibi bir olgu hiç yoktur. Meclislerinin oluşturduğu yasalarla belirli bir meşruiyet alınmakta ama, demokrasiyi uygulama boyutu ile tartışma yapılmıyor.

Özgürlük Hareketi açısından toplumsal adalet tartışması çokça dile gelen bir nokta oldu. Bu nasıl olabilir? Öncelikle mevcut olan devlet geleneğine güçlü bir eleştirisi gerekiyordu ve bu yapıldı, hala da yapılıyor. Neticede demokratik hareketler mevcut devlet erkine karşı mücadele ederek, onların gücünü demokratik yasalar ile sınırlandırmışlardır. Yani bir insanın yakalanması, soruşturma süreci, yargılama biçimi, savunma hakkı belli bir prosedüre kavuşmuştur.

Eski devletteki sadece yetkili olan bir merciinin ya da bir hükümdarın tasarrufu ile yürütülen bir çalışma değil, daha çok hukuk ile insan hakları ile belli bir güvenceye alınmış bir yaşam söz konusudur. Rojava'da bu tartışmalar yürütülürken bu boyutu da göz önünde bulundurulmaktadır. Devlet erkinden çok demokratik mücadelelerin sonucu gelişen özellikler oluyor, tüm bunlar. Ama esas olarak toplum kendi sorunlarını adalet bağlamında nasıl çözebilir? Demokratik bir şekilde işlerini nasıl yürütebilir? Esas adalet sistemi inşasında ve demokratik mücadele bağlamında bir derinleşme nasıl sağlanabilir? Soruları sorulmuş, cevaplar aranmıştır. Ve başlangıç itibariyle de sorun nerede olursa olsun, toplum kendi içinde tartışıp çözümlerini üretebilir fikri baskın çıkmıştır.

Adaletin temelinde sulh

Başta sistemde sulh tartışmalarının yapılması, tartışmaların sulh üzerine yürütülmesi, yukarıda yürütülen tartışmalar ile alakalıdır. Oluşan sistemde bir grup kendi içerisinde kanaat önderleri öncülüğünde ya da sulh komiteleri biçiminde örgütlemekte; onlar genellikle toplumun yaşlı, ahlaken ve bilinç olarak kabul gören ileri gelenlerden oluşmuş olanlar -akil insanlarda denilebilir- üzerinden sorunların çözümü yoluna gidilmektedir. Bu komiteler sorun nerde varsa onlar üzerinde tartışıyorlar. Fakat bir sistemin inşası bakımından bu yeterli değil. Özellikle iktidar anlayışının varlığı, mülkiyetçi, cinsiyetçi anlayışlar, yine dincilik ve milliyetçilik özelliklerinin varlığı; onlara karşı çok güçlü bir zihniyet mücadelesine de gereksinim vardır. Yani zihniyet boyutundaki sorunlar-iktidar, mülkiyetçilik, cinsiyetçilik, milliyetçilik, tutucu dinciliktir-sistem inşaasının önündeki engeller olmaktadırlar. Bu şekillenme yapısına sahip olan toplum ve insanlarda demokrasi ölçüleri beklenemez. Güç kimin elinde ise ona yanaşıp kendi milliyetçilik, dincilik, iktidar, mülkiyet hakimiyetini kurmaya çalışma esas olabiliyor. Kuşkusuz bu durumda toplum içerisinde köklü sorunlara yol açıyor. Demokratik ilişkilerin gelişiminin önünde engel oluyor, toplum içerisinde birbirini yıkan, birbirine zarar veren yaklaşımlara sebep olabiliyor. Rojava'da bu sistem inşa edilirken, öne çıkan önemli engellerden bazılarını böyle sıralamak mümkündür.

O nedenle toplumsal adalet felsefesini geliştirmek için, bu zihniyet ile çok güçlü bir mücadele gerekiyor. Bu zihniyetin yapısı çözülmeden mevcut zihniyet, bir sorun fabrikası gibi sürekli problem çıkartmaya devam edecektir. O nedenle burada esas alınan temel ilkelerden birisi sorunun esasına inmektir. Sorunun çıkış sebeplerini ortadan kaldırmaktır. Bunun çözümü de zihniyet boyutunda yatmaktadır. Elbette bu doğru bir aydınlanma ve devrim anlayışını gerektiriyor.

Nasıl yapılabilir? Bu durum sadece bir yargı sorunu değildir. Daha geniş toplumsal bir sorundur. Yönetim, eğitim anlamın da, sosyal faaliyetlerde çok güçlü bir bilinç ve ahlak çalışmasını yapmak gerekiyor. Yine sadece yargı sorunu olan konuları ele almamak gerekiyor. İnsanlar birlikte yaşıyorlar ve birlikte yaşarken de zihniyet sorunundan kaynaklı adalet sorunları ortaya çıkıyor. Güç kimin elinde ise diğerlerine zarar verebiliyor. Ya da yaşam maneviyatını, ölçülerini, düzenini bozabilir. Mevcut sistemin, yönetimin, meclislerin sorunları halkın sorunu olarak değerlendiriliyor. Herkesin bu konuyu

daha derinlikli anlayıp, sorumluluk alması gerektiği bilinci yaratılmaya çalışılıyor. Bu aynı zamanda genel bir devrim mücadelesi olmaktadır. Ama adalet boyutu ile kendi özgünlükleri içerisinde işin akademik boyutları üzerinde durulmakta, sorunların tahlili ve çözümlerine yönelik demokratik çözümler üzerine yoğunlaşma sağlanmaktadır.

Bu esaslar ve bakış açısı üzerinden demokratik bir anlayış ve akademik çalışma yürütülmektedir. Bunun kadrosu oluşturulmaya çalışılıyor ki, bu doğrultuda belli bir mesafede alınmıştır. Sorunların tahlili, çözüm olabilecek yöntem ve usuller, üslup bakımından belirli bir mesafe kaydedilse de, hala araştırma ve inceleme aşamasında olunduğu söylenebilir. Önemli olan tartışmalardan ortaya çıkan sonuçların bir taraftan uygulanıyor olması, diğer taraftan da uygulamalardan açığa çıkan sonuçların değerlendiriliyor olmasıdır.

Adaletin örgütlenmesi ve sağlanması nasıl gerçekleşiyor?

1-Sulh Komiteleri

Aşağıdan yukarıya doğru toplumun örgütlenme modeli, sulh komiteleri, Mala Jin sulh komiteleri, adalet divanları, temyiz, bölge adalet meclisleri, Kuzey Suriye Adalet Meclisi ve buna paralel olarak kadın adalet sistemi olarak örgütleniyor. Fakat davalar asıl olarak temyize gitmeden önce sulh komitelerinde ve adalet divanında bitirilmeye çalışılıyor. Adalet divanları tek yöntem değil, değişik çözüm yöntemleri de uygulanıyor. Örneğin muhakeme usulü de kullanılan bir yöntemdir.

Heyet, tarafları hukuki olarak dinler, ispatları değerlendirir, iddia ve savunmaları aldıktan sonra da buna dayanarak karar verebilir. Ama platformlar, hakem, hakim, sulh da kullanılan yöntemler arasındadır. Adalet divanının eli geniştir ve davanın niteliğine göre uygun yöntemlerden birisini kullanabilir. Fakat esas olan; sorunu yerinde çözmektir. Her şeye rağmen taraflar ikna olmazlarsa temyize gidebilirler. Burada temyiz son merci olarak devreye giriyor. Dava dosyası sulhtan, adalet divanından geçmiş, temyiz son kararı verir.

Davanın en tabanında sulh komiteleri ve mala jin'lar ilgileniyorlar. Ve onlar hemen her yerde örgütlüler. Köylerde, sokaklarda, mahallelerde, şehirlerde ve kantonlarda yani, Kuzey Suriye'nin her yerinde bu komiteler örgütlüdür. Nerede dava varsa, başta diyalog ile, tartışarak çözüm bulmak, taraflar ile iletişim kurarak, tarafları ikna temelinde çözüm üretmeye çalışıyorlar ve önemli oranlarda çözüm üretiyorlar. Bu belirli ve önemli bir ahlak gelişmesine de yardımcı olabiliyor. Bu zeminlerde temel olarak doğru ve yanlışın tartışmaları yapılıyor, iyi ve kötünün tartışması yapılıyor, adaletli olan ve olmayanın tartışması yapılıyor.

Bu alanda atılan adımlar en sade ve yalın hali ile, toplumun öz örgütlülüğü olarak değerlendiriliyor. Ve davaların %70-80'i bu yöntem (uzlaşı) ile çözülüyor. Bununla beraber çözülmeyen cezai davalar, müdahaleyi gerektiren problemler oluyor. Onlar için de adalet divanları yolu açıktır. Demokratik ve hukuki bir yaklaşımı ile toplumsal bir üslup içinde çözülmeye çalışılıyor. Bu konuda belirli bir gelişme sağlanmış durumda. Bir insan suç işlediğinde nasıl muamele yapılır, suç nasıl tespit edilir, soruşturma nasıl yapılır, savcılıklara nasıl bildirilir gibi, savcılıkların yapacağı icraatlar ve usuller oluşmuş durumda.

2-Adalet Divanları

Sulh komitelerinde çözülemeyen davalar adalet divanlarına gider. Adalet divanları davalara yönelik oturumlar yapar ve o çalışmalar sonrası karara varılır.

Adalet divanlarının karar heyeti, savcılık, infaz kurumu, vekâlet işleri (adli katip), idari, maliye çalışanlarından oluşur. Adalet divanı içerisinde adalet heyeti ve savcılık var. Savcılık soruşturma ve iddianame hazırlamak ile mükelleftir. Adalet divanı aynı zamanda yargılama sürecini yürüten heyettir. İlk derecede kararı adalet divanı verir. Ondan sonraki aşamada temyiz meclisi vardır.

3-Platformlar (Halk Mahkemeleri)

Halen usuller üzerindeki çalışmalar devam ediyor. Kimi süreçlerde platform denemeleri oldu. Platform

yaparak karar alma süreçleri örgütlenmeye çalışıldı. Fakat yöntemlerde sorunlar açığa çıktı. Doğrudan platform ile karara gidince, mevcut toplumsal yapının yeterince demokratikleşememesinden kaynaklı sorunlar oluyor. Rojava'daki denemelerde karar alma aşamalarında kimi boşluklar yaşandı, yaşanıyor. Yeterli araştırma yapıp, tarafları dinleyerek deliller toplayıp ondan sonra karara gitmek gerektiği açığa çıktı. Bir platform ortamında bütün katılanların tüm bunların farkına varmalarının zorlukları yaşandı. Bundan dolayı platform denemelerinde toplumun katılıp karar aşamalarında yer almalarının olumlu sonuçları da oldu, ama çeşitli eksik yönleri de ortaya çıktı. Şimdi bunun yöntemleri üzerine tekrardan düzenlemeler yapılıyor. Platformun tüm davanın görüldüğü bir celse yerine, tüm soruşturma ve celseler yapıldıktan sonra karar almadan önceki son celse olarak örgütlenip halkın eğiliminin belirlendiği bir araç olarak işlevlendirilmesi üzerine çalışmalar devam ediyor. Ve aynı zamanda sonuçlar ve dava üzerine halkın bilgilendirildiği bir araç olması öngörülüyor.

STK'lerden, halk meclislerinden ve katılmak isteyen toplum yapısından temsilciler ile düzenlenecek bu platformların daha iyi örgütlendirilmesi zaruri oluyor. Aksi halde bir tarafın kendi taraftar kitlesini getirip kararda etkin olmak gibi riskli yönleri vardır. Tüm bu riskli yönler ve yöntem, usul boşlukları yeniden düzenlendi. Dolayısı ile platformlar karar celsesinden bir önceki celse olarak halkın bilgilendirildiği, taraflara kendilerini savunma fırsatının verildiği, toplumun eleştirilerini, öneri ve değerlendirmelerini yaptığı bir araç olarak, karar alma aşamasında mevcut heyete yardımcı olan, bir araç olarak işlevlendirilen bir yapı olarak örgütlenmeye çalışılıyor.

4-Bölge adalet meclisleri

Adalet meclisleri, tarafların tüm iddia ve savunmalarını aldıktan sonra dosyayı inceler, tüm çalışmalar usule uygun yürütülmüş ve son merci olarak temyiz doğru bir karar vermişse, bu kararı onaylar. Fakat yargılamada eksiklikler, usulsüz yanlar varsa yeniden yargılama, hak arama yol ve yöntemini gösterir. En son aşamada adalet bölge meclisi kendisi yeni bir karar da verebilir. Fakat bu devrim sistemi içerisinde çok tercih edilen bir durum değildir. Öncelikle yanlışın düzeltilmesi için karar dosyası mevcut ilgili heyetlere düzeltilmesi için gönderilir. Ya da ilgili farklı bir heyete gönderilir, yeniden yargılama kapısını açar. Yöntem ve yasa budur ama, eğer tüm bu yöntemler kullanılmışsa ve çözüm gelişmemişse, adalet meclisi kendisi karar alabilir.

Bölge adalet meclisleri, bölgede hem idari hem de adli olarak çalışmaları takip eden ve idare eden konumdadır. Yine hem idari hem de adalet bakımından çalışmaları denetleyen, örgütleyen, yöneten ve pratik olarak tüm idari işleri yürüten meclislerdir.

Şu anda Efrin, Şehba adalet meclisi biraz daha dar bir yönetim olarak örgütleniyor, Dera Zorda hala tam meclis diyemeyeceğimiz dar bir yönetim ile yürütülmeye çalışılıyor. Onun dışında Tabka ve Rakka'da bir, Kobanê'de bir, Minbiç'ta bir ve Cizir'de bir adalet meclisi bulunmaktadır.

Bölgede ki tüm adalet kurumlarının çatısı adalet meclisleridir. Adalet divanlarının sözcüleri vardır. Onlar her ay kendi içinde toplantılarını yaparlar. Bölge adalet meclisinin halk meclisleri ile çalışmaları entegre bir şekilde devam ediyor.

Şehir düzeyinde hakimler belirlenirken temel olarak üç kriter vardır. Akademik yeterlilik (bu aynı zamanda adalet alanındaki akademik çalışma ile bağlantılıdır), Kuzey Suriye meclisinin gözetiminde bir kişinin hakim olup olamayacağı belirleniyor. Bilinç düzeyi, kişilik özellikleri bu kapsam içindedir. İkinci kriter idari kriterdir. Bölge meclisinin ihtiyaçlarını tespit edip katılacak kişilerin sicillerini, özelliklerini ölçerek buna göre karar verilir. Üçüncü kriter ise demokrasi kriteridir. Bu şekilde tespit edildikten sonra şehir halk meclisi düzeyinde her yerde hem şehir, hem bölge ve hem de genel Kuzey Suriye düzeyinde adalet birimleri, adalet kurumları mevcut halk meclisine karşı sorumludur. Örneğin meclis sistemine göre adalet divanları aylık toplantılarını örgütledikten sonra sözcüleri aracılığı ile raporun bir nüshasını kent halk meclisine sunarlar. Kent halk meclisi tarafından gerekli değerlendirme ve

eleştiriler yapılır, gerekli perspektif verilir. Adalet kurumları aynı zamanda kent halk meclisinde çıkan perspektife göre çalışmalarını yürütürler. Üç ayrı kuvvet yerine adaletin gerçekten kararlarda bağımsız olup, yine hesap merci olarak halka hesap verebildiği bir örgütlenme modeli geliştirilmiştir.

Bu devletlerde birbirinden bağımsız üç ayrı kuvvet olarak değerlendirilir. Devletlerde adalet kurumlarının halk meclisi ile hiçbir işi olmaz. Burada genel sistemde bir değişiklik vardır. Çünkü devletlerde adaletin bağımsızlığı üzerine bir yaklaşım var ama bu çok sorunludur. Devletlerde adalet sistemi tekniklere ve yasalara bırakılmıştır. Son kertede yürütme erkindeki adalet bakanlığına bağlanmıştır. Adalet bakanlığı işlerine karışmaz deniliyor. Fakat adalet bakanlığı istediği yargıcı, savcıyı terfi eder, istediğini durdurur, onların tayinleri, terfileri ve tüm harcamalar adalet bakanlığına bağlıdır. Bu durum adalet mekanizması üzerinde yürütmeyi bir iktidar gücü haline getiriyor. Adaletin bağımsızlığı işlemiyor ve aynı zamanda adaletin temel kurumu olan halk meclisini devre dışı bırakılıyor.

5-Temel olarak halk meclisleri

Rojava'da genel sistemin karakterinde halk meclisleri vardır. Yürütme ve adalet ile ilgili başka kurumlarda olabilir. Herkes halk meclisine ve halka karşı sorumludur. Adalet meclisin de bu şekilde örgütleniyor. Bu bir nevi halkı adalet sistemine katmak oluyor. Halk karar gücü oluyor. Yargıçların, hakimlerin vb… belirlenmesinde söz sahibi oluyor. Aynı zamanda adalet gerçek anlamı ile bir bağımsızlık özelliğine kavuşmuş oluyor. Halk meclisi bir icra organı olmadığı için adalet üzerinde bir iktidar gücü olmaz. Ama adalet bakanlığı ya da yürütmenin altında olduğunda, yürütmenin elinde bir güç oluyor. İş gücü, istihbarat, mali gücü, idari gücü var. Bu gerçek anlamı ile adaletin bağımsızlığına gölge düşürür. Adaleti devlet erkinin denetimine vermek oluyor. Fakat bu sorumluluğu halk meclisine verdiğinde daha demokratik oluyor. Halka hesap verebilirlik durumu açığa çıkıyor.

Bölge meclisinin komiteleri şu şekildedir: Savcılık komitesi, denetleme komitesi, infaz (tenfiz) sulh komitesi ve sözcülük komitesi olmak üzere 5 tanedir. Kuzey Suriye'ye gönderilenler bazı bölgelerde 1 veya bazı bölgelerde 3-4 kişi şeklinde komiteler olabiliyor.

6-Konferanslar

Meclisler iki yılda bir örgütlenen adalet konferansları ile oluşturuluyor. Konferans süreçleri başladığında tabanda bir tartışma örgütleniyor. Toplantılar, tartışmalar olarak kararlar örgütleniyor ve konferansta tabandan tartışılan kararlar resmileştiriliyor. Ve yeni yönetim seçiliyor. Yaklaşık bir buçuk aylık süreçte tüm sulh komitelerinde, adalet divanlarında sorunlar, çözüm yöntemleri, öneriler yeni yönetimin oluşturulmasında öneriler bu konferans örgütleme sürecinde tartışılıyor.

Adalet meclislerinin sayıları bölgelerin özgünlüklerine, koşullarına ve nüfusuna göre değişebiliyor. En geniş bölge Cizir bölgesidir. Bundan dolayı adalet bölge meclisinin sayısı Cizir'de diğer bölgelerinkine göre daha geniştir. Bu meclislerin sayıları en az 17 kişiden oluşmaktadır. Fakat Cizir'de 17 artı 4 kişi(Kuzey Suriye temsilcileri) 21 kişiden oluşuyor. Kuzey Suriye yönetiminde yer alan 4 kişi aynı zamanda Cizir bölge adalet meclisinde de yer alıyorlar.

7-Kuzey Suriye Adalet Meclisi

Konferanslar sürecinde Kuzey Suriye adalet meclisinin kuruluş çalışmaları örgütleniyor. Konferanslara genel sulh ve mala jin sulh komiteleri olmak üzere tüm adalet bileşenleri katılmaktadır. İki yıllık kararlar, planlamalar çıkarılıyor ve yeni meclisler belirleniyor. O konferansta sadece bölge adalet meclisi seçiliyor. Bölge meclisi ilk toplantısında yeni sözcülerini seçiyor ve kendisini komiteler şeklinde örgütlüyor. Bu komitelerden bir tanesi Kuzey Suriye'ye giden temsilcilerdir. Bölge meclisi, bölgenin büyüklüğüne göre kendi kotaları olan Kuzey Suriye Meclisinin delegelerini çıkartıyor.

Meclis ilk önce Kuzey Suriye meclisine gidecek olan delegeleri kendi içerisinde tespit ediyor. Sonra diğer meclis çalışma komitelerini örgütlüyorlar. Bir tanesi genel savcılık komitesidir. Bu komite bölgedeki

tüm savcılıkları denetler ve idare eder. Bu komite bir nevi başsavcılık rolünü oynuyor. Teftiş kurulu komitesi vardır. Bu kurul mevcut davaların takibi ile ilgilidir. Bu denetleme iki aşamalıdır. Birinci aşama bölge, ikinci aşama Kuzey Suriye'dir. Fakat Kuzey Suriye'deki denetleme aşaması yeni örgütleniyor ve önümüzdeki süreçlerde aktif hale gelecektir. Kuzey Suriye'nin denetleme aşaması genel sisteme yönelik denetimdir. Bölge meclisi daha çok mevcut pratik çalışmaların yürütülmesine, adaleti tartışma konusu olan kurumların denetlenmesine yönelik olan komitedir.

Çatı Kuzey Suriye adalet meclisidir. Kuzey Suriye adalet meclisi buna göre görev düzenlemesi yapıyor. Bölge meclislerinin görevleri var. Görevleri daha çok pratiktir. Sistemi idare etme, yürütme, denetleme, birebir davaları denetleme, halkın taleplerini ve şikâyetlerini dinleme, onlara cevap verme ve yöntem gösterme gibi pratik işler bölge meclislerine aittir. Genel Kuzey Suriye Adalet Meclisi ise tüm çalışmaların birleştirilmesi olup, o da ortak toplantılarla oluyor. Bölge adalet meclis sözcüleri toplantılarını aşağıdan yukarıya kadar yapıp raporlarını tamamladıktan sonra, bölge adalet meclisi sözcüleriyle bir toplantı yapar. Tüm sözcüler raporlarını sunarlar ve ona göre değerlendirir, kararlaştırır ve sonra sözcüler dışında kendisi de iç toplantısını yapar. Adalet perspektifinin genel raporunu çıkarır ve perspektif sunar.

Adalet Kurumları Özerk Yönetimin Önemli Bir Bölümü

Bu durumda Kuzey Suriye Meclisi özerk yönetimin bir bölümü olmuş oluyor. Özerk yönetim üç meclisten oluşuyor. Halk meclisi, yürütme meclisi, adalet meclisi. Bu meclisler halk meclisine bağlıdır. Bunlar da adaletin bağımsız olduğu, ama çatı olarak halk meclisinin rol oynadığı bir perspektifle hareket ediyor. Yani şu anda şehir düzeylerinde halk meclisinin böyle bir hukuku var. Adalet meclisleri aylık raporunu hazırlar, raporları sözcüler halk meclisine götürür eleştiri, öneri ve perspektiflerden sonra rapor adalet meclisine gelir. Adalet meclisinde tüm raporlar birleştirilir, kendi faaliyet raporu ile beraber bölge halk meclisine sözcüler bu raporu verirler. Raporun bir nüshası halk meclisine, bir nüshası da Kuzey Suriye Adalet Meclisindeki sözcüler toplantısına verilir. Orada da rapor birleştirilir ortaklaştırılır.

Şu anda koordinasyon toplantıları örgütleniyor. Üç meclisin koordinasyon toplantıları oluyor. Bu üç meclis de mesela bölge meclisleri kendi konferanslarında seçilirler. Seçildikten sonrada halk meclisinin onayından geçerler. Bölge adalet meclisi konferansında seçildikten sonra bölge halk meclisinin onayından geçer. Aynı şekilde meclis içinde seçilen Kuzey Suriye Adalet Meclisi üyeleri de, Kuzey Suriye halk meclisi onayından geçer. Her aşamada halkın, halk meclisinin üyelerinin onayı alınır. Bu işleyiş adaleti yürütme erkinin etkisinden ve denetiminden kurtarılmış oluyor.

Bu Rojava'daki sistemin en temel özelliklerden birisidir. Devletle olan en temel fark olarak sistemin böyle kurgulanmıştır. Bir de demokratik olma, çalışmanın demokratik yürütülmesi, halktan katılım gösterilmesi, yine halkın katılabilme imkânının olmasıdır. Diğer boyutuyla halkın genel sistem üzerinde denetiminin olmasıdır. Bu yöntem ile demokrasi ilkesi adaletin içerisine yerleştirilmeye çalışılıyor.

Adalet Sisteminde Kimi Esaslar

Adalet sistemi temelde aşağıdan yukarıya doğru, bölge esaslarına göre örgütleniyor. Her bölgenin sözcüleri ve adalet divanları vardır. Ve bölgesel olarak örgütlenen her bir birim toplantılarını aylık olarak örgütler. Temel esaslardan bir tanesi adalet meclisleri halk meclislerine entegre bir şekilde çalışmalarını sürdürüyor. Şehir düzeyinde hakimler belirlenirken üç temel kriter belirlenmiş durumda. Birinci kriter akademik yeterliliktir. Kuzey Suriye Meclisi gözetiminde bir kişinin bilinç düzeyi, akademik birikimi vb. göz önünde bulundurularak hâkim, savcı vb. olup olamayacağı belirleniyor. Bu akademik bir şarttır. İkinci kriter ise iradi şarttır. Bölge meclisinin ihtiyaçlarını tespit edip, katılacak kişilerin sicillerini, özelliklerini, bilincini ölçüp onlar da idari olarak karar veriyor. Üçüncü şart demokrasi şartıdır. Kent halk meclisinin onayıdır. Şehir halk meclisinin onayıdır.

Kent, kanton, bölge ve Kuzey Suriye düzeyinde bütün adalet birimleri mevcut halk meclislerine (şehir halk meclisleri) karşı sorumludur. Adalet divanları aylık toplantılarını yaptıktan sonra raporlarının bir nüshasını sözcüler aracılığı ile halk meclisine sunarlar. Gerekli tüm değerlendirme, eleştiri ve perspektifler buradan sunulur. Buradan çıkan perspektiflere göre çalışmalar yürütülür. Kuvvetler ayrılığındaki üç ayrı kuvvet yerine adaletin gerçekten kararlarından bağımsız olup yine hesap merci olarak halka hesap verebildiği bir örgütlenme modeli geliştirilmiştir. Bu devletlerde üç ayrı kuvvet olarak değerlendirilir. Birbirinden bağımsızdırlar. Adalet meclisi adalet kurumlarının halk meclisi ile hiçbir ilişkisi olmaz. Rojava'da genel sistemde bu konuda bir değişiklik var. Burada toplumsal adalet inşa edilirken sorunlar sadece tekniklere, yasalara ya da adalet bakanlığı gibi devlet erkini temsil eden bir kuruma bırakılmıyor. Bu durum adaletin bağımsızlığına gölge düşürüyor.

Örneğin devletlerde adalet bakanlığı istediği yargıcı terfi eder, istediğini durdurur. Yani terfileri, ücretleri her şeyi adalet bakanlığına bağlıdır. Bu durum adaleti, yürütmenin elinde bir iktidar gücüne dönüştürüyor. O zaman ise adaletin bağımsızlığından öte, daha çok devlet erki haline gelmiş olunuyor.

Rojava'da ise temel çatı halk meclisidir. Yürütme, yargı, divan hepsi halk meclisine karşı sorumludur. Halk meclisler ile toplumsal adalet sistemine katılmaktadır. Halk sistemde, yargıçların, hâkimlerin vb. belirlenmesinde söz sahibi olmuş oluyor. İyi örgütlenebildiği koşullarda adalet gerçek anlamı ile bağımsızlığa kavuşmuş oluyor. Halk meclisi uygun gördüğü durumlarda görevden alma yetkisi de vardır.

Görevden alma gibi durumlarda demokratik ilkelerin uygulanabilmesi için meclis önergesi gerekiyor. Halk meclisi kendi içerisinde tartışır, gerek gördüğünde soruşturma açar. Görevden alınacak kişi ya da kişilerin pratiklerini değerlendirir. Tüm bunlar meclis işleyişi içerisinde gerçekleştirilir. Kullanılan yöntem de ilerleme olmazsa, var olan farklı yöntemler değerlendirilir. Bu sürecin işlemesi için halk meclisi, teftiş kurumu ve adalet meclisi bu süreci birlikte yönetir. O ancak meclis önergesi ile olur. Meclis içinde tartışır. Belki soruşturma açar. Meclis işleyişi içinde bu süreç yürür.

Burada "Halk Meclisi bir icra organı olmadığı için adalet üzerinde bir iktidar gücü olmaz" bakış açısıyla uygulanan bir sistem vardır. Güç, karar alma yetkisi sadece yürütmenin elinde olduğunda burada sorunlar açığa çıkıyor. Örneğin asayiş, istihbarat, mali güç vb. buralar iyi örgütlenmediğinde gerçek anlamı ile adaletin bağımsızlığına gölge düşüyor. Adalet halk meclisine bağlı olduğunda demokratik ilkeleri ve hesap verilebilirlik durumunu örgütlemek daha mümkün hale geliyor.

Kanunlar yani yasalar nasıl çıkartılıyor?

Yasaları çıkarmak halk meclisinin görevidir. 2014 yılından itibaren Cizir Bölgesi için toplam doksan yasa çıkartılmıştır. Yasalar bölgelere göre değişebiliyor. Fakat farklı bir bölge gerek gördüğünde başka bir bölge için çıkarılan yasaları kendi bölgesinde yürürlüğe sokabiliyor. Ama her alan kendi yasalarını da çıkarıyor. Bu çalışma halk meclisinin görevidir. Toplamda bütün alanlar için tek yasa çıkarmanın zorlukları olabiliyor.

Her alan kendi özgünlüğü ve sistemine göre kanun taslaklarını çıkarıyor. Hazırlanan kanun taslakları meclise sunuluyor. Meclis üzerine tartıştıktan ve bölgelerin esaslarını dikkate alarak onaylıyor ya da onaylamıyor. Her bölgeyi doğrudan ilgilendiren temel esas ise toplumsal adalet sözleşmesindeki genel adalet işleyişine yönelik yasalardır. Kanun yerine sözleşme olarak ifade ediliyor. Temel ana taslak (toplumsal sözleşme) ise adalet sistemi içerisindeki tartışma ve pratiklerden çıkmıştır. Taslak halk meclisinde son şekli verilerek onaylanmıştır.

Cezai yasalar üzerine çalışmalar devam ediyor. Bütün cezayi yasalar, usuller bu şekilde çıkartılmıştır. Şu anda ceza usulü yasa taslağı hazırlanmış ve meclise sunulmuş durumdadır. Taslak hazırlanırken hem Rojava Devrim birikimleri hem de dünya tecrübelerinden yararlanılarak hazırlanmıştır. Ceza usulü ve ceza kanunu taslakları var. Bunlar iki ayrı konu olarak ele alınmıştır. Birisi cezai davalar hangi usuller ile yürütülür, diğeri ise hangi cezalar verilir. Buna yönelik bir de medeni usuller var. Bu yöntemlere dair de şu anda çalışmalar devam ediyor. Bu yasa direk bölgeleri ilgilendiren yasalardır. Adalet

sistemine ilişkin ceza usulü, medeni davaların usulü, ceza kanunu ve ispat yasası var, deliller yasası var. Bunlar doğrudan bölgeleri ilgilendiriyor. Ve bu taslakları bölge adalet meclisleri de hazırlıyor.

Cizir bölgesi aynı zamanda diğer bölgelerde sistem ve kanunlarda var olan boşluklardan dolayı yardımcı rolü de oynuyor. İlgili tüm kurumlar ile bu konuda sistem tartışmaları örgütleniyor. Diğer alanlarda yasa taslaklarının oluşumunda Cizir Bölgesinde ki ilgili komisyonlar önemli bir rol oynuyor.

Meclis Tenfiz (İnfaz Kurumu)

Meclis tenfiz işin yürütmesidir. Kararların yürütmesidir. Bir karar alındıktan sonra o, kararların alındığı gibi usulüne göre uygulanması gerekir. Bunun denetimini ve yürütmesini ise infaz kurumu yapıyor. İnfaz kurumu Rojava'da Arapçada (tenfiz) yürütme anlamına da geliyor. Ona da tenfiz deniyor. Aslında işi yürütendir. Kararları yürütendir. Burada bir isim benzerliği var. Ama genel halk meclislerine karşı, bölge düzeyinde de halk meclisine karşı sorumludur.

Mesela önceden adalet bakanlığı vardı, sonra adalet kurulu ve bir sonraki aşamada adalet ofisi şeklinde örgütlendi. Bunlar adalet bakanlığı görevi görüyordu. Sonra sistem içerisinde bunun detayları örgütlendi. Adalet bakanlığı ya da ofisleri aracılığı ile adaletin bağımsız olmadığı sonucuna ulaşıldı. Bu modelin işleri ağırlaştıran ve bürokrasiyi güçlendiren yönleri açığa çıktı. Sonrasından idari ve mali olarak yürütmeden ayrılarak bağımsız örgütlendi. İdari ve mali olarak bağımsız olmadığında dışarıdan müdahale zemini güçlendiği için, önemli düzenlemelerin yapılmasında zorluklar açığa çıkıyordu. En temel sorunlar sürekli müdahale, işlerin ağır ilerlemesi ve bürokratizm. İşin içinde olanlar, sorunu ve çözümü bilenler var ama, onun yerine dışarıdan bir merciinin idari düzenlemeleri yapması, mali ihtiyaçları tespit edip karşılaması, yürütme ile yargı işleri arasında bir iş yapılana kadar yürüyen ağır bürokrasi önemli sorun teşkil ediyordu. Bu adaletin bağımsızlığına zarar veriyordu. Şimdi tüm bunlara göre kurumsal yapılanmalar oluşturulmaktadır.

Şimdi temel örgütlenme modeli olarak meclisler örgütlenmesi üzerinden de buna karşı bir müdahale geliştirilmeye çalışılıyor. Meclisler aşağıdan yukarıya doğru meclisler ve meclislere bağlı olarak savcılık, teftiş, sulh, infaz ve mali komiteler olarak örgütlüyor.

İdari mali komite meclisin içindedir ve yeni örgütlenerek komitelere dahil edildi. Sözcüleri meclis üyesidirler. Ve tüm mecliste alınan kararları yine adalet divanından gelen talepleri o meclisin içinde yer aldığı için, daha erken kararlaştırıp uygulayabiliyor. İdari mali olarak bağımsız hareket etme imkânına kavuşmuş oluyor.

Özerk Yönetim Bölgelerindeki zorluklar

Özerk yönetim bölgeleri ve sivil yönetimlerin olduğu Arap yerleşim alanlarında, adalet sisteminin inşasında ve uygulanmasında; toplumsal yapı, koşullar vb. bakımından farklılıklar var ve ciddi zorlanmalar yaşanıyor. Bundan dolayı her yerde uygulama düzeyi benzerlik teşkil etmiyor. Arap halkının kültüründe de kendi sorunlarını kendi içinde çözme kültürü çok gelişkin. Bu anlamı ile özellikle sulh komitelerinin işlerliğinde çok sorun çıkmıyor. Toplumsal gelenekte de bu var. Ruspiler (yaşlı-bilge) var. Kendi sorunlarını çözme yöntemleri var. Hatta bazı aşiretlerin kendi hakimleri var. Yani böyle bir özellikte var. Bu konuda fazla sorun çıkmıyor.

Adalet divanı boyutuyla örgütlenme süreci Dêrazor'da daha yenidir. Mimbiç'te uzun süredir bir yönetimin olmasından kaynaklı gelişmiş durumda. Rakka da gelişmiş durumda. Hatta hukuki bakımdan insan kaynakları da olduğu için güçlüler de. Oldukça hızlı gelişmiş durumdalar. Cizir bölgesinde ki deneyim daha uzun sürelidir. Kobanê'de savaş sürecinde kesintiye uğrasa da, savaş sonrasında tekrardan örgütlenmiştir. Toplumsal olarak adaletin işlemesi biraz zamanla ve kültürün gelişmesi ile alakalı olduğu için, örgütlenme süreci de uzuyor ve zorlanmalar oluyor. Örgütlenme sistemi gelişiyor. Bu tek başına toplumsal yapı ile de alakalı değildir. Bütün toplumsal kültürler adalete açıktır. Rojava'da da durum böyledir. Örneğin Asuri, Süryani ve Türkmenlerde de sorunu kendi içerisinde çözme yaklaşımları çok güçlüdür. Fakat asıl sorun ve zorluk mevcut iktidar, erkek

egemenlikli, tutucu dincilik ve cinsiyetçi yaklaşımdan çıkıyor. Özellikle kadın sorunu konusunda demokratik çözümlere kapalı bir toplumsal yapı karşımıza çıkıyor. Namus anlayışı, kadının mülk olarak görülmesi, toplumsal adalet yasalarının uygulanmasında ciddi engeller açığa çıkarıyor. Bu durumda bölgelere göre değişebiliyor. Biraz daha demokratik kültürün geliştiği yerde, mücadele ve devrim özelliklerinin geliştiği yerde daha üst bir boyutta gelişme sağlanmıştır. Ama muhafazakâr, dinci, tutucu, erkek egemenlikli yaklaşımın daha baskın olduğu alanlarda; özellikle kadın sorununda yine eski geleneklere göre-kan davası tarzıyla-yaklaşım geliştirme, aşiretçi gücü elinde bulunduran diğerlerini bastırmaya çalışabiliyor.

Asıl Zorluklarda Kadın Yasalarının Uygulanmasında Çıkıyor

En büyük zorluklardan biri kadın yasalarının uygulanması olarak çıkıyor. Fakat uzun süreli yönetimlerin olduğu yerlere göre, yeni özgürleştirilen yerlerde bu sorun daha yoğun ve zorlayıcı bir şekilde yaşanıyor. Uzun süreli yönetimlerin olduğu yerlerde bazı konular normalleşmiştir denilebilir. Devrimin ilk süreçlerinde kadın gelip rahat rahat şikayet edemiyordu. Mesela kadın boşanma talebinde bulunamıyordu ve bu kadın için bir linç durumuydu. Toplum açısından da kabul edilebilirliği zordu. Özellikle kız çocuklarının erkek egemenlikli aile yapısında anne tarafında kalması kabul edilmez ve kızlarını kendi namusu olarak görürler. Babanın evi onun evidir. Başka yerde yaşayamaz anlayışları vardı. Bu konuda çok katı bir yaklaşım söz konusuydu. Ancak bu durum gittikçe normalleşiyor. Çift evlilik, çocuk yaşta evliliğe karşı yapılan yaptırımlar gerçekten o geleneksel yapının direnişi ile karşılaştı. Ama şimdi bu durum zamanla normalleşiyor. Yeni özgürleştirilen alanlarda sorun olarak halen devam ediyor ama, gittikçe kontrol altına alındığı söylenebilir.

Adalet Akademisi

Adalet Sistemi inşası gittikçe gelişiyor ve kurumsallaşmasının eksik ayakları tamamlanmaya çalışılıyor. Bu sistemin inşasının başlangıcında, bir taraftan toplumun doğal geleneklerinden demokrasiye açık doğal özelliklerinden yararlanıldı. Diğer taraftan genel demokratik mücadelenin bir sonucu olarak açığa çıkan ölçü, perspektif ve yaklaşımlardan faydalanıldı. Gerçekten şu görüldü: Çok zor koşullara rağmen, sürekli savaş ortamında ve yoğun sorunların olduğu, ambargo da dahil birçok problemin birlikte yaşandığı bir ortamda, yine eski sistemin çöküp kaotik koşullarda, halkın kendi sorunlarını her şart altında çözebileceği gerçeği, bu inşa çalışması ile gösterilmiş oldu. Halkın örgütlü öz gücü, öz bilinci, öz iradesi ile sorunların politik bir bakışla ele alınarak çözebileceği görülmüş oldu. Ve yoğunlaşma sürdükçe, çalışma devam ettikçe, daha derinlikli ve güçlü bir şekilde açığa çıktığı görülüyor. En önemlisi de tecrübe birikiyor. Bu bakımdan dokuz yıllık deneyim, araştırma, inceleme ve uygulama yönleri akademik bir çalışmaya bağlanıyor ve bunun adımları atılıyor. Sadece kendiliğinden tecrübe ile yürüyen değil, aynı zamanda akademik olarak araştıran, inceleyen, kadrosunu, sistemini, temel perspektifini oluşturan bir örgütleme yapısı oluşturulmaya çalışılıyor. Toplumsal adalete yönelik daha güçlü özellikler, yeni yol ve yöntemler keşfediliyor. Sistemin detaylarında netleşmeler ve derinleşmeler oluyor. Düşünen, araştıran, incelip yapan; bu doğrultuda sürekli bir arayış içinde olan, örgütlenmeyi yürüten bir yaklaşımla çalışmalar sürdürülüyor.

Şimdi bir akademi sistemiyle bu alandaki çalışmalar daha güçlü bir örgütlülüğe kavuşturulmaya çalışılıyor. Akademik sistem sadece eğitim olarak ele alınmıyor. Eğitim bu konuda temel bir çalışma. Ancak bununla beraber inşa bölümü de var. Sürekli araştıran, inceleyen, inşa çalışması yapan ve kadrosunu oluşturan bölüm var. Burada hazırlanan kadrolarla her yerde inşa çalışması yürütülüyor.

Yine enformasyon birimi örgütleniyor. İdari ve mali olarak sistem üzerinde araştırma, inceleme çalışmaları yapıyor. Müfredat birimi, genel eğitim derslerinin bir programa kavuşturulmasına yönelik çalışmalar yapıyor. Yine hukuk ve akademi birimi örgütleniyor. O da hukuksal olarak sürekli genel sistem üzerine çalışıp geliştiren, hukuksal dersleri hazırlayan bir perspektif ile hareket ediyor. Bütün adalet alan çalışanları için bu akademilerde haftalık eğitim çalışmaları da uygulanıyor. Özel programların yanı sıra genel programlar da uygulanıyor. Bunun temel amacı ise

nerede zayıflık varsa, nedenlerini bulup bir çözüme kavuşturmaktır. Hem idari, mali olarak hem hukuksal olarak hem de toplumsal çalışmalar, sosyal bilim alanı kişilik sorunları üzerinde böyle çok boyutlu bir eğitim programı oluşturulmuş durumdadır. Bu çalışmalar belli bir tempoda yürüyor.

Toplumsal Adalet İnşasında Ölçü Nedir?

Temel yaklaşım toplum ile bu işi yürüterek inşa etmek. O nedenle, toplumun ve çalışmada yer alanların özelliklerine göre bu faaliyet yürütülüyor. Sulh komiteleri çalışanlarının belli özellikleri var. Bu gerçeğe göre belirleniyor. Adalet divanında çalışacak kişilerin belirli bir düzeyinin olması gerekiyor. Örneğin hâkimler hukuk konusunda ki en yetkin insanlardan oluşturulmaya çalışılıyor. Devrimin başında bu olanaklar çok sınırlıydı, çalışanlar farklı alanlardan olabiliyordu. Ama bu kişiler hukuki düzeyde eğitildiler. Şimdi ise geliştikçe hukuk mezunları alınıyor. Bu dönemde devrimin kendi hukuki altyapısı örgütleniyor. Bu altyapı oluştukça ve adalet akademisine gelenler, eğitim süresini bitirdikten sonra bu çalışmada yer alabilmektir. Adalet divanından, hâkim ve savcılık düzeyine kadar durum böyledir.

Devrim öncesi rejim üniversitelerinin hukuk bölümünden mezun olanlar kabul ediliyordu. Fakat onlar yeniden eğitimden geçiyorlar. Temel olarak devlet sisteminin yargı modeline ilişkin eleştiriler ve çözümlemeler sunuluyor. Kabul edilebilir ve yararlı olabilecek özellikleri geliştiriliyor. Eğer bir insan hukuk eğitimi almışsa belli bir düşünce sistematiği vardır. Yanlış boyutlar tartışılıyor. Devrimin adalet sistemine göre eğitim programlarından geçtikten sonra onlarda, bu sistem içerisinde kendilerine yer bulabiliyorlar. Devrim öncesi avukat olan, hukukçu olan birçok kişi bu sistem içerisinde yer almış durumdadır. Tartışmalar ve eğitim süreçleri ile birlikte dönüşüm ve geçiş süreçlerinin de örgütlendiğini söyleyebiliriz.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

İmralı Sistemi ve Adalet !

Cano Amed

İmralı Adası'nda ki yargılama tiyatrosu sona erdiğinde, Türkiye'de ve Türkiye merkezli bilinçleri şekillendirirken önemli bir kesimde "Adalet yerini buldu" yaygarası koparılıyordu. Aynı zihniyetin öncüleri Şeyh Sait ve arkadaşları Amed (Diyarbakır), Dağkapı Meydanında asılırken de benzer bir söylemi dillendiriyorlardı. Seyit Rıza, yaşı henüz reşit bile olmamış oğlu ve arkadaşları asılırken de farklı düşünmüyorlardı. Hızını alamayan bazı 'paşalar', idamı gerçekleştiremeyecek durumda olduklarının ayırdına varınca, kendileri gibi düşünenlerin sözcülüğüne soyunup, "onu her gün bin defa öldüreceğiz" diyerek yüksek adalet anlayışlarını açığa vurmuş oluyordu. Bu söylem, sadece anlık bir öfkenin dile gelişi değildir. Hakim Türkiye anlayışının ve Süleyman Demirel'in Abdullah Öcalan için sarfettiği "son 200 yıldır devletimizin başına gelen en büyük bela" sözü yalnızca kişisel görüşü olmasa gerek!

Türkiye bir paradigma üzerine kurulmuştu. Bu paradigma tekçi, ulus-devlet anlayışına dayanıyordu. Yaşama, siyasete hatta bilime damgasını vuran bu paradigmaydı. Mutlak bir tekel oluşumu söz konusuydu. Bunun hilafına söylenecek her söz, gerçekleştirilecek her eylem, Türkiye düşmanlığı ve yıkıcı faaliyet olarak kabul edilecekti. Ve öyle de oldu! Toplumun ve halkların özgürlüğü, eşitliği ve rahatlığı için düzenlenmesi gereken yasalar, tekelci mantık eliyle paradigmayı tahkim için kullanıldı. Hukukun adaletle bağı koparıldı, gözardı edildi. Yurttaşların, halkların iradesi hiçe sayıldı.Toplum gerçeğini görmezden gelse de bir hukuk metninin varlığı, yasa ve anayasanın oluşturulmuş olması kafi sayıldı. Böylece yasaları olan ama adaleti her daim sorgulanan bir sürecin yapı taşları döşendi. Saygı duyulan değil, zor gücüyle, tehditle, ödetilecek bedeller gösterilerek uyulmak mecburiyetinde bırakılan bir hukuk gerçeği yaratıldı. Aslolan ahlak olduğu, hukukun bu gerçeği özümseme şartıyla tali bir unsur olabileceği, bilerek ve isteyerek görmezden gelindi. Çünkü egemenlik çerçevesinde oluşturulan paradigma bunu gerçekleştiriyordu. Cumhuriyet döneminin yanlış iliklenen ilk düğmesi olması hasebiyle Kürt ve Kürdistan gerçekliği, mevcut tekçi zihniyet açısından en büyük tabu ve mücadele alanı haline getirildi. Sadece yasalar değil, yaşamın her alanı buna göre düzenlendi. Bir gün sonra yok farzedildi. Bu yok farzetmeyi, inandırıcı kalabilmek amacıyla geriye dönük hafıza temizliği ile geleceğe dönük asimilasyon politikaları devreye sokuldu. Tam bir suskunluk ve itaat amaçlandı. Asıl amaç tahakkümün mutlak tesisiydi, adaletin inşası hiçbir zaman dert edinilmedi. " Adalet, farklılıkları temel alan bir eşitlik anlayışı içinde gerçekleştirilebilirdi". Böylesi bir adalet anlayışı, mevcut paradigmanın yerle yeksan olması anlamına geleceğinden asla düşünülmedi, düşünülmesine dahi müsaade edilmedi!

Felsefe sözlüğü adaleti, siyasal sistemlerin, bireyler arasındaki ilişkilerin ve eylemlerin ahlak bakımından adil ya da doğru olma niteliği olarak tanımlanır. Peki ya böyle bir gerçeklik söz konusu değilse ne olacak? Tarih boyunca benzer durumlarda, adaletin inşası için hangi yollara başvurulmuştur? Hele de ortada bireyle birey, bireyle devlet arasındaki adalet arayışını aşan, yok sayılmaya çalışılan bir halk ile ona bunu reva görmeyi amaçlayan bir Türkiye söz konusuysa! Buna literatürde sömürgeci Türkiye anlayışı denildiği biliniyor. Sömürgeciliğin hukuku, yasası olur mu? Tabiki olur yığınca örneği ortadadır. Peki bu yasalar hukuk metinleri, kaynağını ahlaktan alan, farklılık içinde eşitliği gözeten adil bir ruh taşır mı? Elbette hayır! Bunun tek bir örneği dahi

yoktur, olamaz. Sömürgeciliğin doğasına terstir, kendini inkar anlamına gelir. O yüzden sömürgeci hukuktan adalet beklemek abesle iştigal etmektir. Adaletin sağlandığı toplumsal uzlaşı zemininde ise, sömürgeci zihniyet asılmış demektir. Kürdistan'da da adalet ve sömürgeci zihniyet diyalektiği böyle gerçekleşmiştir, böyle gerçekleşecektir. Bu konudaki netlik, doğru bir mücadele hattı oluşturabilmek için son derce önemlidir. İmralı öncesi, Öcalan mücadelesi de bu diyalektik hat üzerinden yürütülmüştür, İmralı'da tiyatro yargılama süreci dahil 21 yıldır aynı hat üzerinden yaşanmaya devam etmektedir. Bu nedenledir ki Öcalan, aynı zamanda büyük bir adalet arayışçısıdır. Bu çizgide ısrar, yalnızca sömürgecileri değil aynı zamanda Ortadoğu'da yüzyıllık hesaplarının bozulacağını gören küresel güçleri de rahatsız etmiştir. Muktedirde gerçek manada ahlak yoktur, çıkar vardır. Saygı yoktur, eğer biat edilirse haklı gösterilebilecek merhamet vardır, " Yüce gönüllülerinden" kopacak merhamet kırıntısı, adil oluşlarının ifadesi olarak propaganda edilir. Kendilerini ancak böyle bir ortamda huzurlu hissederler. Eşit ve özgür iradeli iki öznenin ilişkisini en büyük kabusları, muktedirliklerinin haşin mukadderatı olarak görürler. Adalet ancak kendilerinden istenilebilecek, kendileri rıza gösterdiği oranda dağıtılabilecekleri bir lütuftan ibarettir. Böylesi bir zihniyetin makro ya da mikro ölçekli temsilcilerinin karşısına özne iradesiyle bireyleri, halkları çıkarmaya kalkışmak, kendilerini tanrının yeryüzündeki timsali olarak gördükleri için tanrıya şirk koşmak olarak algılanır ve sistemin tüm öfkesi, gazabı onun üzerine yönlendirilir. Hem buna cüret edene, hem de olası cüret etmeye niyeti olanlara cezalandırma kararlılığı gösterilmiş olur. Küresel güçler, bunun bölgesel uzantıları bu amaçla bir araya geldiler, derdinin adalet değil, gösterilecek merhamet kırıntısıyla yetinmek olduğunu çoktan ikrar edenleri yanlarına aldılar ve gerçekleşen devletlerarası komplo ile İmralı esaretini elbirliğiyle yarattılar. O gün bugündür İmralı'da ki tüm uygulamaların ortağı durumundadırlar. Böyle bir yargılamada adalet olur mu sorusu bile adil değildir. Yargılamayı kabul edeceği için adil olmaz. Çünkü yargı makamında sömürge hukukunu uygulamakla yükümlü yargıçlar, sanık makamında ise sömürge uygulamalarıyla mağdur edilen bir halkın temsilcisi oturtulmuştur. Sonuç baştan bellidir. Sadece teknik prosedürler yerine getirilmiştir. Son günlerin moda deyimiyle " adalet yerini bulsun, isterse kıyamet kopsun" retoriği, yaşanan gerçeklik karşısında asma yaprağı bile olamayacak kadar inandırıcılıktan yoksundur. Adil bir toplum için ahlaki değerlerin yitirilişi nasıl ki kendi kıyameti anlamına geliyorsa, Muktedir'in kıyameti de iktidarını sürdürebiliyorsa ismi, varlığı adaletle yan yana anılabilir mi?

İmralı yargılamaları bu anlamda yok hükmündedir, yargılamanın kendisini kabul edip adil olup olmadığını tartışmak meselenin özünden kopmaktır. Adaletten söz edilecekse tek taraflı böyle bir yargılamanın yapılamayacağı, meşru ve ahlaki olmayacağı belirtilmek zorundadır. Türkiye ve ona yol veren, destekleyen devletlerarası sistem istediği kadar adil bir yargılama ve bu yargılama sonrası verilen hapis cezası ile bunun infazı süreci olarak meseleye bakarsa baksın, İmralı'da yaşanan kesintisiz bir mücadeledir. Bu mücadelede Türkiye, fiziki şartlardan kaynaklı avantajını sonuna kadar, centilmenliğe zerre kadar yaraşmayan bir şekilde kullanmaktır. Şartlarda hiçbir eşitlik yoktur. Esaret koşullarının nasıl olması gerektiğine dair hem iç hukuk hem de uluslararası hukukta belirtilen şartlar çok açık olmasına rağmen, bu şartlar bile ortadan kaldırılarak, İmralı mücadele arenasında, şartlardaki eşitsizlik Öcalan aleyhine daha da derinleştirilmiştir. Kürt halkına kişilik kazandıran Öcalan, teslim alınabilirse Kürt halkının da iradesi kırılacaktır, hesap edilen budur. Öcalan da pek tabiki bunun farkındadır. 21 yıllık esaret sürecinde yaşananlar, yaşatılanlar ve buna karşı sergilenen duruş, açık bir göstergedir. Asıl sorun, Öcalan'ın bu eşitsiz mücadelede, arkadaşlarının yeterince katkı sunmayışıdır.

Kesintisiz Tecrit, Kesintisiz Şantaj, Kesintisiz Tehdit

Şadi Şirazi, bir anısını şöyle nakleder. "Bir derviş Hica seferinde bize yoldaş olmuştu. Arap emirlerinden biri, çocuklarından nafakasına yardım etmek üzere ona yüz altın hediye verdi. Bir gün, haramiler kafilemizi pusuya düşürerek soydular. Para ve eşya namına ne varsa hepsini aldılar. Kenan halkı ne kadar ağlayıp, sızlaştılarsa da fayda vermedi. Ne kadar ağlasanız,

sızlasanız boşuna. Hırsız, aldığı altını verecek mi? Nerede! Kafile halkı arasında hiç istifini bozmayan tek bir derviş vardı. Ona dedim ki, "Baba can! Sizin altınları bıraktılar mı yoksa?Hiç aldırdığınız yok… dedi ki, "Aldılar, fakat benim onların ayrılıklarına dayanamayacak kadar bağlılığım yoktur."

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde hiç kimse Öcalan kadar ağır cezaevi şartlarında tutulmadı. Fiziki işkencelerin, cehennemi uygulamaların yaşatıldığı süreçler, cezaevleri tabiki oldu. Bu yönelimlerin sonucunda yaşamını yitiren, aklını yitiren, sakat kalan tutsaklar oldu. Ama malum paşanın ağzından dile geldiği gibi hiçbir tutsak için böylesi bütünlüklü zamana yayılmış, kesintisiz bir yönelim ve özel uygulamalar gerçekleştirilmedi. Koca bir adamın tek bir tutsak için kapatıldığı başkaca örneğin olmayışı gibi. Yasalarını da çiğneme potasına tam on yıl boyunca tek başına, küçük bir hücrede tutuldu. Kendi sesinden başka dost bir ses, içtenlik bakan bir çift göz görmedi. Ancak on yılın ardından adaya beş tutsak götürüldü. TV izleme olanağı on yıl boyunca tanınmadı. Avukat ve aile görüşü sık sık engellendi. Mektuplaşmasına müsaade edilmedi. 22. esaret yılına gireceği bu günlerde küçük tecrit odasında tutulmaya devam edilmektedir. Zaten sık sık engellenen avukat-aile görüşleri sıfıra indirilmiş durumdadır. Mektup ve haberleşme olanakları hakeza öyledir. Herkes, onunda hakkında konuşmakta, iddialarda bulunmakta, kimileri iftira atıp hakaretlerde bulunmakta ama, ona tek bir cevap hakkı tanınmamaktadır. "düşüncesinden emin olanlar başka düşüncelerden korkmazlar" diyerek iktidara gelen AKP hükümeti, İmralı'dan çıkacak tek bir cümleye dahi tahammül edemeyecek hale gelmiştir. Taşlar bağlanmış, itler sınırsız bir şekilde salınmıştır. Bunlara yanıt verecek imkanların engellenmesi, imkanı olanlarında yeterli yanıtı verememesi ne acıdır! İmralı'da hangi hukukun, hangi yasanın geçerli olduğu bilinmemektedir. Bilinen bir şey varsa o da isminin cezaevi konulup görünürde Adalet Bakanlığı'na bağlı dursa da, Adalet Bakanlığını aşan bir makama bağlı olduğudur. Meclis İnsan Hakları Komisyonu Türkiye'deki her cezaevine defalarca gidebilir ama en büyük hukuksuzluğun, keyfiyetin yaşadığı, tutsakların yıllardır aileleriyle görüştürülmediği, avukat görüşü yapmadığı, telefon haklarını kullanamadığı, mektuplaşamadığı, sağlık imkanlarına erişemediği ve bu konuda yığınca şikayetin yapıldığı İmralı'da ki kesintisiz tecrit süreci devam etmektedir. Uluslararası güçler, CPT, AB, Avrupa Komisyonu, ABD raporları bu gerçeği bilerek ve gördükleri halde sessizliğini koruyarak, ilk günden bu yana süren ortaklıklarını devam ettirmektedirler. 22 yıllık kesintisiz tecrit gerçekliği ortadayken, tecridi dönemsel uygulamalar biçiminde ele almak, tanımlamak hatalıdır ve yaşama gerçeklikle örtüşmez.

Tutsaklar da nihayetinde bir insandır. İnsani duyguları, özlemleri, tercihleri olabilir. Onları hapsedenler de bunun farkındadırlar. Gözlemler, bazen imkan sunar ve alıştırırlar, sonra mahrum bırakıp bağımlılık düzeyini ölçerler. Kimi zaman özendirir, kimi zaman bunu tehdite çevirirler. Farkına varmayan ya da kendine kaptıranlar, kedinin fareyle oynadığı gibi oynarlar. Büyük düşünce insanlarını, küçük tutsaklık şartları ile uğraşır hale getirmek isterler. Gündemini esir alıp, düşüncesini kişisel hassasiyetler düzeyine indirgemeye çalışırlar. Bunun için her yol denenebilir. Hangi yola çıktığını, bunun nasıl bir kişilik gerektirdiğini bilenler, yoklukla sınandıklarında Şadi Şirazi'nin karşılaştığı derviş gibi, tutum takınırlar. Başka türlü 22 yıllık amansız tecrit koşullarına dayanmak bir yana, ahlaki, moral, iradi ve düşünsel gelişimi sürdürmek mümkün olabilir miydi?

Öcalan, İmralı süreci boyunca bırakıldığı uygulamaların, tehditlerin, yönelimlerin pek azını paylaştı. Ağırlıklı gündemi zor şartlarda bile genel sorunlar ve çözüm arayışı oldu. Ama sınırlı olarak paylaştıkları bile çok şey anlatmaya yetmektedir. Öcalan'a ilk esaretinden itibaren cezaevlerinden, dışarıdan, dünyanın dört bir yanından binlerce, on binlerce mektup gönderildi, gönderilmeye de devam ediliyor. Ama kendisine verilen mektup sayısı hiçbir zaman 3'ü 5'i geçmedi, çoğu zaman da bu sayı sıfıra indi. Mektuplar ve içerikleri dahil İmralı'daki tüm uygulamalar mutlak kontrol altındadır. Yanlışlıkla bir şey olmaz, her şey buna göre tasarlamıştır. Bir şey gerçekleşiyorsa öyle olması, görüşler hava muhalefetine takılma, tedavi şartları imkansızlıklar nedeniyle gecikmez, askerler Öcalan'ın duyacağı şekilde rastgele slogan atmaz, atamaz. Say sayabildiğin kadar. Birkaç örnekle somutlaştırmak gerekiyor. Bu örneklerin 22 yıl

süresi içinde yalnızca kamuoyuna sınırlı diyaloglarla yansıyanlar olduğunu belirtmek gerekiyor. Öcalan'ın İmralı'ya getirildiği ilk dönemlerde kendisine, seçilmiş birkaç mektup veriliyor. Her ne hikmetse bu mektuplardan biri okunurken, denetimlerden geçirilirken içeriği gözden kaçırılarak Öcalan'a veriliyor! Mektup uydurma bir isimle gönderilmiş. "Seni öyle bir ilaçla öldüreceğiz ki, mezarda cesedini yiyen böcekler bile sağ kalmayacak" mesajını veriyor. Mesaja aracılık eden de cezaevi idaresi olmuş oluyor. 2015'te yine bir mektup gözden kaçıyor! Yollandığı adres Berlin, isim yine uydurma , "Diego iyi bir şanstı, değerlendiremedin. Ben medyumun. Şimdiye kadar, söylediklerimin hepsi çıktı. 2016'da öleceksin. Türkiye eliyle değil, ecelince olacak bu!

Tarih, Öcalan'ın İmralı'ya getirildiği dönemler, protesto eylemleri her yerde sürüyor, insanlar bedenlerini ateşe veriyor. Bu durum Öcalan'ı çok zorluyor. Engellemek ve bunun durması için çağrı yapmak istiyor. Muhatabına bu durumu iletince şu yanıtı alıyor; "Onlar bizim için kebap oldu, kebap." Yanıtı veren kişinin gülerek bu sözleri sarf ettiğini ayrıca hatırlatmak gerekiyor. Defalarca Öcalan'ın saçları kazıtıldı, arama bahanesiyle fiziki yaşamı taciz edildiği, psikolojik yönelimlerin ardı arkası kesilmedi ve sözlü tehditlerle her an her şeyin olabileceği sürekli hatırlatıldı. Güya Adalet Bakanlığı'na bağlı gözüken İmralı cezaevinde, üniformasının arkasında "Özel Harp Dairesi" yazılı elemanlar dolaştırılarak mesajlar verildi. Zehirlenme biliniyor. İnsani olan her durum şantaj ve tehdit unsuruna dönüştürüldü, psikolojik harp eksik olmadı. Prostat hastalığı nedeniyle bazı tetkikler yapıldı, kanser olabilir dendi. Doktorlarında çok iyi bildiği üzere bu tetkikler bir hafta, bilemedin en geç 15 gün içinde sonuçlanır, ne olup olmadığı ortaya çıkar. Tam iki yıl boyunca bu durum sürüncemde bırakılıp kanser olabiliyor sözü sürekli yinelendi. En basit tedavi şartları bile yaratılmadı. Her şey ama her şeyden amaçlanan yıldırma ve çökertme idi. Yalnızca cezaevi bünyesinde gerçekleştirilen uygulamalarla Öcalan'a bu mesajlar verilmiyordu. Dışarıdaki her yönelimin, her operasyonun bütün uygulamaları dahil tüm yapılanların öncelikli amaçlarından biri de İmralı'ya verilmek istenen mesajdır. Kimisi açık, kimisi örtülü! Öcalan'ın resimlerinin uçaklarla bombalanması ve bu görüntülerin servis edilmesi, fotoğraflarının asker ve çetelerce çiğnenmesi ve görüntülerin TV'lere verilmesi, katledilen PKK kadrolarından Öcalan'la fotoğrafı olanların, özellikle böylesi fotoğraflarının yansıtılması, çok açık mesajlar değil midir? Peki o halde "çözüm süreci" neydi diye düşünenler olabilir? Fotoğrafın tamamına, 22 yıllık uygulamaların bütününe, değişmeyen esaret şartlarına ve yaşatılanların ruhuna bakıldığında ortada bir çözüm niyeti olmadığı, Öcalan'ın halklar adına çözüm yaratma çabasını sergilediği, Türkiye nezdinde yapılanın ise, bir operasyondan ibaret olduğu sonucu çıkmaktadır.

Sana Işık Tutanlara Sırtını Dönersen Göreceğin Tek Şey Kendi Karanlığındır[1]

Türkiye zorlandığında hep İmralı'ya koştu, amacı hiçbir zaman kalıcı, bütünlüklü bir çözüm olmadı, konjonktürel zorlamalarını aşmak için bu olanağı kullanmak istedi. Öcalan ise buradan tutarak önce yüzyıllık mevcut problemi, ardından bunun tüm bölgeye yansıyacak olumlu etkilerini de içeren daha kapsamlı bir çözümün önünü aşmak istedi. İktidar kliği, kısa süreli ve faydacı, Öcalan ise, kalıcı ve halklar lehine bir çözümü amaçladı. "Benimle oyun oynama dedi. "Hegemonya kurulmasına müsaade etmem" sözlerini hemen peşi sıra ekledi. Oyun peşinde koşanların daha çok yanılacağını, Türkiye'yi hem içeride hem dışarıda büyük bir darboğaza sürükleyeceğini anlattı. Her diyalog imkanını bu şekilde bütünlüklü bir çözüm için değerlendirmeye çalıştı. Tam 20 bin sayfa konuştu. Bu konuşmalar, mutlaka kayıt altındadır ve günün birinde gün yüzüne çıkıp, onlarca çiftlik kitap olarak yayınlanırsa şeffaflıktan, kimin neden korktuğu daha iyi anlaşılacaktır. İktidar kliği, oyaladı, savaş hazırlığı yaptı, maddi gücüne güvendi, teknolojik hazırlıklarını fazlasıyla abarttı. İçeriden ve dışarıdan aldığı gotik emperyal rüyalar görmeye başlar. Halklar lehine, özgürlük, adalet, demokrasi ve barış lehine söylenen her şey, gerçekleştirilen her fedakarlık görmezden gelinerek, başlangıçtaki yanlış iliklenen düğme politikasına geri dönüldü. Aynı şeyi yapanların farklı sonuçlar alamayacağı bilinmesine rağmen. Bu

1 Descartes

durum, topyekün bir çürümeyi daha da geliştirdi, derinleştirdi. Zaten sorunlu olan demokrasi, hukuk, toplumsal ahlak, ifade ve örgütlenme hakkı, medya etiği ve özgürlüğü, ekonomik sıkıntılar, döviz kurları, iç ve dış borçlar, bunların yarattığı dışa bağlanma halleri, işsizlikteki büyük artış, ekmeğin küçülmesi, muhafazakarların boyalarının hiç olmadığı kadar dökülmesi, umudun kararması, yurt dışına gidip de bir daha dönmek istemeyenlerin sayısındaki büyük artış… gelinen yer karanlık, gidilecek yer, eğer her şey mevcut iktidar kliğinin insafına terk edilirse daha fazla karanlık. Tam da bu aşamada Mandela örneğini hatırlamak gidilen yolun yol olmadığını, olamayacağını görmek açısından yararlı olabilir.

Güney Afrika Çözümü

Ahlaki bir soykırım olarak tanımladığı Aparheid rejimine karşı ANC öncülüğünde silahlı mücadele dahil örgütlü bir mücadele yürüten Mandela, 1962 yılında CIA'nın da dahil olduğu bir operasyonda yakalanarak hapse atıldı. 18 yıl boyunca Cape Town sahili yakınlarında Robben Adasın'nda ufacık bir hücrede tutuldu. ANC'nin mücadelesi Mandela'nın esaretine rağmen devam etti, yaygınlaştı. 1980 yılına gelindiğinde Apartheid rejimi dış dünyada giderek teşhir olmaya başlamış, Güney Afrika kasaba ve şehirleri de patlama noktasına gelmişti. ANC, tam da bu sırada 1980'de 'Özgür Mandela' kampanyası başlattı. Etkili yürütülen kampanya ile Mandela, dünyaca en meşhur mahkumu haline gelmişti. Apartheid rejimi, bu gelişmeler karşısında bir şeyler yapma zorunluluğu hissetti. Onlar bu noktayı getiren "adalet" anlayışları değil, şartlarını dayattığı zorunluluktu. Mandela bu koşullar altında 1982'de bir anakara hapishanesi olan Pollsmoor'a gönderildi. İçte ve dışta süren yoğunlaştırılmış mücadele Apartheid rejimine daha fazla adım atılması gerektiğini dayatıyordu. 1985'te devlet başkanı P.W.Botha'nın bilgisi dahilinde geçirildiği prostat ameliyatı nedeniyle hastanede yatmakta olan Mandela'yı, Adalet Bakanı Kabie Coatsae ziyaret eder. Botha, bakan vasıtasıyla Mandela'ya özgürlük vaat eder ama bunu silahlı mücadeleyi bırakma sözü ve yeniden tutuklanma zorunda kalmasına sebebiyet vermeyecek şekilde davranışlarına dikkat etmesi şartına bağlar. Yani bir nevi uğruna verdiği mücadeleden, düşüncelerinden vazgeçip, emekli olması teklif edilir. Mandela, bu teklife kızı vasıtasıyla ve bir mitingde Güney Afrika halkına açıklamak üzere şu yanıtı verir; "Ben ve sen özgür değilken, insanlar özgür değilken hiçbir şey için söz veremem, vermeyeceğim. Senin özgürlüğünle benim özgürlüğüm birbirinden ayrı değildir." Mandela, hemen serbest bırakılmaz, dışarıda kesintisiz mücadele devam eder. Ama Apartheid rejimi, Mandela'nın cezaevi şartlarında iyileştirmelere gider. Mandela Adalet Bakanıyla görüşmeleri Bakanın evinde sürdürü. Görüşme sonrası Mandela, gizlilik içinde şehirde arabayla dolaştırılmanın ardından kaldığı cezaevine geri getirilmektedir. Devlet Başkanı Botha, 19882'in Mayıs'ında istihbarat başkanı Bernand'ı Mandela'ya gönderip çözüme hazır olup olmadığını anlamasını ister. İstihbarat başkanı ile yapılan ilk görüşme, hapishanede olsa da, sonraki görüşmeler kompleks içindeki hapishane müdürünün evinde, iki eşit taraf olarak gerçekleşir. Aynı yılın kasım yayında Victor Vester hapishane kompleksindeki bir eve taşınır. Mandela artık ev hapsindedir. İçinde yüzme havuzu olan bahçede Mandela, sebze yetiştirebiliyor. Spor salonunda spor yapabiliyor. Kimi tutsak arkadaşları onu ziyaret edebiliyordu. Bu şartlar altında istihbarat başkanı ilk görüşmeler 6 ay sürer. 1989'un ilk çeyreğinde Mandela, istihbarat başkanı Bernand'a şunları söyler; " Bu önemli meseleler hakkında sizinle ön konuşmalar yapmamız, gerçekten faydalı oldu. Ama siz politikacı değilsiniz, ne yetkiniz ne gücünüz var. Benim mümkün olduğunca çabuk Batha ile görüşmem gerek." 1989'un 5 Haziran sabahı Mandela, bulunduğu yerden alınıp Cape Town'daki resmi başkanlık konutuna götürülür ve devlet başkanı ile ilk yüz yüze görüşmeler gerçekleşir. Botha, 1948'de Apartheid rejimi kurulduğundan beri en zalim olan yöneticilerinden biriydi. Son dört yılda bu zulüm ve şiddeti daha da büyümüş olup yaptıklarından ötürü timsah olarak anılıyordu. Görüşmeler devam ederken, ardı ardına önemli ve sarsıcı provakasyonlar gerçekleşti. Botha, birkaç ay sonra görevini De Klerk'e bıraktı. De Klerk ile bu süreç devam etti. Ve 11 Şubat 1990'da Mandela serbest bırakıldı. 27 yıl 6 aylık esaret sona ermişti. Adaletin inşası için ise daha katedilecek çok yol vardı. Muktedir zihniyet, gerçek adaleti farklılık içinde eşitsizliği kendi kıyameti olarak görüyordu. Her attığı geri adımı, zorunluluktan dolayı atmış, bu durumu hazmetmekte zorlanan çevreler, eski düzene

dönmek için her yola başvurmuştur. Öyle ki 10 Nisan 1993'de, yani Mandela'nın serbest bırakılmasından 2 yıl sonra 1994'deki seçimden bir yıl önce, Güney Afrika'nın Mandela'dan sonraki en büyük kahramanı sayılan Chris Hani, bu çevreler tarafından katledilmiştir. Chris Hani, ANC yasağının kalkmasıyla 30 yıllık sürgünün ardından ülkesine dönen, Mandela'nın manevi oğlu ve varisi düzeyinde biriydi. Mandela olmasaydı, büyük ihtimalle G. Afrika lideri seçilecek kişi o olacaktı. İşte böylesine önemli biri, 'barışın' geldiği 'adaletin' tesis edimeye çalışıldığı bir süreçte katledildi. Hiçbir şey kolay olmadı. Mandela, devlet başkanı seçildikten sonra adalet, eşitlik, özgürlük anlayışında önemli bir dönemeç dönüldü ama, katedilecek çok yol olduğu görülüyordu. Siyasi, ekonomik, toplumsal adalet arayışı sürüyor. Mandela sürecini hatırlamaya çalıştığımız bu bölümde elbette kıssadan çıkarılması gereken bir hisse vardır. Ve bunu yapması gereken yalnız ve yalnızca iktidar kliği değildir. İmralı'daki muazzam direnişi yeterince eşlik edemeyen herkestir, tüm arkadaşlarıdır.

Kesintisiz Direniş

"Kararlı ve söz vermiş bir insan, düşmanın hilelerini ve bütün acımasızlıklarını bilmeli, buna karşı koymalı ama kolay yıkılmayan ve yenilmeyen bir karşı çıkışı esas alma düzeyine ulaşmalıdır. Bu, 'direnirim, ne kadar dayanabilirsem biçiminde değil, mutlaka yaşamalı ve yaşatmalıyız' diyen bir kişilik yaklaşımıdır. Başka türlüsüne yer yoktur. Zamansız ve başarısız ölüme geçit yoktur. Yaşam mutlaka olacak, bunu hiç kimse elinden söküp alamayacak. Biz bu tarzda yaşama değer biçtik"(Öcalan)

Neredeyse 30 yıl önce bu yaşam ilkesini ifade eden Öcalan, hep buna göre yaşadı. Dışarısı veya cezaevi farketmedi. Tüm çirkinleşen, basitleşen eylem ve söylemlere, hep yaşama duyduğu saygı gereği sabırla, olgunlukla, çözüm ve yaşam seçeneğini yükselterek yanıt almaya çalıştı. İmralı'da cezasını çeken edilgen bir tutsaklık ile bu tutsağa bireysel düzeyde adil yaklaşılıp yaklaşılmadığı şeklinde oluşturulmaya çalışılan algıyı reddetti. İmralı, dezavantajlı şartları olsa da bir mücadele alanıydı, ona göre direnilmeli, yaşanılmalı, yaratılan en küçük olanaklarda hamleler yapılmalıydı. Buna göre yaşadı, yaşıyor. Kendisini her gün bin defa öldürmeyi amaçlayanlara verdiği yanıt, her gün bin defa yeniden doğmaktı. "her gün kendime bin tane soru soruyorum, bin tane yanıt üretiyorum" sözü malum paşa zihniyetine esaslı bir yanıt olsa gerek. Üretmekten geri durmadı. Kürtler için üretti, Türkler için, Araplar, Farslar, Ermeniler, Süryaniler için üretti. Tüm dünya ezilen halklarını dert etti, üretti. Tüm inanç grupları ve ötekiler için kadınlar için, doğa için üretti. "Burada artık yaşamlar olmaz, ölümlerden ölüm beğen" diyenlere bunu gerçekleştirmek için elinden geleni yapanlara, 'adalet yerini buldu' diyerek yaşananlara, alkış tutanlara gerçek adalet arayışçılığı nasıl olurmuş onu göstererek yanıt oldu. Sesi olmaya çalıştığı tüm halkların, inanç gruplarının, kadınların-erkeklerin ve tabiki doğanın, susturulan tarihin adalet arayan sözcüsü, savaşçısı oldu. Bu nedenle İmralı, yalnızca zulmün adresi, mekanı olmadı. İmralı'nın bir diğer yüzü insanlığın büyük direnişi sergilendi. Böylesine çetin bir mücadelenin kıran kırana yaşanmasının anlamı nedir? Hal, böyleyken bir yerlerden üflenen, ima edilen ya da kızıştırılmaya çalışılan, Öcalan AKP ile anlaştı. HDP'yi engelliyor! Cumhur ittifakına çalışıyor. HDP AKP'ye yamanmaya çalışıyor türünden yaklaşımlar, alanen ya da zımnen buna geçit veren söylemler ya da suskunluklar, onun özü olan ahlakla bağdaşır mı? Madem Öcalan için tespitleri budur, neden 250 bin tuksak içerisinden en ağır şartlarda onun tutulmaya devam ettiğine de yanıt vermiyorlar? Elin taşı hadi neyse de, dost geçinenler gül atmasa bari!

Öcalan, üzerine düşeni fazlasıyla yaptı, yapıyor. Ama kendisinin deyimiyle de elinde her şeyi halledebilecek sihirli bir değnek yoktur. İmralı'daki kesintisiz direniş, tüm sahadaki kesintisiz direnişle sahiplenilmek zorundadır. Öcalan'ın özgürlüğü, İmralı Sisteminin parçalanması için şarttır. Adaletin tesisi için yeterli olmayacaktır ama çok önemli bir dönemeç dönülecektir. Adalet büyük bir ivme kazanarak devam edecektir.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Ütopyaya Ulaşmada En Büyük Silah: Adem-i Merkeziyetçilik

Veysi Sarısözen

Düşünen insanlığın tarihi "kurtuluş" tarihidir. Bütün dinler "kurtuluş" gününü müjdeler. Bütün politik doktrinlerin de yaptığı öyledir.Neden?Çünkü insanın içine doğduğu maddi dünya çetin bir dünyadır. Kuvvetli olanın ayakta kaldığı, kuvvetsiz olanın elendiği bir vahşet süreci düşünen insanın ruhunda "kurtuluş ütopyasını" yaratmıştır. İnsan zorluklardan, eşitsizliklerden, yoksulluktan, zorbalıktan "kurtulacağı" bir "cennet" aramıştır.

Arayış insanlığın bilince ulaştığı tarih kadar eskidir. Kurtuluş ütopyası tarihini inceleyenler, bunun önce "dinler tarihi" olduğunu, sonra "devrimler tarihi" olduğunu kolayca görürler. Dinler "cenneti", devrimler "komünizmi" yaratmıştır. Biri ölüm sonrası kurtuluşu, diğeri yaşarken kurtuluşu va'z etmiştir.

"Ütopya" adı üstünde, ona yaklaşıldıkça ondan uzaklaşılan bir serap gibidir.Ama ona ulaşmak için attığımız her adım, bir yandan insanlığa ağır bedellere mal olmuştur, diğer yandan o hayal peşindeki yürüyüşümüz toplumsal ahlak kurallarını, daha sonra anayasaları, yasaları yaratmıştır. Fransız devrimi "eşitlik, kardeşlik, özgürlük" sloganıyla ütopyaya doğru yürümüş, elbette ona ulaşamamış, ama o ütopyaya ulaşma yolundaki en temel engellerin önemli bir bölümünü ortadan kaldırmıştır. Bugüne kadar yaratılan bütün ütopyalar, gerçekte "devlet" denilen "ejderhadan" kurtulma hedefini bilerek ya da bilmeyerek hedeflemiştir. Devletsiz "cennet" yaratılamasa da, bütün sınıf mücadeleleri, demokrasi ayaklanmaları var olan devletin üzerinde yurttaş denetimini, her defasında yenik düşse de, genişletmiştir.Fransız devriminden sonra insanlığın en "gerçekçi ütopyasına" doğru ilk gökyüzünü fethetme savaşı 1871 Paris Komünü oldu. Ama "ütopyaya" doğru en büyük atılım Büyük Oktobr Proletarya Devrimiyle gerçekleşti. Bu öyle bir devrimdi ki, parmaklarımız neredeyse "kurtuluş ütopyasına" ha dokundu ha dokunacaktı.Ve aradan geçen yetmiş yılın sonunda kendimizi "komünizm" ütopyasından fersah fersah uzaklarda bulduk. Sovyet, Çin, Vietnam, Küba, Arnavutluk, Yugoslavya sosyalizmleri çöktü.Neden?

Biz eski kuşak komünistler bu soruyu reel sosyalizmin çözülüşünden beri sokup duruyoruz. Soruya yanıt vermek o sosyalizmin içinden gelen kişiler için sanılandan çok zordur. Türkiye için konuşursak, Türkiye sosyalist hareketi kendi toplumunun, kendi emekçilerinin, kendi proletaryasının içinden doğmadı. TKP, büyük devrimci Mustafa Suphi tarafından Sovyet devriminin bağrında kuruldu. Anadolu gerçekliğiyle buluşmak için attığı ilk adım, kanlı bir katliamla başarısızlığa uğradı, TKP kurucularının tümü Karadeniz'de Kemalist rejim tarafından boğuldu. Trajik tarihi sanırım herkes biliyor.Bu tarih içinde bizler kendi toplumlarımızın ürünü olmadığımız için sosyalizmin "ölümüyle" birlikte "öldük". Ölüler neden öldüklerini bilemezler. Bilemedik.Bizim kuşağın içinde bir tek Öcalan "reel sosyalizmin" ölümünden sonra, o sosyalizmin gerçek varisi oldu. Varisi olduğu sosyalizmin neden öldüğünü içinden çıktığı "aşiret" ya da "klan" toplumunun gerçekliğine bakarak anladı. İslamiyet nasıl Emevilerin elinde devlet dini haline geldiği için "din olmaktan" çıktıysa, "komünizm ideali" de "devlet komünizmi" haline geldiği gün aslında ölüme mahkum oldu.

İzninizle Bu Girişten Ayrılacağım

Marks da, Lenin de kendi çağlarındaki anarşistleri, eleştirseler de her zaman ciddiye aldılar. Marks ve

Engels Birinci Enternasyonali anarşistlerle eylem birliği içinde kurdu. Lenin daha ileri gitti. Onun "Devlet ve İhtilal" adlı eserindeki "devlet" anlayışının yüzde ellisi anarşist teorisyenlerden alınmıştı. Ekim devriminin eşiğinde yazılan bu eserde Lenin "proletarya diktatörlüğünün" aslında "devlet olmayan devlet" olduğunu yazdı. Buna göre devrim varolan Çarlık Devlet aygıtını "parçalayacak" onun yerine, "bürokratik" olmayan yepyeni bir "geçici" devlet kuracak, komünizme giden yolda da bu devlet tümüyle ortadan kalkacaktı. "Komünizmin" olduğu yerde devlet olamazdı.Pratik olarak Lenin bu devlet teorisinin gereği olarak "düzenli orduyu", "devamlı bürokrasiyi" reddetti. Tüm halkın "silahlı milis" olarak örgütlendiği ve bizim bugün "öz savunma" dediğimiz bir savunma doktrinini benimsedi. Sivil bürokrasinin işlerini ise, işçiler nöbetleşe yapacaklardı.

Bilindiği gibi bu devlet teorisi, proletarya devriminin dünya çapında gerçekleşeceği analizine dayanıyordu. Hiç değilse tüm Avrupa kıtasında gerçekleşecek bir devrimden söz ediliyordu. Lenin de, Troçki de, belki aşırı gerçekçi Stalin hariç tüm devrimcilerin de çizgisi böyleydi. Petrograd'da herkes Alman devrimini bekliyordu. Devrim kıtasal çapta zafere ulaştığı zaman "devletlerin birbirlerine karşı" düşmanlığı da ortadan kalkacak ve "devlet" denilen bu parazit bürokratik aygıta, örneğin "devletler arası savaş" bakımından ihtiyaç kalmayacaktı. Ülke içinde sömürücü sınıflar tamamen ortadan kalkınca da bunların üzerinde "diktatörlük aracı" olarak böyle bir aygıt gereksiz olacaktı. Olmadı. Ne dünya devrimi oldu, ne de Avrupa devrimi.Uzun bir öyküdür. Kestirmeden gidelim. Dünya devrimi olmadı ve Sovyetler Birliği kapitalist devletlerin kuşatması altına girdi. İç savaş sırasında İngiltere desteğindeki Beyaz Ordu neredeyse devrimi boğacaktı. Lenin'e suikast yapıldı. İktidarı alan Bolşevikler "öz savunmaya" mecbur kaldı. Ama bu "öz savunma" adım adım halkın "özsavunması" olmaktan çıktı, "devletin öz savunması" haline geldi. Üzüm üzüme baka baka kararır derler ya, Sovyetik devlet emperyalist devletlere baka baka onların "simetriği" bir devlet olma sürecine girdi. Onlarla aynı mekanizmaya sahip Ordu, onların konspirasyonunu uygulayan polis ve istihbarat, başlangıçta içeriği "komünist" biçimi kapitalist bir siyasi yapı ortaya çıktı. Bu bir savaştır ve savaşta düşmanın tankıyla eşit bir tankın yoksa yenilirsin, Avrupa devrimi olmadığı için Avrupalı devletle girdiğin savaşta da senin devletin onlarınkiyle aynı güçte değilse yenilirsin.Yenilmemek için Sovyet devrimi önce savunma alanında, sonra onlarla giriştiği ekonomik yarışta, ekonomi alanında, o ekonominin kaçınılmaz sonucu olarak da, uluslar arası hegemonya yarışında düşmanına benzemeye başladı.

Neden Benzedi?

"Merkeziyetçilikten" dolayı benzedi. Merkezi, baskıcı emperyalist devletlerin karşısında, ilk önce yerel Sovyetlere dayalı kurulmak istenen toplumsal örgütlülğün yerine "merkezi sosyalist devlet" inşa edildi. Silah silaha, tank tanka, devlet de devlete benzedi.

Aslında daha Lenin döneminde, "proletarya diktatörlüğü" kapitalizmden sosyalizme ve komünizme geçiş sürecine özgü geçici bir aygıt olarak düşünülse de, Bolşevikler gerek devlet güvenliği, gerekse ekonomik planlama açısından büyük bir hataya mecbur oldular. Kuşatma altında, "yerelin" etkinliğinden, yani Sovyetlerden vaz geçtiler, "Demokratik Merkeziyetçilik" adı altında, adım adım "bürokratik merkeziyetçiliğe" sürüklendiler. Devlet giderek her yurttaşı "gözetlemeye" ve en basit "metanın" üretimini bile merkezi planlama ile örgütlemeye başladı.

Merkeziyetçilik Nedir?

Merkeziyetçilik önce yerelin, sonra bireyin merkezdeki gücün emri altına alınması ve kişiliğini kaybetmesidir. Giderek "merkezdeki" bir avuç bürokratın oligarşik bir diktatörlüğe dönüşmesidir,Sonuç böyle oldu. Halk politik hayattan çekildi.Sovyetlerin yıkılmasından az önce, aralarında Kurtuluşçu yöneticilerin, TSİP'li arkadaşların, PKK dışındaki kimi Kürt örgütlerinden temsilcilerin v.s. olduğu bir grubu Moskova'ya, son gelişmeleri tartışmak üzere götürmüştüm. Az sonra SBKP'nin "son" kongresi toplanacak ve birkaç ay sonra da reel sosyalizm çökecekti. Sokaklarda dolaştık. Bir iki grev haberi duyulsa bile Moskova'da

ne kalkışma vardı, ne barikatlar kurulmuştu. “Ne oluyor” diye sorduk. Sovyet vatandaşları suratımıza tuhaf bir şekilde bakarak şöyle dediler: “Parti içinde iktidar kavgası var, bizi ilgilendirmiyor.”Halk Sovyetlerin kaderiyle ilgilenmemişti. Evet. Bütün bu öykü, sosyalizmin “tek ülkede” ve “kuşatma” altına alınması şartlarında yaşandı. Sovyet devrimi kendini savunmak için adım adım düşmanına benzedi.Fakat düşmanı kadar “kuvvetli” olamadı.

Neden Acaba?

Aslında Sovyetler Birliği bilimsel-teknik devrimde ABD’yi geçmişti. Uzay teknolojisi açısından da, nükleer silahlar bakımından da, tanklarıyla, toplarıyla çok güçlüydü.

Güçlü olduğu alanda ise en büyük zayıflığı yaşıyordu. Şöyle oldu.ABD Sovyetleri silah yarışına mecbur etti. Yıkılmadan az önce Reagan “yıldızlar savaşı” adıyla anılan bir kampanya başlattı. Silahlanma yarışı zirve yaptı..Şimdi iki ülkenin ekonomik yapısına bakalım. Sovyet ekonomisi planlı bir ekonomiydi. Bütün işletmeler kendi alanlarında “monopoldü”. Her fabrika planlanlamanın normları temelinde, yüzde yüz kapasiteyle çalışıyordu.ABD ve diğer kapitalist ülkelerde ise fabrikalar “atıl kapasiteyle” çalışmaktaydı. Onlar da tekelci kapitalist ülkelerdi ama, oralarda bir tek tekel yoktu, birden fazla tekel vardı. Piyasa diyelim ki yüz kilo çelik talep ediyorsa bu fabrikaların kapasitesi ikiyüz kiloydu. Dolayısı ile her fabrika üreteceğinden daha az üretiyordu.

Bu durumda diyelim ki “tank üretiminde” Sovyetlerle ABD yarışmaya başladığında, çelik üretimiyle ilgili şöyle bir şey oluyordu:Sovyetler çelik üreten fabrikalarındaki üretimi barışçı alandan savaşçı alana yönlendirmek zorunda kalıyordu. Bir fabrika bin adet çelik tencere üretirken, bunun yarısını devlet tank üretmek için alıyordu. Barışçı üretim azalıyor, silah üretimi çoğalıyordu. Piyasada tencere sıkıntısı başlıyordu.

Amerikada ise işler farklı gelişiyordu. Aslında iki bin çelik tencere üretme kapasitesindeki fabrika, diğer rakip fabrika bin adet tencere sattığı için iki binlik kapasitesinin yarısını üretiyordu. Ama silahlanma yarışı başlayınca, devlet iki bin kapasiteli çelik tencere fabrikasından bin tencerelik çelik istediğinde fabrika derhal üretimi, var olan kapasitesine uygun şekilde arttırıyor ve devletin tank fabrikası için istediği bin tencerelik çeliği devlete verebiliyordu. Böylece hem piyasada tencere sıkıntısı olmuyor, hem de çelik fabrikası daha önce satamadığı bin çelik tencere kadar çelik satmış oluyor, karı yüzde yüz artıyordu.Basit bir hesaptı bu. Silahlanma yarışı Sovyet ekonomisini halkın ihtiyaçlarını karşılama konusunda zorluyor, Amerikan ekonomisini ise teşvik ediyordu.

Bir örnek daha vereyim: Kapitalizmde rüşvet ekonomik açıdan müşevviktir. Yani teşvik edicidir. Rüşveti veren devletten ihaleyi ele geçirir. Üretir. Muazzam kar eder. Sovyet sisteminde de rüşvet vardı. Sonucu şöyle oldu. İşletme müdürü beş yıllık planı doldurmanın zor olduğunu anladığı zaman, bakana fabrikanın imkanlarını kullanarak rüşvet verir. Amacı on bin tencere üretme emrini değiştirmek, beş bin tencereye indirmektir. Böylece kısa zamanda beşbin tencere üretecek ve böylece plan hedeflerine ulaşacak, sonuçta “Emek Kahramanı” madalyasını alacaktır.

Rüşvet, kapitalizmde üretimin artmasına, sosyalizmde ise daha az üretim yapılmasına yol açmıştır.Bu çarpıklıklara komünist olmadığı halde kariyer için komünist gibi görünmeyi, böylece ekonomide, sosyal hayatta, akademide kadro yozlaşmasını da ekleyebilirsiniz. Özetle merkeziyetçilik, merkezi bile baştan çıkaran, şaşırtan sonuçlar doğurur Merkez, on milyonlarca insanın yaşadığı bir ülkede “bireyi” değil, “sayıyı” görür. İnsanı tanımaz. Roparları tanır. Bu nedenle zamanla merkez ile yerel ve siyasal iktidar ile birey birbirine yabancılaşır. Sovyetler sanırım böyle çökmüştür.

Sonuç Nedir?

Abdullah Öcalan bunları ve belli ki daha fazlasını kavramıştır. Ve o gözünü “merkezden” uzaklaştırmış, “yerele” çevirmiştir. Beş bin yıl öncesi yerele. Klana. Klan az nüfusludur. Herkes birbirini tanır. Klandan bir kişi “ben şu işi yaparım” dese klan üyeleri onun o işi yapıp yapamayacağını çok iyi bilir. Oyunu ona göre kullanır. Kullandığı oy büyük olasılıkla isabetlidir. Ekonomiye gelelim. Klan kendi ihtiyaçlarını bilir. Komşu klanın ihtiyaçlarını da. O komşu klan da diğer

klanın durumunu bilir.Bencillik nasıl önlenir?"Politik ahlakla" önlenir. Şimdi soralım: Seksen milyonluk bir toplumu merkezden politik ahlak temelinde eğitmek mi mümkündür, yoksa adem-i merkeziyetçi bir yapılanmada, örneğin klanda yüz kişiyi mi "hepimiz birimiz için, birimiz hepimiz için" ahlakıyla eğitmek mi? Yanıt açıktır. Klan öyle bir politik ahlak bilinciyle donanmıştır ki, komşu klanın ekonomik ihtiyaçlarının da bilincindedir. O nedenle egoist çıkarlar peşinde koşmaz. Yardımlaşma , dayanışma bilinci vardır.

Merkezi bir rejimde Bir lider seksen milyonu bir mitingte heyecanlandırabilir. Ona bazı manevi ilkeleri de benimsetebilir. Ama miting bitip de insanlar evlerine döndüklerinde, o yerelde manevi değerlerin anlamı yoksa, liderin ajitasyonu o anda anlamını yitirir. İnsanlar kendi gerçekliklerine dönerler. Merkezde bürokratik, yani sahte ahlak vardır. Gerçek ahlak yerelde yeşerir. Yerelde yeşeren ahlak herkes tarafından kabul gören bir ahlaktır. Ahlaki toplum ancak ve ancak yerelde ortaya çıkar.Seksen milyonu yöneten bir kişi az sonra ahlakını kaybeder. O ahlakını kaybettiği halde seksen milyon onun ahlakını kaybettiğini asla anlayamaz. O konuşur. Ahlaklı olduğu dönemde ne dediyse, ahlaksız olduğu zaman da aynısını telaffuz eder. Klanda hiç kimse böyle bir ikiyüzlülük yapamaz.

Sonuç şudur: Ahlaki toplum yerelde kurulur. Yerelde kurulan ahlaki toplum temizdir ve o "kurtuluş ütopyasına" samimi duygularla yönelir. İşte reel sosyalizmin yıkılmasından sonra, Öcalan'ın bizlerin önüne getirdiği paradigmayla ilgili benim düşüncelerim böyledir.Geriye kalan soru şudur: Böyle adem-i merkeziyetçi bir toplum, onu reddeden merkeziyetçi kapitalist modernite tarafından yutulmaz mı? Yutulur. Yok edilir.Şimdi soralım: Aşırı merkeziyetçi, bürokratik sosyalizmi de bu kapitalist modernite yutmadı mı?Yuttu.Yuttu, ama onun arkasından ağlayan bir insanlık olmadı.Apocu ideal toplumu yutanlar, yok edenler ne olur?Lanetlenir. Böylece efsaneye dönüşen "kadın özgürlükçü, ekolojik, komünal sosyalist toplum" bir süre yaşar, sonra yok edilir, derken yeniden yeşerir, ve çok uzun yıllar sonra tüm insanlığa mal olur.Hemen itiraz edilecek… Biz neden sonuna kadar savunacağımız ve yaşatacağımız bir toplum kurmak yerine, sürekli yıkılan, yok edilen, sonra yeniden kurulan bir işkence sürecine mahkum olalım?İtiraz makul gibi görünse de, insanlık tarihine aykırıdır. İnsanlık tarihi kölelerin isyanından, ilk Hıristiyanların komünist toplum kurma deneylerinden beri sayısız kere "kurtuluş" için ayağa kalkmış, sayısız zafer kazanmış ve sayısız yenilgilere uğramıştır

Sorulacak soru şudur: Biz insanlar, mutlak kurtuluş ütopyamıza ulaşmak için, nice bedel pahasına elde ettiğimiz kazanımlarımızı tepeden tırnağa silahlı "kurtuluş düşmanlarına" karşı nasıl koruyacağız? Onlar gibi silahlanarak mı? Sonra? Bu silahlanmanın sonu neye varacak? Biz de onlar gibi nükleer silahlara sahip olacak mıyız? Olursak, onları kazanımlarımızı korumak için kullanacak mıyız?Kullandığımız anda bütün hayallerimizle birlikte insanlığın yok olacağı açık olduğuna göre şunu kabul edeceğiz: Bize bambaşka bir genel "öz savunma" paradigması gereklidir. Düşmana benzemeden kendini savunmanın bir yolu olmalıdır. Bu yol nedir? "Kobane" yoludur. Öyle bir toplum yaratacaksın, öyle cezp edici örnekler vereceksin ki, dünya bu örneği sevecek. Tıpkı Kobane'de vahşi DAİŞ'e karşı elde silah savaşan kadın savaşçılarının yüzündeki gülen cesaret nasıl insanlığın yarısı olan kadın dünyasını Kobane'yle dayanışmaya sevkettiyse, işte öyle kazanımlarını "silahtan" çok insanlığın vicdanında elde ettiğin yer sayesinde koruyacaksın. Aponun eserleri olmasaydı, gerillanın elindeki kaleşnikof acaba hedefi vurabilir miydi?Düşmanın gözünü ondan kopyaladığın silahtan çok, manevi ışığınla kör edeceksin.Çağdaş Stalin yoldaş başlıyor gülmeye… Ve bu lafları edeni kaldırdığı gibi Sibirya'ya sürüyor. Sonra? Bu yazı "sonra" sorusunu yanıtlamak için yazıldı. Evet, insanlık vicdanı bazen körleşebilir. Körleşse bile sen vicdanını "düşmanımı nükleer kaosla yok ederim" diyerek köreltmeyeceksin.Ne demiştik? Ütopya… Cennete yürüyen karınca misali…Ulaşması zordur. Ama bu yolu yürürken uğrunda ölmeye değer mi, değmez mi?

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Adaletin Demokrasiyle Buluşması

Metin Yamalak

"Ateş düşüncelerimizde olsun
onları doğru, iyi ve adaletli kılsın
Ateş bizi bundan daha azını kabul etmekten korusun."
(Aborjinlerin inancında "Sonsuzluğun Mesajı"[1]

Demokrasi ve adalet kavramları kuramsal olarak birçok tanıma sahiptir. Toplumsal yaşamın düzenlenmesi ve devamlılığı için gerekli ve varlığı zorunlu olan bu kavramlar ideal toplum için birer ilke niteliğindedir. Demokrasi genel tanımıyla yaşam alanında eşitlik ve özgürlüğün ifadesi olurken, bu eşitlik ve özgürlüğün belirleyenleri ve sınırları bakımından görecelileşmekte, çatallanıp birbirinden ayrı, hatta karşıt demokrasi tanımlarına varmaktadır.

Foucault; "Eğer demokrasiden hem bölünmüş olmayan hiyerarşik bir biçimde sınıflar halinde düzenlenmiş bir halkın iktidara sahip olması anlaşılıyorsa, demokrasiden çok uzak olduğumuz gayet açık."[2] demektir. İktidar, devlet, sınıfların olduğu yerde belki demokratik denebilecek bazı tutumlar, uygulamalar olabilir ama demokratik bir yaşam söz konusu olmaz. İktidar, sınıflar, devlet gibi yapılar eşitsizliğin kaynağıdırlar ve bu yapıların olduğu yerde toplum kendi kendini yönetemez. Maddi, askeri, politik güçleri ele geçirmiş kişi ve gruplar topluma rağmen toplumu yönetir. Toplumun sadece seçime katılarak değil gerçek anlamda yaşamın her alanında kendi kendini yönettiği, politikasını yaptığı bir duruma ancak demokrasi denebilir. İktidarcı bir sistemde eşitlik ve özgürlüğün sınırları, iktidar güçlerinin çıkarları ve iktidar alanının sınırlarına kadardır. Sınıflı toplumlarda egemen sınıfın sınırları ezilen, sömürülen sınıfların özgürlük sınırlarını belirlemektedir. Erkek egemen toplum ve ailede kadının eşitliği ve özgürlüğü, erkeğin izin verdiği yere kadardır. Bu antidemokratik yönetim ve iktidarlar, kendilerini meşru gösterebilmek için her zaman aldatma yöntemine başvurular. Bu konuda ilk başvurdukları yöntem kendilerinidemokrasi savunucu ve uygulayıcısı olarak tanımlamak, anlatıp, propaganda etmektir. Bunu da komplovari bir taktikle demokrasiye sahip çıkıyormuş, eşitliği, özgürlüğü savunuyormuş maskesi takınarak yapmaktadırlar. İktidar, eşitlik, özgürlük, demokrasi adı altında toplumlara dayatılmaktadır.

Bu antidemokratik durumun aşılması bir mücadele konusudur. İktidarcı, sınıflı sistemler kendiliğinden demokratikleşemeyeceğinden, her türlü toplumsal mücadele ile geriletilmeleri kaçınılmaz bir eylemdir. Demokrasi, toplumun iradeleşmesi, kendi kararlarını alıp uygulamasıdır. Bunun önünde duran engelleri etkisizleştirip aşmak için gerekli olan her türlü mücadeleyi geliştirmek demokrasinin bir şartıdır. Demokrasi, toplumun antidemokratik güçler karşısında savunmasız kalması değil, gerekli olan her ortamda ve yöntemle kendini savunabilmektir. Toplumlar önlerinde engel olarak dikilen iktidar, devlet, sınıflar gibi olguları aştıkça eşitlik ve özgürlük yaşanılır olguları haline gelir. Adalet aslında budur.

Adalet olgusu da demokrasiyle benzer şekilde, hangi ahlaka ve kimin ahlakına göre tanımlandığı ile bağlantılı olarak değerlendirilebilir. Her

1. Marlo Morgan; Sonsuzluğun Mesajı, Dharma Yay. 28, Ağustos 2001

2.İnsan Doğası;: İktidara Karşı Adalet, N. Chomsky ile M. Foucault Tartışıyor. 1971 BGST Yay

ideolojik, kuramsal yorumun adaleti tanımlaması da farklılaşmaktadır. Ahmet Cevizci'nin Felsefe Sözlüğünde adalet, 'formel' ve 'sosyal' adalet olarak iki kategoride tanımlanmaktadır. Sosyal adalet ise dağıtıcı adalet olarak a) Herkese ihtiyacına göre, b) herkese değerine göre, c) herkese hak ettiğine göre, d) herkese yaptığı anlaşmaya göre diye dört alt başlıkta izah edilmektedir.

Formel adalet ölçü sınırları, oranları belirlenmiş kuralların uygulanmasını ifade etmektedir. Bir etnisitenin töresi de bir devletin yasaları da, bir dinin kaideleri, kuralları da bu formelliği ifade etmektedir. Formel adalet yoruma fazla izin vermez, esnek değildir. Statik ve ve dogmatiktir. Duygulara, vidani yargılara, empatiye göre hareket etmez, düz çizgisel işleyişe sahiptir. "Şeriatın kestiği parmak acımaz" deyimi de bu formel adalet anlayışından türetilmiştir.

Demokrasi, toplumun iradeleşmesi, kendi kararlarını alıp uygulamasıdır

Daha da eskiye dayanan göze göz yasası da formel adaletin ifadesidir. Bir anlayış olarak modern toplumlarda da yasa halini almıştır. Hz. İsa bu yasaya karşı çıkarak" Size bir tokat atana diğer yanağınızı dönün" derken, intikamcılık anlayışını yerle bir etmiştir. Ancak bu tavrın da fazlasıyla pasif ve boyun eğmeci olması, insanın özgür ve eşit bir irade olmasının önünde bir engel olarak dikilmektedir. Bu durum komünal demokrasi açısından da çelişkilidir. İnşacı, belirleyici özne olarak kararlı bir irade gösterilmediğinde demokrasiden de bahsedemeyiz, formel adalet anlayışının göze göz ilkesinin intikamcılığı, gücün mutlak belirleyiciliğine dayatarak adalet adına uç bir şiddeti dayatmaktadır. İsavari bir pasifizm ise, uç bir şiddetin tersi olarak iradesizliğe denk gelmektedir. Bu anlayışa göre Platon'un: " Doğruluk her yerde birdir, yani oradaki hükümetin işine gelen şeydir, güç onun elindedir."[3] sözü, hakikati ve adalet olarak kabul edilmelidir. Ancak bu güçlünün adaletidir ve eşitliği, özgürlüğü yani demokrasiye aykırıdır. Çünkü Sezar'ın hakkı tanındığında geride tanrının hakkı ve adaleti de kalmaz.

Formel Adaletin Sınırları

Adalet aslında uç bir şiddet ile uç bir pasifizmin arasında, demokratik uzlaşı ile meşru savunma anlayışı ölçülerinde birçok seçeneğe açık, aza yaptırım ile meşru savunma temelinde direniş ve irade beyanı adalet için gerekli optimal sınırları işaret etmektedir. Formel adalet sınırlı konularda olmak kaydıyla bütün toplumsal yapılar için gereklidir. Abartıldığında kurallar ve yasalar diktatörlüğüne dönüşürken, olmadığında ise, toplumların etrafında ortaklaştığı birleştirici genel ilkelerin boşluğu oluşur. Uyulması gerekli genel kural ve normlar olmadığında toplumsal ortak hareket etme tutumu bozulur, toplumsal formlar kendi içinde çelişkiye düşer, atomize olmaya doğru savrulur ve dağılırlar. Uluslar, devletler, partiler, sendikalar, dernekler vb. örgütlenmeler yasa ve tüzükleriyle ortak formel adaletin ölçü ve sınırlarını belirlerler. Bu anlayışa göre adalet hukukla ifadeye kavuşur. Aslında bu, adaletin sadece bir yanıdır, adaletin bütünü için formelliği aşan, ahlaki ve politik toplum dinamikliğine dayanan, çoklu seçeneklere açık bir yaklaşım ve yöntemi gerektirir.

Sosyal adalet tanımı ise, kendi içinde birçok konuya bölünüyor. Bu konu yoruma ve esnekliğe açık bir alan olduğu için her ideoloji ve anlayışın yorumu farklı, karşıt veya benzer olabilmekte, kendilerine göre tanım ve ölçülerini oluşturdukları bir alandır. Toplumsal yaşamın her alanında bir adalet ölçüsü oluşmaktadır. Ancak bu ölçüyü kimin oluşturduğu önemlidir. Gerçek bir demokraside ölçüyü toplumsal konsensüs belirlemektedir. Toplumun politik kararlaşması ölçü olmaktadır. Bu konsensüs ahlaka, değerlere, değer yargılarına, kültürel politik kararlaşması ölçü olmaktadır. Çok farklı düşünceler, inançlar, ideolojiler bu genel konsensüsün içinde

3. Devlet, Platon, Alter Yay, 2.B. Ankara 2021 Syf.27

kendini ifade edebilmelidir. Bu radikal, komünal demokrasidir, doğrudan herkesin katılımı irade beyanıyla gerçekleşir. Ancak iktidarcılığın egemen olduğu devlet, aile, toplum alanlarında adalet, iktidar olanın çıkarlarına uyumlu olarak tanımlanır ve uygulanır. Platon "güç onun elindedir" diyerek bunu meşru gösterse de, demokrasi açısından tersi geçerlidir.

Herkese ihtiyacına göre dağıtım söylemi aslında komünist bir ilkedir. Bunu komünistlerden önce doğal toplumlar, böyle bir adlandırma yapmadan, bir yaşam biçimi olarak uygulamışlardır. Özellikle neolitik dönemin anatanrıça kültüründe herkese ihtiyacına göre dağıtım esas olmuştur.

Ahlaki ve politik toplum olma niteliğini yitirmemiş toplumların komünal yaşamı bin yıllarca sürmüştür. Ahlakı bağlarla birbirine bağlanmayan insanlardan bir arada, komünal bir toplum oluşturmazlar. Çıkarlar, istekler farklılaşır.

Ahlaki bilinci ve tutumu bozulan, giderek dejenere olan, yozlaşan kişilikler ahlaki ve politik toplumlara ilk ihanet eden kişiler olmuştur. Şamanlar, yaşlı kurnaz erkekler, askeri şeflerin arasından sıyrılıp bireyciliği, özel mülkiyeti örgütlemeye başlayan bu kişilikler hiyerarşi, iktidar, devlet ve sınıfların oluşmasının öncülleri oldular. O zamanlardan beri, 'herkese ihtiyacına göre' ilkesi bir ütopya, özlenen mutlu yaşam haline geldi. Marksizm bunu farklı bir kuramla bayraklaştırdı. Reel sosyalizm gerçekleşmediği için toplumsal sorun olarak varlığını sürdürüyor. Kapitalist modernite koşullarında ulus-devlet burjuva demokrasilerinde 'herkese ihtiyacına göre' ilkesi yerine 'herkese değerine göre', 'herkese hak ettiğine göre', 'herkese yaptığı anlaşmaya göre' anlayışlarını sistemin ilkeleri, temel anlayışı haline getirerek bunları demokrasi ve adalet olarak tanımladı. Her üç tanım da eşitlik ve özgürlük ilkesini ihlal etmektedir.

"Herkese değerine göre" bir yaklaşım ve paylaşım esas alındığında değeri ister maddi, ister manevi şeylerle ölçülsün kaçınılmaz bir ayrımcılığa, sınıfçılığa, hiyerarşiye, imtiyaz farklılıklarına sebep olur. Toplumda herkes aynı maddi ve manevi değere sahip değildir. Ahlaki ve politik toplumlarda değer farklı bir ortaklaşmaya, dayanışmaya, yardımlaşmaya, paylaşmaya gerekçe olup toplumu daha çok kenetlerken; sınıflı toplumlarda tersi bir duruma yol açarak, rekabetçilik, hile ve aldatmalarla birbirinden çalma vb. toplumlarda adaletsizliğin sebebi olur.

"Herkese hak ettiğine göre" ve "herkese yaptığı anlaşmaya göre" kategorileri de adaleti sağlayamamaktadır. Modern dünyada haklar, yasalar, sözleşmelerle belirlenmektedir. Hegel bunu bir maddi şey üzerinde hak iddia etme ve bunun için verilen mücadele ve bir diğeriyle yapılan kavga sonucunda, birinin efendi, diğerinin köle olmasıyla sonuçlanan bir diyalektikle açıkladı. "Sözleşmeciler" devlet-kral ve toplum-birey haklarını kategorize edip sınıflar üzerinde bir düzen inşa etti; bu gelenek üzerinde modern ulus-devletler anayasalar ve yasalar oluşturarak herkese bir statü verdi ve ona göre bir hukuk oluşturdu.

Gerçek bir demokraside ölçüyü toplumsal konsensüs belirlemektedir. Toplumun politik kararlaşması ölçü olmaktadır

---

Bireyleri devletli ve devlet dışı olanlar olarak ayırdı. onları da kendi içinde hiyerarşik kategorilere böldü. Sağlık, eğitim, güvenlik, ticaret, kültür, dil, siyaset vb. yaşamdaki her olay ve olguya karşılık gelecek bir yasa yaparak hakları ve ödevleri sıraladı. Ancak devlet, iktidarcı sınıf ve güçlere dayanarak kurulduğu için anlayış, zihniyet ve pratik olarak ayrımcı olmak zorundadır. Her olay ve olguya bir yuva yapılsa da adaletsizlik genel ölçü ve egemen olmaya devam etmektedir. Buradaki sorun yasaların sürekli değiştirilip daha iyisinin yapılmaya çalışılmasıyla çözülecek bir problem değildir. Sorun yapısaldır ve yapının değişmesi gerekmektedir. Adalet, mahkemelerin sürekli toplumu tatmin eden tarzda karalar vermesiyle, toplumun talep ettiği konularda, talebe göre yeni yasalar yapmakla gerçekleşecek bir şey değildir. "Balık baştan kokar" diye bir deyim

vardır, adaletsizliğin temel kaynağı devlet, iktidar bloklarıdır. Gerçek adaleti temsil eden ve onun için mücadele eden toplumsal dinamikler tarih boyunca iktidar, devlet blokları tarafından manipüle edilmiş, terörize edilip düşmanlaştırılmışlardır. İktidar, sermaye unsurlarının egemen olduğu sistemlerden adalet beklemek, büyük bir gaflet ve çelişki olacaktır. Bütün liberal ve reel sosyalist kuramların pratikleştirdiği çelişki ve amaç budur.

Thomas More; "Ütopya" adlı kitabında "Özel Mülkiyet var olduğu sürece ve de her yaşamın bütün nimetlerinin en kötü yurttaşların elinde olduğu bir toplumda adalet yoktur."[4] demektir. Adalet mevcut kurulu devlet sistemlerinin sunabileceği bir şey değildir. Adalet toplumların onu isteyip ve inşa edebileceği bir şeydir. Sadece yasalarla gerçekleşecek bir şey olmayıp yaşamın bütününde bireye, topluma, doğaya, kadınlara, yaşlılara, çocuklara, inançlara, kültürlere, dillere, etnisitelere demokratik yaklaşmakla ve onlarla demokratik bir yaşamı örgütlemek ile gerçekleşecek bir şeydir. Bir böceğin yaşama hakkını tanımaktan, bir ekmeğin bölüşümesine, hatta havanın teneffüs edilmesi hakkına kadar etkili olabilecek ahlaki, ilkesel tutum ortaklığı gereklidir. Bu tutum yaşamın her alanında belirleyici olmaya başladıkça adalet de somut yaşanılır bir gerçek haline gelir.

Toplumlar adalete ulaşmak için tarihsel ahlaki ve politik toplum geleneklerine sahip çıkarak ve onu güncelleyip ortak yaşam biçimi haline getirdikçe demokrasi de adalet de kurulur. "Demokrasinin olmadığı toplum ahlaki olmaz.(...) Bu çerçevede direnen, dağlara ve çöllere çekilen tüm kabile, aşiret, mezhep tipi yarı göçebe ve işsiz topluluklarla kırsal alandaki çiftçi ve çoban topluluklarını direnişçi, özgürlük ve eşitliğe daha yakın güçler olarak değerlendirmek gerçekçidir." (Öcalan,Demokratik Uygarlık Çözümü-4) Ana Tanrıça komünal düzeni, Demirci Kawa, Mazdeki Hürrem, Babek, Şeyh Bedrettin, Avrupa'da 13, 14, 16. yüzyıllarda yaşanan köylü isyanları, Çin'de 9. Yüzyılda köylü isyanları ve insanlığın diğer komünal eşitlikçi hareketleri ve önderleri halkların ahlaki ve politik geleneğini oluşturuyorlar. Bu geleneği radikal demokrasiyle buluşturup, toplumların kendi kendini yönettiği örgütlenmeler ile komünal sistemi oluşturup adaleti yaşanır kılarlar.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

4. Thomas More; Ütopya, Alter Yay. 2. B Ankara, Mayıs 2010 Syf 50

Kadın Katliamına Karşı Kadın Adaleti

Rengin Ergül

Bir haber düştü önümüze, memlekette hala hakikati görünür kılma derdi taşıyan birkaç gazeteci sayesinde... Batman'da bir Kürt kadının tecavüze uğradığı için intihar ettiği haberiydi bu; İpek Er Kürdistan'da uzman çavuş olan Musa Orhan tarafından tecavüze uğramış, Orhan'ı şikâyet etmek için günlerce babası ile birlikte adliye kapılarında bekletilmiş, şikâyeti alındıktan sonra ise Musa Orhan serbest bırakılmıştı. İpek yaşananlar karşısında bir mektup bırakıp intihar etmişti. İpek'in annesi ise Batman'da bir hastane koridorunda kızının uyanmasını beklerken Kürtçe ağıt yakıyor ve adalet talep ediyordu. Yaşananlar kamuoyunda geniş yankı uyandırınca Musa Orhan tutuklandı ancak hemen ardından serbest bırakıldı. Devlet, Musa Orhan'ı "devlet memurluğundan çıkarma" kararı aldı ancak bir Kürt kadını için tutuklamaya değer görmedi.

Bunun üzerine Cumhuriyet gazetesi yazarı Işıl Özgentürk bir yazı kaleme aldı[1]. "o bölgeyi çok iyi bilen öğretmen dostu"ndan edindiği bilgiye göre; Batman'da kız çocuklarına hiç değer verilmez, mal gibi alınıp satılırlarmış ve bu değersizlik karşısında ya dağa çıkar ya da kentlerinde görev yapan asker ve bürokratlara evlenip kurtulmayı planlarmış. Özgentürk'ün herhangi bir tanımlama yapmaktan kaçınıp "o bölge" dediği yer bir sömürge coğrafyası ve bu coğrafyada bürokrat erkeklere "kanan" bu Kürt kadınları ise Gayatri Spivak referansıyla "madun" konumunda kadınlar aslında. Özgentürk Batılı, beyaz bir Türkiyeli kadın olarak Batmanlı kadınlara dair bir yazı kaleme almayı "kız kardeşlik" formuna bile sığdırıyor olabilir, ancak Kürt kadını sadece erkek egemenliği ile değil, sınıfsal ve etnik baskıya dair deneyimler yaşıyor. Türkiye Cumhuriyeti'nin sömürge coğrafyasında uyguladığı bir savaş politikasının baskısını yaşıyor. Özgentürk tüm bu gerçekleri bilerek ve isteyerek göz ardı etmiş gibi görünüyor. Spivak "Madun konuşabilir mi?"[2] kitabında sadece "madun"un ne olduğundan ve koşullarından bahsetmez, bununla beraber entelektüelin rolünden de bahseder. Spivak'a göre madun sesi bile elinden alınmış, her durumda konuşamayan kişi iken entelektüelin ona ses olması demek sesini temsil eden bir sesle konuşması anlamına geliyor ve böylece yine kendisinin konuşamadığı bir durum ortaya çıkıyor. Dolayısıyla yeniden edilgenlik üretiliyor. Özgentürk Batılı bir Türkiyeli aydın olarak "fildişi kule"sinden İpek Er şahsında tüm Batmanlı kadınları bir kez daha edilgenliğe sürükledi ve bunu yaparken de 'kadın dayanışması'nın arkasına sığındı. Madun, aslında Gramsci tarafından, hapishanede sansür altında yazmaya çalıştığı dönemde kullanılmış askeri bir sözcük, Gramsci'nin klasik tanımında madun toplumsal bir gruptur, tekil değildir. Spivak ise bu kelimeyi, yurttaşlık yapılarına erişimi olmayan kişi anlamında kullanıyor. Hindistan üzerinden değerlendirme yaparken; "Seçmenlerin en geniş kesimi, okuryazarlığı olmayan kırsalda yaşayan topraksızlardır. Bu insanlar oy verebilirler fakat yurttaşlık yapılarına hiçbir erişimleri yoktur. İşte madun budur." Diye tanımlamıştır.

Hukuk Kadın Beyanına İnanmıyor ve Korunmayı Reddediyor

Cumhuriyet döneminden itibaren Kürtlerin yasaolarakTürkiye vatandaşı olduğu, Türkiye

1 https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/isil-ozgenturk/porno-cukurunda-debeleniyoruz-1762074

2 Spivak, Gayatri, 2020, Ankara, Dipnot

Anayasasına ve Türk hukukuna tabi oldukları ve aynı anayasa ile yönetildikleri iddiası karşısında, İstiklal mahkemeleri, umumi müfettişlikler, olağan üstü hâller, DGM'ler, kayyumlar, jandarmalar, özel harekâtçılar, korucular, dayak, işkence, dil yasakları, toplu tutuklamalar, faili meçhuller, zorla yerinden etmeler, köy yakmaları ve diğer sömürgeci yöntemler ile yönetilmesi; madunluğu ortaya koyuyor. Kürdistan'ın devletlerarası bir sömürge olduğunu ve devlet şiddetinin imha edici boyutunu tartışmadan, bu şiddetin ilk elden Kürt kadınlarını hedef aldığını konuşmadan Batılı Türkiyeli kadınlarla bir kız kardeşlik tartışması yapmamız imkânsız olur. Kürt Kadın Hareketi'nin düzenli olarak hedef gösterilmesi, aktivistlerinin tutuklanması, eşbaşkanlık sisteminin hedef haline getirilmesi, kayyum atayarak yerel yönetimlerde kadın çalışmalarının yasaklanması Kürdistan'da kadına yönelik her türlü şiddetin artmasına sebep oluyor ve Türkiyeli kadınlarla yapılacak böyle bir tartışmanın bütüncül bir kadın kavramı yaratması Kürt kadınlarının sorunlarını görünmezleştiriyor ve bu da sorunu derinleştirmekten başka bir şeye yol açmıyor. Ulus-devletlerin ve milliyetçi ideolojilerin dikte ettiği terminolojileri kullanmayı reddetmek, kadınların etnik kimlik, sınıf, din ve vatandaşlıkları nedeniyle yaşadığı farklı deneyimlerinin görünür kılınması açısından önemli ve atılması gereken ilk adım.

Aslında Türkiye'de kadınlar cinayetleri bağlamında Batılı, Kürt, Türk, Arap, Ermeni, işçi, akademisyen ayrımı gözetmeyen bir cezasızlık politikası hüküm sürüyor. Sadece 2020 yılında 404 kadın[3] tanımadıkları kişiler, eş ya da sevgilileri veyahut akrabaları tarafından öldürüldü. Her geçen gün artan bu rakam ülkedeki kadın cinayetleri sorununun vahametini gözler önüne seriyor. Devlet, katledilen veya hayatta kalan kadınları korumak için adım atmak yerine faillerin tarafını tutuyor. Kadına yönelik şiddet vakalarının çoğunda devlet ve hukuk sistemi kadının verdiği ifadeye inanmıyor, ona yeterli koruma sağlamayı reddediyor veya failin cezasında indirime gidiyor. Vurgulamak gerekiyor ki bu siyasal iktidar her zaman kadınları ve kadın kazanımlarını hedef aldı. 2008 yılında 'En az üç çocuk' diye başlayan süreç, 2012'de 'Her kürtaj bir Uludere'dir' söylemiyle devam etti ve 2014 yılında, kadın 'erkek-eşitliği fıtrata aykırı' demeye kadar vardı. Yetmedi, İstanbul Sözleşmesi ile toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı koruma mekanizmalarını düzenleyen ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayan yasal düzenlemeler hedef alındı. Türk hükümetinin kadın kazanımlarına ve İstanbul Sözleşmesi'ne bu saldırıları karşısında Türkiyeli feministlerin ve Kürt kadın hareketinin birlikte mücadele verdiğini unutmamak gerekiyor. Özellikle Kürt kadın hareketinin inşa ettiği toplumsal mücadeleyi görmezden gelmeden, etnik kimlikleri sebebiyle çok katmanlı ayrımcılık ve şiddete uğrayan Kürt kadınlarının sesini bastırmadan ya da onların yerine ses olmaya çalışmadan ve Türk devletinin bu şiddetteki suç ortaklığına[4] karşı gelerek bir feminist mücadele yürütmek gerekiyor. Kürt kadınları olarak adaletin sağlanması için omuz omuza mücadele verdiğimiz Türkiyeli feministlerden beklediğimiz de budur. Biz bu tartışmaları sürdürürken, ülkede her gün yeni bir kadın cinayeti işlenirken Musa Orhan tarafından önce cinsel saldırıya uğrayan daha sonra ise intihara sürüklenen İpek yaşamını yitirdi, cenazesi ailesine polis ablukası altında verildi. Gece yarısı "sessizce" gömülmesi istendi. Mezarının başına ailesinden başka kimse alınmadı. Spivak'ın kitabı yazmasına sebep olan ve başından geçen şu intihar alıntısı ile İpek'i bir kez daha anlamaya çalışabilir ve her nasılsa sağ kalmayı başarmış Kürt kadınlarının mücadelesine sahip çıkmayı deneyebiliriz. "Annemin teyzesinin, anti emperyalist bir gruba üye olduğu için 1926'da on yedi yaşındayken kendisini astığını öğrendim. Başkasını öldüremiyordu, o da kendisini öldürdü. Bir madun olarak bu kadın, bedeniyle konuşmuştu fakat sesi duyulmadı. Madunun konuşamayacağını söylemek adaletin olmadığını söylemek gibi bir şeydi."Ancak biz "madun" olan Kürt kadının konuşabileceğini Sakine Cansız'dan Gülten Kışanak'a; Leyla Güven'den, Selma Irmak'a; Sebahat Tuncel'den Seve Demir'e bizlere uzanan mücadeleden biliyoruz. Özgürlük, eşitlik, adalet ve barış mücadelemizi sürdürmeye devam edeceğiz.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

3 **http://anitsayac.com/?year=2020**

4 **https://www.5harfliler.com/meydan-okuma-challenge-kabul-edil-mis-midir-turkiyedeki-kadin-cinayetlerine-dair-kuresel-anlatilar-da-silinen-hikayeler/**

Demokratik Anayasanın Yol Haritası Üzerine Değinmeler

Sezai Temelli

A.

Anayasa Latince "kurmak" ya da "kuruluş" anlamına gelen constituo ve constitutio sözcüklerinden kavramsal kökenini alıyor. Anayasalar hem kuvvetler ayrılığı düzenlenmesiyle hem de insan haklarının devlete karşı korunması amacıyla ilk kez, bugünkü anlamıyla 18. Yüzyılda kaleme alınmaya başlandı.

Pre-kapitalist dönemin egemenlik ilişkileriyle erken modernleşme döneminin iktisadi değişim dinamiklerini uzlaştıran bir siyasal içinden 18. Yüzyıl hukuk anlayışına baktığımızda, bu yazılı metnin önemli bir 'mutabakat'a karşılık geldiğini söyleyebiliriz. Uzun yirminci yüzyıla geçişte böyle bir mutabakatın kapitalist sistemin yol haritası açısından ne denli büyük bir öneme sahip olduğunu, geride bıraktığımız modern kapitalizmin tüm kriz uğraklarında sistem adına yaratmış olduğu korunaklarda görmemiz mümkün oldu.

Yükselen burjuvazinin yeni iktidar formunun belirlenmesinde, iktidar, hukuk ve ekonomi gerçeklik üçgeninde anayasaların işlevli kılınması sistemin kurgusu adına bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. Bu işlevsellik aynı zamanda örtülü mutabakatın toplumsala aktarımını sağlayarak, toplum nezdinde meşruiyet meselesine de çözüm üretmiştir. Hukuk devleti sınırlarının burjuva liberal düzene uygun hale getirilmesinin ve siyaset-ekonomi ilişkisinin yeni bir eksene taşınmasının zaruri bir sonucu olarak 18. yüzyıl anayasaları önemli bir tarihselliğe denk düşmektedir. Yeni siyasal ve iktisadi düzene uygun ve toplum adına yapılan bu sözleşme aslında toplumla devlet arasında zor-rıza diyalektiğinde bir mutabakatı da öncelemiş oluyordu. Sistemin hukuksal boyutta inşa süreci anayasacılık zemininde yol aldı diyebiliriz.

Anayasal devlet yaratmış olduğu hukukilik kapsamında egemenin ve sermayenin bütünlüklü dolayımını 'meşru' baskı aygıtları eliyle toplumsal alanda yeni bir kamusallık yaratımıyla sağladı. Anayasa tartışmalarının kamu hukuku tartışmalarıyla neredeyse iç içe geçmiş olması kamunun toplumsal olanı ikame etmesinin bir sonucudur. Unutmayalım ki burjuva liberal hukuk kuramının ve kamu hukukunun asıl işlevi iktidarın meşruluğunu sabitlemektir.Liberal anlayış özel-kamu ayrımını her ne kadar sınırdaş bir ayrım şeklinde belirlemeye çalışsa da aslında, kamusalın özel alan üzerindeki tahakkümü ve belirleyiciliği olabildiğince çıplaktır. Bu belirleyicilik kuvvetler ayrılığı ve insan hakları güvenceleriyle özel yaşamın özerkliğini biçim olarak korusa da özünde toplum adına hukuki sınırlılığı tarif etmektedir.

Anayasallık bu anlamıyla devleti, kamusalı yöneten erki özele karşı bir sınırlamaya mı tabi tutuyor? Yoksa toplumsalı ikame ederek aslında özelin kamusal olana müdahalesini mi sınırlıyor? Anayasal devlet bu anlamıyla insan hakları, eşitlik ve özgürlük taleplerinin egemene rağmen güvence altına alan ve siyasalın bu yönde gelişimine olanak sağlayan bir yapı mıdır, yoksa tam tersi, eşitlik, özgürlük hatta insan hakları taleplerini iktidarın kendi yeniden üretim süreciyle uyumlaştıran, baskılayan ve düzenleyen bir form mudur? Soruları çoğaltabiliriz, tüm farklı

yanıtların kesişim kümesi bize aynı gerçekliği göstermeye devam edecektir; özelin devlet-yasa belirlenim çevrimi dışına bir kaçışı olanaklı olmadığı sürece, kamusal olana müdahale de olanaklı olamaz. Tam tersine tüm özerk alanları işgal eden devlet özeli yasacılık içinde boyunduruğa tabi tutar ve bunun hukukiliği de bizzat anayasallıktan referansını alır.

Bu bağlamda "liberal anayasacılık", burjuva siyasal iktidarın hak ve özgürlüklerin etkili korunmasına ve denge-denetleme mekanizmalarına bağlı tutarak düzenleyen bir akımın adı olsa da özünde, anayasalı bir devleti meşrulaştıran bir mekanizmayı tarif ettiğini söyleyebiliriz. Sistemin egemen ve sermaye adına kendi korunaklarını olabildiğince 'bilimsel' bir maharetle 'demokratik anayasalar' içine yerleştirdiğini siyasal iktidarın sınırlarını aşma zamanlarında gözlemlemek mümkün. Sınır aşma olarak hak ihlallerine ve erklerin yürütmede birleşmesine olanak tanıyan, bu yeni yönetim anlayışını meşrulaştıran liberal anayasacılık toplumsaldan daha çok iktidar örgüsü içinde kurgulanmıştır.

Anayasalı devlet hukuk alanının zor aygıtının düzenli ve düzenleyici üretimini sağlamaktadır

---

Otoriterleşme olarak özetleyebileceğimiz bu sınır aşma hali, sistem dışı kabul edilen tüm taleplere karşı sistemi korurken, sistem dışını da disipline edici bir yayılımla hareket etmektedir. Anayasalı devlet hukuk alanının zor aygıtının düzenli ve düzenleyici üretimini sağlamaktadır. Cezalandırma, disiplin, yargının araçsallaşması gibi tüm sert kontrol mekanizmaları meşruiyetini açıkça anayasallıktan almakta. Bazen gizli otoriterizmin, örtülü faşizmin, bazen de kurmaca istisna halinin yaratımı ile anayasallığın devlet hukukuna dayalı ama toplumsala aşkın olan niteliği tüm çıplaklığıyla modern kapitalizmin ve ulus-devletin krizlerinde açığa çıkıyor. İstisna hali özel bir hukuk değildir, hukukun eşiğini ya da sınır kavramını belirleyendir ve liberal demokratik geleneğin bir ürünüdür.Anayasalar, siyasal ve iktisadi kurumların kendi içlerinde ve birbirleri ile olan ilişkilerinin oluşturduğu, toplumsala rağmen siyasal sistemin haritaları olarak da değerlendirilebilir. Toplumun rıza mekanizmaları üretimine dahil olduğu koşulları tümüyle dışarıda bırakmamakla birlikte, sınırların çizimi ve bu sınırlara kadar olan toplumsal ilişkilerin düzenlenişi önemle üzerinde durulması gereken bir alan. Öncelikle iktidarın kendisini hangi zemin üzerinde yükselttiğini gözden kaçırmamalıyız. Ulus ve sermaye birikimi zemininde yükselen modern devleti, onun yönetselliği olarak iktidarı ve onu bütünleyen kurumsal ilişkileri ilk başta bu zemin üzerinden tariflemek gerekiyor.

B.

Belirli bir gerçeklik ekonomisi olmadan iktidar uygulaması olamaz. İktidarı bu gerçeklik ekonomisi ve onun sınıfsal karakterini ortaya koyarak analizimize devam edebiliriz. Kapitalist toplumlarda devlet bir yanıyla egemen sınıfın çıkarını, diğer yanıyla sınıflı toplumda toplumsal bağı koruyan bir organizma olduğu varsayımından hareket edersek, bu ikili işlevin bütünlüklü ve birlikte yeniden üretim sürecini sağlayan ve bunun hukukiliğinin yaratılmasında en önemli referans resmi anayasalardır. Bu, aynı zamanda kapitalist toplumda devletin meşruiyet tabanıdır. Kolektif olarak bağlayıcı kararlar almak adına otoritenin uygulanması ve aktarımı anayasal bir form içinde güvence altına alınırken, bu işlevsellik bir yanıyla ulus-devleti diğer yanıyla sermaye birikimini gerçekleyen süreç olarak okunabilir.Egemenin ulus-devlet kodlarında var ettiği iktidar ilişkileri ve bu ilişkilerin sürdürülebilirliği ile sermayenin artı değer üretimi ve buna el koyma mekanizmalarının sembiyotik ilişkilenmesi modern kapitalist devletin anahtar özelliğidir. Ulusun inşasıyla pazarın inşası süreçlerinin bütünlüklü, bakışık yolculuğu anayasal(ı) devletin inşa sürecidir de aynı zamanda. Süreç ulus ve pazarı buluşturan ve egemen için güvenceye alan bir dizilimi bize sunar.

Hukukilik/yasallık sorununun aşılmasında, disiplin ve düzenleme mekanizmalarının oluşumunda, hatta cezalandırma sisteminin yapılandırılmasında

siyaseti yönlendiren vasıta olarak anayasallık başat role soyunurken, bu rol aynı zamanda devletin burjuva sınıfı adına yoksulların, işçi sınıfının zor/rıza geriliminde yönetilmesini sağlayan işlevini de gerçekleştirmiş oluyor. Kapitalist modernitenin ve ulus-devletin ortak tarihinde anayasal devlet, kapitalist toplumda devletin en sarih fotoğrafını karşımıza çıkarmış oluyor.Kapitalist toplumlarda devlet farklı rejim biçimleriyle karşımıza çıkar. Burada devletin çok biçimliliğine dair tartışmaların ve analitik çözümlemelerin oldukça geniş bir literatüre sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu çok biçimliliğin arkasında ortak kesen bir zemin olarak anayasallık meselesi önemli bir değişken olarak kendisini korur. Tüm farklı rejimlerin bir anayasası var ve anayasalı devlet formuyla farklı düzenlemelerin ortaya çıkması ekonomik ve siyasi gerçekliklerin tarihsel, kültürel, sosyolojik ve uzamsal farklılıkları barındırmasıyla açıklanabilir. Bu ekonomik ve siyasi rasyonaliteyi, devlet aklını oluşturan dinamikleri okumamızda bize yardımcı oluyor.

Ekonomik ve siyasal rasyonalitenin bizzat devlet hukuku oluşumu içinde eklemlenmesi kapitalist toplumlarda devlet gerçekliğini betimler. Geçmişten miras alınmış ve yeni sistemin içinde dönüştürülmüş egemenlik biçimleriyle ulus-pazar ekseninde oluşan gerçeklik ekonomisi etkileşimi, güçler arası ilişkilerin nasıl belirleneceğini içinde bulunduğu toplumun, tarihsel, sosyolojik ve kültürel kodlarında yeniden biçimlendirmeye çalışır. Bu biçimlendirme kaçınılmaz olarak bir 'kurgusal mutabakata' ihtiyaç duyar.

Anayasallık bir demokrasi projesidir aynı zamanda. Kurgusal mutabakata karşılık gelebilecek olabildiğince esnek bir demokrasi kavramından bahsediyoruz. Demokrasilerin de rejim farklılıkları gibi bir çeşitliliğe sahip olduğunu devlet toplum ilişkisinin düzenlenmesinde görebiliriz. En yalın açıklamayla; burjuva demokrasisinin kapitalist devletin normal biçimi olma özelliğinin ön varsayımıyla, anayasallığın toplumsal ilişkilere aşkın bir tahakküme karşılık geldiğini söyleyebiliriz. Bu tahakküm düzeyi demokrasinin nasıl bir biçim alacağını da belirler. Burjuva demokratik hegemonyanın istikrarsızlaştığı ve güvencesizleştiği bir sınırda normal devletin istisna devlete geçişi anayasallığa içkin bir sürecin de doğal akışıdır. Bu akış burjuva liberal sisteme göre kuşkusuz demokratiktir!İstisnai devlet hegemonya krizine tepki olarak gelişir. Ekonomik, siyasal ve ideolojik krizlerin toplumsal güçlerin dahil olabildiği demokratik oyun aracılığıyla çözümlenemediği yerde, anayasal güvence altında sayılan demokratik kurumsal ilişkilerin ve toplumsal hakların askıya alınması bizzat anayasal çerçevede üretilir.

Son çeyrek yüzyılda yeniden yükselişe geçen otoriter devletçilik çokluğun politik hareketlerine ve radikalleşmiş demokratik taleplerine bir tepkidir

---

Bu üretim devlet hukukunun vazgeçemeyeceği otoriter karakterini bize sergiler. Daha ötesi, totaliterleşme eğilimi de bu hukuk içinde kendini üretebilecek dinamikleri barındırır. Geçici olağanüstü hâl ile askıya alınan hukuk liberal demokrasinin egemen adına katlanmak zorunda olduğu bir gerçekliktir. Sermayenin ve egemenin ulus-pazar düzleminin sürekliliği sağlamak adına katlanılması gereken bir süreçtir olağanüstülük...

Kapitalizm ve demokrasi arasındaki bu ilişki aynı zamanda ulus-devlet demokrasi arasındaki ilişkilerde de benzerlik gösterir. Egemenlik ulus temelli bir ilişki üretimiyse, bu ilişkinin dayandığı ulusun biçimselliği en az pazar biçimselliği kadar önem taşımaktadır. Burada toplumsal gerçeklik tali plandadır. Çokluğun bu plana dâhiliyeti hâkim ulusun ve pazarın tahakkümünü kabule bağlıdır. Biat sonrası pazarın müşterisi ile ulusun vatandaşı anayasal güvence altındadır. Devletin kurguladığı bu düzlemler tekçi, homojen formları esas alırken, çokluğu ve onun iktisadi gerçekliğini yok sayar ve yaratmış olduğu tahakküm hukukuna tabi kılar.

Son çeyrek yüzyılda yeniden yükselişe geçen otoriter devletçilik çokluğun politik hareketlerine

ve radikalleşmiş demokratik taleplerine bir tepkidir. Yoksulların ve ulus içindeki farklı ulusların, halkların, sisteme olan itirazlarının, özgürlük ve eşitlik mücadelelerinin reform süreçleri içinde karşılık bulması, hâkim ilişkilerin tasfiyesine yol açabilecek potansiyelleri barındırma özelliği devletin sınırları aşma konusundaki temel gerekçesi olmuştur. Bu nedenle ve buna karşı olarak çokluğun siyasallaşmasına karşı otoriter devletçi eğilim giderek güçlenmektedir. Burjuva demokratik cumhuriyet sermaye için en iyi olası siyasi kabuktur ve bu geçmişten miras alınan egemenlik ilişkileri ekseninde bir kez kurulduktan sonra bunu değiştirmek, reforma tabi tutmak aynı hukukilik/anayasallık içinde olanaklı değildir. Özellikle radikal reformist çabaların başarısızlığı bu siyasal kabuğun direnciyle alakalıdır. Bu kabuk bizzat devlet hukuku eliyle üretilen sistem için bir korunaktır ve bu korunağın en belirgin karakteri de kuşkusuz otoriterleşmeyi olanaklı kılan kurgusal mutabakattır.

Çoklu krizlerin sıklıkla ortaya çıktığı ve giderek kalıcılaştığı neoliberal döneme baktığımızda, istisnai devletin bir zorunluluk olarak sistem tarafından üretegeldiğini görürüz. Neoliberalizm salt iktisadi alanın düzenlemesini hedef almadı, ötesinde ulus-devletin ve piyasanın katı ve açık tahakkümünde yeni bir toplum mühendisliğine de soyundu.

Küresel kapitalizmin yoğun bir kriz içine sürüklenmesi, ulusüstü belirlenimden ulus-devletçi çözüm mekanizmalarına yeniden dönüşü sağlarken, yoğun finansallaşmış birikim rejiminde bu dönüş otoriterleşmenin düzeyini de olabildiğince yükseltti. Sadece çevrede değil, merkez kapitalist ülkelerde de otoriterleşme eğilimleri hızla yükseldi. Özgürlüklerin, eşitlik mücadelelerinin, özerkliklerin önüne çekilen büyük güvenlik duvarı yaygın ve düşük yoğunluklu savaş ve şiddet iktidarlarını karşımıza çıkardı. Vekalet esaslı küresel iç savaş istisna halinin süreklileşmesine olanak sağladı.

Normal anayasal düzenin elvermediği durumlara kadar ulaşan, otoriterleşme ötesi faşizmin kurumsallaşması sürecinde ise yeni anayasal düzenlemelerle veya geçici olağanüstü yasalarla 'sorun' aşılmaya çalışıldı. İdeolojik aygıtlar devletin bu yeni formunda iktidarı meşrulaştırmak için devlet ile giderek daha fazla bütünleşti. Güç tek elde, yürütmede toplanırken, medya başta olmak üzere tüm ideolojik aygıtlar bu gücü meşrulaştırmak adına biçimlendi. Temsiliyet olabildiğince zayıflarken, çoklu parti sisteminin sonlanmasına yönelik hamleler de yoğunlaşmaya devam ediyor. Artan bir şiddet döngüsü eliyle hegemonya krizini aşmaya yönelik gelişmeler, rıza üretiminin neredeyse yok sayıldığı bu süreçte, tüm ideolojik aygıtların zorun üretimine tahsis edildiği bir aralıkta tüm yaşam alanlarını şiddet sarmalının içine çekmeye devam ediyor.Krizler artık kapitalist modernitenin kalıcı özellikleri haline gelmiştir. Dolayısıyla istisna hali de devlet sistemi içinde kalıcı hale gelmiştir. Otoriter devletçilik, özgürlüklerin kısıtlanması ve kleptokrasi ile özdeşleşmiş piyasa ekonomisi yeni düzenin normalleridir.

C.

Yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı burjuva liberal sistem içinde her daim güçlü bir iddia olarak dile getirse de ve bunun güvencesi olarak anayasa gösterilmeye çalışılsa da yargı her zaman politik bir güçtür. Bağımsız ve tarafsızlığın hangi sınırda, hangi karşılaşmalarda sönümleneceği devlet hukuku ile biçimlenir.

Özellikle kamu hukukunun inşası bu sınırın oluşumunda belirleyici olurken, politik bir güç olarak kendisini açığa çıkardığı en belirgin dönemler kuşkusuz olağanüstü hallerdir. Tüm bu kurgusallığı olabildiğince içselleştirmiş bir anayasa ve hukuk sistemi olarak 12 Eylül'ü gösterebiliriz. 12 Eylül Anayasası otoriterleşmeyi olağanüstü durumlarda olanaklı hale getirebilen bir düzenlemeyi barındırmanın ötesinde süreklileşmiş bir otoriter yönetimi, ikili devlet olarak tanımlanmış bir paradigma uyarınca örtülü bir ikinci yapıyı da kurmuştur. İstisna hali sayesinde bu ikinci yapı sürekli olarak resmi anayasaya refakat edegelmiştir. Neoliberal sosyo-ekonomik düzenin ve tekçi ulus-devletin bu süreçte kurgulanmasının önünde duran en büyük iki mesele Kürt sorunu ve yoksullar, emekçiler olmuştur. Yoksulluğun sistem içi aygıtlarla yönetilebilirliği, zayıflayan ve geri

çekilen sınıf mücadelesinin de etkisiyle zamana yayılan bir düzenlemeyle belli kısıtlamalar içinde sağlanabilmiştir. Yaygın sosyal yardım programları ile yaratılan rıza sendikal mücadelenin zor ile bastırımına eşlik ederek sosyo-ekonomik alanın yeni dünya düzeniyle uyumlu hale gelmesini kolaylaştırmıştır. Küresel ölçekte benzer eğilimlere rağmen eğer en pervasız düzenleme bu coğrafyada gerçekleşmişse, bunun başlıca nedeni 12 Eylül rejiminin tahakküm politikalarının etkinliğidir.

12 Eylül'ün örtülü otoriter mekanizmaları ve ikili devlet paradigması içinde ördüğü tüm uygulamalara rağmen devlet Kürt meselesinde duvara çarpmıştır

12 Eylül'ün örtülü otoriter mekanizmaları ve ikili devlet paradigması içinde ördüğü tüm uygulamalara rağmen devlet Kürt meselesinde duvara çarpmıştır. Kürt meselesinin tüm toplumsal ve siyasal alandan yalıtılma çabaları bu temel meselenin tüm toplumsal, ekonomik ve siyasal meselelerle bağdaşık olmasından dolayı başarısızlığa uğramıştır. Tam tersine, birçok yapısal mesele kronik bir hal alıp adeta çözümsüzlüğe itilmiştir. Demokratikleşmeden adalete, ekonomiden eğitime kadar birçok alanda yaşanan sorunların çözümsüz kalışının bu mesele ekseninde ele alınması çoklu kriz çözümlemeleri için oldukça yol göstericidir.

Bu gelişim kuşkusuz sadece iç siyasal ve toplumsal gelişmeler ekseninde değerlendirilemez. Dış politika ve küresel ekonomik gelişmelerin etkilerine olabildiğince açık olan bu sorun alanı, aynı zamanda küresel ölçekte dış politikayı ve ekonomiyi de etkileyici bir güce sahiptir. Kürt meselesinin bölgesel ve küresel dinamiklerle olan bu etkileşimi kurgunun kifayetsizliğini birçok kez küresel ölçekte de açığa çıkarmıştır. Çöktürme planı bu anlamıyla kendinden önceki istisnai mekanizmanın yetersiz kalışının da bir sonucudur. Nihayetinde bu plan anayasal bir biçime, 6771 sayılı kanunla yapılan 19. ve son anayasa değişikliğiyle yasal statüsüne kavuşmuştur. Bu değişiklikle getirilen yeni sistem siyasal iktidarı sınırlandırabilecek mekanizmaları tümüyle imha etmiştir. Bu sistem siyasal iktidarı tek kişilik bir yürütme organına teslim eden bir niteliğe sahiptir. Bu sayede faşizmin kurumsallaşması sağlanırken, yarı diktatörlük/temsili diktatörlük mekanizmasının yolu da açılmıştır.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi adı verilen ve dünyanın hiçbir yerinde örneği bulunmayan, cumhurbaşkanlığı makamının bir siyasal partinin başkanlığına bağlandığı; hükümetin ise mevcut olmadığı, dolayısıyla bir sistemin varlığından söz etmenin olanaksız olduğu yeni bir kurguyla karşı karşıyayız. 12 Eylül'ün istisna halinin yetersiz kaldığı, katı otoriter rejim inşasının kendini dayattığı bu son periyot, Cumhuriyet tarihinin yönetsel/hukuksal anlamda en yoz iktidar ilişkilerine sahiptir. Düzen kendi korunaklarından bile yoksun kalırken, kararnameler eliyle yasama ve yargı tüm işlevlerini yitirmiş durumdadır. Temel hak ve özgürlüklerin yok sayıldığı, ekonominin büyük çöküşüne rağmen talanlandığı, siyasetin toplumsaldan tümüyle koparılmasının yanı sıra yetersiz temsiliyet mekanizmalarının bile sökülmeye çalışıldığı bir zaman aralığı içindeyiz. Vesayetin en dramatik halinin ortaya çıktığı kayyım uygulamalarının belediyelerin ötesine tüm yönetsel/kurumsal işleyişe sirayet ettiği, yargı sistemini kuvvetler birliği içinde, yürütmenin aparatı konumuna itildiği bir döneme tanıklık ediyoruz.Tüm bu gelişmelerin nedenselliğini açığa çıkarmadan bir kurtuluş reçetesi yazmak olanaklı olamaz. Reformlar eliyle bir düzeltmenin temel sorunları çözemeyeceği gibi artık sorunları öteleme şansı da kalmamıştır. Nedenselliği iki boyutta ele almak, özetlemek mümkün. Bunlardan birincisi çoğulcu toplumsallığına rağmen tekçi bir devlet hukukunun yaratmış olduğu temel sorun. Kürt meselesinde çözüm, çoğulcu bir toplumsallığın nasıl bir hukuk ve nasıl bir yönetimle olabileceğine yanıt üretmeye karşılık geliyor. Diğer sorun ise yaygınlaşan ve derinleşen yoksulluk sorunu. Her ikisinin de yaşanan büyük adaletsizliğin taşıyıcıları olduğunu unutmamalıyız. Şiddet ve savaş sarmalına

sıkışmış olan çokluğun kimliklerinden ve ortak zenginliğe erişim hakkından yoksun bırakılmış olmasına karşın demokratik cumhuriyet mücadelesi ile bir yanıt üretmesi artık bir zorunluluk arz ediyor.

D.

Bugün için en önemli tartışma başlıklarından biri demokratik anayasa tartışması ve arayışı olmalıdır. Bunun her şeyden önce bir anayasa yazım süreci olarak algılanmaması büyük önem taşıyor. Geçmişin anayasa uzlaşma komisyonları birçok çıkmaz yol deneyimini bize hatırlatmaya devam ediyor. Öte yandan, mevcut anayasallığı reformlarla yeniden üreten bir anlayışı da çağrıştırmamalı, ayrıca demokratik anayasa bir yargı/adalet mekanizmasının üretimiyle de sınırlanmamalı.

Egemenlik ilişkileriyle sermaye birikim rejiminin düzlemine sıkışıp kalan bir demokratikleşme programı ve anayasallık temel meselelerin çözümüne katkı sağlayamayacağı gibi, geleceğe yönelik umutvar bir siyasal/toplumsal gelişimin önünü de açamayacaktır. Sorunların nedenselliğini açığa çıkaran ve çözüm üreten bir paradigma ancak geleceğin özgürlük, eşitlik ve adalet ekseninde gelişimine olanak sağlar. Sorunların çözümü ile gelecek tahayyülünün buluşmasını sağlayabilen bir hakikat arayışı siyasal zeminde beklentilerimize yanıt ürettiği kadar, bundan öte toplumsal hukuku, adalet sistemini ve insan hakları hukukunu mevcut devlet hukukuna karşı ören ve onu gerçek anlamda bir mutabakata kavuşturan bir gelişimi de ortaya çıkarabilir.Öncelikle demokratik anayasa nereden başlamalı sorusuna kısmen yanıt veren bir çaba olacaktır. Demokratik anayasa yapım sürecini örgütlemek ve bunu hayata geçirebilecek bir eylemsel çabanın içinde olmak önemli bir öncelik olarak gözükmekte. Mevcut anayasalı devletin ve yönetsel hali olan faşizme karşı mücadelenin de önemli bir alanı demokrasi mücadelesi ve bu mücadelenin bir parçası olarak demokratik anayasa çabalarıdır.

Anayasayı bir toplumsal sözleşme olarak görebilme her şeyden önce anayasayı toplumun oluşturmasını gerekli kılar. Toplum, hakikatle buluşan demokratik ilkeler çerçevesinde kendi anayasasını yapabilir. Siyasallaşmış toplum kendi demokratik anayasasını yapmaya muktedir olur. Bu süreç ancak "demokratik cumhuriyet" fikrinin yaratımı ve toplumun bunu kabulüyle mümkün hale gelebilir.Demokratik anayasa ekseninde tartıştığımız mesele özünde yeni bir kurucu iktidar arayışıdır. Özgürlük, eşitlik, insan hakları ve adalet kavramlarının toplumsala, çokluğa ve onun doğal hukukuna uygun biçimde hayata geçebilmesi adına, çokluğun kendi sözleşmesini üretebilmesinin koşullarını nasıl yaratabiliriz? Ne yapmalı, nereden başlamalı sorusuna bir başka açıdan yanıt üretme çabalarından biri de demokratik anayasa için mücadele olmalıdır. Demokrasi ilkeleri, hukukun üstünlüğü ve adalet ile hak ve özgürlükler, demokratik bir anayasanın kurucu öğeleridir. Bu öğeler ise ancak barış ortamında yaşam bulabilir. Barışı yok eden koşullar, demokrasiyi, hukuku, adaleti ve özgürlükleri de yok etmektedir.

Demokratik ulus sadece zihniyet ve kültür ortaklığıyla yetinmeyen, tüm üyelerini demokratik özerk kurumlarda birleştiren ulustur

---

Bu nedenle toplumsal barış, demokratik bir anayasanın ön koşuludur. İstisna halinin beslendiği savaş ve güvenlik politikalarının sonlanması, barış mücadelesinin yükselmesi demokratik cumhuriyetin ve demokratik anayasa arayışının ön koşulu olarak değerlendirilebilir.

Bugün demokratik anayasa hangi düşünsellikten referanslarını almalıdır? Yeni yaşamı hedefleyen bir yolculuğa ihtiyacımız var. Bu da bize 3. Yol'u göstermektedir. 3. Yol radikal demokrasinin çözümleyici gücü altında demokratik bir cumhuriyet için yol haritasını betimlerken, bunun önemli bir gelişim dinamiği de kuşkusuz demokratik toplumun mutabakatını yaratmaya yönelik siyasal/örgütsel adımlardır.Demokratik cumhuriyet demokratik ulus zemininde yükselir. Demokratik ulus sadece zihniyet ve kültür ortaklığıyla yetinmeyen, tüm

üyelerini demokratik özerk kurumlarda birleştiren ulustur. Demokratik, özerk yönetim tarzı demokratik ulus olmanın başta gelen koşuludur. Bu yönüyle ulus-devletin de alternatifidir. Çokluğun mutabakat arayışına yanıt üretecek olan zemin ulus-devlet olamaz, olamamıştır. Demokratik özerkliği barındıran, özerk alanların inşasını önceleyen, radikal demokrasi ekseninde bir gelişimi içselleştiren, yerelleşmeyi, her ölçekte meclisleşmeyi ve katılımcılığı esas alan demokratik ulus anlayışı çokluğun mutabakatını gerçek anlamda siyasallaşmış bir sözleşme zeminine taşıyabilir. Buna olanak sağlayan da toplumun gerçek anlamda siyasallaşması, siyasalın toplumsallaşmasıdır.

Özerk yönetimleri, taban oluşumlarını, özgüllükleri kendisine, tekçi sistemine tehdit olarak gören ulus-devlet anlayışı aslında merkezi vesayetçidir ve vesayeti olabildiğince katılaştırarak kayyımcı bir yönetsellikle tüm özerkliklerle ikame eder. Yönetsel yapıların demokratikleşmesini engelleyen ulus-devlet anlayışı aynı zamanda vatandaşlık hukukunu da eşitsizlik üreten, özgürlükleri devlet hukukuyla kodlayan bir zemine taşır. Demokratik bir anayasa arayışı aynı zamanda anayasal vatandaşlığın, eşit yurttaşlık temelinde bir buluşmanın da arayışıdır.

Ulus-devlet kodlarından arındırılmış bir demokratikleşme süreci gereklidir ama yeterli değildir. Üretim süreçlerinin, ekonominin de demokratikleşmesi, özerk alanlarını inşa etmesi siyasal düzlemle ekonomik düzlemin buluşması ve bütünlüklü dönüşümü için zaruridir. Yerel ekonomiye ve onun özerk işleyişine uygun bir hukuksallık yaratılamadığı sürece demokratikleşmenin gelişimi mümkün olamayacaktır. Kapitalist birikim rejiminin özerklikten kaçan, yerel ekonomileri ölçek ekonomisi içinde yutan tekelleşme eğilimi demokratikleşmeyi piyasa içine hapseden bir gelişime dayalıdır. Sermayenin piyasa anlayışını ikame edecek yerel pazar dinamiklerini de göz önünde bulunduran bir ekonomi hukuku genel demokratikleşme süreci için elzemdir.Sonuç olarak, radikal demokrasinin çözümleyici gücü temelinde demokratik cumhuriyetin yol haritası birçok uğraklara sahip olacaktır. Bu uğraklardan biri de demokratik anayasa yapım sürecidir. Toplumun tüm farklılıklarını ve özerk yaşam alanlarını koruyan bir buluşma süreci içinde anayasa yapımına katılımını mümkün kılmak yeni bir örgütsel mücadeleye de çağrıdır aynı zamanda…

Yararlanılan Kaynaklar

- **Agamben, G., (2018), İstisna Hali, Ayrıntı yay., İstanbul.**
- **Arendt, H., (2014), Totalitarizm, Totalitarizmin Kaynakları 3, iletişim yay., İstanbul.**
- **Bensaid, D., (2011), "Sıçramalar! Sıçramalar! Sıçramalar!", 173-190, Yeniden Lenin içinde, Otonom yay., İstanbul.**
- **Foucault, M., (2002), Toplumu Savunmak Gerekir, YKY, İstanbul.**
- **Forgacs, D. (hz.), (20109, Gramsci Kitabı, Seçme Yazılar 1916-1935, Dipnot yay., Ankara.**
- **Hardt, M. ve Negri, A., (2003), Dionysos'un Emeği, İletişim yay., İstanbul.**
- **Hardt, M. ve Negri, A., (2011), Ortak Zenginlik, Ayrıntı yay., İstanbul.**
- **Hardt, M. ve Negri, A., (2012), Duyuru, Ayrıntı yay., İstanbul.**
- **HDP, (2018), "Anayasa Strateji Metni", yayınlanmamış parti içi çalışma, Ankara.**
- **Jessop, B., (2016), Devlet, Epos yay., Ankara.**
- **Martin, J., (2010), Poulantzas Kitabı, Seçme Yazılar, Dipnot yay., Ankara.**
- **Öcalan, A. (2013), Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü, Demokratik Uygarlık Manifestosu, Cilt V., Dijital Erişim.**

İçindekiler İçin Tıklayınız...